BURSA'DA KADIN MİMAR OLMAK: SERBEST MİMARLIK PRATİĞİNDE KADIN MİMARLARIN YERİ

Ezgi DEMİR

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BURSA'DA KADIN MİMAR OLMAK: SERBEST MİMARLIK PRATİĞİNDE KADIN MİMARLARIN YERİ

Ezgi DEMİR
0000-0002-5929-8855

Prof. Dr. Selen Durak
(Danışman)

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

BURSA– 2023
Her Hakkı Saklıdır

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

BURSA'DA KADIN MİMAR OLMAK: SERBEST MİMARLIK PRATİĞİNDE KADIN MİMARLARIN YERİ

Ezgi DEMİR

Bursa Uludağ Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Selen DURAK

Kadınlar, geçmişten günümüze mimariyi hem ideolojik hem de fonksiyonel olarak etkileyerek yapılı çevrenin oluşumuna katkıda bulunmuşlardır. Toplumların kadına bakış açıları, kadınların toplumsal hayata katılımı, bir meslek icra etmeleri konusundaki yaklaşımlar kültürel olarak farklılıklar içermektedir. Dünya genelinde mimarlık alanında erkeklerin baskın ve söz sahibi olduğu bir çalışma ortamının hakim olduğu görülmektedir. Bu eril yapının baskısı altında çalışmalarını devam ettiren kadınlar, meslek hayatlarında çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Batı'da mimarlık meslek alanında kadınların söz sahibi olmaya başlaması mimarlık okullarının yaygınlaşmaya başladığı 19. yüzyılın sonları ile eş zamanlı olsa da mimarlık eğitimi alabilen kadın sayısı çok azdır. Türkiye'de ise kadınların mimarlık meslek alanında aktif olarak görülmesi Sanayi-i Nefise Mektebi'nden Leman Cevat Tomsu ve Münevver Belen Gözeler'in 1934 yılında mezun olması ile başlamıştır. Bu yıllardan itibaren Türk kentlerinin gelişiminde kadınlar da görev almışlardır.

Tez çalışmasının amacı, Bursa'nın 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kentsel gelişiminde etkili olan kadın mimarları, yapılı çevreye etkileri üzerinden değerlendirmektir. Çalışma kapsamında, Bursa Mimarlar Odası'na kayıtlı olup, 2022 yılında büro tescil belgesi olan, serbest mimarlık pratiği içerisinde 10 yıl ve üzeri deneyime sahip kadın mimarlarla sözlü görüşmeler planlanmıştır. Belirlenen kadın mimarlara açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Katılımcılarla yapılan sözlü görüşmeler katılımcıların bilgileri dahilinde kayıt altına alınmıştır. Elde edilen kayıtların dökümü yapıldıktan sonra yazıya aktarılarak, katılımcılara geri gönderilmiş, katılımcıların onayı alınarak düzenlenmiştir. Çalışmanın sonucunda, kadın mimarların mesleki deneyimlerine bağlı olarak geliştirmiş oldukları mimari tasarım yaklaşımları ile mezun oldukları eğitim kurumlarından almış oldukları formasyonun tasarım düşüncelerine yön vermedeki katkısı ortaya konularak, Bursa'nın kentsel ve mimari gelişimine müellifi oldukları projeler ile yaptıkları etki gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın Mimar, Yapılı Çevre, Serbest Mimarlık Pratiği, Bursa

2023, ix +226 sayfa.

ABSTRACT

MSc Thesis

BECOME A WOMEN ARCHITECT IN BURSA: THE PLACE OF FEMALE ARCHITECTS IN PRACTICE OF FREE ARCHITECTURE

Ezgi DEMİR

Bursa Uludağ University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Architecture

Supervisor: Prof. Dr. Selen DURAK

Women have contributed to the formation of the built environment by influencing architecture both ideologically and functionally from past to present. Societies' perspectives on women, women's participation in social life, approaches to performing a profession include cultural differences. It is seen that a work environment in which men dominate and have a say is dominant in the field of architecture throughout the world. Women who continue to work under the pressure of this masculine structure face various difficulties in their professional lives. Even though the fact that women started to have a say in the field of architecture in the West simultaneously with the end of the 19th century, when architectural schools began to become widespread, the number of women who could receive architectural education is very small. In Turkey, the active participation of women in the field of architecture began with the graduation of Leman Cevat Tomsu and Münevver Belen Gözeler from the School of Fine Arts in 1934. Since these years, women have also taken part in the development of Turkish cities.

The aim of the thesis is to evaluate the women architects who have been influential in the urban development of Bursa since the second half of the 20th century, through their effects on the built environment. Within the scope of the study, verbal interviews were planned with female architects who are registered with the Bursa Chamber of Architects, have an office registration certificate in 2022, and have 10 years or more experience in freelance architectural practice. Open-ended questions were asked to selected female architects. Oral interviews with the participants were recorded within the knowledge of the participants. After the transcription of the records obtained, they were transcribed and sent back to the participants, and they were edited after obtaining the consent of the participants. As a result of the study, the contribution of the architectural design approaches that women architects have developed depending on their professional experiences and the formation they have received from the educational institutions they graduated from in directing their design thoughts has been revealed, and the effect they have made on the urban and architectural development of Bursa with the projects they have been observed.

Key words: Women Architect, Built Environment, Free Architectural Practice, Bursa

2023, ix +226 pages.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmam boyunca, her zaman destekçim ve rehberim olan, bilgi birikimiyle yolumu aydınlatan, aynı zamanda dostça yaklaşımıyla beni yüreklendiren danışman hocam Prof. Dr. Selen Durak'a saygı, sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

Emek, uğraş ve zorluklarla örülü mimarlık eğitimimde desteklerini benden esirgemeyen ablam Mimar Bengi Şentürk'e, bu mesleği seçmemde bana öncülük eden biricik babam İnşaat Mühendisi Mehmet Çavuşgil'e, küçüklüğümden beri ilk öğretmenim olan annem Ersin Çavuşgil'e, tezimi tamamlamam için bana destek ve olanak sağlayan değerli eşim Mimar Onur Şiar Demir'e teşekkürlerimi sunarım.

Ezgi DEMİR
13/07/2023

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET....i
ABSTRACT....ii
TEŞEKKÜR....iii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ....v
ŞEKİLLER DİZİNİ....vi
ÇİZELGELER DİZİNİ....viii
1. GİRİŞ…….....1
2. KURAMSAL TEMELLER....10
2.1. Toplumsal Hayatta ve Yapılı Çevrenin Oluşumunda Kadının Rolü....10
2.2. Meslek Hayatında Kadın Kariyer Sorunları....21
2.3. Batı'da / Dünya'da Kadın Mimarların Eğitimi ve Kadınların Mimarlık Mesleğindeki Rolü....23
2.4. Türkiye'de Kadın Mimarların Eğitimi ve Kadınların Mimarlık Mesleğindeki Rolü…….....32
2.5. Türk Kentlerinin Erken Cumhuriyet Döneminden İtibaren Gelişiminde Etkili Olan Kadın Mimarlar....40
3. MATERYAL ve YÖNTEM....55
3.1. Bursa'nın 1960'lar Sonrası Kentsel ve Mimari Gelişimi....55
3.2. Bursa'da 1960'lar Sonrası Etkili Olan Kadın Mimarlar....65
3.3. Bursa'da Etkili Olmuş Eğitimci Kadın Mimarlar....82
3.4. Yöntem…….....94
4. BULGULAR....97
4.1. Katılımcılara Ait Genel Bilgiler....97
4.1.1 Katılımcıların eğitim durumlarına ilişkin bulgular....98
4.1.2. Katılımcıların Bursa Mimarlar Odası'na kayıt tarihleri....101
4.1.3. Katılımcıların mezuniyet sonrası deneyimleri....104
4.1.4. Katılımcıların ofis ve çalışma ortamına ilişkin bulgular....114
4.1.5. Katılımcıların Bursa ve Bursa dışında müellifi olduğu projeler....116
4.2. Katılımcıların Tasarım Düşüncesinin ve Serbest Mimarlık Pratiğinin Gelişimine Ait Bulgular…….....124
4.2.1. Katılımcıların mimarlık mesleğini seçmedeki temel motivasyon kaynağı....124
4.2.2. Katılımcıların mezun oldukları üniversitede gördükleri mimarlık eğitiminin meslek hayatlarına katkısı....135
4.2.3. Katılımcıların tasarım düşüncesinin gelişmesinde etkili olan faktörler....151
4.2.4 Teknolojideki değişimlerin katılımcıların mimarlık mesleğine tasarın pratikleri/çizim alışkanlıklarına etkisi....163
4.2.5. Katılımcıların mimarlık mesleğinde proje ve şantiyelerde kadın mimar olarak karşılaştığı zorluklar....175
4.2.6. Katılımcıların yarışma projelerine katılım durumları....186
4.2.7. Katılımcıların Bursa'da yapılı çevreye etki etmiş projeleri ve konseptleri....191
5. TARTIŞMA ve SONUÇ....209
KAYNAKLAR....215
EKLER…….....224
EK 1…….....224
ÖZGEÇMİŞ.....226

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler	Açıklama
%	yüzde

Kısaltmalar	Açıklama
AA	Architectural Association
AIA	Amerikan Mimarlar Enstitüsü
AVM	Alışveriş Merkezi
BTSO	Bursa Ticaret ve Sanayi Odası
İTÜ	İstanbul Teknik Üniversitesi
NAAB	Ulusal Mimari Akreditasyon Kurulu
MoMA	Museum of Modern Art
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
RIBA	The Royal Institute of British Architects
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UIA	International Union of Architects

ŞEKİLLER DİZİNİ

		Sayfa
Şekil 1.1.	Tez Akış Diyagramı	6
Şekil 3.1.	Bursa Halkevi Projesi, 1938, Perspektif Çizimi	61
Şekil 3.2.	Bursa Halkevi Projesi, 1938, Bodrum Kat Planı	62
Şekil 3.3.	Bursa Halkevi Projesi, 1938, Zemin Kat Planı	62
Şekil 3.4.	Uludağ Kirazlıyayla Sanatoryumu, 1946	63
Şekil 3.5.	Uludağ Kirazlıyayla Sanatoryumu, 1946, Vaziyet Planı.	64
Şekil 3.6.	Uludağ Kirazlıyayla Sanatoryumu, 1946, Görünüşler	64
Şekil 3.7.	Bursa Tıp Fakültesi Projesi, 1975, Vaziyet Planı	66
Şekil 3.8.	Bursa Tıp Fakültesi Projesi, 1975, Görünüşler	67
Şekil 3.9.	Bursa Tıp Fakültesi Projesi, 1975, Kat Planları	67
Şekil 3.10.	Bursa Tıp Fakültesi Projesi, 1975, Kat Planları	68
Şekil 3.11.	Bursa Şehirlerarası Otobüs Terminali Projesi, 1997	69
Şekil 3.12.	Bursa Şehirlerarası Otobüs Terminali Projesi, 1997	70
Şekil 3.13.	Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Bina Kompleksi Projesi, 1997 Vaziyet Planı	71
Şekil 3.14.	Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Bina Kompleksi Projesi, 1997, Zemin Kat Planı	71
Şekil 3.15.	Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Bina Kompleksi Projesi, 1997, Görünüşler	72
Şekil 3.16.	Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Bina Kompleksi Projesi, 1997, Atrium	73
Şekil 3.17.	TC Merkez Bankası Bursa Şubesi ve Lojman Binası Projesi.	74
Şekil 3.18.	TC Merkez Bankası Bursa Şubesi ve Lojman Binası Projesi 2005, Vaziyet Planı	74
Şekil 3.19.	UİB Otomotiv Anadolu Teknik Lisesi Projesi, 2009.	75
Şekil 3.20.	UİB Otomotiv Anadolu Teknik Lisesi Projesi, 2009.	76
Şekil 3.21.	UİB Otomotiv Anadolu Teknik Lisesi Projesi, 2009	76
Şekil 3.22.	Bursa Nilüfer Eğitim Kampüsü Projesi, 2013.	77
Şekil 3.23.	Bursa Nilüfer Eğitim Kampüsü Projesi, 2013.	78
Şekil 3.24.	Mustafa Vehbi Koç Spor Salonu Projesi Genel Görünüm, 2014.	79
Şekil 3.25.	Mustafa Vehbi Koç Spor Salonu Projesi Plan, 2014.	79
Şekil 3.26.	Mustafa Vehbi Koç Spor Salonu Projesi Kesit ve Görünüş, 2014	80
Şekil 3.27.	Bursa Şehir Hastanesi Projesi, 2016	81
Şekil 3.28.	Bursa Şehir Hastanesi Projesi, 2016	81
Şekil 4.1.	Katılımcıların yaş aralıkları	98
Şekil 4.2.	Katılımcıların mezun oldukları üniversiteler	99
Şekil 4.3.	Katılımcıların mezun oldukları üniversitelerin oranları	99
Şekil 4.4.	Katılımcıların eğitim durumları	100
Şekil 4.5.	Katılımcıların mezuniyet aralıkları	101
Şekil 4.6.	Katılımcıların Bursa Mimarlar Odası'na kayıt tarihleri	104
Şekil 4.7.	Katılımcıların mezuniyet sonrası deneyimleri	113
Şekil 4.8.	Katılımcıların şirket ortaklıkları	114
Şekil 4.9.	Katılımcıların ofislerindeki çalışan sayıları	115
Şekil 4.10.	Katılımcıların şirket faaliyetleri	115
Şekil 4.11.	Katılımcıların meslek seçimine ilişkin bulgular	133
Şekil 4.12.	Katılımcıların meslek seçimine ilişkin bulgular	134

Şekil 4.13. Katılımcıların yakın çevresinin inşaat sektörüyle ilişkisi 135
Şekil 4.14. Mezun olunan okulda görülen mimarlık eğitiminin meslek hayatına katkısı……..... 150
Şekil 4.15. Katfılımcıların Tasarım Düşüncesinin Gelişmesinde Etkili Olan Faktörler…….. 162
Şekil 4.16. Teknolojideki Değişimlerin Katılımcıların Mimarlık Mesleğine Tasarım Pratikleri/Çizim Alışkanlıklarına Etkisi…… 174
Şekil 4.17. Katılımcıların Mimarlık Mesleğinde Proje ve Şantiyelerde Kadın Mimar Olarak Karşılaşılan Zorluklar…… 184
Şekil 4.18. Katılımcıların Mimarlık Mesleğinde Proje ve Şantiyelerde Kadın Mimar Olarak Karşılaşılan Zorluklar……... 185
Şekil 4.19. Katılımcıların yarışma projelerine katılım durumları 191
Şekil 4.20. Barış İlköğretim Okulu 192
Şekil 4.21. Barış İlköğretim Okulu 192
Şekil 4.22. UKLA Akademi - Nilüfer Şubesi 194
Şekil 4.23. UKLA Akademi - Nilüfer Şubesi 194
Şekil 4.24. Bursa Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Caddesi Karma yapı, Kentsel dönüşüm projesi……... 195
Şekil 4.25. Balkan Mahallesi Apartman Projesi 196
Şekil 4.26. Gümüştepe Villa Projesi 196
Şekil 4.27. Meteor Balat Kütürevi Projesi 197
Şekil 4.28. Dr. Arif Ağaoğlu Makine ve Otomotiv Laboratuvarları..... 198
Şekil 4.29. Central Balat Projesi 199
Şekil 4.30. Geçit Premium İş Merkezi 200
Şekil 4.31. Fabrika Projesi 200
Şekil 4.32. Fabrika Projesi 201
Şekil 4.33. Hitit-Natural Ofis Projesi..... 202
Şekil 4.34. Gazi Yaşam Sitesi Projesi..... 203
Şekil 4.35. Deniz Kabuğu Evleri..... 204
Şekil 4.36. Umi Plaza..... 204
Şekil 4.37. Uğur Mumcu Kültür Merkezi Rölövesi, Görünüş 205
Şekil 4.38. Uğur Mumcu Kültür Merkezi Rölövesi, Plan..... 206
Şekil 4.39. Mudanya 300 Daireli Seyirtepe Sitesi 207
Şekil 4.40. Time Özlüce Projesi, 2018..... 208

ÇİZELGELER DİZİNİ

		Sayfa
Çizelge 2.1.	Mimarlık eğitimi veren ilk üç kurum ve eşik tarihleri…..……	39

1. GİRİŞ

Mimarlık ve inşaat sektörleri tarihsel süreç boyunca erkek mesleği olarak görülmekteyken, son yıllarda kadınlar da meslekte söz sahibi olarak varlıklarını kabul ettirmeye, elde ettikleri başarılarla yeterliliklerini kanıtlayarak bu genel görüşü ortadan kaldırmaya başlamışlardır. Günümüzde erkek meslektaşlarına oranla sayıları az olsa da kadın mimarlar da tasarımcı kimlikleriyle ön plana çıkmaktadır. Kadın mimarların çalışmalarını mimari kimlikleriyle özdeşleştirme konusundaki bu başarıları takdir edilmelidir. Mimarlık mesleğinde çalışırken düşük, orta ve üst düzey ofis veya kurumlarda çalışan ya da kendi ofislerini açan ancak mimarlık sahnesinde henüz adını duyuramamış birçok kadın mimarla karşılaşabiliriz. Profesyonel dünyada profesyonel verimliliğin bir ölçüsü olarak kabul edilen bu durum, akademinin kadın mimarların en aktif olduğu ve inşaat sektörünün en uzak durulan alan olduğunu göstermektedir.

Tasarım ve planlama süreci açısından, serbest mimarlık pratiğinde kadın mimarların projelerin oluşturulmasına dahil oldukları açıktır, ancak genellikle anonimdirler ve erkek ortaklarıyla veya çalıştıkları şirketlerle özdeşleştirilirler. Ofislerinin ortak çalışmasına aktif olarak katılsalar da, genellikle eşleri veya erkek partnerleriyle birlikte arka planda kaldıkları için kendi isimleriyle görünmezler. Serbest mimarlık kariyerini tercih eden kadın mimarlar, kendi ofislerini açıp kendi projelerini tasarlamaktansa bir ekibin parçası olmayı tercih etmektedir. Çünkü mimarlık pratiği, kadınların çalışmasını zorlaştıran bir serbest piyasa ortamına sahiptir (Aydın, 2021). Kadın mimarlar, mimarlık mesleğini kendilerine veya bir başkasına ait ofislerde serbest mimarlık alanının dışında da sürdürmüşlerdir. Ofis dışında özel sektörde çalışmalarına devam eden, az da olsa şantiyelerde çalışan kadın mimarlar da bulunmaktadır. Erkek egemen inşaat sektörünün rekabetçi ortamı ve olumsuz koşulları, kadınları serbest mimarlık pratiğinin dışına itmektedir. Bunun bir sonucu olarak kadın mimarlar çalışma ortamı olarak, kamu kurumlarını ve üniversiteleri tercih etmektedir.

Çalışmanın Problemi

2022 Yılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) verilerine göre odalara kayıtlı 32013 kadın, 36465 erkek mimar bulunmaktadır. Bu orana göre Türkiye genelinde odaya kayıtlı mimarların %46,75'ini kadınlar oluşturmaktadır. Aynı veriler ışığında inşaat mühendisi kadınların oranı %12,15 iken, iç mimar kadınların oranı ise %56,71'dir (Anonim, 2023a). Türkiye'de mimarlık eğitimi alan kadın öğrencilerin sayısı erkek öğrencilerle eşdeğer olmasına karşın meslek pratiği içinde kadınların görünürlükleri erkeklere oranla çok azdır. Kadınları dezavantajlı kesim kılan ataerkil toplum düzeni, mimarlık alanında da kadınların geri planda kalmasının temel sebeplerindendir. Toplumda yerleşen inşaat sektörünün erkekle özdeşleşmesinin nedenleri sorgulanmalıdır.

TMMOB verileri incelendiğinde, yıllar içinde kadın-erkek oranında kadınlar lehine bariz bir artışın olduğu gözlemlenmektedir. Öğrencilikten meslek ortamına girildiğinde ise kadınların sektörde aktif rol alma oranı azalmaktadır. ÖSYM istatistiklerine göre, kadın mimarlık öğrencilerinin, erkek mimarlık öğrencilerine oranının %60'larda olduğu düşünülürse, büro tescillerindeki kadın mimar oranının % 40'lara düşmesi kadınların serbest piyasada aktif rol alamadıklarının göstergesidir (Akyüz, 2016). Bu eşitsiz dağılım, okuldan çıktıktan sonra meslek hayatına adım atan kadın mimarların ikinci plana itildiğini göstermektedir (Tuna, 2016). Veriler dahilinde, mimarlık okullarından mezun olan kadınların %20'lik bir kesiminin henüz meslek pratiğine girip mesleğin zorluklarıyla karşılaşmadan sektör dışında kaldığı söylenebilir. Bu kadınların bir kısmının kamuda çalıştığı ve odaya kayıt yaptırmadıkları düşünülse dahi meslek pratiği dışındaki kadın sayısı yine de oldukça yüksektir.

Mimarlık yalnızca masa başı üretimin olduğu tasarım yapmakla sınırlı bir alan değil, çok boyutlu çalışma alanı ve zor çalışma koşulları olan bir meslektir. Şantiye aşamasında liderlik, iş takibi, ikna kabiliyeti, risk alma gibi becerilere de sahip olmayı gerektirir (Akyüz, 2016). Aynı zamanda şantiyeler, düşük eğitim seviyesine sahip ve tamamı erkeklerden oluşan işçi gruplarıyla çalışmayı gerektirdiğinden, erkekler tarafından tercih edilen bir alan halini almaktadır. İnşaat sektörünün yıpratıcı ortamı,

şantiyelerdeki çalışma koşullarının zorluğu, mimarlık ofislerinde mesai saatlerinin oldukça uzun ve dengesiz oluşu kadınları, serbest meslek pratiğinin dışına itmektedir.

Bu tezde irdelenecek temel problem, Bursa özelinde serbest mimarlık alanında aktif rol alan kadınların kentsel gelişime ve yapılı çevreye etkilerinin ne yönde olduğudur. Türkiye'de sanayileşme adımlarıyla birlikte 1960-2000'ler arasında Bursa'nın gelişiminde aktif rol alan kadın mimarların kente katkısı gözlemlenecektir.

Çalışmanın Amacı

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de mimarlık eğitimi alan kadınların sayısı günümüzde hızla atış gösterirken, aynı artış serbest mimarlık alanında görülmemektedir. Kadın mimarların meslek pratiği içinde nitelikli görünürlükleri oldukça azdır. Bu tez çalışmasının amacı, Bursa'da 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kentsel gelişiminde etkili olan kadın mimarların, yapılı çevrenin gelişimine olan etkilerinin ortaya çıkarılmasıdır. İstatistiksel verilerle ortaya konulan kadınların mimarlık meslek pratiği içinde erkeklere oranla görünürlüklerinin az olmasının nedenleri Bursa özelinde incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın Kapsamı

Mimarlık ve Kadın anahtar kelimeleriyle literatür taraması yapılarak aşağıdaki gruplar oluşturulmuştur.

1)Kadın Mimarlar ve Üretimleri

2)Kadın Mimarların Meslek Pratiği İçinde Karşılaştığı Zorluklar

3)Mekan Cinsiyet ve Kadın

4)Kent Cinsiyet ve Kadın

5)Mimarlık Yoluyla Kadınların Güçlendirilmesi

Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma kapsamında 1)Kadın Mimarlar ve Üretimleri ve 2)Kadın Mimarların Meslek Pratiği İçinde Karşılaştığı Zorluklar ele alınmış olup, belirlenen çalışma alanı doğrultusunda 3)Mekan Cinsiyet ve Kadın, 4)Kent Cinsiyet ve Kadın, 5)Mimarlık Yoluyla Kadınların Güçlendirilmesi başlıkları tez çalışması dışında tutulmuştur.

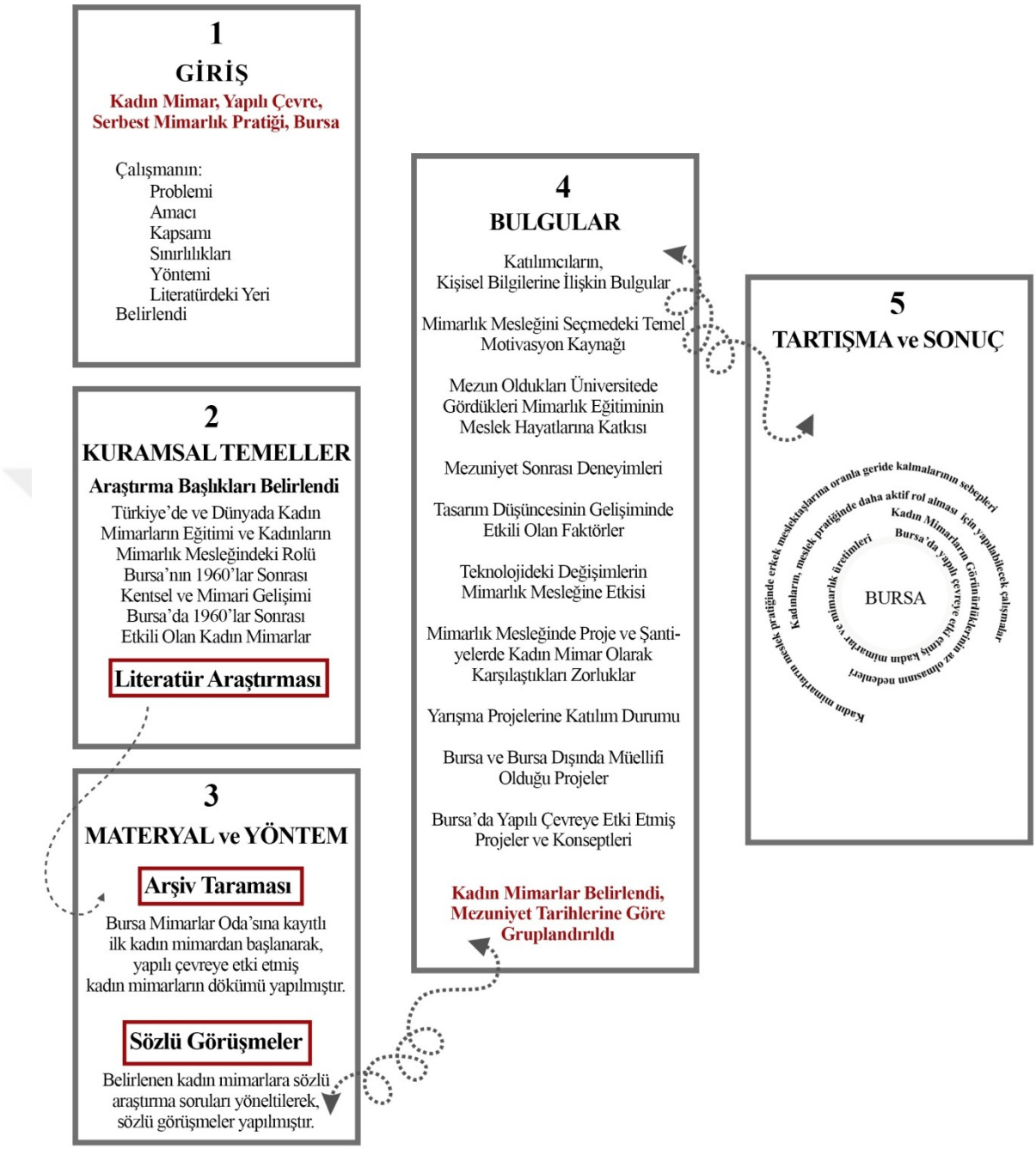
Araştırma, katılımcıların Bursa kentinde yapılı çevreye olan etkilerini araştırıken; katılımcıların demografik verilerini, eğitim hayatlarını, tasarım düşüncelerinin gelişiminde etkili olan faktörleri, mezuniyet sonrası deneyimlerini, çalışma ortamına ilişkin bulguları, ofis ve şantiyelerde cinsiyetlerinin bir getirisi olarak yaşadıkları sorunlar ve maruz kaldıkları cinsiyet ayrımcılıklarını da ele almaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında serbest mimarlık pratiği içinde var olan, kendi ofisini açmış kadınlarla görüşmeler yapılarak, sözlü görüşme soruları yöneltilecektir. Elde edilen veriler ışığında Bursa'da serbest mimarlık pratiğinde aktif rol alan kadınlara ait demografik analizler elde edilecektir. Öncelikle görüşülen kadın mimarlara ait genel bilgiler araştırma sorularına dahil edilmiş, bu sorular neticesinde demografik analizler yapılması hedeflenmiştir. Katılımcılara kısaca biyografileri, mezun oldukları fakülte ve mezuniyet tatihleri, Bursa Mimarlar Odası'na kayıt tarihleri sorulacaktır. Ardından mesleki deneyimleri ve ofisleriyle ilgili sorular yöneltilmesi hedeflenmiştir. Serbest mimarlık hizmetlerini kaç yıldır yürüttükleri, mezuniyet sonrası deneyimleri, hangi ofislerde çalıştıkları, ofis içindeki rolleri, kendilerine ait ofislerinin kaç yıldır faaliyet gösterdiği, ofislerinin yapısı da sorulacak sorular arasındadır. Ayrıca Bursa'da ve Bursa dışında müellifi oldukları projeleri belirtmeleri istenerek, kadın mimarlarların çalışma alanlarına ve yaptıkları proje türlerine ait bir döküm oluşturulması hedeflenmiştir.

Ardından tasarım düşüncesinin ve serbest mimarlık pratiğinin gelişimine ilişkin sorular yöneltilmesi hedeflenmiştir. Mimarlık mesleğini seçmelerindeki temel motivasyon kaynağı sorularak, katılımcıların mimarlık kültürü ve çevresiyle erken yaşta tanışıp inşaat faaliyetlerine ilişkin erken yaşta bilgi sahibi olup olmadığı belirlenmek istenmektedir. Mezun olunan okulda gördülen mimarlık eğitiminin katılımcılara katkıları sorularak, tasarım düşüncesinin oluşmasının arka planında eğitim kurumunun etkisinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Katılımcılara tasarım düşüncelerinin gelişmesinde etkili olan faktörlerin neler olduğu sorularak, mimari tasarım düşüncesinin arka planında hangi etmenlerin olduğu araştırılmaktadır. Bu etmenler, eğitim kurumunun etkisi, daha önce çalışılan bir ofisin tasarım yaklaşımı, deneyim ve tecrübeye dayalı birikim, bulunulan sosyal ve fiziksel çevrenin etkisi olarak

öngörülmüştür. Teknolojideki değişimlerin mimarlık mesleğine ve tasarım pratiği/çizim alışkanlıklarına etkisi araştırılacak bir diğer konudur. Katılımcılar eğitim ve çalışma hayatları boyunca hangi çizim araçlarını kullanmışlar ve mimari temsil araçlarının değişiminin tasarım ve tasarım yöntemlerine etkisi ne yönde olmuştur, araştırılacak sorulardır. Bu sorulara ek olarak kadınların mimarlık meslek pratiğinde görünürlüklerinin az olmasının temel sebebi olarak görülen cinsiyet ayrımcılığına maruz kalıp kalmadıklarını sorgulamak amacıyla "Mimarlık mesleğinde proje ve şantiyelerde kadın mimar olarak karşılaşılan zorluklar nelerdir?" sorusu yöneltilecektir. Cinsiyet ayrımcılığına maruz kaldıkları bir olay ya da olaylar yaşadılar mı yaşadılarsa bu durumu nasıl çözüme kavuşturdukları sorulacaktır. Ardından öğrenciyken ya da meslek hayatlarında katıldıkları yarışma projelerinin durumu sorgulanacaktır. Son olarak katılımcılardan Bursa'da yapılı çevreye etki etmiş konsept olarak kendilerini etkileyen bir çalışmalarını seçerek bu yapıyı kısaca anlatmaları istenecektir. Bu sorular neticesinde belirlenen varsayımlardan yola çıkılarak sonuç veriler elde edilecektir. Bu verilerin ölçülebilmesi, sıralanabilmesi ve sayısal verilerle ifadeye olanak sağlaması için katılımcılara ait sayısal veriler ve grafikler oluşturularak yorumlanacaktır.

Şekil 1.1. Tez Akış Diyagramı

Çalışmanın Literatürdeki Yeri

Literatürde yer alan kaynaklar incelendiğinde, mimarlık ve kadın ilişkisinin ancak 1900'lü yılların sonunda ele alınmaya başlandığı görülmüştür. Mimarlık ve cinsiyet arasındaki çok boyutlu etkileşim, kadın mimarlar ve üretimleri, kadın mimarların

meslek pratiği içinde karşılaştığı zorluklar, mekan-cinsiyet ve kadın, kent-cinsiyet ve kadın, mimarlık yoluyla kadınların güçlendirilmesi başlıklarına ayrılabilir. Daha önce yapılan çalışmalarda mimarlık ve kadın ilişkisi; tasarımcı ve kullanıcı olarak kadın, yapılı çevrede kadın, kadın ve tasarımcı arasındaki ilişkiler ve etkileşim, kadının meslekteki konumu, kadın mimarlar cinsiyet ve eşitliği alt başlıklarıyla ele alınmıştır (Cürgül, 2016).

2002 yılında Yekta Özgüven'in hazırladığı, "*Türkiye'de Kadın Mimar Kariyerinin Başlangıcı (1934-1960)*" başlıklı yüksek lisans tezinde, kadın mimarların mezun olduğu ilk üç kurum olan Mimar Sinan, İstanbul Teknik ve Yıldız Teknik Üniversiteleriyle ve 1934-1960 yılları ile sınırlandırılmıştır. Çalışma kapsamında 125 kadın mimardan oluşan, detaylı bir kadın mimarlar kataloğu oluşturulmuştur.

2002 yılında Asiye Akgün'ün hazırladığı, "*Mimari Tasarımda Yaratıcılık ve Cinsiyet*" başlıklı yüksek lisans tezinde, tasarım eylemi aşamasında farklı düşünce tarzına sahip olmanın cinsiyetle ilişkisi araştırılmıştır. Mimarların cinsiyet sorunsalına bakışı, sebep sonuç ilişkisiyle ortaya konulmuştur.

2002 yılında Füsun Kökalan'ın hazırladığı, "*1980 Sonrası Türkiye'de Kadın Çalışmaları*" başlıklı yüksek lisans tezinde, kadın çalışmaları ve yaşadığı sorunlar feminizm ve feminist teoriler bağlamında incelenmiştir.

2008 yılında Hatice Baştabak'ın hazırladığı, "*Beden ve Cinsiyet Kavramlarının Mimari Tasarım Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi*" başlıklı yüksek lisans tezinde, beden ve cinsiyet kavramlarının mimarlık ve tasarım alanına olan etkisi ele alınmıştır.

2010 yılında Necile Tarım'ın hazırladığı, "*Türk İnşaat Sektöründe Liderlik Yaklaşımları ve Cinsiyet Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma*" başlıklı yüksek lisans tezinde, liderlik ve kadın ilişkisinin irdelenmesi amacıyla Türk inşaat sektöründe çalışan 41 profesyonele, 21 anket sorusu yöneltilmiştir. Çalışma sonucunda, Türk inşaat sektörünün kültürel yapısı ve liderlik yaklaşımıyla cinsiyet arasındaki ilişki ortaya konulmuştur.

2010 yılında Sedef Özçelik'in hazırladığı, "*İnşaat Sektöründe Kadın Profesyoneller*" başlıklı yüksek lisans tezinde, kadınların mimarların erkek egemen inşaat sektöründe geri kalmalarının sebebi üç temel hipotez ile değerlendirilmiştir. Çalışma, yapı üretiminin en yoğun olduğu İstanbul iliyle sınırlandırılmıştır. Erkek ve kadın mimarların ayrı ayrı görüşleri alınarak, yapılan taramalar sonucunda nicel ve nitel veriler elde edilmiş ve yorumlanmıştır.

2016 yılında Nadiye Akyüz'ün hazırladığı, "*Serbest Mimarlık Pratiğinde Kadın Mimarların Görünürlüğü; Trabzon Örneği*" başlıklı yüksek lisans tezinde, kadın mimarların meslek pratiğinde görünürlüğünün az olması ve sebepleri istatistiksel olarak incelenmiştir. Ofis sahibi on sekiz kadın mimara tez kapsamında sorular yöneltilerek, kadın kimliğinden kaynaklı geri planda kalmaların nedenleri irdelenmiştir.

2017 yılında Zülfiye Doğa Ortaköylü Uysallı'nın hazırladığı, "Empowerment of Women Through Non-formal Education Programs in Turkey" başlıklı yüksek lisans tezinde, kadınların güçlendirilmesin yönelik projelerin ve informal eğitimlerin kadınlar üzerindeki etkisini incelenmiştir.

2018 yılında Filiz Acur Özdemir'in hazırladığı, "*Feminist Yaklaşımların Kadınların Gözünden Değerlendirilmesi Bursa Örneği*" başlıklı yüksek lisans tezinde, kadınların feminizm kavramına bakış açısı, Bursa ili özelinde anket verileriyle değerlendirilmiştir.

2018 yılında Narin Temel'in hazırladığı "*Türkiye Mimarlık Dergilerinde Kadın Toplumsal Kimliğinin İnşası"* başlıklı yüksek lisans tezinde, Arkitekt, Yapı ve Arredamento Dergileri kapsamında kadınların mimarlık pratiğindeki ve toplumsal çevredeki görünürlüğü analiz edilmektedir.

2020 yılında Hatice Doğan'ın hazırladığı, "*Kayseri'de Serbest Mimarlık Pratiğinde Kadın Mimarların Üretimleri ve Mimarlık Kültürüne Katkısı: 1930-2000*" başlıklı yüksek lisans tezinde, 1930-2000 yılları arasında döneme tanıklık eden mimarlar

vasıtasıyla, Kayseri kentinin mimari gelişiminde etkili olan kadın mimarlar ve dönemin mimarlık ortamına yaptıkları katkılar incelenmiştir.

2021 yılında Mevlüde Aydın'ın hazırladığı, "*Kadın Mimarların Kariyer Engellerinin İncelenmesi*" başlıklı yüksek lisans tezinde, kadın mimarların meslek hayatları boyunca karşılaştıkları kariyer engelleri ve sebepleri ortaya çıkarılarak, bu engellerin kariyerin hangi aşamalarında ortaya çıktığı belirlenmiştir. Sektörde yer alan 268 kadın üzerinden yapılan online anket çalışması ile veriler ortaya koyulmuştur. Tez çalışmasının sonuç bölümünde bu engellerin ortadan kaldırılması veya azaltılması amacıyla fırsat eşitliği ile kadın mimarların sektöre teşviki önerilmektedir.

2016 yılında Tolga Cürgül tarafından hazırlanan, "*Türkiye'de Mimarlık-Cinsiyet İlişkisi: Bibliyografik Bir Çalışma"* başlıklı makalede, mimarlık-cinsiyet başlığı altında yapılmış akademik çalışmalar, *mimarlığın cinsiyeti, kent ve cinsiyet, mekan ve cinsiyet* başlıkları altında gruplandırılarak konuya bakış açıları incelenmiştir.

2019 yılında Dr. Asena Soyluk ve Dr. Zeynep Yeşim İlerisoy tarafından hazırlanan, "*Medeniyette Kadının Rolü; Kadın Mimarlar ve Zaha Hadid Örneği*" başlıklı makalede, tarihsel süreç boynca kadının ve kadın bedeninin mimarlık üzerindeki etkisi incelenerek Zaha Hadid mimarlığı üzerinden yorumlanmıştır.

Mimarlık ve kadın ilişkisinin incelendiği tez çalışmalarında yoğunlukla erkek egemen inşaat sektöründe kadın mimarların yaşadığı zorluklar üzerinde durulmuştur. Az sayıda çalışmada feminizm kavramı irdelenmiş, yalnızca bir çalışmada tasarımın cinsiyet ile ilişkisi sorgulanmış, bir çalışmada da diğer kadın ve mimarlık çalışmalarına öncülük edecek ilk kadın mimarlar katoloğu oluşturulmuştur. Literatür incelendiğinde, Bursa'da serbest mimarlık pratiğinde çalışan kadınları ele alan herhangi bir makale, tez ya da kitap bölümüne erişilememiştir. Bursa'da serbest mimarlık pratiğinde ilk kadın mimarın mezuniyetinden itibaren tasarım ve uygulama alanında kadın mimarların etkinliğini ve yapılı çevreye katkısını gözlemleyen ilk lisansüstü tez çalışması olması hedeflenmiştir.

2. KURAMSAL TEMELLER

Tez çalışmasının bu bölümünde, toplumsal hayatta ve yapılı çevrenin oluşumunda kadının rolü üzerinde durulmuş, tarihsel süreç boyunca Batı'da ve Dünya genelinde kadınların mimarlık eğitimi ve meslek pratiği içindeki yerlerine değinilmiştir. Ardından Türkiye'de kadınların eğitim süreci ve bu eğitim sürecinin arka planı incelenmiş, Devlet Güzel Sanatlar Akademisinden ilk kadın mimarın mezun olduğu 1934 yılı itibariyle mimarlık okulları ve kadın ilişkisi sorgulanmıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren Türk kentlerinin gelişiminde etkili olmuş kadın mimarların ve yapılarının dökümü yapılmıştır.

2.1. Toplumsal Hayatta ve Yapılı Çevrenin Oluşumunda Kadının Rolü

Kadınlar, eski çağlardan beri ilk yapı ustaları olarak kabul edilmektedirler. Buna karşın, ilerleyen çağlarda süregelen mimarlık tarihi kaynaklarında kadının mimarlık alanındaki yeri göz ardı edilmiştir. Örneğin ilk mimarlık kitabı olarak kabul edilen *Mimarlık Üzerine On Kitap*'ta kadın mimarlardan söz edilmemektedir (Dostoğlu, 2002). Mimarlık tarihi yazımında kadın, feminist düşüncenin etkisiyle ancak 90'lı yıllarda yer almaya başlamıştır (Erkarslan, 2002). Ancak tarihsel süreç boyunca mimariyle etkileşim içinde olan kadınlar: üslup, fonksiyon, ideoloji anlamında mimariyi etkilemişlerdir. Bu etkileşim ve beraberinde getirdiği mimariye yansımaları hala süregelmektedir. Kadınların yapı oluşumuna katkısı tarihsel süreç boyunca yalnızca konut alanında değil, saray, tapınak, mezar gibi diğer çeşitli yapı türlerinde de olmuştur. Kadınlar yapılı çevreye etkilerinde hem zarif ve estetik görünüşleriyle bir sembol niteliği taşımışlar hem de ilk çağlardan itibaren yapılı çevrenin oluşmasına mimar olarak katkı sağlamışlarıdır. En eski çağlarda kadın figürü yapılı çevrenin oluşumuna katkı sağlamış, farklı kültürlerde çeşitli figürlerle karşımıza çıkmıştır. Yapıların planlarında sembolik olarak kadın ve kadın rahmine benzetilerek oluşturulmuş plandan yükselen yapı biçimiyle gözlemlenmiştir. Yine farklı kültürlerde örneğin Antik Yunanda, kadın bedeni, dorik, iyonik, korent gibi sütun düzenlerinde ortaya çıkmıştır. Bu sütunların kadın-erkek bedenlerinden esinlenilerek oluşturulduğu düşünülmektedir. Yakın geçmişten bir örnek Frenk Gehry'nin Prag'da tasarladığı ünlü büro binası da, dans eden

kadın-erkek figüründen esinlenilerek tasarlanmıştır. (M. Yeler, S. Yeler, Çağlarer, 2010)

Kadın, erkek ve diğer cinsiyetler, biyolojik olmakla beraber, toplumların üretimidir. Toplumların cinsiyete göre biçtiği rollerin, yalnızca biyolojik değil, sosyal ve psikolojik altyapıları da vardır. Bu oluşum, toplumsal cinsiyet kavramını ortaya çıkarmıştır. Örneğin toplumsal rollerde kadınların zayıf olması beklenirken erkeklerin güçlü olması beklenir. Kadınların duygusal oluşu ve ağlaması normal karşılanırken, erkekler ağlamaz tabusu altında duygularını kontrol etmeleri beklenmektedir. Bir kadın ve bir erkeğin oturduğu masada hesabı erkeğin ödemesi olağan bir durumdur. Bir erkek gece geç saatlere kadar dışarıda vakit geçirebilirken, kadınların geç saatlerde dışarıda olması hoş karşılanmaz. Erkek iş hayatında ve ev dışında faal iken, kadının yeri evidir anlayışı toplumda hakimdir. Bunun gibi somut örnekler, toplumsal cinsiyet kavramını açıklamakta yardımcı olacaktır.

Cinsiyetler, toplumsal ve biyolojik anlamda bireye kimlik kazandıran önemli bir işleve sahiptir. Biyolojik farklılıkları referans alan cinsiyet kavramı, 60'lı yılların sosyo-kültürel hareketlerinde hız kazanmış, 70'li yıllarda eşitlikçi söylemlerin öznesi olmuştur. Toplumsal cinsiyet kavramı ise 80'li yıllardan sonra popülerlik kazanmıştır ancak tanımı itibariyle cinsiyet ilişkilerinin sosyal boyutuyla ilgilenmekte, sosyo-mekansal boyutu ele almamaktadır. Kamusal alan, özel alan ikilemi cinsiyetçi ayrımcılıkların mekansal yansımalarından en belirgin olanıdır (Dostoğlu, 2005). Cinsiyetçi ayrımcılıkların mekansal yansımalarına bakacak olursak aklımıza gelenlerden biri de konut mekanı olacaktır. İnsanoğlunun barınma ihtiyacıyla mekan inşa etmesi içgüdüsel bir harekettir. Zaman içinde, ihtiyaçları doğrultusunda bu mekana farklı fonksiyonlar adapte ederek konut dokusunu elde etmiştir. İlkel çağlarda, kadın ile erkek arasında cinsiyet ayrımına dayanan bir statü farkı bulunmaksızın barınaklarını beraber inşa etmişlerdir. İlkel dönemlerde bu barınaklar, vahşi hayvanlardan ve doğa koşullarından korunma amacıyla basitçe oluşturulmuş ağaç kavukları ve mağaralarken geliştirdiği tecrübelerle hayvan kemiklerinden ve dallardan ilk basit örtüleri tasarlamışlarıdır (Soyluk ve İlerisoy, 2019). Bu basit örtüler günümüz teknolojilerinin oluşturduğu komplike ve çok fonksiyonlu konut mekanlarına kadar evrilmiştir. Konut,

hiçbir çağda yalnızca maddi bir ürün, bir baraka olarak görülmemiştir. Tarih boyunca bütün kültürlerde mülkiyeti barındıran, insanları tek bir çatı altında toplayan, duygusal bağ kurulan ve geçmişle özdeşleştirilen konut mekanına derin anlamlar yüklenmiştir. Bu anlamda konut yapısının kültürlerin başlangıcını temsil ettiğini söyleyebiliriz. Bir ev inşa etmek bu yüzden inşa etme faaliyetinden ziyade kültürel bir oluşumdur. Çünkü yapılı çevrenin çekirdeğini oluşturan konut, mekansal organizasyonu, yapım tekniği ve yapı malzemesi ile içinde bulunduğu kültürün izlerini gözler önüne sermektedir. Konut mekanı, sosyo-kültürel oluşumların kaynağı, çekirdeğidir. (Kan Ülkü, 2018). Konut mekanının şekillenmesinde, kadın ve erkeğin oynadığı rolün ve mimariye etkileri gözlemlenebilir. Bu da kültürün ve aile yapısının izlerini ortaya çıkaracaktır. Günümüz konut mekanında mutfak, kadının özelleşmiş bir alanı olarak görülür ve erkeğin uzun vakit geçirmesi yadırganır. Benzer şekilde salon, erkeğin mekanı olarak görülür ve işten yorgun gelmiş bir erkeğin salonda vakit geçirip dinlenmesi beklenir. Oysa modern toplumda kadınlar da erkekler gibi gün boyunca benzer işlerde uzun saatler boyunca çalışmaktadır. Mekanın cinsiyetçi yapısı bu ayrımla başlar. Kadınlar, konut mekanının ana kullanıcısı olarak görülse dahi çağlar boyunca konut tasarımında ve inşaasında erkekler söz sahibi olmuştur.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin altyapısında ataerkil toplumun izlerini görebiliriz. Bu kavramın getirisi olarak bazı tanımlar ön plana çıkmaktadır. Örneğin Kariyer kadını diye bir kavram söz konusuyken kariyer erkeği diye bir kavramla karşılaşmayız. Bir iş mülakatı sırasında erkeğe evli misiniz sorusu genel olarak sorulmazken, kadınlara medeni halleri ve çocuklarının olup olmamasıyla ilgili pek çok soru yöneltilir. Çünkü ataerkil bakış açısına göre ev işleri ve çocuk bakma sorumluluğu tamamen kadına ait görülmektedir. Geleneksel değerlerin hakim olduğu toplumlarda, kadının çalışmasının aile için olumsuz bir imaj çizdiği düşüncesi yaygındır. Bu düşünce sisteminde, erkeğin çalışıp evi geçindirmesi beklenir. Kadınlar için çalışma yalnızca yeterli maddi getirinin sağlanmadığı durumlarda ev bütçesine katkı sağlamak amacıyla katlanılması gereken geçici bir durumdur (Dostoğlu, 2005). İş hayatında başarılı kadınlar için hem ev işlerini hem çocuk bakımını üstlenip beraberinde işlerini nasıl yürüttükleri merak konusuyken, kariyeri başarılı seyreden bir erkek babalığın getirdiği sorumluluktan dolayı takdir görmez. Cinsiyet temelli tanımlar da bu durumların sonucunda ortaya çıkmıştır.

Toplumsal rollerin kadınlara biçtiği roller geçmişte kadınların bazı meslekleri yapmasını engellemiş, çalışma hayatlarına ket vurmuştur. Eril düşüncenin kentlerde hüküm sürmesinin önüne geçebilmek, toplumsal cinsiyet rollerinin kırılmasını sağlayabilmek ancak, uzun vadede toplumsal eğitimle önüne geçilebilecek toplumsal sorunlardır (Şentürk, 2013). Geçmişteki örneklerine bakacak olduğumuzda her alanda kadınların cinsiyetleri sebebiyle kendilerini gizlemek zorunda kaldıkları gözlemlenmektedir. Örneğin Frankenstein'ın yazarı Mary Shelley, son derece entelektüel bir ailenin kızı olarak Londra'da dünyaya gelmiştir. Babasının aydın bir felsefeci, romancı; annesinin feminizm'in öncü isimlerinden olmasına rağmen Mary Shelley'in yaşadığı dönemde yazarlığın kadınlara göre bir meslek olarak görülmemesi, eserini isimsiz olarak yayınlamasına sebep olmuştur. Kendi ismi ancak 1823'ye yayımlanan kitabın ikinci baskısında yer almıştır (Göksu, 2019).

Geçmişten günümüze toplumsal yapıların değişmesi teknolojinin gelişmesi, hayatımıza giren icatlar, bireyin yaşam koşulları, sosyal çevrenin çevre üzerindeki etkisi ve nerede yaşadığı üzerinde etkilidir. Modernleşen toplumda kadının rolleri değişmiş, kadınlar farklı alanlarda farklı görevler üstlenmiş ve aile içindeki sorumlulukları profesyonel dünyaya taşınmıştır. Günümüz dünyasında birçok kadın kariyer hedeflerine ulaşmak için mücadele etmektedir (Gündüz, 2017). Kadınların, toplumun her alanında daha etkin bir rol oynadığı günümüzde, kadının ekonomi ve işgücündeki ağırlığı artmaktadır (Bingöl, 2014). Özellikle Cumhuriyet devrimleri ve modernleşmesi ile erkek egemen toplum düşüncesinden sıyrılma çabası ile birlikte oluşturulmak istenen kadın imajı da değişmiştir. Modern ve çağdaş Türk Kadınının dış dünyaya açılması hedeflenmiştir. Bu dönemde Türk kadınları, erkek imajı çizilmiş mesleklere yönlendirilmiştir. Bu örneklerden biri olan Sabiha Gökçen, erkek mesleği olarak görülen savaş pilotluğunun bir örneği olmuştur (Balcı ve Karadeniz, 2018). Muazzez İlmiye Çığ, Sümeroloji alanında dünya çapında bilimsel çalışmalara imza atan önemli bir bilim insanı olmasının yanında bu alanda çalışan ilk kadınlardandır. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin ilk mezunlarından olan Çığ, Sümeroloji ve Hititoloji bölümünden mezun olduktan sonra İstanbul Arkeoloji Müzesi'nin Çiviyazılı Tablet Arşivi'nde Dr. Kraus'un asistanı olarak çalışmaya başlamıştır (Gümüşoğlu, 2021). Romancı kimliğiyle tanınan ve ilklerin kadını olarak anılan Halide Edip Adıvar, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı

için önemli bir aydındır. Türkiye'de kadın hakları konudunda yaptığı çalışmalarla, kadının erkekle aynı seviyede olmasını vurguladığı yazılarıyla, örnek kadın modelini oraya koymuştur (Yılmaz, 2013).

Kadınların mimarlık mesleğine katılımı ise 20. yüzyıla kadar, mimarlık tarihi ve teorisinin sınırlı kaynakları dışında, yazılı eserlerde belirtilmemiştir. Ancak çeşitli kaynaklarda kadınların yöresel konut üretimi içinde yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında tarih boyunca hanedanlıklar içindeki güçlü kadınların yapının banisi olarak yapılı çevreyi etkiledikleri bilinmektedir (Dostoğlu ve Erkarslan, 2013). Antik çağlardan itibaren devlet yönetiminde etkili kadınların meclis binası, mezar, tapınak gibi yapıları kente hediye ederek, yapılı çevrenin gelişimine katkı sağladıkları bilinmektedir. Selçuklu döneminde ise kadınların türbe, hastane, külliye, cami gibi pek çok farklı yapının banisi olark toplum içindeki konumlarını ve güçlerimi göstermişlerdir. Osmanlı döneminde yine varlıklı ailelerden gelen kadın baniler ile devlet yönetiminde söz sahibi olan kadın baniler kentin gelişiminde etkili olmuşlardır (Doğan, 2020). İnşa edilen eserleri arasında cami, mescit, türbe, çeşme, imaret, tekke, hamam, köprü, mektep ve medrese gibi yapılar bulunmaktadır (Korkut ve Engin, 2018).

Toplumda cinsiyetler arasındaki ilk iş bölümünden sonra erkekler avlanmş, kadınlar toplamış ve işlemiştir. Kadınlar erkeklere göre evleriyle daha fazla fiziksel ve işlevsel bağlantıya sahip olmuşlardır. Kültürün bir işlevi olan mimarlık, koruma ve güvenlik işlevi olan inşaattan farklı olduğu için mimarlığın ortaya çıkışından bu yana edilgen kadın ve aktif erkeğin rolleri yeterli görülmüştür. 1900'lü yıllara kadar kadınların mimarlık meslek pratiği içinde yer almamalarının temel sebebi, geçmişte kadınların mimarlık eğitiminden ve meslek örgütlerinden dışlanmasıdır. Öyle ki dil ve cinsiyet ilişkisinin bir yansıması olarak eril, dişil ve nötr cinslerin aytıştığı dillere bakılacak olursa mimar sözcüğünün tüm yerel dillerde erkek sözcük olduğu görülmektedir. Benzer bir örnek olarak mimarlık alanında kullanılan "star architect" kavramı dilimize "baba mimar" olarak geçmiştir. Bu durum mimarlık mesleğinin ataerkil geleneğini açıkça göstermektedir (Dostoğlu, 2005).

İnşaat sektörünün oldukça rekabetçi ortamında kadın mimarlar, projelerin yazarı konumunda yeterince temsil edilmemektedir (Akgün, 2002). Bunun nedeni olarak sosyal yükümlülükler, mesleki sorunlar gibi faktörler gösterilebilir. Mimar olsalar da kadınlar, bir dereceye kadar, toplumun diğer alanlarındaki kadın sorunlarıyla da ilgilenmektedirler (Aydın, 2021). Geçmişten günümüze aktarılan bu sosyal dengesizlik durumu, diğer çalışma alanlarında olduğu gibi mimarlık mesleğinde de kadınların meslekte geri planda kalmasına sebep olmaktadır. Kadınların inşaat faaliyetlerinde bulunması geçmişte hoş karşılanmamış, bu nedenle mimarlık çok uzun bir süre erkeklerin tekelinde kalmıştır. Heykel, resim ve mimarlık erkeklerin alanı olarak görülmüş, kadınlar ev içi yaşama fayda sağlayacak tekstil işleri, nakış, kap kacak yapımı, seramik gibi alanlara yönelmişlerdir. Bu nedenle mimarlık tarihi yazımında kadınların isimlerinden çok uzun süre bahsedilmemiştir (Vural, 2017).

İlk kadın mimarın varlığı 19. yüzyılın sonunda tescillense de dünya genelinde toplumun buna henüz hazır olmadığı söylenebilir. Mimarlık tarihine damga vuran ve ilkleri gerçekleştiren kadınların dahi cinsiyetleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldığı, dışlandığı görülmektedir. İlk kadın mimarların kendilerini göstermek için ya erkek ortaklarıyla ya da eşleriyle birlikte çalışmaları gerekmiş, çoğunun kendi bağımsızlığını ilan etmesi ileri yaşlarda ancak mümkün olabilmiştir. Jane Drew ile Maxwell Fry, Aino ve Elissa Aalto ile Alvar Aalto, Denise Scott Brown ile Robert Venturi, Alison ile Peter Smithson, Ray ile Charles Eames, Elizabeth Diller ile Ricardo Scofidio gibi ortaklar, birlikte çalışmaları nedeniyle ün kazanmış olsalar da tanınırlık ve ün her zaman erkek mimarlar tarafından elde edilmiştir. Buna iyi bir örnek, 1991 yılında Robert Venturi'ye verilen Pritzker Ödülü'dür. Denise Scott Brown ile otuz yıldır birlikte sürdürdükleri ortaklıkları ve projelerine rağmen mimarlık alanındaki en yüksek onur sayılan ödül yalnızca Robert Venturi'ye verilmiştir. Marion Mahony Griffin, Eileen Gray, Lilly Reich, Charlotte Perriand, Elisabeth Scott ve Anne Tyng gibi diğer kadın mimarlar da birlikte çalıştıkları erkek mimarlarla ortak olmasalar da diğer kadın mimarlar gibi geri planda kalmışlardır. Kadın mimarların çoğu genellikle eşleri ya da erkek iş ortakları aracılığıyla dolaylı olarak tanınmaktadır.

Emily Warren Roebling, kadınlar için meslek edinmenin nadir olduğu bir dönemde dünyaya gelmiştir. Roebling, saha mühendisliği başarısıyla Brooklyn Köprüsü'nün seyrini değiştirerek 19. yüzyılın kahraman bir figürü haline gelmiştir. Dönemin en önemli mühendislik başarısı olarak görülen köprünün inşaatında eşiyle beraber çalışırken, malzeme, mukavemet, matematik, kablo ve köprü inşaatı konularını öğrenmiştir. Köprünün inşaatından sorumlu kayınpederinin ölümünün ardından eşinin de bulaşıcı bir hastalığına yakalanıp felç kalmasıyla birlikte köprünün yapımını ailesi adına sürdürmeye karar vermiştir. Köprünün inşaatında çalıştığı on yıl boyunca eşinin hasta yatağından verdiği talimatları uygulayarak sahadaki ekipleri denetleyen baş mühendis olarak hareket etmiş ve Brooklyn Köprüsü'nün inşaatını yöneten kadın olarak tanınmıştır (Weingardt, 2004). Kadınların başarılarının hafife alındığı bir çağda, köprünün inşaatına yaptığı olağanüstü katkısından dolayı köprünün kulelerinin üzerindeki levhalarda adı belirgin bir şekilde yer almıştır. Aynı zamanda 1883 yılında köprünün açılış töreninde ilk geçişi Emily Warren yapmıştır (Anzzolin, 2016).

Marion Mahony Griffin, 1894'te Boston'daki Massachusetts Institute of Technology mimarlık bölümünden mezun olmuştur. Illinois'deki ilk lisanslı kadın mimar olan Mahony, Frank Lloyd Wright'ın ilk çalışanı ve ressamı olarak işe başlamıştır. 1895-1909 yılları arası Wright ile çalışmalarına devam ederek, Prairie Okulu stilinin belirlenmesinde büyük rol oynamış ve mimarlık hayatı boyunca Amerika'nın önde gelen mimari projelerini üretmiş olmasına rağmen, mimarlık tarihi yazımında Marion Mahony Griffin'in yalnızca bir esin kaynağı olarak bahsedilmesi kadınların mesleki başarılarının ne denli gölgelendiğinin bir kanıtıdır. Çalışanlarının başarılarını takdir etme konusundaki isteksizliğiyle ve egosuyla ünlü olan Wright tarafından itibar görmeyen Marion Mahony Griffin, geri planda kalmayı reddederek kendisi gibi Wright'ın eski çalışanı Walter Burley Griffin ile mimarlık kariyerine devam etmiştir. 1911 yılında Walter Burley Griffin ile evlenmişlerdir. Avusturalya ve Hindistan başta olmak üzere dünyanın birçok yerinde projeleri bulunmaktadır (Weingardt, 2004).

Eileen Gray, 1878 yılında İrlanda'da soylu ve sanatçı bir ailenin en küçük çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. 1898 yılında Londra'daki Slade School of Art okuluna kabul edilen ilk kadınlar arasındadır. Modernizm'in öncüsü bir mimar ve ünlü bir mobilya

tasarımcısıdır. İsmi, Le Corbusier, Mies Van Der Rohe gibi çağın ünlü mimarları ile birlikte anılmıştır. Modernist dilde tasarlanan E.1027 evi ve mobilyaları en tanınan eseridir. Le Corbusier'in bu evi çok beğendiği hatta kıskandığı söylenmektedir (Uluca, 2020)

Lilly Reich, 1885'te Berlin'de orta sınıf bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir bu durum, o zamanın kadını için ayrıcalıklı bir eğitim almasına olanak sağlamıştır. Almanya'nın ilk kadın mimarı olmasının yanında Mies Van der Rohe'nin ünlü mobilyalarının tasarımcısı olarak tanınmaktadır. Mies Van der Rohe'nin, başkalarının fikirlerini nadiren aldığı halde Lilly Reich'in görüşlerini önemsediği bilinmektedir (Vural, 2017). 1908'de Josef Hoffmann'ın Viyana atölyesinde çalışmaya başlamıştır. Kubus koltuk tasarımını Hoffman ile birlikte yapmışlardır. Ardından on üç yıl boyunca Van der Rohe'nin profesyonel ortağı olmuştur. Barcelona Pavyonu, ikilinin en tanınmış projelerindendir.

Nabuko Tsuchiura, 1900 yılında Japonya'da dünyaya gelmiştir. Kadınların mimarlık eğitimi almasının uygun görülmediği bir dönemde eğitimini ve çalışmalarını sürdürmüştür. İkinci Dünya Savaşı öncesinde Japonya'da kadınların mimarlık okuyacakları bir okul olmadığı için 20. yüzyılın başlarında birçok genç Japon mimarlar, okumak ve tanınmış mimarların ofislerinde çalışmak için Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'daki çeşitli üniversitelere gitmekteydi. Nabuko Tsuchiura da eğitimini yurt dışında tamamlayarak, çalışmalarına da Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamıştır.
Nabuko Tsuchiura, Eşi Kameki ile birlikte teknik ressam olarak iki yıl Frank Lloyd Wright ile çalışmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne gelmişlerdir. 1926'da Japonya'ya döndükten sonra birlikte özel evler tasarlayıp yarışmalara katılmaya başladılar ardından 1933'te "Tsuchiura Architects and Designers" ofislerini açmaya yetecek kadar projeleri bulunmaktaydı. Uygulamaları büyüdükçe çalışmalarının bir kısmı yayınlandı. Bununla birlikte, çalışmaları genellikle kendisinin değil, kocasının adı altında sunulmuştur. Öyle ki o zamanlar fotoğrafçılık, mimariden çok kadınlara uygun bir aktivite olarak görüldüğü için 1937 yılında kadınlar fotoğraf kulübünü kurmuştur (Bliznakov ve Emerita, 2002).

Jane Drew, 1911-1996 yılları arası yaşamış İngiltere'nin en önemli mimarlarından biridir. Ünlü cerrahi alet tasarımcısı bir baba ve öğretmen bir annenin kızı olarak dünyaya gelmiş ve döneminin çoğu kadınına karşın eğitim fırsatı yakalamıştır. Mimarlığa olan tutkusu henüz küçük bir kızken başlayan Jane Drew, bulduğu ahşap ve tuğlalarla bir şeyler inşa ederken kendisini İngiltere'deki öncü mimarlık okullarından Architectural Association'da bulmuştur. 1934 yılında mezun olduktan sonra çoğu kadın gibi işe alınmamıştır. İlk çalıştığı ofiste, mimarlıktaki yeteneklerini gösteremeyeceği bir cinsiyet ayrımcılığına maruz kalınca işten ayrılmıştır. Ardından yalnızca kadınlardan oluşan bir ofis kurarak kadınların mimarlık yoluyla güçlendirilmesinde bir öncü olmuştur. 1942'de birçok önemli projede birlikte çalıştığı mimar Maxwell Fry ile evlenmiştir (Holland ve Jackson, 2013). 1950'lerin başlarında, Drew ve Fry, Modern Hareket'in ütopik projesi olan Hindistan'ın Chandigarh şehrini inşa etmek için Le Corbusier'nin ekibine katılmış, konut geliştirmelerinin çoğundan sorumlu olmuştur (Narro, 2020).

Charlotte Perriand, terzi anne babanın çocuğu olarak Paris'te doğmuş ve büyümüştür. Henüz ortaokuldayken çizim yeteneği resim öğretmeninin dikkatini çekmiş ve annesinin de teşvikiyle École de l'Union Centrale des Arts Décoratifs okulunda eğitim görmüştür Charlotte Perriand, 1927'de Paris'teki Le Corbusier'nin stüdyosuna elinde portföyüyle iş aramak için geldiğinde, Le Corbusier "Biz burada minder nakışı işlemiyoruz." diyerek sertbir dille Perriand'ı geri çevirmiştir. Le Corbusier, çalışmalarını görmesi için onu Salon d'Automne'a davet etmiş ve Bar sous le toit tasarımını gördükten sonra onu işe almıştır. Salon d'Automne'da Perriand, Le Corbusier'in en ünlü koltuk tasarımlarından Grand Comfort ve Unité d'habitation iç mekânlarının da tasarımcısıdır (Cruz, 2008).

Aino Marsio Aalto, eşi Alvar Aalto'dan daha az tanınmasına rağmen çok aktif bir tasarımcıdır. 1900'lerin ilk çeyreğinde bir kadının bağımsız bir ofis sahibi olması fazla rastlanan bir durum olmadığı için eşi Alvar Aalto ile ortak çalışmıştır. Kadın erkek ortaklığının bir sonucu olarak da ismi Alvar Aalto'nun gerisinde kalmıştır. Bir tasarımcı olarak, cam ve iç tasarım alanındaki çalışmalarıyla ve ardından mobilya tasarımcısı olarak tanınmaktadır (Suominen-Kokkonen, 2014). Çoğu kadın mimar gibi eşiyle yaptığı ortaklığın bedelini isminin geri planda kalmasıyla ödemiştir.

Elisabeth Scott, mimari bir hanedandan gelmektedir kuzeni Giles Gilbert Scott, Battersea Elektrik Santrali mimarı, amcası George Gilbert Scott, Midland Oteli'nin mimarıdır. Elisabeth Scott Architectural Association'ın Londra'daki Bedford Square kampüsünde mimarlık eğitimi almış, 1924'te mezun olmuştur. İngiltere'de uluslararası mimari yarışma kazanan ilk kadın mimardır. Bu birinciliği, Shakespeare Anıt Tiyatrosu tasarımıyla almıştır. İngiltere'nin en prestijli kamu binalarından birini tasarlamasının ardından basının ilgi odağı olmuş ve "Kız Mimar Erkekleri Yener", "Bilinmeyen Kızın Şöhrete Sıçrayışı", "Doktorun Kızı" ve buna benzer çok daha fazla başlıkla anılmıştır. Mimarlığın öncü kadınlarından biri olarak Stratford tasarımı üzerinde çalışırken, olduğunca çok sayıda kadını işe almaya çalışmıştır. Mesleğe girmek isteyen kadınlara destek sağlamıştır. Sadece bir 'mimar' yerine 'kadın mimar' olarak etiketlenmekten hoşlanmadığı ve kariyeri boyunca tasarım projelerinde kadınların temsil edilmesini sağladığı bilinmektedir (Darley, 2011).

Anne Tyng, zengin bir Boston ailesinden gelmektedir. Harvard Üniversitesi'nden mezun ilk kadın mimardır. Louis Kahn'ın tasarımlarının ilham kaynağı olarak anılmaktadır. Buckminster Fuller, Anne Tyng'i geometri ve matematik yeteneğinden dolayı "Kahn'ın geometrik stratejisti" olarak tanımlamıştır. Ne yazık ki mimari dehasından çok Louis Kahn'la olan ilişkisinden dolayı ismi duyulmuştur (Vural, 2017). Kahn'ın bürosundan ayrıldıktan sonra 1968-1995 yılları arasında Pennsylvania Üniversitesi'nde akademisyen olarak çalışmalarına devam etmiştir. Kahn'ın çalışmaları üzerindeki etkisi, hayatının çok geç bir döneminde fark edilmiştir. Çağdaş Sanat Enstitüsü, 2010 yılında çalışmalarının retrospektif bir sergisini düzenlemiştir (Càndito ve Meloni, 2022).

Denise Scott Brown, Eşi Robert Ventruri ile birlikte pek çok önemli projeye imza atmasının yanında saygın bir öğretim üyesidir. Buna rağmen cinsiyeti dolayısıyla meslekte geri planda kalmış, mimari eleştirmenler ve toplum tarafından göz ardı edilmiştir. Brown'a göre mimarlık meslek pratiği içinde 'prima donna'lar erkeklerdir (Dostoğlu, 2015). Brown da öncelikle kadın olmanın sonrasında ise başarılı bir erkek mimarın ortağı ve eşi olmasından dolayı meslekte geri plana itilmiş şanssız kadınlardandır.

Ray Eames, 1912 yılında Amerika'da doğmuş, 1933 yılında May Friend Bennett Kadın Kolejinden mezun olmuştur. Mimarlık, grafik tasarım, tekstil tasarımı, film ve mobilya alanlarındaki çalışmalarıyla çok yönlülüğünü ortaya koymuştur. Mimarlık kariyeri boyunca eşi ve iş ortağı Charles ile birlikte sanatsal, mimari ve mobilya projelerinde çalıştığı halde, MoMA, New York Times ve Harvard Üniversitesi gibi kurumlar tarafından geri plana atılmış, mimarlık tarih yazımında kabul görmemiştir (Anonim, 2022a).

Sabiha Gürayman, 1933 yılında Yüksek Mühendis Mektebi'nden (İTÜ) mezun olarak Türkiye'nin ilk kadın inşaat mühendisi unvanını almıştır. Eğitim sürecinde bir de voleybola merak sarmış, yeteneği sayesinde Fenerbahçe voleybol takımının ilk kadın voleybolcusu olmuştur. Voleyboldaki başarısı bununla da kalmamış 1929 yılında İstanbul şampiyonu olan Fenerbahçe voleybol takımının kaptanlığını da yapmıştır. 18 Yaşında bir kız olarak tüm engellere göğüs germiş, erkek takımında tek kız sporcuyken bir de kaptan olarak sahaya çıkmış, dünya tarihine adını yazdırmıştır. Eğitim hayatı boyunca maruz kaldığı psikolojik baskılara boyun eğmeyerek, mezun olur olmaz golf pantolonunu giyerek köprü inşaatında çalışmaya başlamıştır. Çalıştığı yörenin halkı Gürayman'ı öyle benimsemiştir ki köprünün adına kız köprüsü denmiştir. Erkeklerle arasında bir fark olmadığının, meslek hayatında en az onlar kadar başarılı olabileceğinin farkında olan Sabiha Gürayman, Ankara Bayındırlık Baş Mühendisliğine atanmıştır. 35 Yaşındayken en önemli görevi olarak gördüğü Anıtkabir inşaatı başmühendisi olarak göreve gelmiştir. O dönemde bir kadının bu önemli konumu tüm dünyaya örnek olmuş, övgü dolu sözlerle bahsedilmiştir (Kalıpçı, 2019).

Semra Uygur, 1956 yılında Erzincan'da doğmuştur. ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nden 1980 yılında mezun olmuştur. 1984 Yılında yüksek mimar unvanını almıştır. 1986 Yılında eşi Özcan Uygur ile birlikte Uygur Mimarlık'ı kurmuştur. Genellikle kamu binaları, kültür ve eğitim yapılarına imza atmıştır (Anonim, 2022b). Sema Uygur, eşi Özcan Uygur ile birlikte Ankara'daki Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın yeni binasını tasarlamıştır. Binanın açılışında yapılan davette Sema Uygur'dan "Özcan'ın Uygur'un değerli eşleri" olarak bahsedilmesi, yapılan cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle tepkilere yol açmıştır. 28 Yıllık emek verilen yapının açılışına davet edilmemesinin

ardından cinsiyetçi söylemlerin odağında kalan Uygur, *"Demek ki değer yaratanları takdir edenler değer yaratanlar tarafından olur. Demek ki değer yaratını takdir etmeyen bir durum var burada"* açıklamasıyla üzüntüsünü belirtmiştir (Altay, 2020).

2.2. Meslek Hayatında Kadın Kariyer Sorunları

Aile ve ev içi sorumlulukları nedeniyle kadınlar "yüksek riskli işçiler" olarak kabul edilir ve bu nedenle yönetim pozisyonları için uygun adaylar olarak kabul edilemezler. Liderlik rollerinde kadınlara karşı bir önyargı bulunmaktadır ve liderlik rollerinde kadınlar dezavantaj olarak görülmektedir (Mizrahi ve Aracı 2010). Birçok ülkede kadınlar arasındaki işsizlik erkeklere göre daha yüksektir ve bu durum kadınların istihdam oranını da etkilemektedir.

Kadınlar çalıştıkları işlerde erkeklere benzer pozisyonlarda olsa da yarı zamanlı, geçici olarak veya daha düşük ücretlerle çalışmaktadırlar. Bu durum, kariyer tanımları açısından olumsuz olgu olan yapışkan zemin kavramını ortaya koymaktadır. Yapışkan zemin durumu, meslek hayatında aynı işi yapan ve aynı eğitim durumunda olan kadın ve erkekten, kadınların pozisyon olarak daha alt konumda kaldığı halde bu pozisyonu kendine yeterli görmesi olarak açıklanabilir. Yapışkan bir zeminde kalmış ileri ya da geri hareket edemeyen, olduğu yerde sayan benzetmesi yapılır. Kadınların mesleki anlamda kendileriyle aynı işi yapan erkeğe kıyasla, evde de ev işleri ve çocuk bakımı gibi görevlerden de sorumlu hissettikleri için bulundukları konumda kendilerini yeterli hissettikleri durumdur. İş hiyerarşisinin daha alt seviyelerindeki görevler için çok az fırsatı olan işleri ifade eden "yürüyen merdiven" terimi, işgücü piyasasında kadınlara karşı ayrımcılık yapan uygulamaları ifade etmek için kullanılmaktadır. Terim, daha düşük ücretlerle çalışan, daha az iş hareketliliği olan ve kariyer yapamayan kadınları ifade eder. Kadınların ailevi sorumluluklar, kadınlara yönelik tutum ve kalıp yargılar ve hatta örgütsel yapılar nedeniyle kariyerlerinde karşılaştıkları engelleri ifade eder (Coşkun 2021).

Modern çağın kadını, hem iş hayatındaki hem ev hayatındaki sorumluluklarını yerine getirmeye çabalarken bir yandan da medya baskısıyla üzerinde oluşan, anne dahi olsa fit ve bakımlı gözükme çabası, süper kadın sendromu adı verilen psikolojik problemlere yol açmaktadır. (Gündüz 2017). Bu sendrom, mükemmeliyetçilik, kadınların saldırgan davranışları, korku, güç ve en iyisini yapma arzusu üzerine kuruludur (Güleç, 2015).

Görünmez kadın sendromu, erkek egemen toplumun bir sonucu olarak, kadınların cinsiyet rollerinin fiziksel entegrasyonundan kaynaklanmaktadır. Bu sendrom, iş dünyasında cinsiyet fikirleri güçlü bir şekilde ifade edildiğinde tam olarak ifade edilebilir (King, 2012). Birçok erkek yöneticinin kadınların söylediklerine daha az, erkeklerin de söylediklerine daha fazla dikkat ettiği düşünülürse, hem iş hayatında hem de sosyal hayatta kadınlar işlerini başları öne eğik, sessizce yapmayı tercih etmektedir (Keville, 1993). Bir kadını görünmez yapan birkaç faktör vardır. Erkeklerle çevrili bir dünyada, onların mutluluğunu elde etmek için kadınların baskı altında hayatlarını devam ettirmeleri görünmezliğe neden olmaktadır (Walmsley-Johnson 2015).

Cam tavan sendromu ise kadınlara iş yaşamlarında önlerinde geçilemez engeller olduğunu düşündüren, yükselmelerine engel olan, toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanan basmakalıp yargıların sebep olduğu sendromdur. Özellikle yönetici vasıflı kadınların, belirli bir kariyer çizgisinin üzerine yükselmesini engelleyen gözle görünmeyen psikolojik durum olarak ifade edilmektedir (Cemaloğlu ve diğerleri, 2020).

Kadınların olduğu yerde düzenin hakim olmasıyla birlikte şantiye alanının da daha düzenli olduğu görülmektedir. İş çevresinde seçilen kelimelerin bile özenli olması, kadın yöneticinin erkeğe oranla daha nezaketli ve merhametli oluşu, çalışma ortamını daha yaşanılabilir ve ev sıcaklığına daha yakın hale getirmektedir. Kadın ve erkeğin olayları algılayış biçimleri ve problem çözme eğilimlerinin birbirinden farklı olması beraberinde çalışma ortamına farklı bakış açıları kazandırmaktadır. Mimarlık alanında erkek ve kadının birlikte çalıştığı projelerde kadın ve erkek bakış açısından kaynaklı estetik, kullanışlı ve fonksiyonel çözümler bir arada gözlemlenebilir. Bir şirkete tek bir cinsiyet hakim olduğunda düşünce çeşitlilikte eksiklikler oluşmaktadır (Arditi ve diğerleri, 2013). Daha fazla kadının işe alınması ve istihdam edilmesi inşaat sektörüne

yeni fikirler ve yenilikler getirmektedir. Kadınlar inşaat sektöründe yeterince temsil edilmese de, hızlı ve çok yönlü çoklu görev ve problem çözme becerileri sayesinde kadınlar sektöre büyük katkı sağlamaktadır (Styhre, 2011).

2.3. Batı'da / Dünya'da Kadın Mimarların Eğitimi ve Kadınların Mimarlık Mesleğindeki Rolü

Ataerkil toplumları aşarak ilkleri gerçekleştiren kadınlar, mimarlık alanında da isimlerinden sıkça söz ettirecek başarılara imza atmışlardır. Mimarlıkta cinsiyet temelli sorgulamalar ve kavramsallaştırmalar, son otuz yıl içinde ortaya çıkmıştır. Bu sorgulamaların nedeni ise modernleşen toplumda kadın hakları, feminizm gibi kavramların eskiye oranla daha yoğun biçimde gündeme gelmesidir. Toplumsal bilincin yinelenmesiyle kadınların eğitim ve meslek alanında görünürlükleri artmakta, bu artış dünya geneline yayılmaktadır. Kadınların Batı'da ve Dünya'da mimarlık eğitimi, mimarlık eğitimi almaya hak kazanan ilk kadın mimarlar bu başlık altında incelenecektir.

Kadınların mimarlık mesleği alanında kendi faaliyetlerini gösterebilmeleri erkeklere oranla daha zor olmuştur. Dünya genelinde kadınların yapılı çevreye etkileri yadsınamaz boyuttadır. Buna rağmen 19.yy'a dek bunu meslek olarak icra eden bir kadın ne yazık ki yoktur (Erkarslan, 2002). Dünya genelinde ilk kadın mimarlar, konutlarda ve özellikle iç tasarımda uzmanlaşmış mimarlık firmaları tarafından görevlendirilmiştir. Bunun nedeni ev mekanının duygusal kadının; dışarıdaki rekabetçi dünyanın ise erkeğin hakimiyetinde olduğu inancıdır. Ayrıca evlerin ve iç mekanların tüm kadınların ihtiyaçlarıyla ilgili olduğuna ve en çok kadınları etkilediğine inanılmaktadır. Kadınlar mobilya, kumaş ve renk seçiminde daha fazla sorumluluk sahibi olduklarından, kadınların iç tasarım konusunda daha bilgili olduklarına inanılmaktadır (Naoum ve diğerleri, 2020).

Almanya'da 1919'da kurulan Bauhaus, modern mimarinin temellerini atan yenilikçi bir ortam yaratmıştır. Beaux Arts'tan sonra, Bauhaus muhtemelen Avrupa'daki en etkili mimarlık okuludur. Ama bu okulda bile kadınların mimarlık derslerine girmesi kolay olmamıştır. Mimariden ziyade kadınlara daha uygun görülen atölyelerde, tekstil ve

giyim alanlarında kadınlar için kontenjanlar oluşturulmuştur. Daha sonra kız öğrenci sayısındaki artış nedeniyle bu çalıştaylarda cinsiyet ayrımcılığı politikası uygulanmıştır. Kadınların Almanya'da bir üniversitede mimarlık okuma hakkını elde etmeleri uzun ve zor bir süreç olmuştur. Mimarlık, gemi inşa, inşaat mühendisliği, makine mühendisliği ve kimya mühendisliği bölümlerinden oluşan Teknoloji Üniversitesi'nde kayıt sürecini geçen ve tüm şartları sağlayan kız öğrenciler ancak yirmili yaşlarının ortalarına kadar kabul edilmektedir. Ancak teknik, mesleki ve uygulamalı eğitime erişimleri yeterli görülmemektedir. 1897-1899'da genel eğitim kurslarına devam eden kadınlar, Teknik Üniversite'nin teknik bölümlerine katılmak için başvuruda bulunmuşlar ancak kabul edilmemişlerdir. Almanya'da mimarlık okumak için başvuru alan ilk kadın olan Norveçli Karen Platau, mimarlık eğitimini Oslo'da tamamlamış ve yerel yönetimin yerleşik mimarlarından biri olmuştur. Almanya'daki TH Hannover Üniversitesi, Karen Platau'nun özel durumunu referans alarak onu misafir öğrenci olarak kabul etmiştir (Ray, 2001). Emilie Winkelman ise, Bavyera Teknik Üniversitesi'nin mimarlık fakültesine, marangoz babasının yanında çalışırken yaptığı çeşitli tasarımlarını içeren etkileyici portfolyosuyla başvurmuş, Milli Eğitim Bakanı'ndan özel izinle okula kabul edilmiştir. Ancak Emilie Winkelman, bakanlık başvurusunda tam adını belirtmeyerek cinsiyetini gizlediği için diploma sınavına katılamamıştır. Mimarlığa olan tutkusundan vazgeçmeyen Winkelman, çalışmalarının projelerine sertifikalı mimarlarla imza atarak birçok otel, konut ve fabrika projesinin tasarımını yapmış, diplomasına rağmen mimarlık ofisini kurmuştur. Almanya'da diplomalı bir şekilde mezun olan ilk kadın mimar ise 1909 yılında mezun olan Agnes Mackensen'dir (Dostoğlu ve Erkarslan, 2013).

Amerika Birleşik Devletleri'nde kadınların mimarlık meslek pratiğinde yer alabilmek için çok farklı bir yol izlediği söylenebilir. Diplomasız olarak usta çırak ilişkisine dayalı teknik çizilmler yaparak mimarlık ofislerinde çalışan kadınlar, eyaletlerin açtığı mimarlık sınavlarına girerek formal eğitim almadan meslekte var olmuşlardır. Dünyanın diplomalı ilk kadın mimarı, 1890'da Massachusetts Teknoloji Enstitüsü mimarlık bölümünden mezun olan Amerikalı Sophia Hayden Bennet olarak kabul edilmektedir. Catherine Beecher ile Harriet Beecher Stowe ise 1869 yılında yazdıkları banliyö evlerini konu alan "The American Woman's Home" kitabı ile ilk diplomasız kadın

mimarlar olarak kabul edilirler. Bu kitapta Amerikan tipi olarak adlandırılan konutun bölümlerine, mekan organizasyonuna ve günlük yaşam gerekliliklerine detaylı bir biçimde yer verilmiştir (Korkmaz, 2018).

Amerika'da 1862 tarihli Morrill Land Grant Yasası uyarınca karma eğitime geçişe ve 1898'de dokuz üniversitede mimarlık öğretiminin başlatılmasına rağmen üniversiteler eşitlik görevini göz ardı ederek kadınları mimarlık eğitimine kabul etmeyeceklerini açıkça belirtmişlerdir. Bu dönem üniversitelere kadın mimarlık öğrencilerinin giriş ve kayıtlarının önünde birçok engel ortaya çıkmıştır. Özel okullar tarafından ise kadın öğrenciler açıkça reddedilmiştir (Dostoğlu, 2015). Ancak önemli bir gelişme, 1915'te Amerika'da sadece kız öğrencileri kabul eden Cambridge Mimarlık ve Peyzaj Okulu'nun kurulması olmuştur. Okullarda ve ofislerde kadınların varlığı bu dönem için uygunsuz ve hatta sağlıksız kabul edilmektedir (Mieg ve Oevermann 2021). Bu ayrımcı politikanın bir sonucu olarak, 1915 yılında Cambridge Mimarlık ve Peyzaj Okulu açılmış ve bu okulda, Avrupa ve Kanada mimarlık okullarından farklı olarak, mimarlık teorisi ve pratiği konuları öncelikle öğrenciler tarafından okutulmuştur (Wright, 1977).

Cambridge Mimarlık ve Peyzaj Okulu'nun açılmasından önce, Amerika Birleşik Devletleri'nde resmi mimarlık eğitimi almak isteyen kadınlar için teknik okullar tek seçenekti. Örneğin, Amerikan Mimarlar Enstitüsü'ne (AIA) katılan ilk kadın olan Lois Lilley Howe, 1888'de Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nden mezun olmuş ve bir ofis teknisyeni olarak çalışmıştır. Amerika'nın ilk kadın mimarları arasında çeşitli şekillerde mimarlık kariyerini sürdüren kadınlar vardır. Louise Blanchard Bethune gibi birçok kadın, kariyerlerine mimarlık firmalarında tasarımcı olarak başlamıştır. Bu bilgi ile ülkelerin açtığı mimarlık çalışmalarına girmişler ve resmi eğitim almadan mimar olmuşlardır. Daha sonra eşi Robert Armor Bethune ile birlikte mimarlık ofisi açan Loise Blanchard Bethune, 1888 yılında Amerikan Mimarlar Enstitüsü'nün bir üyesi olarak mimarlık mesleğine kabul edilmiştir (Lohmann, 2016).

21. yüzyıl mimarlarıyla yaşanan sorunların dünyanın her yerinde farklı şekillerde devam ettiğini görebiliyoruz. Örneğin 1800'lü yılların sonlarından itibaren mimarlığın ön saflarında yer alan Amerika'nın mimarların ve mesleki ilişkilerin gelişiminde kabul

edilebilir bir düzeye ulaştığı söylenemez. 1970'lerde Amerika Birleşik Devletleri'nde mimarlık okullarındaki kadınların oranı %8.4 iken, 1990'larda bu oran yaklaşık %33'tür. 2020'de bu rapor, Ulusal Mimari Akreditasyon Kurulu (NAAB) tarafından akredite edilmiş okul mimarlık programlarını tamamlayan kadın mimarların %47'sini ve uygulamalı mimarların %24'ünü temsil etmektedir. Mimarların mimar olarak çalışmamalarının nedenleri arasında ücret eşitsizliği, iş ve sosyal yaşam dengesinin sağlanamaması ve cam tavan sorunu yer almaktadır (Shacklette, 2015). Rakamlar çok büyük olmasına rağmen, kadın mimarlar mimari çevrede erkeklere göre daha az tanınmaktadır. Aynı şekilde, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki tüm mimarların sadece %3,7'si meslek birliklerine kayıtlıdır. Bu sayı, çoğu Amerikalı kadın mimarın mesleğini icra edemediğini göstermektedir. Kadınların erkeklerle aynı iş fırsatlarına sahip olmamalarının temel nedeni, kadınların eş ve annelik rollerinin mesleki gelişimlerini engellediği algısıdır. Amerikan mimarlık pratiğinde kadınların eksikliği akademide de belirgindir. Üniversite Mimarlık Okulları Birliği'ne göre 1990 yılında mimarlık okullarındaki kadın öğretmen sayısı %15,7'dir. Bu oran 2020'de %38'e yükselmiştir (Kharvari ve Kaiser 2022).

Arjantinli ilk kadın mimar olan Filandia Elisa Pizzul, 1902 Yılında Buenos Aires'te doğmuştur. 1928 yılında Buenos Aires Üniversitesi Mimarlık Okulu'ndan mezun olarak, ülkesinde mimar unvanını alan ilk kadın olmuştur (Dejtiar, 2023).

Avusturalya'da da diğer ülkelerden farksız bir uygulamayla ilk kadın mimar mesleğe diplomasız giriş yapan 1881 doğumlu Florance Mary Taylor olmuştur. Genç yaşında mimarlık ofisinde çalışmaya başlamış ardından Sydney Technichal College akşam okulundan 1904 yılında mezun olmuştur. Çalışmaya başladıktan sonra baş teknikerliğe kadar yükseldiği halde Institute of Architects of New South'a üye olmasına cinsiyeti sebebiyle izin verilmemiş hatta asla kabul edilmeyecekler listesine alınmıştır. 13 Yıl sonra 1920'de Avusturalya'nın mesleğe kayıtlı ilk kadın mimarı olmuştur (Dostoğlu ve Erkarslan, 2013).

Brezilya'daki ilk kadın mimar olarak kabul edilen Arinda da Cruz Sobral, diğer ülkelere kıyasla çok erken bir tarih sayılabilecek 1907 yılında başladığı okuldan 1914

yılında diplomasını alarak mezun olmuştur. 1930'lara kadar Brezilya'da mimarlık dersi veren tek okul olan Rio de Janeiro'daki Ulusal Güzel Sanatlar Okulu'ndan mezun olmuştur. Brezilya'da bir kadın tarafından yapılmış ilk eserin de sahibidir (Dejtiar, 2023).

Ekvador'da ilk kadın mimar, 1970 yılında mimarlık diplomasını alarak mezun olmuştur. Mezun olduktan sonra mezun olduğu okulda profesör olmak için başvuru yapmış, yaklaşık kırk sınıf arkadaşının katıldığı çağrıda birincilikle kazanmıştır (Dejtiar, 2023).

Finlandiya'da Kadınların mimarlık eğitiminde öncü sayılabilecek bir kurum olan Helsinki Politeknik Enstitüsü, 19. Yüzyılın sonlarında kurulmuştur. Finlandiya'da kadın mimarlar 1890 yılından itibaren bu kurumdan mezun olmuşlardır. Bu dönemde devletin iskan politikaları değişim göstermeye başlamış, imar ve eğitim politikaları özgürleştikçe kurum, Finlandiya'da kadınların mimarlık eğitimi almasına olanak sağlamıştır (Dostoğlu ve Erkarslan, 2013).

Fransa'da ilk resmi mimarlık okulu, 17. yüzyıl sonunda eğitim vermeye başlamıştır ancak kuruluşundan itibaren çok uzun bir süre sonra kadınlar mimarlık eğitimine dahil olamamışlardır. 1797'de Fransa'da resim, heykel ve mimarlık öğretmek için açılmış ve École des BeauxArts, 20. yüzyılın başlarına kadar birçok ülkede mimarlık okullarının eğitim sisteminin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Açılışını takip eden yıllarda, Ecole des Beaux-Arts'ın yöneticileri birçok kız öğrencinin başvurularını geri çevirmiş ve onları mimarlıktan çok sanat eğitimi almaları için Academie de Julian'a yönlendirmişleridir. Fransa, 19. yüzyılın başlarındaki entelektüel ortamda evde yaşayamadıkları liberal ve eşitlikçi ortamı bulmaya çalışan birçok kadın sanatçıya kucak açsa da, mimarlık camiası onları kabul etmemiştir (Fowler ve Wilson, 2016).

Kadınları kısıtlayan sosyal normları kıran ve birçok mimara model olan bir kariyer peşinde koşan Julia Morgan, meslek hayatı boyunca çoğu müze, otel, kilise, kulüp, özel konut ve kadın dernekleri olmak üzere 700'den fazla bina tasarlamıştır. Ölümünden 27 yıl sonra Julia Morgan, mimarlık teorisi ve pratiği üzerinde kalıcı bir etkisi olan ve

geniş çapta tanınan mimari çalışmaları nedeniyle Amerikan Mimarlar Enstitüsü'nden (AIA) Altın Madalyası alan ilk mimar olmuştur (Brown, 2011). Julia Morgan 1872'de Amerika'da doğmuştur. 1890'da liseden mezun olmuş ve 1894'te California Üniversitesi'nden inşaat mühendisliği derecesi ile mezun olmuştur. Ecole des Beaux Arts'a iki kez mimarlık için başvurmuş, ancak ikisinde de kadın olduğu için reddedilmiştir. Verdiği uzun mücadeleler sonucu Beaux-Arts mimarlık bölümüne kabul edilerek, 1901'de yüksek lisans derecesiyle mezun olmuştur. Başka bir deyişle, Ecole des Beaux Sanat Okulu'ndan sonra yaygınlaşan mimarlık eğitim sistemine kadınların kabul edilmesi bir asırdan fazla sürmüştür (Wright, 1977).

Hindistan'da ilk kadın mimarlar 1940'larda mimarlık eğitimini ancak alabilmiştir. Bağımsızlık sonrası dönemde fabrikalardan müzelere kadar pek çok farklı yapı türü tasarlamışlardır. Bugün Hindistan'da sayısı giderek artan mimarlık okullarında kadınlar çoğunluğu oluştursa da dünyanın geri kalanında görüldüğü gibi inşaat sektöründe kendilerine yer bulmaları hâlâ kolay değildir (Woods, 2017). Pravina Mehta, Hindiatan'ın ilk kadın mimarı olarak kabul edilir. 1940'lı yıllarda Sir J. J. College of Architecture'dan mezun olan Pravina Mehta, Pakistanlı ilk kadın mimar Yasmeen Lari ile birlikte çalışarak gecekondu mahallelerinde yaşayan insanların ve depremden etkilenen insanların rehabilitasyonunda düşük bütçeli konutlar geliştirmek üzerine çalışmıştır (Gattupalli, 2022).

İngiltere'de ise kadınların mesleğe ilk olarak eğitimsiz olarak adım attıkları görülmektedir. 1850'li yıllarda bekar ve eğitimsiz kadınlar havuzu oluşturulup bu kadınların toplum için yararlı faaliyetlere yönlendirilmesi istenmiştir. Bu dönem ataerkil toplumunu zedelemeyecek işler kilise ve hastane dekorasyonu olarak planlanmıştır. Basit eğitimler alan kadınların da mimari ofislerde mahal listesi yazma, basit teknik çizimleri yapmaları benimsenmiştir. Buna karşın kadınların bir eğitim kurumunda eğitim görmeleri ancak 1917 yılında Architectural Association (AA)'nın kabuluyle mümkün olabilmiştir. Bunlun sebebi de savaş nedeniyle erkek öğrenci sayısında yaşanan olağanüstü azalmadır.

İspanya'ya 1910'da getirilen yasal değişiklikler, üniversite mezunu kadınların kütüphanelerde, müzelerde, arşivlerde veya üniversitede profesör olarak çalışmasına olanak sağlamıştır. 1931 Yılında Matilde Ucelay Maórtua, Salamanca Üniversitesi'ne girmek için gereken iki yılı başarıyla tamamladıktan sonra dönemin tek mimarlık okulu olan Madrid Mimarlık Okulu'na girmiştir. Matilde, Haziran 1936'da mimar olmaya hak kazanan ilk İspanyol kadındır. Bir kadın olarak eğitim hayatında karşılaştığı tüm zorluklara rağmen okulu planlanandan bir sene önce bitirerek mimarlık mesleğini aktif olarak yapan ilk kadın mimar olmuştur. İçinde bulunduğu dönem için alışılagelmiş olmayan bir olay olan bir kadına mimar ünvanı verildiği haberi medyada dahi yer almıştır. 1939 ve 1975 yılları arasında, neredeyse 40 yıl boyunca İspanyol kadın mimarlar, ataerkil sistemin kendi engelleri ve siyasi engeller tarafından sınırlandırılmıştır (Dejtiar, 2023).

Japonya'da II. Dünya Savaşı sonrasına kadar kadınların mimarlık eğitimine erişimi yoktu. Karma eğitim politikasının benimsendiği döneme dek Japon kadınların, erkeklerin ihtiyaçlarına ve kariyerlerine hitap edecek alanlarda çalışmasına izin veriliyordu. Diğer ülkelerdeki senaryolara benzer bir biçimde Japon kadınlar, erkek egemen bir toplumda iyi eşler ve anneler olmak üzere eğitiliyordu. İlk defa 1949 yılında kadınlara yönelik iki okul olan, Women's Higher Normal School ve Nara Women's Higher Normal School, yeniden düzenlenerek üniversite statüsüne yükseltildi. Tokyo Women's Higher Normal School, Edebiyat Fakültesi ve Fen ve Ev Ekonomisi Fakültesi ile Ochanomizu Üniversitesi'ne çevrildi. Mimarlık bölümü, ev ekonomisine dahil edildi, ancak mimarlık bölümünde kadınlara uygun bir alan olarak görülen konut tasarımına odaklandı. 1976'da bir Beşeri Bilimler ve Bilim Enstitüsü kuruldu ve kadınlara ilk defa doktora dereceleri verdi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra mimarlık bölümünden mezun olan ilk kadın olan Nobuko Ogawa olmuştur (Bliznakov ve Emerita, 2002)

Kanada, kadınların mimarlık mesleğine kabul edilmediği bir diğer ülkedir. Kanada'nın ilk kadın mimarı olan Esther Marjorie Hill, 1895'te doğmuş ve Toronto Üniversitesi'nden dönemin mimarlık bölümü başkanı Prof. C.H.C. Wright'tan onay alamamıştır. Hill, mezun olduktan sonra meslek derneğine başvurmuş ancak aynı

zamanda derneğin üyelik şartlarına bir yıllık deneyim şartı da eklenmiştir. Bir sendikaya katılamayan Hill, para kazanmak için eldiven üreticisi, gazeteci, dokumacı ve kartpostal tasarımcısı olarak çalışmıştır. 1922'de Hill, Edmonton kütüphanesinin dışını tasarlayan Mac Donald ve Magoon Architects firmasında iş bulmuş ve orada üç yıl çalışmıştır. Bu bilgiyle donanmış olan Hill, daha sonra profesyonel birliğe katılmıştır. Mac Donald ve Magoon Architects'te çalışan Esther Marjorie Hill, bir yıllık deneyimin ardından 1925 yılında profesyonel derneğe katılmıştır. Hill'e göre meslek grubuna kabul edilen mimarlardan ikisi Amerika Birleşik Devletleri doğumlu Elma Laird ve ülkeye göçmen olarak gelen Alexandra Biriukova'dır. Bu kadınlar bu mesleğe kabul edilinceye kadar hemşire, sekreter ve tercüman olarak çalışmak zorunda kalmışlardır (Ahrentzen ve Anthony, 1993).

Nijerya'da 1960'larda çok az yerli mimar bulunmaktaydı, ancak Nijerya'nın ilk kadın mimarı da dahil olmak üzere Adenowo, Obafemi Awolowo Üniversitesi'nden mezun olan ilk kadın mimardır. Afrika'da Mimarlık mesleği, yerel ve küresel bağlamda birçok zorluk ve riskle karşı karşıyadır. Proje yöneticisinin kral olduğu profesyonel dünyada mimarın rolü giderek azalmaktadır. Proje yöneticileri genellikle erkek olan Nijerya'da son 20 yılda birçok kadın mezun vermesine rağmen, yapılı çevre endüstrisi erkek egemen olmaya devam etmekte ve bu endüstride ırk ve sınıf farklılıkları yerleşmiş durumdadır (Le Grange, 2014).

Pakistan'ın ilk kadın mimarı 1947'de Hindistan ve Pakistan'ın bölünmesiyle birlikte ortaya çıkan konut sorunları, mülteci kampları gibi önemli çalışmaların da sahibi olan Yasmeen Lari'dir. 15 Yaşındayken ailesi ile birlikte Pakistan'dan ayrılarak eğitimine Londra'da devam etmiştir. 1964 Yılında Oxford Brookes Üniversitesi Mimarlık bölümünden mezun olmuştur (Gattupalli, 2022).

Peru'lu ilk kadın mimar, 1901 yılında Peru'da dünyaya gelen Doris Clark Núñez'dir. 1928 yılında Escuela de Ingenieros de Lima'dan mimar unvanıyla mezun olmuştur. Yaşamı boyunca eril yapının hakim olduğu bir alanda çalışmalarını zorluklar ve mücadele içinde sürdürmüştür (Dejtiar, 2023).

Uruguay'da Julia Guarino Fiechter, 1923 yılında mimar ünvanını alan ilk kadın olmuştur. Cumhuriyet Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden mezun olduktan sonra Mimarlık Müdürlüğü'nde, Bayındırlık Bakanlığı teknik ressamı olarak çalışmıştır (Dejtiar, 2023).

Amerika, Avrupa, Asya, Avusturalya ve Afrika'da kadınların mücadelesi mimarlık eğitimine girme ve meslek kuruluşlarına katılma süreci incelenmiştir. İncelenen ülkelerde kadınların mimar olabilmek için bilgi ve referanslara sahip olmaları, kendilerini kanıtlamaları gerekmektedir. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri'nin erken dönem kadın mimarların konut dışı alanlarda çalışmasını yasaklaması, Amerika Birleşik Devletleri'nin Kanada ve Avrupa ülkelerinden daha katı yaptırımlara sahip olduğunu göstermektedir. 1934'te Amerika Birleşik Devletleri'nde kadınların mimarlık okuma hakkı olmasına rağmen, kadın mimarların sayısı, Amerika'daki kadınlara yönelik ayrımcı önlemleri ve yaptırımları yansıtacak şekilde, toplam kadın mimar sayısının sadece %2'si kadardır (Dostoğlu ve Erkarslan, 2013). Güney Amerika Ülkelerinde kadın mimarların mezuniyetlerinin diğer ülkelere göre oldukça erken oluşu dikkat çekicidir. Bu durum kadın nüfusunun erkek nüfusuna oranla daha yüksek olmasından kaynaklı olabilir.

Mimarların dünyanın her yerindeki meslek kuruluşlarına katılımı farklı koşullara tabidir. 19. Yüzyılın ikinci yarısında kadınların girişimci bir ruhla sadece erkeklerin kabul edildiği mimarlık mesleğine giriş yaptıkları söylenebilir. Ancak mimarlık eğitimi ile başlayan bu süreçte inşaat sektöründe kadın mimarların plan, çizim ve raporların gözden geçirilmesi gibi işlerde, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere gibi ülkelerde ise erkek işgücünün istihdam edildiği görülmektedir. Bunun bir başka açıklaması da inşaat sektörü gibi geleneksel olarak erkek mesleği olarak kabul edilmeyen bir mesleğe kadınların girmek için farklı yollar denemesidir. Bekar ve çocuksuz kadınların bu rolleri yerine getirmeleri için bazı fırsatlar olduğuna inanılıyor olsa da yine de kadınlar için getirilen kısıtlamalar bulunmaktadır. Örneğin İngiltere'deki Royal Institute of British Architects'e (RIBA) üye olmak için Türk Mimarlar Derneği'nde olduğu gibi lisans diploması yeterli değildir. RIBA, belirli koşulları yerine getirmeleri halinde başvuru sahiplerini kabul etmektedir. Üyelik için RIBA sınavını geçmeniz ve belirli bir süre için

bir işe yerleşmek gerekmektedir. En büyük meslek birliklerinden biri olan RIBA bile kadınların mimarlık yapma sürecinde cinsiyetçi bir duruş sergilemekte ve kız öğrenci sayısındaki artış nedeniyle mimarlık lisans öğrencilerine kontenjan sınırı getirilmesi fikrini önermektedir (Heynen, 2012).

2.4. Türkiye'de Kadın Mimarların Eğitimi ve Kadınların Mimarlık Mesleğindeki Rolü

Osmanlı Döneminde Sultan Abdülmecid'in siyasi reformlarıyla başlayan ve 1908'de ilan edilen ikinci meşrutiyet, kadınların eğitimini ve sosyal hayatını ön planda tutan bir sivil toplum hareketidir. Dönemin aydınları tarafından yürütülen bu politika, kadının toplumsal statüsünü yükseltmiş ve sınırlı da olsa kamusal yaşama katılmalarını sağlamıştır. Bu dönemde Müslüman kadınların tiyatroya ilk kez katılmaları, üniversitede karma eğitim alma olanağı, toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen toplumsal konuların gündeme gelmesi gibi gelişmeler yaşanmıştır. İkinci meşrutiyetin ilanına en çok kadınlar sevinmiş, özgürlüklerinin inşası olarak nitelendirmişlerdir (Özkiraz ve Arslanel, 2011). Kurallar gevşetilse de, toplu taşıma araçlarında, tiyatro ve sinemalarda, restoranlarda, kadınlarla erkeklerden ayrılması gibi uygulamalarla kadınların kamusal yaşamına kısıtlamalar getirilmiştir.

Meşrutiyet ilan edildikten sonra kadınların eğitimine verilen önem artmış, eğitim alanındaki gelişmeler de hız kazanmıştır. 1908'de Üsküdar Kız Amerikan Lisesi ve 1916'da Kandilli Kız Lisesi gibi okullarda modern Türk kızları yetiştirmeye başlanmıştır (Özkiraz ve Arslanel, 2011). Kadınlara yüksek öğrenim olanağı da ilk kez bu dönemde sağlanmıştır. 1914 Yılında İstanbul Darülfünunu'nda başlayan derslerle kız öğrencilere, bilimsel ve teknik öğretilerden ziyade kadın hakları, ev idaresi, çocuk bakımı, hesap tutma, alış-veriş, tabiat, sağlık ve tarih alanında dersler verilmiştir (Naymansoy, 2010). İstanbul Darülfünunu'nun Zeynep Hanım Konağı'nda dersler, haftada dört gün halka açık konferanslar olarak verilmiştir. Derslere geniş bir kitleden rağbet olmuş fakat istenilen verim elde edilememiştir. Kız okullarındaki öğretmen ihtiyacının da artmasıyla birlikte, kadınların akademik düzeyde eğitim alabilecekleri bir kurum olan İnas Darülfünunu kurulmuştur. İlk etapta yirmi iki öğrencisi bulunmakradır (Uyar ve Ertuğrul, 2020).

Mustafa Kemal Atatürk'ün 29 Ekim 1923'te cumhuriyet rejimini ilan etmesiyle birlikte Türkiye'nin her yerinde önemli reformlar hayata geçirilmiştir. Bunlardan en önemlileri 1926 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunu ile kadınlara eğitim, çalışma, seçim, seçim ve boşanma hakları tanınmasıdır. Cumhuriyet döneminden bu yana siyaset, kadınların profesyonel yaşamlarına başlamaları için gerekli koşulların yaratılmasında önemli bir rol oynamıştır. 1930'lu yıllarda Türk kadınları, politik haklarını elde etmeye başlamışlardır. Atatürk'ün önderliğinde Türk kadınına öncelikle 1930 yılında belediye seçimlerinde seçme seçilme hakkı, 1933 yılında da köy muhtarı ve ihtiyar heyeti seçme hakkı verilmiştir. 5 Aralık 1934 yılında ise kadınlara parlementoya katılma hakkı tanınmıştır. Türk Kadını, seçme seçilme haklarını ilk defa 1935 yılında kullanmış, 17 kadın milletvekili de TBMM'ye girmiştir. Bu yıllarda parlementosunda kadın mebus bulunan ülkelerle kıyaslandığında Türkiye parlementosundaki kadın mebus oranı çok yüksektir. Türk kadını siyasi haklarını pek çok gelişmiş ülkeden önce elde etmiştir (Ünal, 2014).

Cumhuriyet dönemi politikalarının Türk kadınının eğitimine katkısı da yadsınamaz bir öneme sahiptir. Dönemin toplumda söz sahibi yöneticileri dahi kadının meslek edinmesinden ziyade annelik göreviyle ön planda olacağı ölçüde eğitim almasının yeterli olacağını savunurken, Atatürk kadın ve erkeğin eşit eğitim hakkını desteklemiştir (Erkarslan, 2002). Cumhuriyetin ilk yıllarında, kadınların çoğu, özellikle kız okullarından mezun olanlar, kadın kurumları kadınları entelektüel ve üretim pozisyonlarına itmediği için öğretmenlik ve hemşirelik alanlarında kariyer yapmayı tercih etmiştir. Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından yapılan reformlarla Türk kadınının da batılı kadınlar gibi yüksek öğrenim alanında da var olması istenmiştir. 19.yy'ın sonunda Sanayi-i Nefise Mektebi'nin kuruluşuna kadar Türkiye'de mimarlık eğitimi usta-çırak ilişkisine dayanan bir anlayışta ilerlemektedir (Dostoğlu, 2002). Türkiye'de mimarlık eğitimi veren kurumlarından ilk üçü bugünkü adlarıyla Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi olarak sıralanabilir. Üç kurumun da İstanbul'da bulunması, eğitimin ve kültürün merkezini İstanbul yapmıştır (Özgüven, 2002). Güncel ismiyle Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi olan Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Şahane'nin 1883 yılında eğitim vermeye

başlamasıyla Türkiye'de kurumsal mimarlık eğitiminin ilk adımı atılmıştır fakat açıldığı dönemde okula yalnızca erkek öğrenciler kabul edilmektedir (Dostoğlu, 2005).

Avrupa ve Amerika'dakinin aksine Türkiye'de ilk kadın mimarlar, mesleğe diplomalı bir biçimde giriş yapmışlardır. Ressam Mihri Müşfik Hanım'ın girişimiyle, 1914 yılında İnas Sanayi'de Nefise Mektebi'nin kurulmasıyla kadınlara sanat alanında ilk yüksek öğrenim fırsatı doğmuştur. Günümüzde Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi olarak bilinen İnas Sanayi-i Nefise Mektebi, resim ve heykel gibi batı sanatlarını öğrencilere sunan, sanatsal kimliği ve entelektüel kadınları teşvik eden ilk örgün eğitim kurumudur (Özkiraz, 2011). Önceleri sadece resim ve heykel dersleri vermesine rağmen, Türkiye'de kadın mimar yetiştirmek için eğitim kurumları yönetmiştir. Eskiden erkek öğrencilere ayrı bir binada ders veren İnas Sanayi-i Nefise Mektebi, 1926'da Fındıklı'daki eski Sanayi-i Nefise meclis binasına taşınmış, burada aynı binada kız ve erkek öğrencilere eğitim veren okul, 1928'de Sanat Akademisi adını almıştır.

Kadının modernleştirilme adımının bir sonucu olarak Türk kadınına mimar olma hakkı tanınmış, bu reformun sonucunda Sanayi-i Nefise Mektebi ilk kadın mezunlarını 1934 yılında vermiştir. Leman Cevat Tomsu ve Münevver Belen Gözeler, kurumun ilk iki kadın mimar mezunu olmuştur. 1936 yılında Şekure Üçer Niltuna, 1939 yılında Leyla Turgut onları izlemiştir. 1940'lı yıllarda mimarlık eğitimi veren kurumların sayısının 3'e yükselmesi ve kontenjanlarının arttırılmasıyla beraber kadın mimar sayısında da artış yaşanmıştır. 1940'tan 1950'ye kadar geçen on yılda 34 kadın, 50'li yıllarda ise 87 kadın mimar mezun edilmiştir (Dostoğlu, 2005). Özellikle 1950'den sonra mezun olan kadın mimarların sayısı, 1930'lu ve 1940'lı yıllarda mezun olanlara göre, öğrenci sayısındaki artış, toplumsal yapıdaki değişiklikler nedeniyle gözlenmiştir. 1934-1960 yılları arasında Türkiye'de Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nden toplam 125 kadın mimar mezun olmuştur (Kaprol, 2002).

1950'li yıllarda İstanbul dışında da üniversitelerin gelişimi ivme kazanmıştır. 1956 yılında Ankara'da o günkü adıyla "Orta Doğu Yüksek Teknoloji Enstitüsü" kurulmuş ve ilk olarak Mimarlık bölümüyle öğrenim vermeye başlamıştır. 1960'lı yılların

sonunda ise özel üniversitelerin kurulması hız kazanmış ve beraberinde kadın mimar sayısında artış yaşanmaya başlamıştır (Özgüven, 2002). 1934-1950 yılları arasında Güzel Sanatlar Fakültesi'nden mezun olan kadınların oranı %4-6 arasındadır 1950'li yıllarda Türkiye'nin birçok yerinde mimarlık okulları açılmış ve kadın mimarların sayısı giderek artmıştır. 1980'lerin ikinci yarısında mimarlık öğrencilerinin neredeyse yarısı kadındır (Naymansoy, 2010).

Kadınların mimarlık mesleğini yoğun biçimde tercih etmeleri kadın mimarların serbest mimarlık pratiği içinde nerede çalışacakları sorusunu da gündeme getirmiştir. Avrupa'da ve Amerika'daki hemcinslerinin aksine Türkiye'de kadınlar mesleğe girmeyi kendileri talep etmemiş, bu olanak devlet tarafından sunulmuştur. Kadınların mezun olduktan sonra mimarlık mesleğini icra edebilecekleri bir alan olarak kamu kuruşlarında sıklıkla görev almaları da yine devlet tarafından sağlanmıştır. Ayrıca halkevi projeleri ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin yapılarının tasarımında da doğrudan kadın mimarlar görevlendirilmiştir (Dostoğlu, 2005). Böylece modern kadın imajı çizilen Türk kadını hem çalışma saatleri belli olan kurumlarda rahatça ve güvenle çalışabilecek hem de ev işlerine, aile yaşamında vakit bulabilecektir. İnşaat ve İskan Bakanlığı, İstanbul Kent Konseyi, İller Bankası ve Bayındırlık Bakanlığı gibi kamu kurumları, çalışma alanı olarak en çok tercih edilen alanlar olmuş, kadın mimarların %80'i mimarlık kariyerlerine kamu kurumlarında devam etmişlerdir. Söz konusu kamu kurumlarında göreve başlayan mimarlar, meslek yaşamları boyunca bağımsız mimarlık pratiği içinde çalışmalarını sürdürememişlerdir. Kadınların çalışmayı tercih ettikleri kurumlar da döneme göre değişiklik göstermiştir. Örneğin 40'lı yıllarda mezun olan kadın mimarların daha çok eski eserlerle ilgilendikleri görülmektedir. Mezuniyet tarihi 50'li yıllar olan kadın mimarların ise daha çok şehircilik alanında çalıştıkları söylenebilir. Bunun dışında kadın mimarların akademik kariyer yapma konusunda istekli oldukları görülmektedir. Bunun en önemli sebebi de, akademideki çalışma saatlerinin serbest piyasaya oranla daha düzenli ve çalıştıkları ortamının daha güvenli olmasıdır.

Kamu kurumlarından emekli olan mimarların bir kısmı kendilerini kısıtlı bir çalışma ortamında bulmuşlar, içlerinde kalan bu serbest çalışma arzusuyla ancak emekli olduktan sonra yakın çevreleri için konut ve konut projeleri üretmişlerdir. Bu dönemde

mezun olduktan sonra kendi ofislerini açarak serbest mimar olarak çalışmaya başlayan kadın mimar sayısı oldukça azdır. Eşleri de mimarlık yapan kadın mimarların ise meslek pratiği içinde eşleriyle ortak ofislerde çalışmayı tercih ettiği söylenebilir. Bunun nedeni mimarlık stüdyosunun bağımsızlığına ilişkin sorunlar ve bazı mesleki durumlarda ortaya çıkan sorunları çözme ihtiyacı olabilir. Bu sayede kadınlar, iş yaşamlarının yanı sıra ev yaşantılarına ve çocuklarına da kolaylıkla vakit ayırabilmişleridir. Ne yazık ki dünyanın her yerinde olduğu gibi bu ortaklıklar neticesinde kadın mimarların iş yaşamındaki görünürlükleri çoğunlukla erkek ortakları olan eşlerinin gölgesinde kalmıştır (Dostoğlu, 2005).

Başarılı kariyerlere sahip olan erken cumhuriyet dönemi kadın mimarları, mimaride milliyetçi bir yaklaşımla birleşik devlet sistemi için önemli yapılar oluşturmuşlardır. O dönemde mimarlık yarışmalarına katılmışlar ve mesleki başarılarını aldıkları derecelerle tescillenmiştir. 1930'larda The Architect Dergisi, kadın mimarların öncelikle toplum merkezleri, eğitim yapıları, kamu binaları ve finansal binalar için projeler üzerinde çalıştıklarını belirtmiştir.

2000'li yıllarda mimarlık eğitimi alan kadın sayısı önemli ölçüde artmasına rağmen, kadınların fiziksel çevrenin tasarımına katılımı hala sınırlıdır. 1934-1980 yılları arasında mimarların mesleki kariyerleri incelendiğinde, profesyonel yaşamlarına Ankara ve İstanbul'da kamu kurumlarında devam ettikleri görülmektedir. Bunun nedeni, mimarlık okullarında kadın eğitimi sorunu çözülmüş olsa da, mesleğin kapsamı endişe kaynağı olmaya devam etmektedir (Bozkurt ve Akpınar, 2017). Kadınların toplum ve toplum içindeki sosyal konumları nedeniyle mimari çevrede hala görünür olmadığı açıktır. Mimaride kadın kimliği kavramı masada yer almamış, yani "erkek mesleği" olarak tanımlanmıştır. 19. yüzyılda küresel bir değişimle kadınları mimarlık ortamına dahil etme mücadelesi ve kadınların meslek pratiğinde var olma çabalarına rağmen, kadınların meslek pratiğine katılımı sınırlı olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nda kadın mimarlığına talep olmaması, kadının geleneksel toplumsal konumuyla da açıklanabilir.

Mimar Sinan Üniversitesi, Tanzimat'ın ilan edilmesiyle birlikte 1882 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi adıyla Osmanlı Devletinin ilk sivil mimarlık okulu olarak kurulmuştur. 1914 Yılında İnas Sanayi-i Nefise Mektebi'nin kurulmasıyla Türkiye'de kadınların eğitimi adına önemli bir adım atılmıştır. Kız öğrenciler için sanatçı kadınların yetiştirilmesine yönelik olarak resim ve heykel gibi bölümleri içeren bir okul olarak kurulmuşken kadın mimarların yetiştirilmesine de öncü olmuştur (Erkarslan, 2002).
Kız çocuklarının eğitimine verilen önemin de artmasıyla birlikte kızlar, toplumda kızlara uygun görülen güzel sanatlar alanına yönelmişlerdir. Bu yönelme, kızlara da eğitim veren bir güzel sanatlar mektebinin kurulması fikrini ortaya çıkarmıştır. Bu fikir neticesinde, 1 Kasım 1914 tarihinde, "İnas Sanayi-i Nefise Mektebi" kurulmuştur. Okul ilk açıldığında yalnızca resim ve heykel bölümleri bulunmasına karşın daha sonra mimarlık eğitimi de verilmeye başlanmıştır. 1925 yılında öncü bir tutumla kız ve erkek akademileri birleştirilerek, karma eğitime geçilmiştir. 1928 yılında, "Devlet Güzel Sanatlar Akademisi" ismini alan kurumun eğitim süresi, 1934 yılında çıkan bir yönetmelikle beş seneye çıkartılmıştır ve yüksek mimarlık bölümüne dönüştürülmüştür. Aynı sene ilk kez bir "kadın mimar" ismi görülmektedir. O dönemki adıyla Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık bölümünden yüksek mimar ünvanıyla 1934 yılında, 00472 dipluma numarasıyla mezun olan Leman Cevat Tomsu ve 00474 diploma numarasıyla mezun olan Münevver Belen Gözeler, Türkiye'de mimarlık diploması alan ilk iki kadın mimardır. 1935 Yılında kadın mimar mezun edilmemiştir. Ardından 1936 yılında mezun olan 00503 diploma numaralı Şekure Niltuna ve 1939 yılında mezun olan 00567 diploma numaralı Leyla Turgut onları izlemiştir. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nin akademik kadrosuna dahil olan ilk kadın mimar, Leyla Asım Turgut olmuştur.

1940'lı yıllarda, mimarlık okullarından mezun olan kadın mimarların sayısında gözle görülebilir bir artış yaşanmıştır. 1934 yılında iki kadın mimarın mezuniyetiyle başlayan bu süreçte, 1946 yılında 6, 1944 yılında 3, 1946 yılında 4, 1958 yılında 7, 1960 yılında 10 kadın mimar daha mezun olmuştur (Özgüven 2002). Öte yandan ilk Türk kadın mimarlar Amerika ve Avrupa'daki hemcinslerine oranla 20 ile 45 yıl gecikmeyle mimarlık eğitimi hakkına sahip olmuşlardır. Türkiye'de ilk kadın mimarların mezun edildiği 1934 yılında, Finlandiya'da 44, İngiltere'de 36, Fransa'da 42, Amerika'da 19

yıldır kadınlar mimarlık eğitimi almaktaydı. 1934 ile 1950 arasında mezunların yalnızca %4-6'sının kadın olduğu görülmektedir (Dostoğlu ve Erkarslan, 2013).

İstanbul Teknik Üniversitesi, 1825 yılında Mühendishane-i Berri-i Hümayun içerisindeki ilk sivil girişim olarak, Hendese-i Mülkiye adıyla açılmıştır. 1800'lü yılların son çeyreğinde mühendis ve mimarların eksikliğinin ortaya çıkışıyla, sivil mimar-mühendis yetiştirmek amacıyla kurulmuştur (Özgüven, 2002). Başlangıçta informel olarak sürdürülen mimarlık eğitimim de inşaat şubesinin içinde verilmeye başlanmıştır (Pilehvarian, 1998) aktaran (Özgüven, 2002). Hendese-i Mülkiye Mektebi, ilk etapta programına köprü, yol ve karışık olarak çeşitli yapı inşaatlarını da dahil ederek inşaat ve mimarlığı ortak meslek kabul etmiştir (Anonim, 2023b). Nafıa nezaretine bağlı olarak 1900'lü yılların başında İnşaat-Mimarlık kollarına ayrılmıştır. 1944 yılından itibaren de Mimarlık Fakültesi olarak eğitim vermeye devam etmiştir.

1936 yılında, kurum bünyesinde ilk kadın öğrenciyi kabul etmiştir. O yıllarda resmi tek mimarlık kurumu, Güzel Sanatlar Akademisi yani bugünkü adıyla Mimar Sinan Üniversitesidir. Yüksek Mühendis Mektebinden ilk mezun olan kadın mimar-mühendisler ise, 1942 yılı mezunu Celile Berk, 1944 yılı mezunu Fatma Karacık, 1945 yılı mezunları F. Güner Gören, Yıldız Torun, 1947 yılı mezunları Melahat Filibe Topaloğlu, Zehra Alpsoydur (Özgüven, 2002).

Yüksek Mühendis Mektebinde, mimarlık fakültesi ilk olarak 1944 yılında kurulmuş olup 5 yıllık eğitim sürecinden sonra ilk mezunlarını 1949 yılında yüksek mühendis mimar ünvanıyla vermiştir. Bu kurumdan mezun olan ilk kadın mimarlar, 1951 yılında Feyzunnisa Men, Hande Çağlar Suher, Perran Doğancı ve Nilüfer Ağat'tır.

Yıldız Teknik Üniversitesi, 1911 yılında "Kondüktör Mekteb-i Ali"si ismiyle Nafia Nezareti Fen Heyetine bağlı olarak kurulmuştur. Fransa'daki Ecole de Ponts et Chaussee (köprüler ve yollar) okulunun eğitim sistemi örnek alınmıştır. 1923 yılında okulun adı, Nafia Fen Mektebi olarak değiştirilerek eğitim süresi önce iki buçuk ardından üç yıla yükseltilmiştir. 1930 yılında fen memuru unvanıyla Bedriye Hanım Erken Cumhuriyet döneminin ilk kadın mezunu olmuştur (Anonim, 2023c). 1937

yılında okul, adını "İstanbul Teknik Okulu" olarak değiştirerek mimar ve mühendis yetiştiren bir kurum olma niteliği kazanmıştır. Bu kurumda eğitim süresi dört sene olarak belirlenmiş olup, mezunlarına mimar ünvanı verilmiştir. Okulun bir teknik okul olarak kurulması genellikle erkek öğrencilerin bu kurumu tercih etmelerine sebep olmuştur. İlk kadın mimar mezununu 1952 yılında vermiştir. İlk kadın mimar mezun Bedia Ertürk'ü, 1959 yılında mezun olan Nefise Türker Abalıoğlu ve 1960 yılında mezun olan Tülay Gürel Akın takip etmiştir. 1959 yılında ilk ihtisas yani master programı bu kurumda açılmıştır. Dört yıllık eğitim sonunda mimar veya mühendis olmaya hak kazanan öğrencilere bir senelik master eğitimi verilerek yüksek mimar ya da yüksek mühendis olma olanağı sunulmuştur. İstanbul Teknik Okulundan yüksek mimar ünvanına sahip olarak mezun olan ilk kadın, 1959 yılı lisans mezunu Nefise Türker Abalıoğlu olmuştur (Özgüven, 2002).

Çizelge 2.1. Mimarlık eğitimi veren ilk üç kurum ve eşik tarihleri

Eğitim Kurumu	Eğitim Kurumunun Kuruluş Tarihi	İlk Kadın Öğrenci Kabul Tarihi	Mimarlık Fakültesi Kuruluş Tarihi	İlk Kadın Mimarın Mezuniyet Tarihi
Mimar Sinan Üniversitesi	1882	1914	1883	1934
İstanbul Teknik Üniversitesi	1825	1936	1884	1942
Yıldız Teknik Üniversitesi	1911	1927	1937	1952

Mimarlık eğitimi anlamında üç kurumda da yaşanan bu gelişmeler, Türkiye'de kadın mimarlık kariyerinin başlamasında oldukça önemli olmuştur. Erkek egemenliğinde görülen bir meslek olan mimarlık, kadının da kendine yer açma çabasıyla yön değiştirmiştir. Böylelikle kadınlar hem akademik hayatta kendilerine yer bulabilmiş hem de serbest mimarlık alanına katılarak mimarlık mesleğinin erkek egemen boyuttan çıkmasını sağlamışlardır.

2.5. Türk Kentlerinin Erken Cumhuriyet Döneminden İtibaren Gelişiminde Etkili Olan Kadın Mimarlar

İlk Türk kadın mimarlar, 1934 Yılında Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun olan Cumhuriyet Mimarlığının sembol kadınları olarak anılan Leman Cevat Tomsu ve Münevver Belen Gözeler'dir. Bu dönem kadın mimarları, toplumda ve meslek hayatlarında söz sahibi olabilmişlerdir. Avrupa ve Amkerika'daki hemcinslerinin aksine Türkiye'de kadın mimarlar yalnızca konut yapısı değil, pek çok farklı yapı türü tasarlama imkanı bulmuştur. 20. Yüzyılın başında Amerika ve Avrupa'da kadın mimarlara bakıldığında kadının yeri evdir anlayışına yakın bir biçimde daha çok konut ve dekorasyon alanında çalıştıkları görülmektedir.

1930'lu yılların *Arkitekt* Dergileri, Cumhuriyet Dönemi mimarlık tarihi araştırmaları için ana kaynaklardandır. Dönemin cinsiyetçi tarih yazımının tam aksine kadın mimarların eserlerini cinsiyet ayrımcılığı yapmadan yayımladığından dolayı Cumhuriyet dönemi Kadın mimarların eserlerinin gözlemlenmesi, belgelerin elde edilmesi, bilhassa diğer alanlara göre daha kolay olmuştur (Erkarslan, 2002). Yapılan incelemelerden çıkan sonuçlarla 1936 yılından başlayarak Türk Kadın mimarların halkevleri, kentsel tasarım projeleri, hastane, okul, otel ve kamusal yapılar gibi pek çok farklı yapı türlerinde kendilerini gösterdikleri hatta ödüller aldıkları görülmektedir (Bozdoğan, 2001). Bu durumu gözler önüne seren önemli bir alan yarışma projeleridir. Yarışma projelerinde elde ettikleri önemli dereceler ile kendilerini kanıtlayan Türk kadın mimarlar, bu dönemin erkek egemen mimarlık anlayışına başarılarıyla ket vurmuşlarıdır. Elde ettikleri başarılarla kendilerinden sıkça söz ettiren Türk kadın mimarların etkinlikleri bu başlık altında incelenecektir.

Leman Cevat Tomsu, 1913 yılında Kayseri'de dünyaya gelmiştir. 1934 yılında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nden yüksek mimar unvanı ile mezun olan ilk Türk kadını olmuştur. 499 Sicil numarası ile İstanbul'a kayıtlıdır. Bu bağlamda Türkiye'de mimarlık tarihinin seyrini değiştiren bir etkiye sahiptir. Tomsu'nun mimarlık mesleğini seçmesinin arka planında, matematiğe ve fen bilimlerine olan yeteneğiyle birlikte muazzam düzen tutkusunun olduğu, yakın çevresi tarafından ifade edilmiştir. Okulda sanat derslerine olan ilgisi ve matematiğe olan yatkınlığı mimarlık kariyeri yapmayı

düşündüren sebepler olabilir (Dostoğlu ve Erkarslan, 2013). İş hayatına İstanbul Belediyesi İmar Müdürlüğü'nde başlamıştır. 1941 yılında yaptığı Bursa Evleri başlıklı tez çalışmasıyla öğretim görevlisi unvanını alan Tomsu, savaş sonrasında İstanbul Teknik Üniversitesi'nde (İTÜ) mimari ve kentsel konularda çeşitli alanlarda çalışmıştır. Aynı yıl, Türk Yüksek Mimarlar Birliğine üye olmuştur (Dostoğlu ve Erkarslan, 2013). Aynı zamanda mimarlık alanında eğitim veren ilk kadın akademisyen olan Leman Cevat Tomsu, İTÜ'de öğretmenlik yaparken yurt dışında da çeşitli etkinliklere katılmıştır. 1950 yılında İsviçre, Almanya, İsveç, Fransa ve birçok İtalyan şehrinde doçent olarak atanmıştır. Ayrıca 1958'de Almanya'da sekiz ay bilimsel ve araştırma çalışmaları yapmıştır. Yazışmalar ve özlük dosyaları incelendiğinde 16 Mayıs 1960'ta profesör olan Leman Tomsu'nun yurt dışında çeşitli faaliyetlerde bulunduğu görülmektedir (Ateş ve ark., 2018). Tomsu 28 Haziran 1965 - 14 Ağustos 1965 tarihleri arasında birçok Avrupa ülkesinde araştırmalar yapmış ve 5-9 Temmuz 1965 tarihleri arasında Paris'te düzenlenen International Union of Architects (UIA) konferansına katılmıştır. Ayrıca 21 Ağustos 1965 tarihinde altı aylığına Amerika Birleşik Devletleri'ne gönderilmiştir. Çeşitli şehirlerde mesleki çalışmalar yürütmüş, prestijli mimarlık okullarında okumuş ve Berkeley'deki California Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak çalışmıştır. Çevre Tasarım Fakültesi, Mimarlık Fakültesi, konferans ve proje jürilerinin bir parçası olup, evler için bir konferans düzenlemiştir. Tomsu, 1978 yılında "Boş tesislerin değerlendirilmesi, esneklik" konulu araştırmasıyla İngiltere, Almanya, Finlandiya, Danimarka, İsveç ve Norveç'te üç ay süreyle araştırmalarına devam etmiştir (Altuncuoğlu, 2020). Katıldığı yarışma projeleri arasında Ankara Fidanlıklar Umum Müdürlüğü Mahallenin Tanzimi, 1949 (ikincilik), İller Kooperatifi Ev Tipleri, 1948 (birincilik), Eshişehir Hamidiye-Mahmudiye Köy Enstitüleri, 1941 (birincilik), Çanakkale Halkevi Yarışması, 1943 (üçüncülük), İskenderun Tüccar Kulübü Borsa Binası, 1954 (birincilik), Kadıköy Halkevi Yarışması, 1938 (üçüncülük), Trakya Kepirtepe Köy Enstitüsü, 1942 (birincilik), Zonguldak Şehir Oteli Proje Yarışması, 1945 (birincilik) yer almaktadır (Argan, 2019; Erkarslan, 2007).

Leman Cevat Tomsu'nun projeleri:

- Ankara Etlik'te Konut Projesi, 1937 (Münevver Belen Gözeler ile birlikte)
- Bağdat Arap Kültür Enstitüsü, 1940
- Cerrahpaşa Poliklinik Binası, 1941
- Çankaya Ahmet Karamancı Villası, 1956, Ankara
- Gerede Halk Evi Projesi, 1937, Bolu (Münevver Belen Gözeler ile birlikte)
- İskenderun Tüccar Kulübü Borsa Binası, 1952-55, Hatay
- Karamürsel Halkevi Projesi, 1936, Kocaeli (Münevver Belen Gözeler ile birlikte)
- Kayseri Halkevi Projesi, 1938 (Münevver Belen Gözeler ile birlikte)
- Uludağ Sanatoryumu, 1946-49, Bursa (Emin Onat ile birlikte)
- Samsun Merkez Bankası, 1939
- Sinema, Kulüp ve Mağaza Projeleri, 1944, Antalya (Emin Onat ile birlikte)
- Şehremini Halkevi, 1938, İstanbul
- Tozkoparan'da Bir Gazino, 1939, İstanbul

Münevver Belen Gözeler, 1913 Yılında İzmit'te Kırım göçmeni bir ailenin kızı olarak dünyaya gelmiştir**.** 1915 yılında babası Yusuf Belen Çanakkale savaşında şehit düşmüş, annesi Hatice Belen savaşın zorlukları altında üç çocuğunu büyütmeye çalışmıştır. İzmit ilkokulunu bitirdikten sonra parasız yatılı sınavlarını kazanan Münevver Belen Gözeler, İstanbul Erenköy Kız Lisesi'nde eğitim görmeye devam etmiştir. 1929 yılında mezun olduğu İstanbul Erenköy Kız Lisesi'nde Leman Tomsu ile yakın arkadaşlık kurmuştur. Çocukluk yıllarında geçirdiği kızamık hastalığı sebebiyle işitme kaybı yaşayan Münevver Belen Gözeler, amfide dersleri takip etmekte zorlanmaktadır. Leman Cevat Tomsu, tuttuğu ders notlarıyla arkadaşına destek olmuştur (Dostoğlu ve Erkarslan, 2013). Münevver Belen, Türkiye'de aynı sene Mimarlık diploması alan ilk iki kadından birisi olmuştur. Aynı zamanda mimari yarışmalarda ödül kazanan ilk Türk kadın mimardır (Kalıpçı, 2019). 1940 Yılında yüksek Mühendis Mithat Gözeler ile evlenmiş, 1941 yılında kızı Bercis Gözeler'i dünyaya getirmiştir. Bursunu ödemek için Nafia Müdürlüğünde devlet memuru olarak çalışan Münevver Belen, yaşamı boyunca aktif

olarak mimarlık mesleğine devam etmiştir. 1938 Yılında Abidin Mortaş ile birlikte katıldığı Bursa Halkevi Projesi, birincilik ödülüne layık görülmüştür.
Münevver Belen Gözeler'in projeleri:

- Ankara Etlik'te Konut Projesi, 1937 (Leman Cevat Tomsu ile birlikte)
- Bursa Halkevi Projesi, 1938 (Abidin Mortaş ile birlikte)
- Gerede Halk Evi Projesi, 1937, Bolu (Leman Cevat Tomsu ile birlikte)
- Karamürsel Halkevi Projesi, 1936, Kocaeli (Leman Cevat Tomsu ile birlikte)
- Kayseri Halkevi Projesi, 1938 (Leman Cevat Tomsu ile birlikte)
- PTT Binaları, 1935, Türkiye
- Şişli Maliye Bakanlığı Binası, 1946, İstanbul
- Tuzla'da Ev Projesi, 1954, İstanbul

Şeküre Üçer Niltuna, lise öğrenimini Erenköy Kız Lisesi'nde tamamladıktan sonra Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nden Yüksek mimar ünvanıyla 1936 yılında mezun olmuştur. Mezun olduktan sonra İstanbul Belediyesinde görev yapmıştır. Eşi Mimar Lütfü Niltuna ile birlikte Polis Koleji ve Galata Yolcu Salonu proje yarışmalarına katılmışlardır. Bu yarışma projeleri dönemin önde gelen dergisi Arkitekt'te yayınlanmıştır (Özgüven, 2002). Niltuna'nın Arkitekt Dergisinde Yayınlanan bir diğer projesi, Şair Eşref'in Mezar Projesi'dir (Niltuna, 1941).

Leyla Asım Turgut, 1911 Yılında Almanya'da doğmuş, çocukluğunu Almanya'da geçirmiştir. Lise öğrenimini tamamladıktan sonra Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde Yüksek Dekoratif Sanatlar bölümünde öğrenim görmüştür. Ardından Mimarlık bölümüne geçiş yapmıştır. Aynı zamanda iyi bir sporcu ve yüzücüdür. Rusya'da yapılan yarışmalarda milli sporcu olarak ülkemizi temsil etmiştir. 1939 Yılında yüksek mimar unvanıyla Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun olmuştur. Mezuniyetinden sonra İstanbul Belediyesinde çalışmıştır. Ardından Berkol İlkünsal ile birlikte kendi ofisini açmıştır (Özgüven, 2002). Katıldığı Samsun Akpınar Köy Enstitüsü yarışma projesinde birincilik almış, proje uygulamaya gemiştir. Günümüzde Akpınar Fen Lisesi olarak hizmet vermektedir.

Neriman Birce, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nden Yüksek mimar ünvanıyla 1940 yılında mezun olmuştur (Özgüven, Y. 2002). Mezun olduktan sonra uzun yıllar Ankara'da Bayındırlık Bakanlığında çalışmıştır. İmar işlerinde Genel Müdür Yardımcılığı görevini üstlenmiştir. Ayrıca meslek hayatı boyunca çeşitli mimari projelere de imza atmıştır. Yarışma projelerine katılmış, jüri üyeliği de yapmıştır (Dostoğlu, 2019).

Neriman Birce'nin Projeleri:

- Yüksek İhtisas Hastanesi, Ankara, 1953
- Gülbahçesi Apartmanı, Ankara, 1957 (Adnan Kocaaslan ve Aktan Okan ile birlikte)

Emine Mualla Eyüboğlu Anhegger, 1919 Yılında Sivas'ta dünyaya gelmiştir. Babasının Trabzon milletvekili olarak görev alması nedeniyle ilkokula Trabzon'da başlamıştır. Yazar Sabahattin Eyüboğlu ve Ressam Bedri Rahmi Eyüboğlu dört kardeşinden ikisidir. Bu sayede entelektüel ortamla erken yaşta tanışmış ve ilişkilerini sürdürmüştür. İstanbul Kız Lisesi'nde ortaokul ve lise öğrenimini tamamladıktan sonra Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nden Yüksek mimar unvanıyla 1942 yılında mezun olmuştur. 1948-1952 yılları arasında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nde asistanlık yapmıştır. Asistanlık yaparken yaz tatillerini arkeolojik alanlarda çalışmalara katılarak değerlendirmiştir. Alman eşi Robert Anhegger'le de Yazılıkaya'da çalıştığı sırada tanışmıştır. Mezuniyetinden sonra oldukça önemli restorasyon projelerinde görev almıştır. 1952 yılında Anıtlar Yüksek Kurulunda raportör olarak görev yapmaya başlamıştır. Türkiye'deki ilk restoratör kadın mimar olarak nitelendirilebilir (Anonim, 2022c). Aynı zamanda köy enstitülerinin mimarı olarak da tanınır. Enstitülerde mimar, inşaat sorıumlusu ve aynı zamanda öğretmen olarak da görev yapmıştır. Kültürel mirasın ortaya çıkarılmasından, köy enstitülerinin inşa ve faaliyetlerine kadar çok büyük bir yelpazaede önemli görevler almıştır (Çokuğraş ve Gençer, 2018)

Emine Mualla Eyüboğlu Anhegger'in projeleri:

- Ayasofya Şadrvan ve Kütüphane Restorasyonu
- Aydın Ortaklar Köy Enstitüsü
- Balıkesir Savaştepe Köy Enstitüsü

- Barbaros Hayrettin Paşa Türbesi Restorasyonu, İstanbul
- Buruciye Medresesi Restorasyonu, Sivas
- Çifte Minareli Medrese Restorasyonu, Sivas
- Ebufadl Medresesi Restorasyonu, İstanbul
- Edirne Selimiye Arastası Restorasyonu
- Emirgan Şerifler Yalısı Restorasyonu, İstanbul
- Eski Cami Restorasyonu, Edirne
- Erzurum Pulur Köy Enstitüsü
- Galata Mevlevihanesi Restorasyonu, İstanbul
- Gazi Mihal Hamamı Restorasyonu, Edirne
- Huand Hatun Külliyesi Restorasyonu, Kayseri
- Kayseri Kalesi ile Huand Hatun Külliyesi Restorasyonu
- Kayseri Pazarören Köy Enstitüsü (Ahsen Yapanar ile birlikte)
- Mardin Zinciriye Medresesi Restorasyonu
- Sivas Buruciye Medresesi Restorasyonu
- Sivas Çifte Minare ve Şifahiye medreseleri Restorasyonu
- Siyavuş Paşa Kasrı Restorasyonu, İstanbul
- Sultan İbrahim Türbesi Restorasyonu, İstanbul
- Süleymaniye Arastası Restorasyonu, İstanbul
- Rumeli Hisarı Restorasyonu, İstanbul, 1959-1971
- Tabhane Binası Restorasyonu, İstanbul
- Topkapı Sarayı Harem Dairesi Onarımı, İstanbul, 1961-1971
- Trabzon Kalesi Restorasyonu, Trabzon
- Üç Şerefeli Cami Restorasyonu, Edirne
- III. Mehmed Türbesi, II. Selim Türbesi, III. Murad Türbesi Restorasyonu, İstanbul

Celile Berk Butka, 1915 Yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Altı yıl eğitim aldığı Yüksek Mühendis Mektebi'nden 1942 yılında mezun olan ilk kadın mühendis-mimardır. 1950 Yılında İTÜ Mimarlık Fakültesinde asistan olarak göreve başlamıştır. Aynı zamanda Massachusetts Institute of Technology'de yüksek lisans tezini Profesör

Alvar Aalto'nun öğrencisi olarak bitirmiştir. Mezuniyetinin ardından Yardımcı Doçent unvanıyla kariyerine İstanbul Tekik Üniversitesi'nde devam etmiştir. Katıldığı yarışmalar arasında Çanakkale Halkevi Projesi (Haydar Yücelen ile birlikte), Adana Konut Projesi, Anadolu Klübü- Büyükada Otel Projesi (Kemal Butka ile birlikte), İstanbul Radyoevi Projesi (üçüncülük, Haydar Yücelen ile birlikte) ve Ödemiş Şehir Planı Yarışması (ikincilik, K. Ahmet Aru ve Orhan Sefa ile birlikte) yer almaktadır (Ekincioğlu, 2015).

Harika Alpar Söylemezoğlu, 1918 Yılında İstanbul'da doğmuştur. İnşaat mühendisi bir babanın kızıdır. Erkek kardeşi de kendisi gibi mimarlık eğitimi almıştır. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Mimarlık Bölümü'nden Yüksek mimar unvanıyla 1942 yılında mezun olan yalnızca iki kadından biridir. Mezuniyetinin ardından Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığı'nda Paul Bonatz ve Kemali Söylemezoğlu ile birlikte çalışmaya başlamıştır. Türk Mimarlar Birliğinin ilk kadın üyelerinden birisi olmuştur. 1942 Yılında çalışmalarına genel olarak eşi Kemali Söylemezoğlu ile birlikte devam etmişlerdir. Katıldığı yarışma projeleri arasında İstanbul Radyo Evi, İzmir Kalkınma Planı Erzurum Devlet Demiryolları Mahalle Projesi (Kemali Söylemezoğlu ile birlikte), Eskişehir Memleket Hastanesi (Kemali Söylemezoğlu, Mualla Eyüboğlu, Orhan Özgüner Mesadet Adaş, ve Kadri Erkmen ile birlikte), İstanbul Belediye Binası (ikincilik, Kemali Söylemezoğlu ile birlikte) yer almaktadır. İller Bankasında görev alırken Kandırlı, Mut ve Anamur İmar Planları üzerinde çalışmalar gerçekleştirmiştir (Ekincioğlu, 2015).

Cahide Aksel Tamer, 1915 Yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. İlkokul ve ortaokulu İstanbul Kadıköy'de tamamlamıştır. Lise öğrenime Erenköy Kız Lisesi'nde başlamış ancak evlendiği için öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır. Evliliği ancak bir yıl sürmüştür. Çalışmak istediğinde lise diploması olmaması önüne bir engel olarak çıkmış, bu nedenle lise eğitimine dışarıdan devam etmiştir. Lise eğitimini bitirdikten sonra mimarlık mesleğinden etkilenerek, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık bölümünün sınavlarına girmiş ve kabul edilmiştir. 5 Sene süren eğitiminin ardından Yüksek Mimar unvanıyla 1943 yılında mezun olmuştur. Mezuniyetinin ardından eski eserlere ilgi duymaya başlamış, Ayasofya Müze

Müdürlüğü rölöve bürosunda çalışmaya başlamıştır (Özgüven, 2002). 1944 Yılında Ankara'da Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğünde görev almıştır. Ardından tekrar İstanbul'a dönerek buradaki yapıların rölövelerini gerçekleştirmiş, bunları yaparken de bir yandan restorasyon öncesi ve sonrası durum belgelerini arşivleyip dosya tutmaya başlamış, bir yandan da o yıllarda kabul görmeyen birim fiyat ve teknik şartnameler hazırlamıştır. Monuments Historiques Dairesi'nde çalışmak üzere Paris'e giderek üç ay boyunca adeta restorasyon eğitimi görmüştür. Döndüğünde Eski Eserleri Koruma Kuruluna atanmış, 1957 Yılında ise Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün baş mimarı olmuştur. Gerçekleştirdiği bu önemli restorasyon projelerinden dolayı Fransa Hükümeti kendisine şövalyelik unvanı vermiştir (Akın, N. 2006).

Cahide Aksel Tamer'in Restorasyon çalışmalarından bazıları:

- Arkeoloji Müzesi Restorasyonu, İstanbul
- Aksaray Murat Paşa Camii Restorasyonu, Aksaray
- Amcazade Yalısı Restorasyonu, İstanbul
- Ayasofya Hamamı Restorasyonu, İstanbul
- Ayasofya Türbeleri ve Müzesi Restorasyonu, İstanbul
- Aya İrini Kilisesi Restorasyonu, İstanbul
- Bali Bey Camii Restorasyonu, Bursa
- Beyazıt Kütüphanesi Restorasyonu, İstanbul
- Bursa Ulu Camii Restorasyonu, Bursa
- Çorlulu Ali Paşa Külliyesi Restorasyonu, İstanbul
- Davut Paşa Camii Restorasyonu, İstanbul
- Demirtaş Hamamı Restorasyonu, Bursa
- Eyüp Sultan Türbesi Restorasyonu, İstanbul
- Damad İbrahim Paşa Külliyesi Restorasyonu, İstanbul
- Ekmekçizâde Ahmed Paşa Medresesi Restorasyonu, İstanbul
- Fatih Külliyesi Restorasyonu, İstanbul
- Fatih Sultan Mehmet Türbesi Restorasyonu, İstanbul
- Gebze Malkoçoğlu Mehmet Bey Türbesi Restorasyonu, Kocaeli
- Gülbahar Sultan Türbesi Restorasyonu, İstanbul
- Hacı Beşir Ağa Manzumesi, İstanbul

- Haseki Sultan Hamamı Restorasyonu, İstanbul
- Haseki Külliyesi Restorasyonu, İstanbul
- Hekimoğlu Ali Paşa Külliyesi Restorasyonu, İstanbul
- Hürrem Sultan ve Kanuni Sultan Süleyman Türbesi Restorasyonu, İstanbul
- İmaret Camii Restorasyonu, İstanbul
- Kanlıca İskender Paşa Türbesi Restorasyonu, İstanbul
- Kariye Müzesi Restorasyonu, İstanbul
- Köprülü Mehmet Paşa Türbesi Restorasyonu, İstanbul
- Lala Şahin Paşa Medresesi Restorasyonu, Bursa
- Mısır Çarşısı Restorasyonu, İstanbul
- Murat Molla Kütüphanesi Restorasyonu
- Nuruosmaniye Külliyesi Restorasyonu, İstanbul
- Reşit Paşa Türbesi Restorasyonu, İstanbul
- Rumeli Hisarı Restorasyonu, İstanbul
- Rüstem Paşa Külliyesi Restorasyonu, İstanbul
- Sakarya Yunus Paşa Camii Restorasyonu
- Selimağa Kütüphanesi Restorasyonu, İstanbul
- Sinan Paşa Türbesive Manzumesi Restorasyonu, Bursa
- Sultan V. Mehmed Türbesi Restorasyonu, İstanbul
- Sokullu Mehmet Paşa Türbesi Restorasyonu, İstanbul
- Sultan Selim Camii Restorasyonu, İstanbul
- Süleymaniye Kütüphanesi Restorasyonu, İstanbul
- Şah Huban Kadın Mektebi ve Türbesi Restorasyonu, İstanbul
- Şemsipaşa Kütüphanesi Restorasyonu, İstanbul
- Ulubatlı Hasan Kulesi Restorasyonu, İstanbul
- Yedikule Hisarı Restorasyonu, İstanbul
- Yeni Camii Hünkar Kasrı Restorasyonu, İstanbul
- Zal Mahmut Paşa Türbesi Restorasyonu (Anonim, 2023ç).

Nezahat Sügüder Arıkoğlu, 1920 Yılında İstanbul'da doğmuştur. 1939 Yılında Şişli Terakki Lisesi'nden mezun oldutan sonra Devlet Güzel Sanatlar Akademisinin sınavlarında başarılı olup okula kabul edilmiştir. 1943 yılında üstün derece ile yüksek mimar olarak mezun olmuştur. 1994-1995 Yıllarında Ankara Teknik Öğretim Müsteşarlığı'nda Paul Bonatz ile birlikte çalışmıştır. 1945-1947 Yıllarında Devlet Güzel Sanatlar Akademisinde asistan olarak görev almıştır. 1947 Yılında ailesi ile birlikte ABD'ye yerleşmiştir. Burada da John Hopkins Üniversitesinde Sanat Tarihi alanında çalışmalar yapmıştır. Bu yıllarda aynı zamanda İstanbul ve Ankara'da projelerine devam etmiştir. 1960-1970 yılları arasında ABD'de tasarımcı mimar olarak çeşitli projelere imza atarken aynı zamanda iki resim sergisi açmıştır. 1970 yılında İstanbul'a geri dönerek Devlet Güzel Sanatlar Akademisinde öğretim görevlisi olarak çalışmalarına devam etmiştir (Özgüven, 2002). Arıkoğlu aynı zamanda dönemin önemli dergisi Arkitekt'in Amerika muhabirliğini yapmış, pek çok yazısı ve projesi dergide yayınlanmıştır. Yarışma projeleri arasında Adana Belediye Sarayı Projesi (üçüncülük), Halk Partisi Köy Evleri Projesi (birincilik, iki arkadaşı ile birlikte), yer almaktadır.

Leyla Taylan Baydar, Devlet Güzel Sanatlar Akademisinden 1945 yılında yüksek mimar unvanıyla mezun olmuştur. Eşi Ferzan Baydar ile birlikte mimarlık kariyerleri boyunca pek çok yarışma projesine katılmışlardır. Katıldıkları yarışmalar arasında Birgiler Apartmanı, Eskişehir Garı Projesi (birincilik), Ziraat Bankası Şube ve Ajans Tip Planları Yarışması (ikincilik ve mansiyon), Bursa Süleyman Çelebi Mezar Projesi (dördüncülük) yer almaktadır. Katıldığı yarışmalar haricinde pek çok yarışmada da jüri üyeliği yaptığı bilinmektedir. Dönemin Önemli Dergisi Arkitekt'te kaıldığı ve jürisi olduğu yarışmalar görülebilir. Leyla Taylan Baydar ayrıca sanat ve mimarlık tarihi alanlarında çalışmış, çeşitli makaleler yazmıştır (Özgüven, 2002).

Melahat Filibe Topaloğlu, 1924 Yılında Edirne'de dünyaya gelmiştir. Ortaokula kadar eğitimini Edirne'de sürdürdükten sonra annesi, çocuklarının daha iyi bir eğitim alabilmeleri için İstanbul'a taşınmış ve eğitimine İstanbul Cumhuriyet Kız Lisesinde devam etmiştir. Mühendis olmak üzere kayıt olduğu İstanbul Teknik Üniversitesi'nde, sanata olan tutkusundan dolayı asıl isteiğinin mimarlık olduğuna karar vererek makine mühendisliğinden mimarlık bölümüne geçiş yapmıştır. Altı yıllık üniversite eğitiminin

ardından İTÜ Mimarlık Fakültesinden yüksek mühendis mimar unvanıyla 1947 yılında mezun olmuştur. İTÜ'den birincilikle mezun olan ilk kadın öğrencidir ve ilk şehir plancısı kadın unvanını da taşımaktadır. Mezun olduktan sonra 1967 yılına kadar İller Bankasında çeşitli görevlerde çalışmalarına devam etmiştir (Özgüven, Y. 2002). 1967-1993 Yılları arasında Eşi Mehmet Ali Topaloğlu ve Bülent Berksan ile birlikte mimarlık ve şehircilik bürosu kurmuşlardır. Eşiyle birlikte pek çok yarışma projesine katılsa da yalnız olarak katıldığı çok yarışma projesi de bulunmaktadır. Katıldığı Yarışma Projeleri Arasında Ankara'da toplu konut, Ankara Tıp Fakültesi Fizyoloji Hastanesi, Ulus Meydanı İnşaatı yer almaktadır. Şehircilik Projeleri yarışmaları Eskişehir İmar Planı, 1952-54, (birincilik), Malatya İmar Planı, 1954-56, (birincilik), Samsun İmar Planı, 1956-61, (birincilik), Adapazarı İmar Planı, 1956-61, (birincilik), Adana İmar Planı, 1967-85, (birincilik), Konya İmar Planı, 1963, (ikincilik), Antalya İmar Planı, 1957, (üçüncülük), Ankara ve İzmit İmar Planı, 1955 ve 1970, Mansiyon ödülü olarak sıralanabilir. Bu projelerde danışmanlık ve uygulama yaptığı bilinmektedir (Kubat, 2019).

Melahat Filibe Topaloğlu'nun projeleri:

- Adana S.S.K. Mahallesi Projesi
- Adana 100. Yıl Toplu Çankaya Vergi Dairesi Projesi Konut Projesi
- Afyon Toplu Konut Projesi
- Aksaray Toplu Konut Projesi
- Ankara'da 10 Apartman (Mehmet Ali Topaloğlu ile birlikte)
- Ankara Vergi Dairesi Binası
- Çankaya Vergi Dairesi Projesi (Mehmet Ali Topaloğlu ile birlikte), Ankara
- Kayseri Toplu Konut Projesi
- Kızılay Kumrular İş Merkezi Projesi (Mehmet Ali Topaloğlu ile birlikte)

Hande Çağlar Suher, 1929 Yılında İstanbul'da dünyaya gelen Hande Çağlar Suher, ilk ve orta öğrenimini Zonguldak'ta görmüştür. Babası ve abisi Berlin Teknik Üniversitesinden mezun, dayısı ve amcası ise Yüksek Mühendis Mektebi'nden mezun inşaat mühendisleridir. İTÜ Mimarlık Fakültesinden yüksek mühendis mimar unvanıyla 1951 yılında mezun olmuştur. Mezuniyetinden sonra Emin Onat'ın tavsiyeiyle Şehircilik Bölümünde asistanlık yapmaya başlamıştır. 1957 Yılında AHE Mimarlık ve

Şehircilik Atölyesi adında bir ortaklığa dahil olmuş, çeşitli yarışma projelerine katılmıştır. Katıldığı yarışmalar arasında Emlak Kredi Bankası Ataköy Oteli (birincilik, AHE Mimarlık ve Şehircilik Atölyesi ile birlikte), Taksim Oteli Tasarımı (AHE Mimarlık ve Şehircilik Atölyesi ile birlikte), yer almaktadır. Birlikte hayata geçirdikleri projeler arasında ise Eskişehir Otogarı, Ankara Türk Dil Kurumu, Malatya Bölge Teknik Tarım Okulu, Türkiye Ticaret Bankası Adana Şubesi gibi projeler bulunmaktadır. 1965 Yılında profesör unvanını almış, 1977 Yılında İTÜ Mimarlık Fakültesine dekan olarak seçilmiş, kurumun ilk kadın dekanı olmuştur (Özgüven, 2002).

Neyyire Perran Doğancı, 1928 Yılında İstanbul'da doğmuştur. İstanbul Kız Lisesi'nde okurken doktor olan babasını kaybetmiştir. Babasının izinden gitmek üzere bir sene tıp eğitimi almış, ardından hayalindeki meslek olan mimarlığı okumak üzere bölüm değiştirmiştir. Eğitimini beş yılda başarıyla tamamlamış, İTÜ Mimarlık Fakültesinden Yüksek Mühendis Mimar unvanıyla 1951 yılında mezun olmuştur (Özgüven, 2002). Mezuniyetinden sonra çeşitli bürolarda çalışmış, daha sonra kendi bürosunu kurmuş ve Mimarlık bürosu sahibi olan ilk kadın mimar unvanını almıştır. Ortaklık olmadan kendi bürosunu tek başına kurması o dönem kadınlarının fazla tercih ettikleri bir çalışma şekli değildir. İlk projesi, dayısı olan Muammer Karaca'ya ait bir tiyatro binasıdır. Katıldığı yarışma projeleri arasında, Ege Üniversitesi Şehirilik Yarışması (Kadri İlal, Yılmaz Ergüvenç ve Zafer Koçak ile birlikte, birincilik), İş Bankası Kadıköy Şube ve Lojman Binası (Altay Erol, Cavit Özedey ve Süleyman Giritlioğlu ile birlikte, birincilik) yer almaktadır. Serbest mimarlık alanında konut, iş merkezi, okul gibi pek çok farklı projeye imza atmıştır. Aynı zamanda 1980'li yıllarda Bursa'da Çelik Palas Oteli'nin restorasyonunda da Zafer Koçak ile birlikte görev almıştır (Anonim, 2023d).

Mutahhar Baykam, 1928 Yılında Akşehir'de dünyaya gelmiş, ilkokulu burada okumuş ardından ortaokul ve liseyi için yatılı olarak Adana Kız Lisesi'nde okumuştur. Üniversite öğrenimini İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde beş yılda tamamlayarak Yüksek Mühendis Mimar unvanıyla 1952 yılında mezun olmuştur. Mezun olur olmaz burs aldığı kurum olan İller Bankası'nda çalışmaya başlamıştır. Eşinin işi gereği İstanbul'a taşındıktan sonra Ankara İller Bankasındaki görevinden ayrılarak eşinin kurduğu PİMTAŞ mimari bürosunun şefliğini yapmaya başlamıştır.

Görev yaptığı süre boyunca Eskişehir'de eğitim tesisleri ve fabrika, Ceyhan'da fabrika, Ankara ve İstanbul'da konut, Konya'da fabrika gibi pek çok farklı nitelikte projenin tasarım ve uygulama sürecinde bulunuştur (Özgüven, 2002).

Peykan Dalbaşar, 1929 Yılı İstanbul doğumludur. Ortaokul ve liseyi Erenköy Kız Lisesi'nde tamamladıktan sonra 1953 yılında Devlet Güzel Sanatlar Akademisinden Yüksek Mimar unvanıyla mezun olmuştur. Eşi Yaşar Dalbaşar ile birlikte apartman, okul, iş merkezi, gençlik klübü gibi çeşitli projeler gerçekleştirmiştir (Salt Araştırma Arşivi, 2023).

Ayten Rakunt Çetiner, 1931 Yılı İstanbul doğumludur. Ortaokul ve liseyi Beyoğlu Lisesi'nde tamamladıktan sonra beş yıllık yüksek öğrenimini tamamlamış, 1953 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden yüksek mimar unvanıyla mezun olmuştur. Üniversite yıllarında şehircilik alanına olan ilgisi kendisini mezuniyetinden sonra bu alana yönlendirmiştir. 1954 Yılında İstanbul Belediyesi'nde çalışmaya başlamıştır. Prof. Högg ile birlikte şehir planlama alanında çalışma fırsatı bulmuş, Prof. Picchinato ile birlikte İller Bankası Planlama Börosunda görev almıştır. 1959 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Şehircilik bölümünde asistan olarak başlayan kariyerinde 1980 yılında profesör unvanını almıştır. Üniversitede görev aldığı yıllarda İskenderun, Lüleburgaz, Silivri, Kahta gibi illerin imar planlamasında çalışmıştır (Özgüven, 2002).

Afife Emiroğlu Batur, Öğretmen bir ailenin kızı olarak 1931 yılında dünyaya gelmiştir. Bursa Kız Lisesi'nden mezun olduktan sonra 1952 Yılında sınavı kazanan tek kız öğrenci olarak İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümüne yerleşmiştir (Özgüven, 2002). 1958 Yılında Yüksek Mühendis Mimar unvanıyla mezun olmuştur. 1960 Yılında asiatan olarak mezun olduğu okulda göreve başlamıştır. 1964-1965 yılları arasında İtalya'ya giderek restorasyon uzmanlığı yapmış, 1988 Yılında ise Profesör uvanını almıştır. Katıldığı yarışma projeleri arasında Sayıştay Ek Binası Mimari Proje yarışması (Selçuk Batur ile birlikte, ikincilik) yer almaktadır (Ağır, 2019).

Perihan Gökçe, 1935 Yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. İnşaat mühendisi babasından etkilenmiş, resim sanatına da ilgi duyduğu için mimarlık eğitimi almak istemiştir. 1958 yılında Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nden yüksek mimar unvanıyla mezun olmuştur. Mezun olduğu sene İstanbul Belediyesi'nde çalışmaya başlamıştır. 1974 Yılında Anadolu Bürosu'na geçiş yapmıştır. Bu büroda çalışırken, Adalar, Beykoz, Kadıköy, Üsküdar gibi bölgleerin imar planlarını çalışmıştır. Çalışma hayatı boyunca çeşitli iş merkezi, apartman, konut projeleri gerçekleştirmiştir (Özgüven, 2002).

Altuğ Tanrıverdi Çinici, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinden Yüksek Mühendis Mimar unvanıyla 1959 yılında mezun olmuştur (Özgüven, 2002). En önemli projelerinde sayılabilecek ODTÜ kampüs binalarını ve TBMM Halkla ilişkiler Binasını, eşi Behruz Çinici ile beraber tasarlamıştır. Katıldığı yarışma projeleri arasında Edirne hükümet konağı (Sezar Aygen ile birlikte, dördüncü mansiyon) yer almaktadır (Tekeli, 2006).

Sevinç Tüjüment Hadi, 1934 Yılında Mersin'de doğmuştur. 1953 Yılında Bursa Kız Lisesi'nde eğitimini tamamladıktan sonra İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinden Yüksek Mühendis Mimar unvanıyla 1959 yılında mezun olmuştur. 1963-1966 Yılları arasında İstanbul Belediyesinde Planlama Müdürlüğü'nde çalışmıştır. 1962-1970 yılları arasında Göreme, Şile gibi kentlerin imar planlarını hazırlamıştır. Katıldığı yarışma projeleri arasında, Ankara Adliye Sarayı (Şandor Hadi ile birlikte, ikincilik), Gecekonudu önleme bölgeleri ve geri kalmış yörelerde kiralık konut (Şandor Hadi ile birlikte, ikincilik), İstanbul Reklam Sitesi Yarışması (Şandor Hadi ile birlikte, ikincilik), Sivas Hükümet Konağı Yarışması (Şandor Hadi ile birlikte, üçüncülük) yer almaktadır. (Özgüven, 2002).

Sevinç Tüjüment Hadi'nin projeleri:

- İstanbul Teknik Üniversitesi Yapı Araştırma Kurum Sergi Pavyonu, 1959
- Karatepe-Aslantaş Milli Parkı Orman İdaresi Lojmanları, 1959, Osmaniye
- Taşköprü Orman Sitesi (Şandor Hadi, Ersen Gürsel ile birlikte) 1964, Kastamonu
- Milli Reasürans Kompleksi, 1992, İstanbul

- Bursa İnta Apartmanları (Şandor Hadi ile birlikte), 1972, Bursa
- Rumelihisarı Valerie Szaszy Villası (Şandor Hadi ile birlikte), 1974, İstanbul
- Boğaziçi Üniversitesi Genel Kütüphane Binası (Şandor Hadi ile birlikte), 1975, İstanbul
- Mimar Sinan Üniversitesi Resim ve Heykel Müzesi Binası Rölöveleri ve Restorasyon projesi, 1983, İstanbul
- Boğaziçi Üniversitesi Yabancı Diller ve Meslek Yüksek Okulu (Şandor Hadi ile birlikte) 1984-1986, İstanbul
- TEK-ESİN Vakıf Merkesi, 1993, İstanbul
- İstanbul Deniz Müzesi Mimari Projesi (Nihat Gündüz ile birlikte), 2005

Şaziment Sayılgan Arolat, 1935 Yılında Bursa'da dünyaya gelmiştir. İTÜ Mimarlık Fakültesinde eğitimini altı yılda tamamlayarak Yüksek Mühendis Mimar unvanıyla 1959 yılında mezun olmuştur (Özgüven, 2002). 1961 Yılında Eşi Neşet Arolat ile birlikte Arolat Mimarlık Ofisi'ni Ankara'da kurmuş, 1968 yılında İstanbul'a taşımışlardır. Katıldığı bazı yarışma projeleri arasında: Ankara Gölbaşı Ruh Sağlığı Sitesi (Neşet Arolat ile birlikte, üçüncülük), Ankara TED Koleji (Neşet Arolat ile birlikte, birincilik), Beykoz Ortaokulu (Neşet Arolat ile birlikte, ikincilik), Beyoğlu İlk Yardım Hastanesi (Neşet Arolat ile birlikte, ikincilik), Erzurum Atatürk Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Yüksek Okulu (Neşet Arolat, Ergün Aksel ile birlikte, birincilik), İstanbul Milli Reasürans Genel Müdürlüğü (Neşet Arolat ile birlikte, birincilik), İzmir Bornova Deneme Öğretmen Okulu (Neşet Arolat, Cevat Dayanıklı, Haçik Kaplanoğlu ile birlikte, ikincilik) yer almaktadır.

Şaziment Sayılgan Arolat'ın projeleri:

- Vakıfbank Ege Bölge Müdürlüğü (Arolat Mimarlık), 1989-1991, İstanbul
- Garanti Bankası Merkez Binası (Arolat Mimarlık) , İstanbul
- Maya Meridien Tower (Arolat Mimarlık), 1996, İstanbul
- Bahçeşehir Konutları 2.Etap (Arolat Mimarlık), 1997, İstanbul
- Bursa İnal Ertekin Koleji (Arolat Mimarlık), 1997, Bursa
- T.C. Merkez Bankası İstanbul Hizmet Binası (Arolat Mimarlık), 1997
- Kervansaray Oteli (Arolat Mimarlık), 2005, Antalya

3. MATERYAL ve YÖNTEM

Tez çalışmasının bu bölümünde, Bursa kentinin 60'lar sonrası sanayi bölgesi ilan edilmesinin ardından yaşadığı kentsel ve mimari gelişim ele alınacak, Bursa'nın kentsel ve mimari gelişiminde etkili olan kadın mimarlar ve mimarlık ofisleri araştırılacaktır.

3.1. Bursa'nın 1960'lar Sonrası Kentsel ve Mimari Gelişimi

Bursa, geçmiş dönemlerde ipekyolu üzerinde yer almasından kaynaklı kazandığı stratejik konumu, Bizans ve ardından Osmanlı Devleti'nin başkentliğini yapması sebebiyle tarihi boyunca önemli bir ticaret kenti olmuştur. Bursa kentinin bu denli önemli olmasının elbette birden fazla sebebi bulunmaktadır. Öncelikle Bursa, verimli bir ova üzerinde tarım alanları boyunca yer almaktadır. İklimi ve coğrafi konumu, İstanbul'a yakınlığı, seyahatnamelerde ve gravürlerde tarih boyunca yer verilmiş önemli bir ticaret ve kaplıca merkezi oluşu nedeniyle her zaman değerli bir kent konumundadır (Tekeli, 1999).

1845 Yılında İmar Meclisleri oluşturularak, Bursa kenti için altyapı programı hazırlanmıştır. Bursa-Mudanya ve Bursa-Gemlik yolları bu bağlamda oluşturulan ilk yollardır. Mudanya-Bursa arasında ulaşımı sağlamak için demiryolu ağı oluşturulmuş, yapımı 1892 yılında tamamlanmıştır. 1854 yılında büyük yıkıma sebep olan Bursa depremi ve ardından çıkan büyük Bursa yangınından sonra Bursa kenti için ilk imar planı oluşturulmaya başlanmıştır. 1861 Yılında tamamlanan Suphi Bey Haritası, Bursa'nın imarı sürecinde izlenen ilk modernist adımlardandır. Aynı yıllarda Bursa'da yapı denetim sistemi başlatılmış, bina sayım ve değerlemeleri yapılmış, bina yapmak komisyon iznine bağlanmıştır. Bu gelişmeler Bursa kent dokusunda önemli değişimlere sebep olmuştur. Dar ve çıkmaz sokaklar, araç girişine izin veren, düzenli bir geometrisi olan yol ağlarına dönüşmüş, günümüzdeki isimleriyle Fevzi Çakmak Caddesi, Atatürk Caddesi, Çekirge Caddesi, Cumhuriyet Caddesi ve Gemlik Yolu açılmıştır. (Tekeli, 1999).

Bursa kenti, tarihi boyunca devamlı göç alan bir kent olmuştur. Göçlerle kurulmuş bir kent olan Bursa'ya tarihi boyunca pek çok farklı kent ve ulustan göç akınları olmuştur.

Bursa, tarihi boyunca yedi kez büyük ve kontrolsüz nüfus artışına uğramıştır. İlki Bursa'nın fethiyle gerçekleşmiştir. İkinci büyük göç akını 1530-1570 yılları arasında gerçekleşmiş, kent nüfusu yaklaşık iki katına çıkmıştır. 1877-1978 Yılları arasında Osmanlı-Rus Savaşından kaçarak kente yerleşen 1993 Göçmenleri de Bursa nüfusunu, kente zarar verecek düzeyde arttırmıştır. Bu artış üçüncü büyük göçmen akını olarak bilinir. Dördüncü büyük göçmen akını, 1912 yılında Balkan Savaşı sonrasında gerçekleşmiştir. Bu göçlerin önemli bir özelliği mübadele göçü olması, yani tek taraflı değil iki taraflı gerçekleştiği için ortaya çıkardığı kentsel sorunlar diğer göçlerden daha büyük olmuştur. Kurtuluş savaşı sonrasında Ermeniler ve Rumlar Bursa'yı terk etmiş, onların yerine Yunanistan'dan getirilen göçmenlere mübadele göçmenleri adı verilmiştir. Tüm bu savaşlar neticesinde Bursa'ya gelen göçmenlerin sayılarına ve kente etkilerine bakıldığında, Bursa'nın bir göçmen kenti olduğu söylenebilir (Kaplanoğlu, 2014). 1950'li yıllarda Bulgaristan Hükümeti ile yapılan anlaşma sonucu Bursa'ya beşinci büyük göç akını olmuştur. Yine 1955 yılında Yugoslavya ile anlaşma imzalanmış, bu kez de Bursa kentine Makedonya'dan göç alınmıştır. 1970'li yıllarda sonra Bursa'da sanayi tesislerinin sayıları çoğalmış, bu kez de iş gücü için Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerinden yoğun göç almaya başlamıştır. Bunun sonucunda Bursa'daki gecekondu semtleri çoğalmış, kent bu bölgelerden gelen göçmenlerin plansız yapılarıyla dolmuştur. Altıncı büyük göçmen akını yine Bulgaristan üzerinden yapılmış, 1969 yılında başlayan göçler, 1978 yılına kadar sürmüştür. Bu dönem göçmenleri, serbest göçmen statüsünde oldukları için de diğer göç akınlarından farklı olarak ilçe ve köylere toplu bir şekilde yerleşmek yerine farklı mahallelere dağılarak yerleşmişlerdir. 1989 Yılında yine Bulgaristan üzerinden yedinci büyük göçmen akını yaşanmıştır (Kaplanoğlu, 2014). Bu göçlerin yarattığı en büyük sorunlardan birisi kültürel uyum sorunudur. Bunlara bir de dil sorunu eklenince, kentte uzun yıllar çözülemeyen bir kaos hakim olmuştur. Göç hareketleri elbette ki sadece olumsuzlukla sonuçlanmamış, ekonomik anlamda kente olumlu etkileri de olmuştur. Günümüzde otomotiv sektörünün merkezi konumunda olan Bursa'da 20. Yüzyılda muhacir arabası denilen hafif araçların ilk üretim yeri de göçmen mahalleleriydi. Aynı zamanda tekstil, ipekçilik ve tütüncülüğün gelişiminde de göçmenlerin büyük katkısı olduğu bilinmektedir.

Türkiye'de 50'li yıllardan sonra gelişen sanayileşme hamleleri ile birlikte uygun sanayi alanlarını bulmak için kapsamlı araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda Bursa gerek coğrafi konumu ve metropol kent İstanbul'a yakınlığı, gerekse hammadde üretimi sebebiyle sanayi bölgeleri için en elverişli kent olarak ön görülmüştür. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planının bir parçası olarak Bursa'da sanayileşme hız kazanmıştır. Ardından Bursa Organize Sanayi bölgesi, Türkiye'deki ilk sanayi bölgesi olarak 1961 yılında faaliyete geçmiştir. Sanayi bölgesinin sağladığı iş istihdamının bir getirisi olarak 1960'lı yıllardan sonra aldığı iç ve dış göçlerle birlikte kentte hızlı bir nüfus artışı yaşanmıştır. 1960'lı yıllar Bursa'nın kentsel gelişiminde önemli bir dönüm noktasıdır. İlk organize sanayi bölgesinin kurulması, göçlerle artan nüfusun kentsel ihtiyaçlarını karşılama zorunluluğu, diğer Türk kentlerinde gözlemlenen hızlı kentleşmenin Bursa'da da ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu dönem Bulgaristan ile yapılan anlaşma sonucu Bulgaristan göçmenlerinin Bursa'ya yerleştirilmesi de Bursa'da nüfus artışının bir diğer sebebidir. Hızlı ve plansız göçün bir sonucu olan plansız kentleşme, betonlaşma, sağlıksız ve niteliksiz yapıları beraberinde getirmiştir. Düşük gelirli ailelerin yaşadığı, yalnızca barınma ihtiyacını karşılayan kentsel estetikten ve yaşanabilirlikten uzak kent dokuları Bursa'da patlak vermiştir. Bursa'nın kentsel dokusunu zedeleyen bu oluşumları kentten arındırmak için günümüzde hala çalışmalar yürütülmektedir. Bursa'nın eski kent dokusuna baktığımızda doğal oluşumları, ağaçları ve çeşmeleri ile dikkat çekmektedir. Hatta doğası gereği Bursa'ya halk arasında "Yeşil Bursa" denilmektedir. Bursa'nın ilk semtlerinde gördüğümüz düzen ve estetik algısı günümüzdeki mahallelerde ne yazık ki bulunmamaktadır. Hızlı konut ihtiyacından dolayı yapılar, sağlıksız, bitişik ve plansız inşa edilmiştir. Kent dokusu ve kültüründen uzak, estetik olmayan yalnızca barınma ihtiyacını karşılamak amacıyla inşa edilmiş niteliksiz konutlar, niteliksiz mahalleleri beraberinde getirmiştir. Afet planlaması, deprem dayanımı olmayan dar sokaklı bu mahallelere, acil durumlarda ambulans, itfaiye bile ulaşmakta zorlanmaktadır (Çam, 2019).

Bursa, 19. Yüzyılda ipek fabrikalarının, Cumhuriyet Dönemi'nde de Merinos fabrikası gibi sanayi tesislerinin kurulmasıyla Türkiye ekonomisi için de önemli bir kent halini almıştır. Günümüzde tekstil, mobilya, otomotiv, metal, makine ve tarımsal sanayi sektörlerinde önde gelen sanayi bölgelerini barındırmaktadır ("Bursa Ticaret ve Sanayi

Odası", 2022). Sanayileşme hamleleri beraberinde kentleşmeyi etkileyen aktörleri de getirmektedir. Bu aktörler sanayi bölgelerinin çevresinde kurulan fabrikalar, atölylere bağlı depolar, barınmayı karşılamak amacıyla oluşturulan konut bölgeleri, dükkanlar, okullar, ticaret alanları olarak çoğaltılabilir. Ülkemizde 1962 yılında ilk organize sanayi bölgesinin Bursa'da kurulması ile birlikte kentteki nüfus, kent merkezinden sanayi bölgelerinin kuruluduğu yöne doğru genişlemeye başlamıştır. Bu dönemde Osmangazi, Kestel, Nilüfer ve Demirtaş bölgeleri, OSB'ler ve bu bunlara bağlı olarak gelişen atölye ve fabrikalar sebebiyle nüfusun yoğunlaştığı bölgeler olmuştur (Çam, 2019). 1950'li yıllarda kent, hızla artan nüfusun konut ihtiyacını karşılayamamış; kentli, kendi imkanlarıyla inşa ettiği konutlara yerleşmek zorunda kalmıştır. Bu dönemde kent, kuzey yönündeki Bursa Ovası'na doğru genişlemiştir. Göçmen mahallelerinin çevresinde kontrolsüzce oluşmaya başlayan geccekondu bölgeleri, devlet tarafından yapılan denetim ve yıkımlarının arttırılmasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda ise gecekondulaşma hareketleri denetimin daha zor olduğu Uludağ yamaçlarına kaymaya başlamıştır (Çalışkan ve Akbulak, 2010). Bursa'da gecekondu tipi yapılara ilk defa 1952 yılında rastlanmıştır. Bu gecekondulaşmanın önüne geçebilmek için 'Gecekondu Önleme Bölgeleri' oluşturulmuş, ilçeler bazında Bursa'da arsa planlama çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Nilüfer Bölgesi, bu planlamalara uyulan bir bölge olsa da Osmangazi ve Yıldırım bölgelerinde, bu planlamalara uyulmamış, 60'lı yıllardan sonra gecekondulaşma giderek artmıştır. Nilüfer Bölgesi'nde dar gelir grupları için kooperatifler inşa edilmiş, diğer bölgelere göre daha düzenli bir yapılaşma hakim olmuştur (Ertürk ve Tosun, 2009).

Modernleşen toplumda, kadınların da çalışma hayatına girmesiyle birlikte konut tipolojilerinde de çeşitli değişimler olmuştur. Bu etkiyi binalardan sokak siluetlerine, kent tipolojilerine kadar görmekteyiz. Modern mimari akımları Bauhaus, Kübizm, Art-Deco etkileri kente yansımıştır. Yeni açılan ve genişletilen caddelerle dönemin Avrupa'dan bilinçli izler taşıdığı, gerek ülkede görevlendirilen yabancı mimarlar gerekse onların yetiştirdiği Türk mimarlar aracılığıyla bu modernist yaklaşımların kent mimarisine etki ettiği görülmektedir (Kaprol, 2002). Erken Cumhuriyet döneminde, kentin mimari gelişimi kentlinin ihtiyaçlarına yetebilecek düzeydedir. Hızlı nüfus artışının yaşandığı döneme kıyasla daha nitelikli ve yaşanabilir bir kent imajı hakimdir.

Ekonomide ve sosyal hayatta yaşanan değişimler mimariye de yansımıştır. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte kentler yeniden şekillenmeye başlamış, yeni kamusal yapılar, iş merkezleri, konut alanları planlanmıştır. 1944 yılında Altıparmak Caddesi'nin gelişimi ve Çelik Palas Oteli ile birlikte Bursa, Batı yönüne doğru gelişmeye başlamıştır (Vardar, 2007). Bu gelişmeyle birlikte en hızlı gelişim gösteren ilçe, kentin batısındaki Nilüfer İlçesi olmuştur. Korunaklı yaşam bölgeleri olarak adlandırılan, içerisinde alışveriş, spor, temizlik gibi hizmetlerin de bulunduğu güvenlikli siteler bölgede çoğalmış, ticaret bölgeleri, restoran, kafe ve park alanları bölgede yoğunlaşmıştır. Bu dönemde Bursa için henüz yeni bir yerleşim yeri olan Nilüfer Bölgesi, planlı ve sağlıklı yapılaşmanın olduğu, orta ve üst gelir gruplarına hitap eden bir bölge heline gelmiştir (Ertürk ve Tosun, 2009).

Erken Cumhuriyet döneminden 1960'lı yıllara dek Bursa'da yeni planlama kararları çıkarılmış, yeni yollar kurulmuş bunun neticesinde yeni Bursa kenti kurulmaya başlamıştır. Kente yapılan sanayi yatırımları ile beraber Bursa'nın kentsel gelişimi 1960'lı yıllardan itibaren hızlı bir şekilde ilerlemiştir. Tarihi kent dokusuna ek yeni gelişen modern Bursa, batı doğrultusunda ovaya doğru ilerlemiştir. Fabrikaların Mudanya Caddesi Üzerinde konumlanması bölgeye yeni konut alanlarını getirmiştir (Kaprol, 2002). Savaş sonrası dönemin bir getirisi olarak bu dönem modernleşmeyle birlikte sadeleşme ve ekonomikleşme de ön plana çıkmıştır. İç göç ve dış göçlerle artan konut ihtiyacına cevap veremeyen kent, Bursa Ovası'na doğru gelişim göstermiştir. Aynı dönemde kentte ekonomik ve soysal açıdan da değişimler yaşanmaya başlamıştır. Günümüzde kent meydanı olarak adlandırılabilecek Heykel, bu dönemde gelişmiş, iş merkezleri, pasajlar ve serbest meslek ofisleri çoğalmaya başlamıştır. Bunlara ek olarak yönetim yapıları ve kültür yapıları da bu bölgede yoğunlaşmaya başlamıştır. Halkevi, Valilik ve Ziraat Bankası, o dönemki adıyla Tayyare Sineması önemli yapılar olarak inşa edilmiştir (Tekeli, 1999). Mimar Münevver Belen Gözeler Tarafından tasarlanan Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu da bu yapılar arasındadır.

Çarşı Bölgesi Bursa Kenti için 1960'lı yıllara kadar merkez kabul edilirken, 1958 yangını ile başlayan, sanayileşme hamleleri ile devam eden süreçte bir saçılma yaşamıştır. Setbaşı, Heykel, Altıparmak, Fomara, Santal Garaj ve Atatürk Caddesi gibi

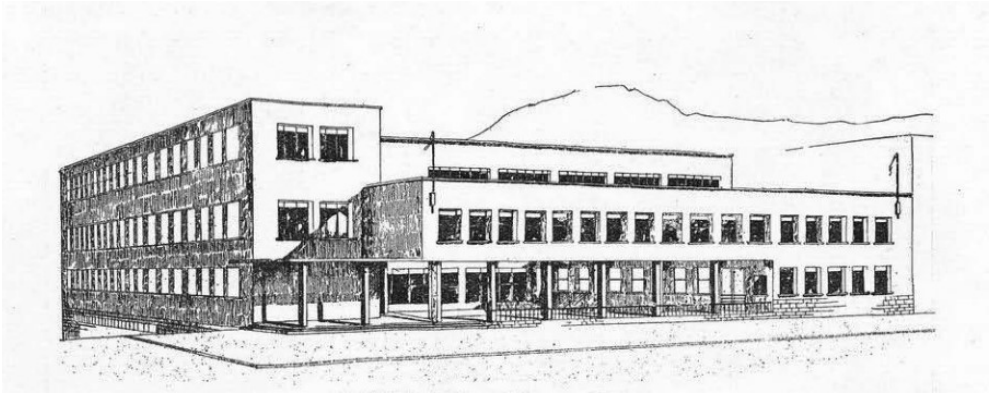
yeni bölgelerle iş yerleri, dükkan ve mağazalar çarşı sınırları dışına yayılmaya başlamıştır. 1980'li yıllarda As Merkez, Zafer Plaza gibi AVM'ler kurulmaya başlanmış, artan yabancı sermaye ile ile birlikte Carrefour, Korupark, Suryapı gibi AVM'ler kentte gittikçe çoğalmıştır. 1990'lı yıllarda batı tarzı alışveriş mekanlarının artmasıyla Çarşı bölgesi, Bursa Halkı için eski önemini yitirmeye başlamıştır. Plazaların geliştiği dönem ise 90'lı yıllar olarak bilinmektedir (Ediz ve Gürsakal, 2010). 2000'li yıllarda ise Bursa, ağır sanayi kenti imajından arındırılarak, turizm kültür ve tarih kenti olma ideali gündeme gelmiştir (Tomruk, 2008).

Kentler, içinde bulunduları ekonomik, sosyal kültürel çerçevede değişim ve gelişim gösterirler. Dünya genelindeki tüm ülkelerde olduğu gibi Türkiyede de şehirleşme, içinde bulunduğumuz dönemde hız kazanmış, şehirler hızlı ve kontrolsüz bazı değişikliklere uğramıştır. Bursa, hızlı gelişen sanayisi ile kontrolsüz değişim gösteren kentler arasında ilk sıralarda bulunmaktadır. Kırsal göç ile büyüyen kentte istenmeyen hetorojen kent dokusu ve kültür yapısı kaçınılmaz olmuştur. Kısa zamanda gelen büyük miktarlardaki nüfusu karşılamayan kentler, kentteki yetersiz konut sorunu, gecekondu mahallelerini ortaya çıkarmıştır. Bursanın yıllar içinde yaşadığı bu kontrolsüz göç ve yapılaşma, tarihi kent dokusu ve doğal oluşumların zarar görmesine neden olmuştur. Tarihi kent merkezindeki bu yoğunluğu azaltıp Bursa kenti için alternatif merkezler oluşturmak için çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi, Tükiye'de ilk mimarlık yarışmasının düzenlendiği şehir olan Bursa'nın kentsel ve mimari gelişimine yön vermek amacıyla 1930'lu yıllardan itibaren pek çok kurum tarafından yarışmalar düzenlenmiştir.

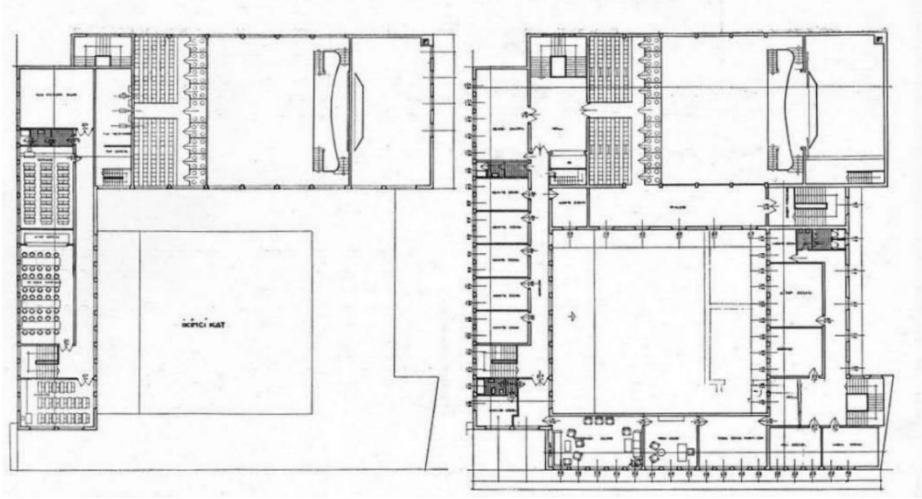
Cumhuriyet döneminde mimarlık eğitimi almış ilk kadın mimarlar, Devlet Güzel Sanatlar Enstitüsünden mezun Leman Cevat Tomsu ve Münevver Belen Gözeler'dir. Bursa'da cumhuriyet döneminde etkili olmuş kadın mimarlardan ilki Münevver Belen Gözeler'dir. 1937 Yılında Abidin Mortaş ile birlikte tasarladığı Bursa Halkevi Projesi, birincilik ödülüne layık görülerek hayata geçirilmiştir. Bursa'nın kentsel ve mimari gelişimine yön veren projelerden birisiyle ün kazanmıştır. Leman Cevat Tomsu ise 1941 yılında Bursa Evleri üzerine yazdığı tez çalışmasıyla İTÜ'de doçentliğe yükselmiştir.

Ayrıca 1946-49 yıllarında Emin Onat ile birlikte tasarladığı Uludağ Kirazlıyayla Sanatoryumu da Bursa için önemli bir eser olarak hayata geçmiştir.

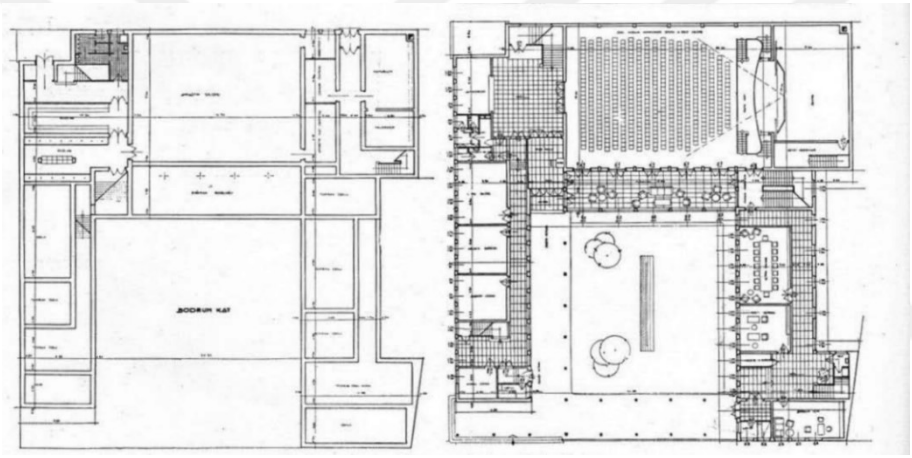
Münevver Belen Gözeler, Bursa Halkevi Projesi'ni Abidin Mortaş ile birlikte gerçekleştirmiştir. 1937 yılında Bursa'nın halkevi ihtiyacını karşılamak düzenlenen ve sekiz projenin katıldığı yarışmada birincilik ödülünü Münevver Belen Gözeler ve Abidin Mortaş kazanmıştır (Toprakoğlu ve Durak 2020). Binanın ön cephesinin, Cumhuriyet Meydanı üzerinde mevcut parti binsıyla aynı cephede inşa edilmesi planlanmıştır. İki bina ortak bir terasla birbirine bağlanarak tek bir bina görünümü verilmiştir. Kare plan şemasına sahip yapıya, meydandaki revaklı kısımdan ana giriş verilmiştir. Bodrum üzerine üç kattan oluşan yapının üst katı, Atatürk'ün Bursa ziyaretleri için ayrılmıştır (Kangal, 2007) aktaran (Polat, 2012). Bursa'da merkez kabul edilen bir bölgede inşa edilmiş, kentin siluetinde önemli bir rol oynamıştır. Yapıldığı dönem için yalın bir mimariyle tasarlanmış, fonksiyonelliği ön planda tutan, ekonomik bir yapı olmasına karşın, günümüzde hala varlığını sürdürmektedir. Bursa kenti için simge yapılardan Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu olarak kullanılmaktadır. 1937 Yılında tasarlanan yapının müellifinin kadın mimar olması, toplumun ve sektörün alışkın olmadığı bir durumdur. Yapıya ait perspektif çizimi Şekil 3.1'de görülmektedir.

Şekil 3.1. Bursa Halkevi Projesi, 1938, Perspektif Çizimi (Anonim, 2023e)

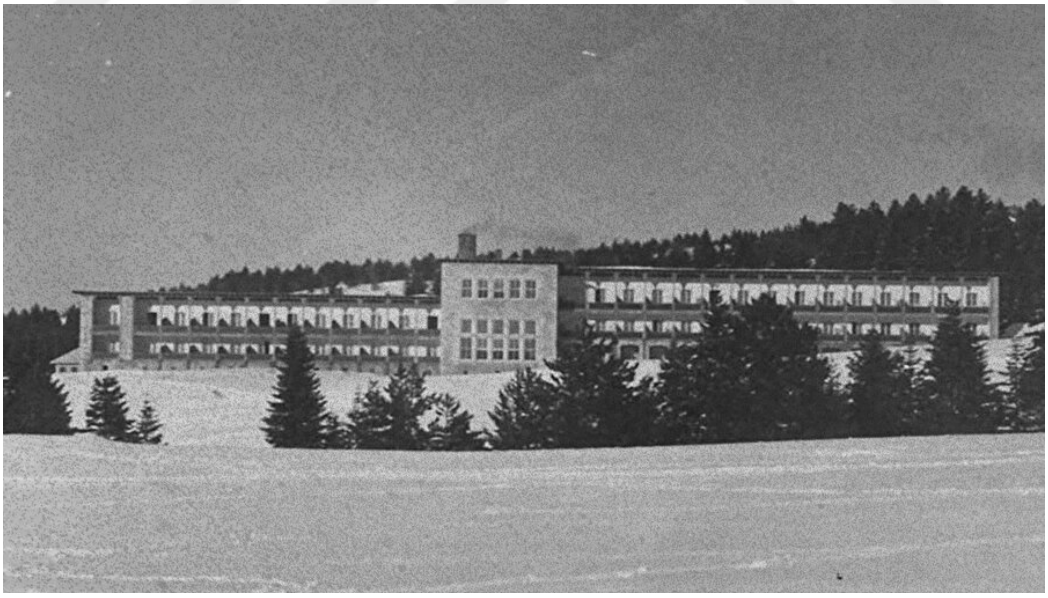
Şekil 3.2. Bursa Halkevi Projesi, 1938, Bodrum Kat Planı (Anonim, 2023e)

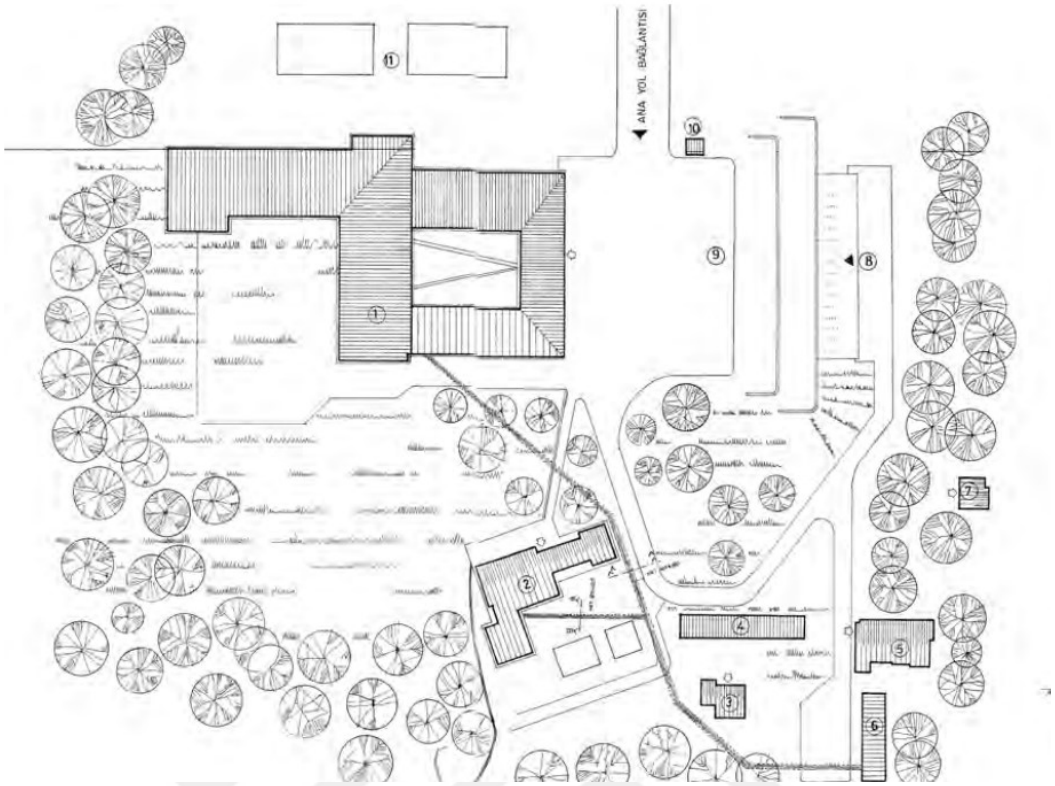
Şekil 3.3. Bursa Halkevi Projesi, 1938, Zemin Kat Planı (Anonim, 2023e)

Şekil 3.2 ve 3.3'de görüleceği gibi yapının zemin katında giriş holüne açılan kütüphane, derslikler, konferans salonu ve bu salona hizmet eden tuvaletler, büfe ve fuaye bulunmaktadır. Bir üst katta toplantı salonu, ofis ve komite odalarıyla bunlara hizmet eden müştemilat bölümü yer almaktadır. Bodrum katta sığnak konumlandırılmıştır. Arazinin eğimli olması sebebiyle yapının arka cephesinde bodrum kat açığa çıkmaktadır. Sinema salonlarının girişi de bu eğimden yararlanılarak arka cephede planlanmıştır. Binanın inşaatı betonarme, çatısı kiremit örgülü ahşap çatı olarak yapılmıştır (Anonim, 2023e).

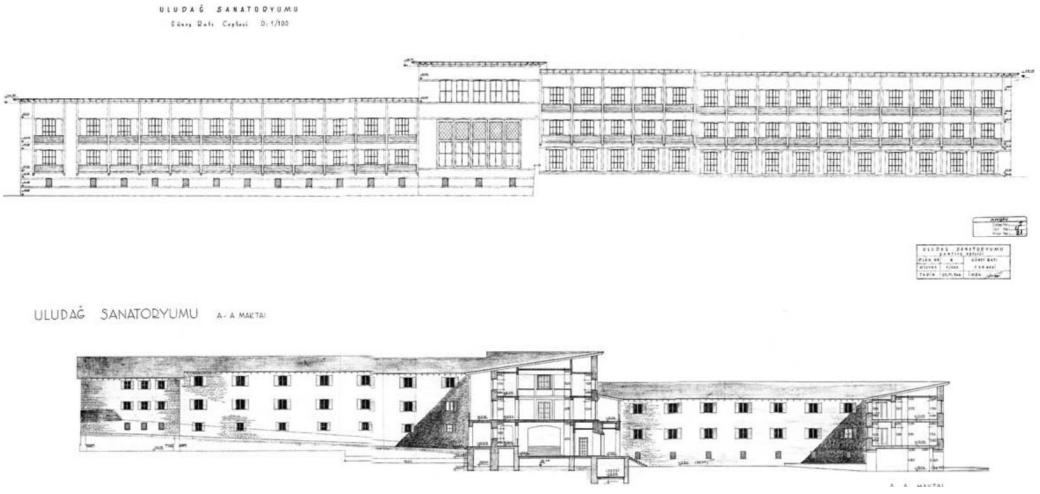
Leman Cevat Tomsu, Uludağ Kirazlıyayla Sanatoryumu'nu Emin Onat ile birlikte tasarlamıştır. Bu yapı cumhuriyet dönemi mimarisinin özgün eserlerinden, İkinci Ulusal Mimarlık Akımının emsallerinden biri olarak anılmaktadır. Anıtkabir'in mimarı Ordinaryüs Prof. Dr. Emin Onat ve ilk kadın mimar Leman Cevat Tomsu gibi iki önemli mimarın eseri olmasından dolayı ayrı bir değere sahiptir. Kirazlıyayla senatoryumu, milli eğitim bakanlığı tarafından eğitim kurumlarına, öğretmenlere hizmet etmek amacıyla otel olarak planlanmıştır ancak tasarım sürecinde verem hastalarının sayısının artması, bin metre rakımındaki yapının konumunun bir rehabilitasyon merkezi için elverişli olması gibi sebeplerle sanatoryum olarak işlev değişikliğine gidilmiştir (Yılmaz, 2022). Dört tarafı ormanla çevrili olarak tasarlanan sanatoryum yapısı, malzeme seçimi, uygun yönlenme gibi etkenlerle bulunduğu çevre ile güçlü bir bağ kurmaktadır. Yedi ayrı birim olarak tasarlanan kompleksin en büyük parçası Otel yapısıdır. Yapının 1989'daki restorayonu ise Nuray Adal – Atilla Adal tarafından gerçekleştirilmiştir (Dostoğlu ve Erdoğdu Erkarslan, 2013). Bursa Ticaret ve Sanayi Odası tarafından 2015 yılında kiralanan yapı, 2019 yılında Uludağ Yaşam Boyu Eğitim Merkezi olarak hizmet vermeye başlamıştır (Anonim, 2023f).

Şekil 3.4. Uludağ Kirazlıyayla Sanatoryumu, 1946 (Yılmaz, 2022).

Şekil 3.5. Uludağ Kirazlıyayla Sanatoryumu, 1946, Vaziyet Planı (Dostoğlu ve Erdoğdu Erkarslan, 2013).

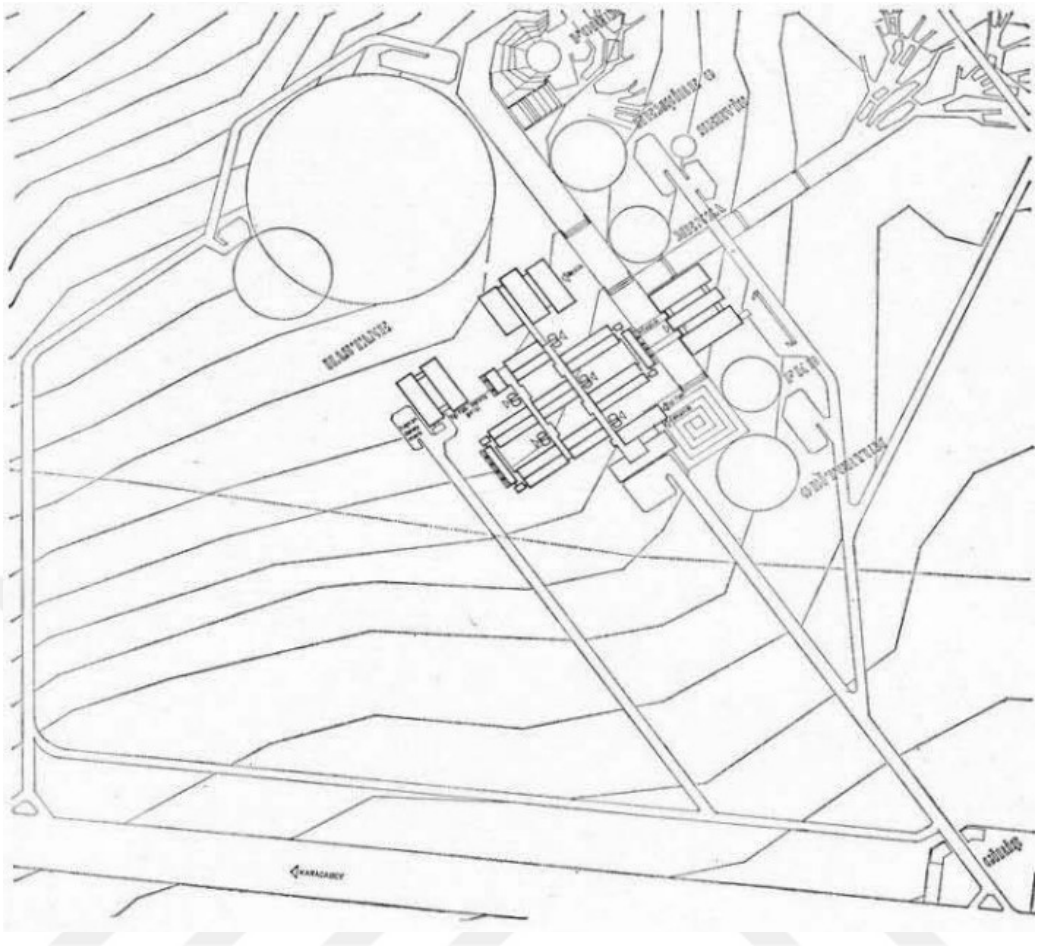

Şekil 3.6. Uludağ Kirazlıyayla Sanatoryumu, 1946, Görünüşler (Dostoğlu ve Erdoğdu Erkarslan, 2013).

3.2. Bursa'da 1960'lar Sonrası Etkili Olan Kadın Mimarlar

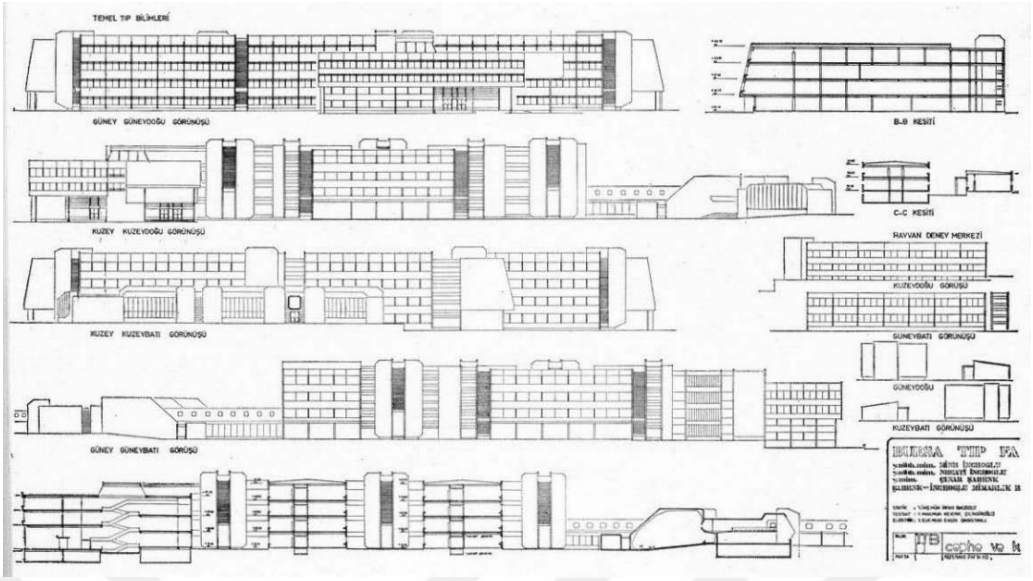
Bu başık altında, 1960'lar sonrası Bursa'nın kentsel ve mimari gelişimine yön veren projeler ve bu projelerin tasarımcılarına ilişkin örnekler verilmiştir. Serbet mimarlık pratiğinde etkin ve Bursa Mimarlar Odası'na kayıtlı kadınlar ve projelerine ise 4. Bölümde yer verilecektir. Bursa'da faaliyet gösteren kadın mimarlar, genellikle yarışmalar vasıtasıyla projelerini hayata geçirmiştir. Kadın mimarların bu projelerde, tasarımcı ekip içinde yer aldığı görülmektedir.

Mine İnceoğlu, Bursa Tıp Fakültesi Projesi'ni Necati İnceoğlu ve Çınar Şahenk ile birlikte tasarlamıştır. 1972 Yılında Bursa Tıp Fakültesi'nin temel yapılarının inşa edileceği bölge için arayışlar sonucu Bursa kentinin batısında, İzmir yolu üzerinde yer alan Görükle bölgesi seçilmiştir. Dekanlık binası, dershaneler, kütüphane ve temel tıp bilimleri binası gibi bölümlerin yapımına 1975 yılında, yaklaşık bin yatak kapasiteli olarak planlanan araştırma hastanesinin yapımına ise 1976 yılında başlanmıştır (Atıcı ve Atıcı, 2013). İstanbul Üniversitesi tarafından düzenlenen Bursa Tıp Fakültesi Mimari Proje Yarışması'na 17 proje katılmış, yarışma sonucunda birincilik ödülünü Mine İnceoğlu, Necati İnceoğlu ve Çınar Şahenk kazanmıştır (Toprakoğlu ve Durak 2020).

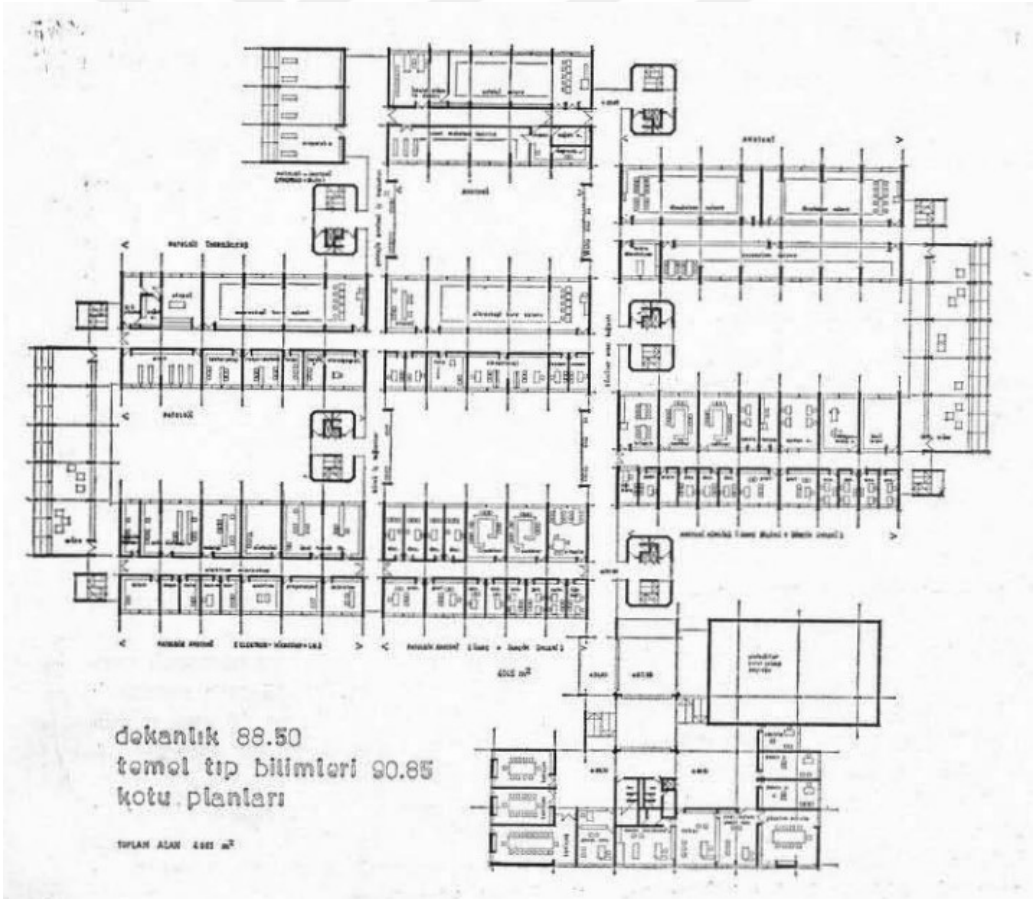

Şekil 3.7. Bursa Tıp Fakültesi Projesi, 1975, Vaziyet Planı (Anonim, 2023g)

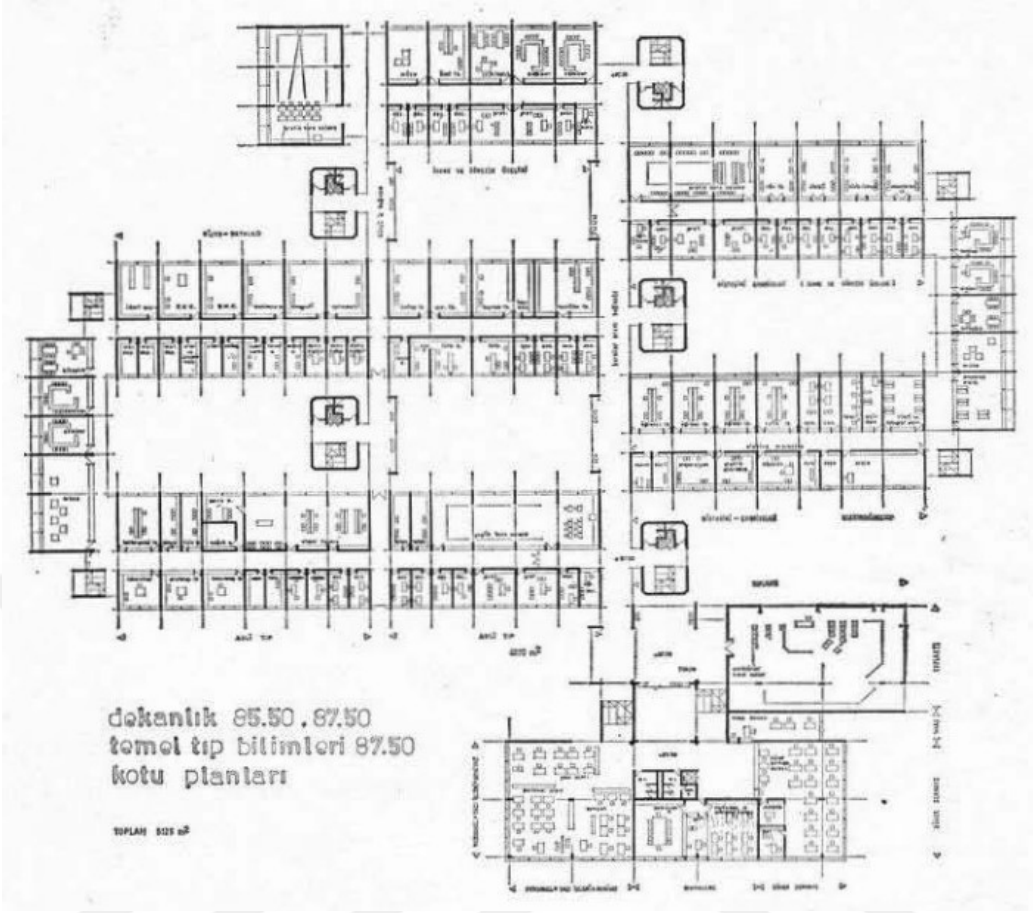
Projenin hayata geçtiği dönemde, üniversite kampüsünün yerleşimi için Bursa kentinin Nilüfer ilçesine bağlı, İzmir yolunun hemen bitişiğinde merkez sayılamayacak bir konumun seçilmiştir. 1975 Yılında kurulan üniversite kampüsünün zamanla genişlemesiyle birlikte 90'lı yıllarda çevre mahallelerin de gelişim ve değişim gösterdiği görülmektedir. Bölgenin gelişim sürecini, Üniversite ve öğrenciler beslemiştir. İlerleyen yıllarda bölgenin nüfusu artmış, yerleşim yeri ihtiyacının da artmasıyla birlikte bölge kentsel alan halini almıştır. Görükle, Hasanağa ve Balkan Mahalleleri bölgede yer alan son yerleşimler olmuştur. Üniversite kampüsüyle sınırlandırılan bir tarım köyü olan Görükle, kampüsün gelişimiyle birlikte, zamanla öğrenci köyüne dönüşmüştür. Parklar ve yeşil alanların zenginliği, yaya ve toplu taşımada ulaşılabilirlik gibi niteliklere sahip bir bölge halini almıştır (Aydın, 2019).

Şekil 3.8. Bursa Tıp Fakültesi Projesi, 1975, Görünüşler (Anonim, 2023g)

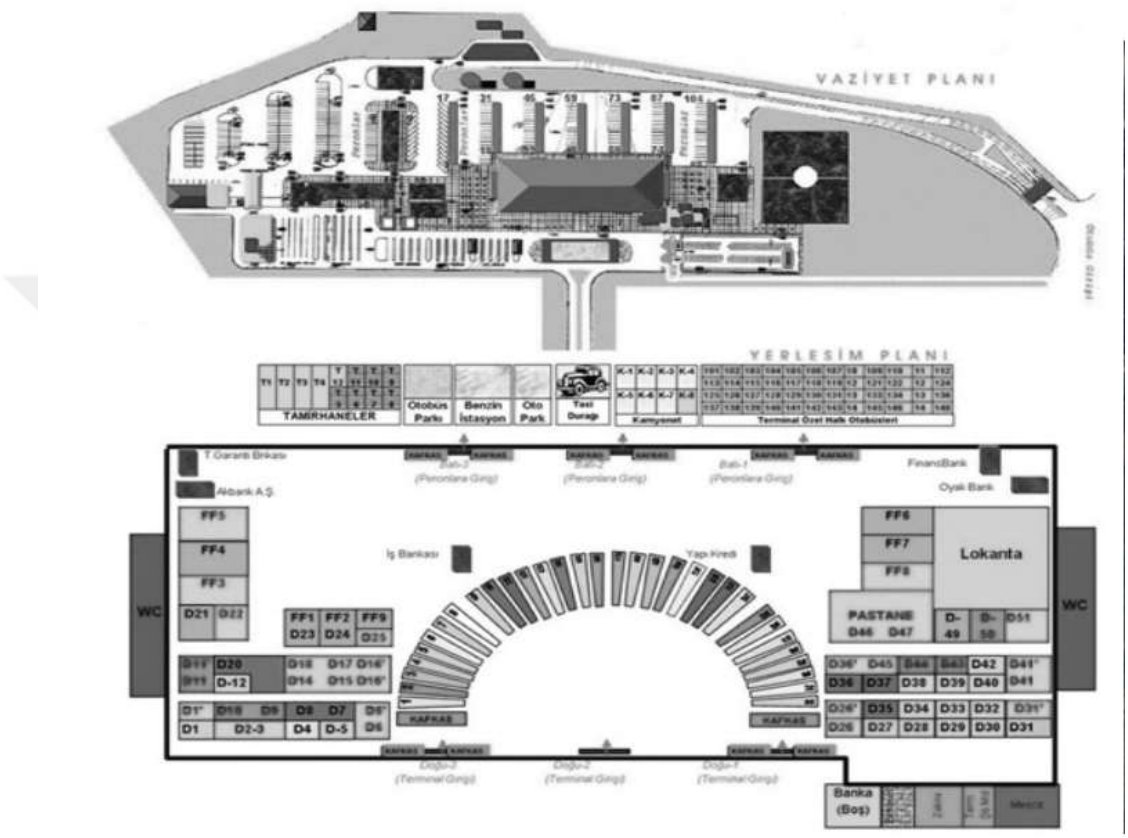
Şekil 3.9. Bursa Tıp Fakültesi Projesi, 1975, Kat Planları (Anonim, 2023g)

Şekil 3.10. Bursa Tıp Fakültesi Projesi, 1975, Kat Planları (Anonim, 2023g)

Şule Gorbon Bursa Şehirlerarası Otobüs Terminali Projesi'ni Fatih Gorbon ile beraber tasarlamıştır. 1987 Yılında T.C. Emekli Sandığı tarafından düzenlenen Bursa Şehirlerarası Otobüs Terminali Mimari Proje Yarışması'nı Merih Karaaslan, Cem Açıkkol, Oya Çerçil, Fulya Öztürk, Şevki Fındık, Kubilay Durlanık, Ziya Tuncay ekibi kazanmıştır ancak seçilen proje yüksek maliyetler sebebiyle uygulanamamıştır. 1997 Yılında Şule ve Fatih Gorbon'un tasarımını yaptığı yeni terminal projesinin hayata geçmesiyle birlikte Bursa Şehirlerarası Otobüs Terminali, Santal Garaj Bölgesi'nden Yalova Yolu üzerine taşınmıştır. Bu durum Bursa kent merkezinde var olan yoğunluğu bir miktar hafifleterek, terminalin getirdiği yoğunluğu kentin kuzeyine taşımayı hedeflemiştir. Bu konum değişikliği neticesinde Yalova Yolu'nun gelişimi desteklenmiş, Hilton ve Baia Otelleri bölgede hizmet vermeye başlamıştır. Ayrıca 2008 yılında terminale komşu olan IKEA ve 2010 yılında Anatolium AVM'nin açılışı, terminalden sonraki süreçte gerçekleşmiştir. Buna bağlı olarak Santral Garaj bölgesinde

ekonomik ve fiziksel eskime, köhneme, sosyal çöküntü gibi sorunlar ortaya çıkmış, alanın yeniden işlevlendirilmesi gündeme gelmiştir. Bursa Santral Garaj Kent Meydanı Mimari ve Kentsel Planlama Proje Yarışması, 2005 yılında dönüşüm sürecini başlatmıştır (Toprakoğlu ve Durak 2020).

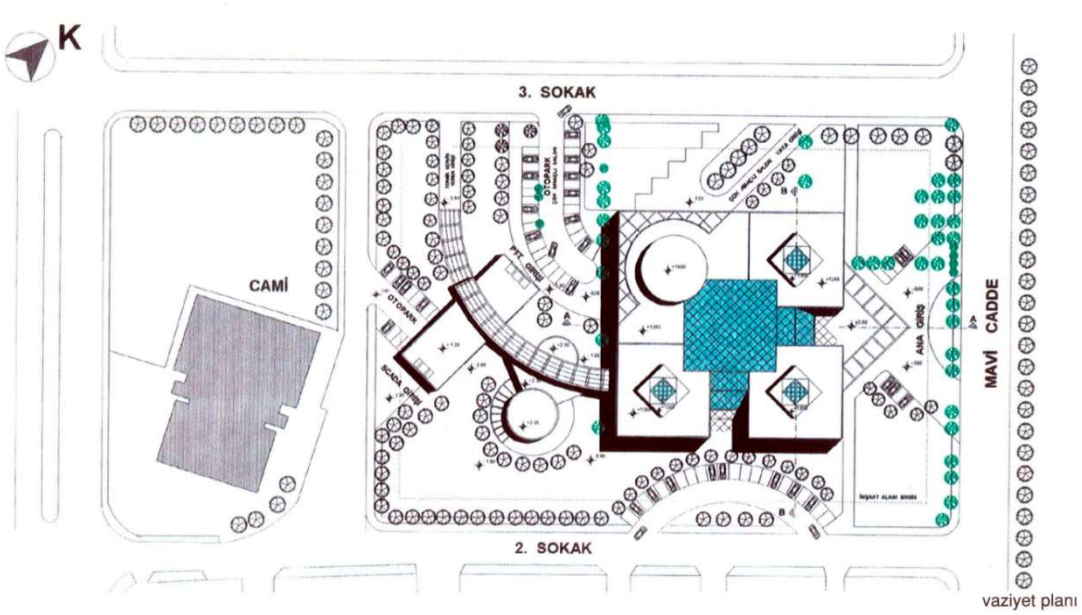

Şekil 3.11. Bursa Şehirlerarası Otobüs Terminali Projesi, 1997 (Toprakoğlu ve Durak, 2020).

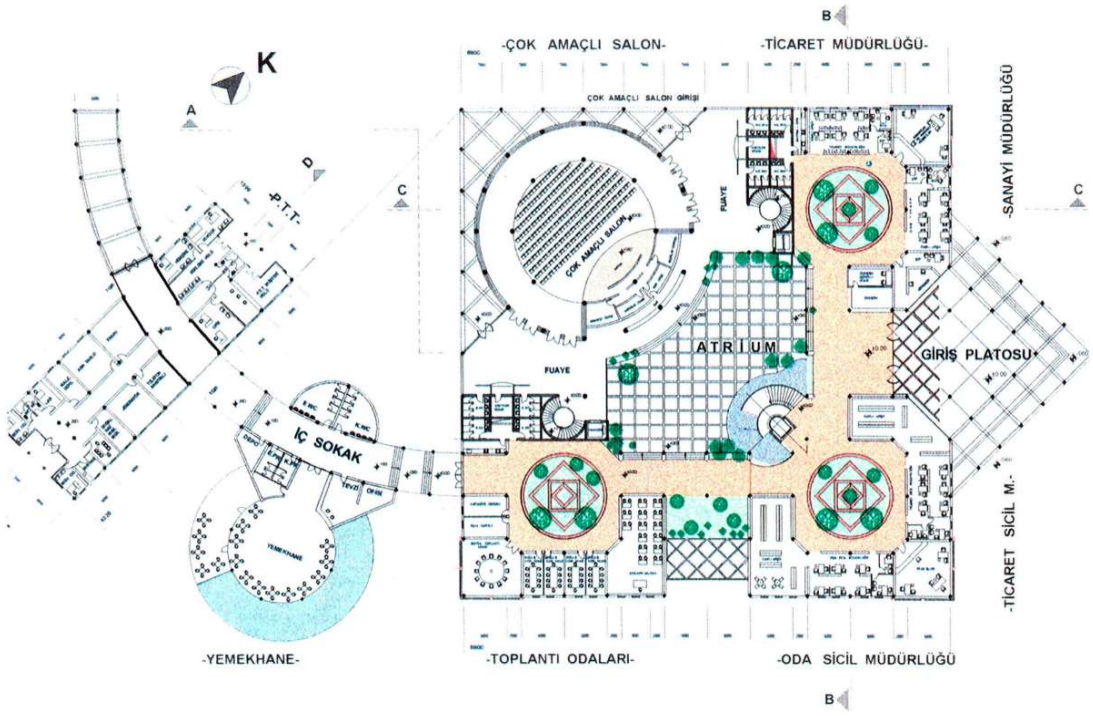

Şekil 3.12. Bursa Şehirlerarası Otobüs Terminali Projesi, 1997 (Google Earth, 2023).

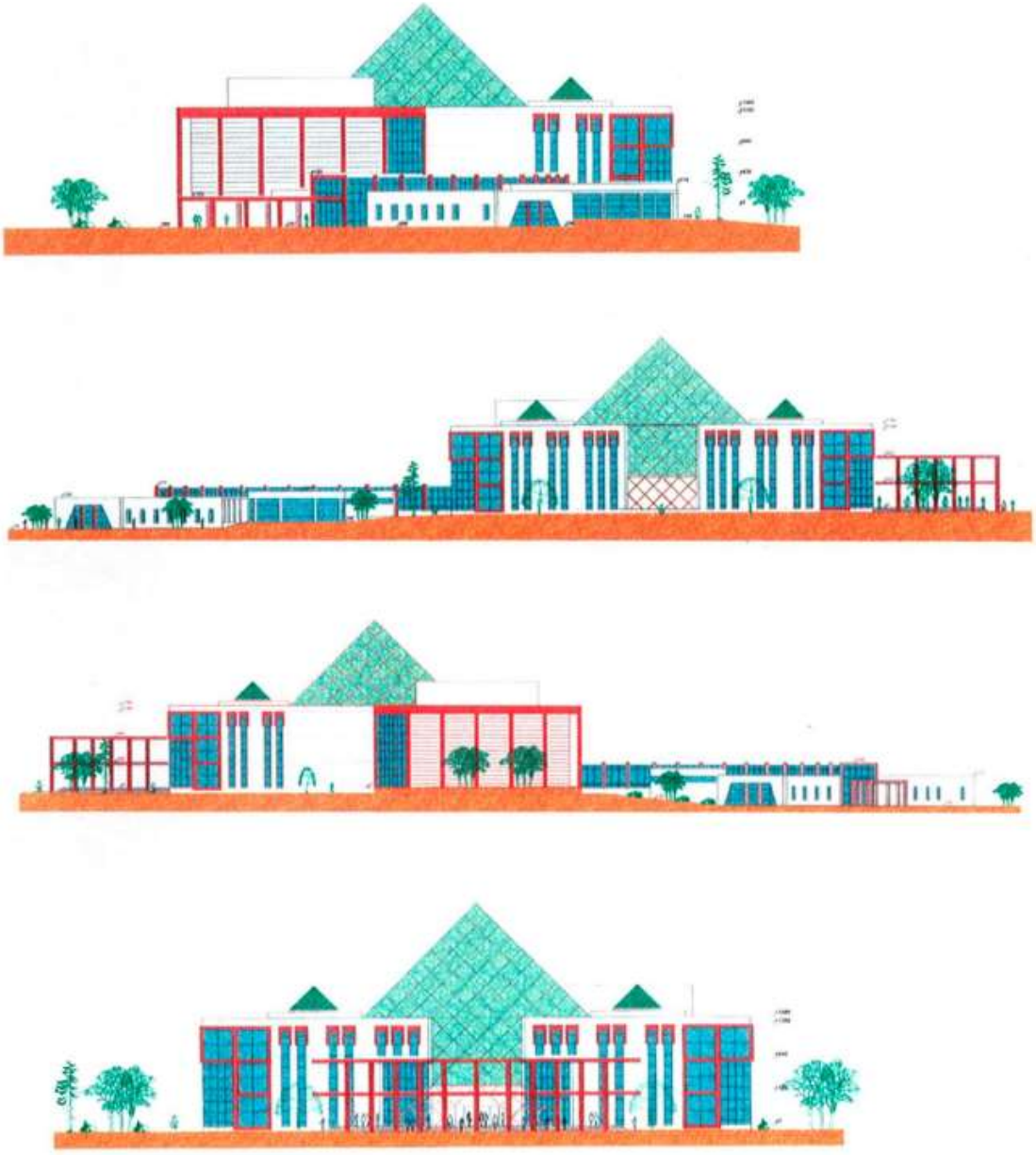
Ayşe Sincanlı, Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Bina Kompleksi Projesi'ni Naci Çetingök ve Nizamettin Kaya ile birlikte tasarlamıştır. 1997 Yılında Bursa Ticaret ve Sanayi Odası tarafınfan düzenlenen Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Bina Kompleksi Mimari Proje Yarışması'nı, Ayşe Sincanlı, Naci Çetingök ve Nizamettin Kaya kazanmıştır (Toprakoğlu ve Durak 2020). Yapı, Mudanya yolu üzerinde, Organize Sanayi Bölgesi'nde yer almaktadır. Proje, arsa büyüklüğü ve insan ölçeği göz önünde bulundurularak az katlı olarak tasarlanmıştır. Kolay erişim ve doğa ile bağlantı, projenin ana kararlarında etkili olmuştur. Kare bir ana kütleden oluşan plan şeması, galerilerle zenginleştirilmiş, planın ortasında bulunan atrium, cam bir piramitle örtülmüştür. Geleneksel birikimlerle modern bir çizgide oluşturulan şemada ofis birimleri üç avlu etrafında toplanmış, bu avluların orta kısımlarına konumlandırılan galerilerle doğal ışık alımı ve katlar arası görsel bağlantı sağlanmıştır. Yapıda yer alan ofis birimleri ve salonlarla ilişkili olmayan kütleler, dairesel iç sokak etrafında konumlandırılmıştır (Anonim, 2023h).

Şekil 3.13. Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Bina Kompleksi Projesi, 1997, Vaziyet Planı (Anonim, 2023h).

Şekil 3.14. Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Bina Kompleksi Projesi, 1997, Zemin Kat Planı (Anonim, 2023h).

Şekil 3.15. Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Bina Kompleksi Projesi, 1997, Görünüşler (Anonim, 2023h).

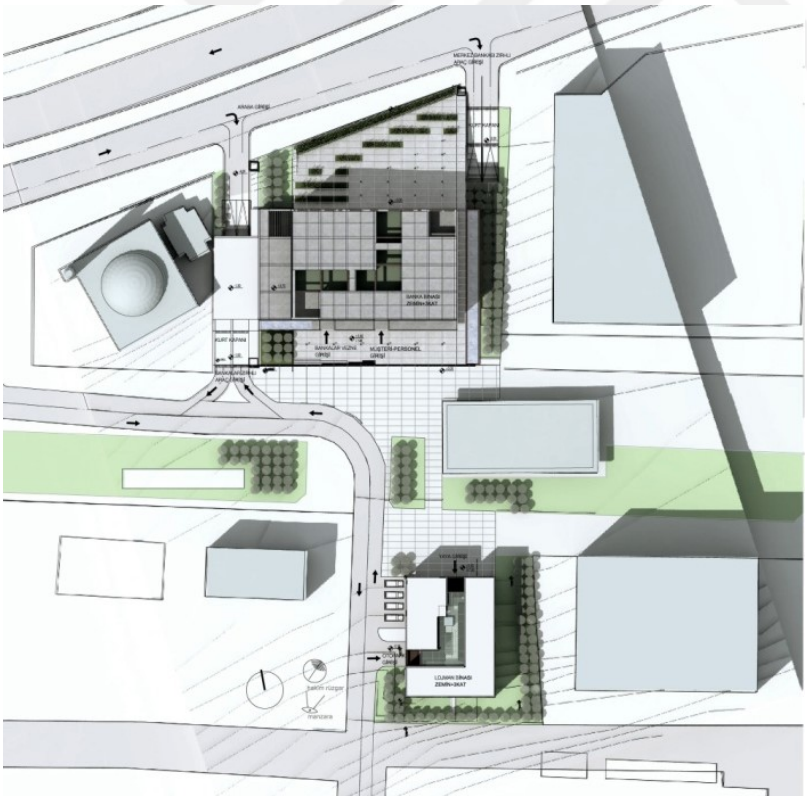

Şekil 3.16. Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Bina Kompleksi Projesi, 1997, Atrium (Gintaş, 2020).

Emine Didem Durakbaşa, TC Merkez Bankası Bursa Şubesi ve Lojman Binası Projesi'ni Ömer Selçuk Baz ile birlikte tasarlamıştır. 2005 Yılında Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafınfan düzenlenen TC Merkez Bankası Bursa Şubesi ve Lojman Binası Proje Yarışması'nı Emine Didem Durakbaşa ve Ömer Selçuk Baz kazanmıştır (Toprakoğlu ve Durak 2020). Santral garaj bölgesinin batısında, Ankara İzmir yolu üzerinde konumlandırılan projede, şube binasına ek olarak bir de lojman yer almaktadır. Banka şubesi ve lojman yapıları farklı fonksiyonlar içerseler de ortak bir mimari dille bütüncül bir yaklaşımda tasarlanmıştır. Osmangazi metro istasyonunu da projeye dahil ederek, kentsel harekerlere yön verecek şekilde yaya aksı ve peyzaj ögeleriyle bir bütün halinde kurgulanmıştır (Merdim, 2005). Yapı, 2012 yılında Arkitera İşveren Ödülü almış, 2013 ARKIV Seçkileri içinde yer almıştır.

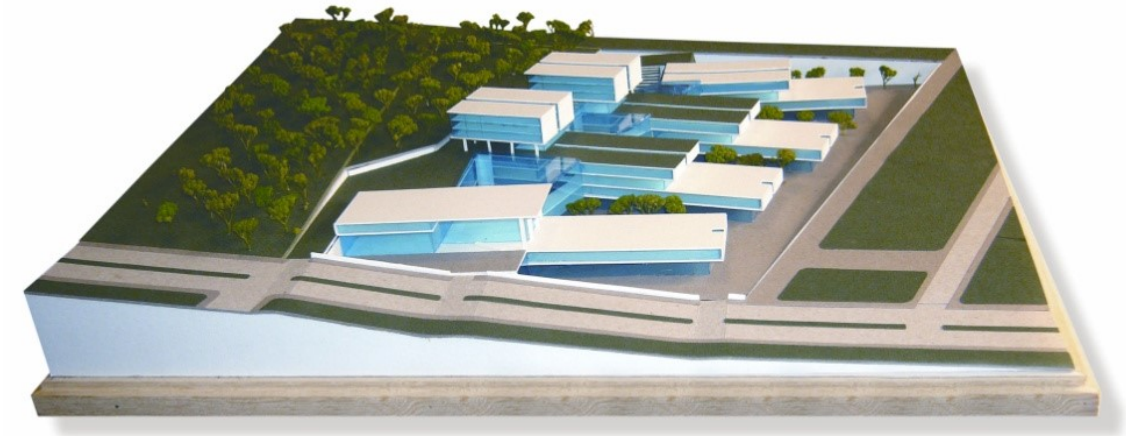

Şekil 3.17. TC Merkez Bankası Bursa Şubesi ve Lojman Binası Projesi, 2005 (Merdim, 2005).

Şekil 3.18. TC Merkez Bankası Bursa Şubesi ve Lojman Binası Projesi, 2005 Vaziyet Planı (Merdim, 2005).

Dürrin Süer, UİB Otomotiv Anadolu Teknik Lisesi Projesi'ni Metin Kılıç ile birlikte tasarlamıştır. UİB Otomotiv Anadolu Teknik Lisesi Mimari Avan Proje Yarışması, 2009 Yılında Uludağ Otomotiv Endüstrisi İhracatçıları Birliği tarafınfan düzenlenmiştir (Toprakoğlu ve Durak 2020). Proje alanı, Uludağ Üniversitesi Kampüsümde çok yakın bir mesafede, Bursa kent merkezine yirmi beş kilometre mesafedeki Nilüfer ilçesi Görükle mahallesinde bulunmaktadır. Projenin yakın çevresini yoğunlukla konut siteleri, sanayi yapıları, Uludağ Üniversitesi kampüsü ve zeytinlikler oluşturmaktadır. Projenin ana yerleşim kararının verilmesinde bu zeytnlik belirleyici olmuştur. Avlulu bir sistemle çalışan projede kütleler, zeytinliğe dokunmadan, yeşil alanı içine alacak şekilde yerleştirilmiştir. Proje kapsamında yurt, lojmanlar ve eğitim birimleri yer almaktadır. Bu birimler birbiriyle ilişkileri bakımından, ortak bir sitemden beslenecek ancak birbirlerine yönlendirilmeyecek şekilde çalışmaktadır (Taşpatlatan, 2009). Proje, 13. Mimarlık Sergisi ve Ödülleri kapsamında Yapı Dalı Başarı ödülünü almıştır. Bursa kenti için örnek teşkil edebilecek, yenilikçi bir anlayışla tasarlanmış, teknik lisenin tüm ihtiyaçlarına cevap veren bir ikonik projedir.

Şekil 3.19. UİB Otomotiv Anadolu Teknik Lisesi Projesi, 2009 (Taşpatlatan, 2009).

Şekil 3.20. UİB Otomotiv Anadolu Teknik Lisesi Projesi, 2009 (Taşpatlatan, 2009).

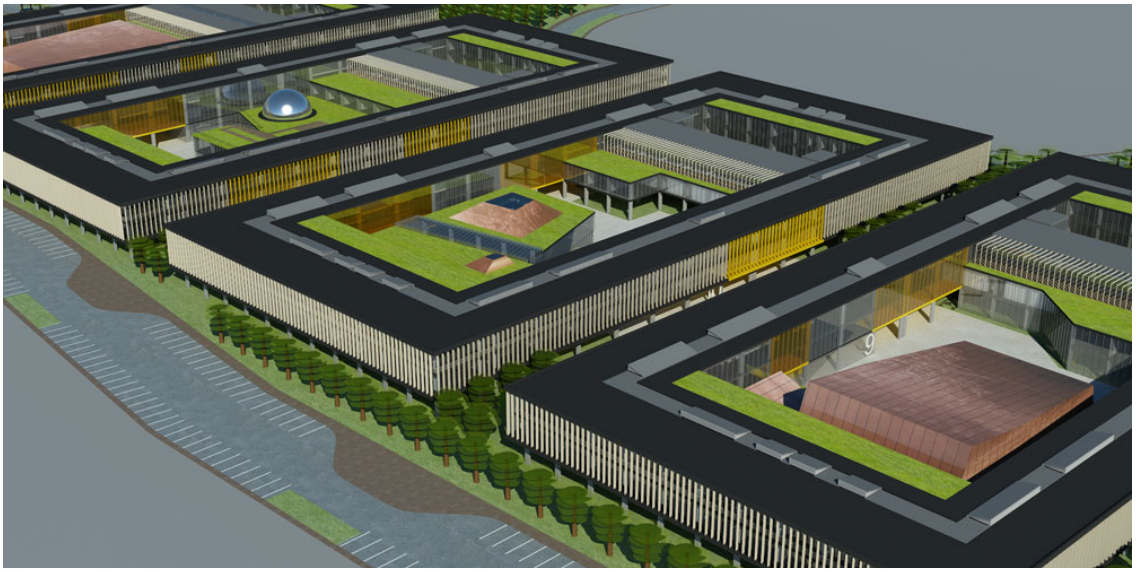

Şekil 3.21. UİB Otomotiv Anadolu Teknik Lisesi Projesi, 2009 (Arkiv)

Begüm Yazgan, Bursa Nilüfer Eğitim Kampüsü Projesi'ni Kerem Yazgan ile birlikte tasarlamıştır. 2013 Yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafınfan düzenlenen Bursa Nilüfer Eğitim Kampüsü Mimari Proje Yarışması'nı Begüm Yazgan ve Kerem Yazgan kazanmıştır (Toprakoğlu ve Durak 2020). Kampüs, Bursa kentinin batısında yer alan Nilüfer İlçesine bağlı Özlüce mahallesindedir. Projenin konseptinde, Bursa'nın yeşil dokusunu vurgulayan bir tasarım ön planda tutulmuştur. Bu konseptte her on öğrenciye bir ağaç düşmektedir. Ayrıca mekan kurgusu olarak medrese, han gibi yapılarda görülen avlu çerçevesinde yer alan kütlelerden oluşan proje, Bursa tarihi dokusundan izler taşımaktadır. Kampüs, tekrar eden bir ana aks sisteminde, betonarme bir yapı olarak tasarlanmıştır (İtez, 2013).

Şekil 3.22. Bursa Nilüfer Eğitim Kampüsü Projesi, 2013 (Arkiv).

Şekil 3.23. Bursa Nilüfer Eğitim Kampüsü Projesi, 2013 (Arkiv).

Begüm Yazgan, Mustafa Vehbi Koç Spor Salonu Projesi'ni Kerem Yazgan ile birlikte tasarlamıştır. 2014-2016 Yılları aralığında hayata geçen proje, TOFAŞ Fabrika Kompleksi'nin içinde yer almaktadır. TOFAŞ Spor Klübünün yönetim binasını ve antrenman sahasını da içeren proje, iki ana kütle ve bu kütleleri birleştiren fuayeden oluşmaktadır. Beyaz kabukla sarılan ana binalar turuncu ve yeşil renklerle birbirinden ayrıştırılmıştır. Büyük turuncu kütle üç adet basketbol sahasını içermektedir. Yeşil kütle ise çok amaçlı salon, ofisler, soyunma odaları pilates ve fitness salonları gibi yardımcı ögeleri kapsamaktadır. Bu iki ana kütleden geriye çekilmiş, önünde giriş alanı yaratan küçük kütle giriş ve fuaye mekanını oluşturmaktadır. Cam cepheler, güneş ışığının etkisiyle ton değiştirerek dinamik ve hareketli bir görünüm kazanmaktadır (İtez, 2017). Yapının mimari dili, fabrikanın endüstriyel işlevine atıfta bulunarak, beyaz bir kabukla çevrelenmiştir. Yapıda kullanılan malzemeler de aynı dili sağlayacak şekilde çevre endüstriyel yapı malzemelerinden seçilmiştir. Bu malzemelerden biri olan pres tuğla, zemin malzemesi olarak kullanılarak, hem beyaz cephelere görsel bir fon oluşturmuş hem de bütünsel bir görünüm elde edilmesini sağlamıştır (Anonim, 2023ı).

Şekil 3.24. Mustafa Vehbi Koç Spor Salonu Projesi Genel Görünüm, 2014 (Anonim, 2023i).

Şekil 3.25. Mustafa Vehbi Koç Spor Salonu Projesi Plan, 2014 (Anonim, 2023i).

Şekil 3.26. Mustafa Vehbi Koç Spor Salonu Projesi Kesit ve Görünüş, 2014 (Anonim, 2023i).

Begüm Yazgan, Bursa Şehir Hastanesi Projesi'ni Kerem Yazgan ile birlikte tasarlamıştır. Bursa'nın Nilüfer ilçesinde Doğanköy'de bulunan proje, 1355 yatak kapasiteli üç farklı hastaneyi kapsamaktadır. Ana hastane tesisi, ortak bir çekirdekle yapıyı çevreleyen dört farklı hastane binasından oluşmaktadır. 2016-2019 Yılları arasında hayata geçen proje, son teknoloji sismik izolatörlerle en şiddetli deprem senaryolarında bile hastanenin tüm operasyonlarını sorunsuz bir şekilde yürütmesine olanak verecek şekilde tasarlanmıştır ("Yazgan Design", t.y.).

Şekil 3.27. Bursa Şehir Hastanesi Projesi, 2016 (“Yazgan Design”, t.y.)

Şekil 3.28. Bursa Şehir Hastanesi Projesi, 2016 (“Yazgan Design”, t.y.)

3.3. Bursa'da Etkili Olmuş Eğitimci Kadın Mimarlar

Bu bölümde Bursa'da etkili olmuş eğitimci kadın mimarların eğitim hayatına olan katkıları araştırılacaktır. Bu kapsamda Bursa Uludağ Üniversitesi'nin kuruluş sürecinde büyük katkıları olan Prof Dr. Neslihan Dostoğlu ve Prof. Dr. Nilüfer Akıncıtürk ile görüşme sağlanmış, 1995'ten bu yana Uludağ Üniversitesinde görev alan ve Bursa Mimarlar Odası'na kayıtlı ilk kadın mimar olan Yıldız Çağlı ile sözlü görüşme yapılmıştır.

Prof. Dr. Neslihan Türkün Dostoğlu

• Kısa Biyografiniz

İlkokulu Bursa'da, orta ve lise öğrenimimi Robert Kolej'de tamamladıktan sonra O.D.T.Ü. Mimarlık Bölümü'nden mezun oldum (Lisans 1978, Yüksek Lisans 1981). Fulbright bursunu kazanarak 1981'de University of Pennsylvania'da doktora programına kabul edildim ve 1986'da doktora derecesini aldım. Türkiye'ye dönüşümün ardından Anadolu Üniversitesi'nde yardımcı doçent olarak görev yaptım (1988-1990). Bursa'da dört yıl serbest mimarlık yaptıktan sonra Uludağ Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde akademik kariyerime 1994 yılından itibaren devam ettim. 1997 yılında doçent, 2003 yılında profesör unvanını aldım ve Uludağ Üniversitesi'nde onaltı yıl görev yaptım. Ayrıca, Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu üyesi ve başkanı oldum (1998-2008). 2010 yılında da İstanbul Kültür Üniversitesi Mimarlık Bölümü akademik kadrosuna katıldım. Yurtiçinde ve yurtdışında yayımlanmış kitaplarım, kitap editörlüklerim, kitap bölümlerim, önemli dergilerde yayımlanmış makalelerim, kongre bildirilerim ile çeşitli mimari proje yarışmalarında ve meslekte başarı ödüllerim bulunmaktadır. Halen İstanbul Kültür Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dekanı olarak görev yapmaktayım. Ayrıca, Bursa'nın UNESCO Dünya Miras Listesi'ne adaylık sürecinde 2011 yılında Alan Başkanı olarak atandım ve Bursa'nın 2014 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alması sürecinde ve sonrasında görevimi sürdürdüm. 2019-2021 döneminde Mimarlık Fakültesi Dekanları Konseyi (MİDEKON) Dönem Başkanı olarak görev yaptım. Araştırma Alanlarım Mimari

Tasarım, Çevre ve Davranış Çalışmaları, Tarihi Çevre Analizi, Mimarlık Eğitimi olarak özetlenebilir.

• Mezun olduğunuz üniversite/fakülte

Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Lisans, Yüksek Lisans), University of Pennsylvania (Doktora)

•Mezuniyet Tarihiniz

1978 yılında Mimarlık Lisans, 1981 yılında Mimarlık Yüksek Lisans, 1986 yılında Mimarlık alanında Doktoramı tamamladım.

•Mezuniyet sonrası deneyimleriniz nelerdir?

Ben akademik alanda ilerlemeyi seçtim, dolayısıyla bir büroda veya kurumda uzun süreli profesyonel bir ortamda bir çalışmadım. Ancak, eşimin mimar olması yarışmalarla ve profesyonel dünyayla ilişkimin güçlü olmasını sağladı.

• Mimarlık mesleğini seçmenizdeki temel motivasyon kaynağınız neydi?

Babam çok çalışkan bir insandı, Bursa'nın 002 numaralı inşaat mühendisiydi, bir başka deyişle İnşaat Mühendisleri Odası'na kayıtlı 2. kişiydi. Evde çizim masası vardı, statik projeler yapardı. Bursa'da pekçok önemli binaya imza atmış değerli bir mühendisti. Biz üç kardeşiz, babamız hepimiz için rol model olmuştur. Hepimiz öyle bir ortamda büyüdük. Ben ODTÜ'de mimar oldum, kız kardeşim ODTÜ'den şehir plancısı olarak, erkek kardeşim de Boğaziçi Üniversitesi'nden inşaat mühendisi olarak mezun oldu. Üçümüz de benzer meslekleri seçtik.

• Mezun olduğunuz okulda gördüğünüz mimarlık eğitiminin size katkıları nelerdir?

Türkiye'nin en iyi okullarında okudum diyebilirim. Babam eğitimimize çok önem verirdi. Biz üç kardeş Robert Kolej mezunuyuz. Ben sorgulamayı, bir düşünceyi hemen kabul etmemeyi ortaokul, lise dönemimde öğrendim. Mimarlıkta da sorgulamak, yeniyi aramak, kendini geliştirmek gerçekten çok önemlidir.

Dolayısıyla ODTÜ'deki mimarlık eğitimine uyum göstermem göreceli olarak kolay oldu.ODTÜ'de hocalarımız çok gençti ve hocalarımızla paylaşımlarımız çok fazlaydı. Benim akademisyen kimliğimin oluşmasında çok büyük etkileri olmuştur. Öğrencilerimi her zaman kendi çocuklarım gibi görmemde ODTÜ'nün rolü büyüktür. Belki İTÜ'de okusam daha farklı olabilirdi çünkü orada ilişkiler daha sınırlıydı, kürsü sistemleri vardı. Bizde ise öyle bir şey yoktu. Öğrenci-öğretim üyesi ilişkisinin sevgi ve saygı çerçevesinde olduğu, eğitimin korkuya dayanmadığı kurumlarda bulundum. Dolayısıyla bu benim akademisyen kimliğime yansıdı. ODTÜ'de okurken biz hocalarımızın evlerine de giderdik, dışarıda yemeğe de giderdik, okulda sorularımızı rahatlıkla sorardık. Hocalarımızın büyük bir kısmı Amerika'da Philadelphia'da Louis Kahn'ın öğrencisi olmuş ya da bürosunda çalışmışlardı. Dolayısıyla bizim eğitimimizde Kahn'ın kuramsal ve tasarım yaklaşımı çok anlatılırdı. Bunlar bana doktora eğitimimde de çok büyük fırsatlar sağladı, akademik kimliğimde de belirleyici oldu.

• Tasarım düşüncenizin gelişmesinde etkili olan faktörler nelerdir?

Ben Amerika'da çok şey öğrendiğimi düşünüyorum ve iyi ki gitmişim diyorum. Burada da eşimin, hatta ilerleyen yıllarda oğlumun da mimar olması benim için çok büyük bir fırsattı. Mesela biz bir yere gittiğimizde üçümüz de aynı yerleri görmek istiyoruz. Birimiz çarşıya, birimiz bina görmeye gitmek istemiyoruz. Hepimizin ilk tercihi, iyi binaları görmek oluyor. Bilgi ve görgü artırımı konusunda hepimiz aynı paralelde ilerliyoruz. Fırsatımız oldu, Amerika'da beş yıl kaldık o süreç boyunca sürekli gezdik. Amerika, Kanada ve Meksika'da ilginç yerleri ve yapıları gördük. O zaman fotoğraf makineleri ve filimler vardı. Öğrencilere gösteririm diye çektiğim fotoğraflar ve dialar hala duruyor. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz ortamları iyi değerlendirdik. Biz ailecek mesleğimiz açısından kendimizi hep geliştirmeye çalıştık. Tasarım düşüncemin gelişmesinde etkili faktörler mimarlıkla ilgili çok kitap okumak, dergileri takip etmek, konferanslara katılmak, ilgimi çeken tarihi ve çağdaş binaları gezmek, akademisyen ve profesyonel çevrelerde tasarımla ilgili konuları tartışmak oldu diyebilirim.

• Teknolojideki değişimlerin mimarlık mesleğinize ve tasarım pratiğinize/çizim alışkanlıklarınıza etkisi ne yönde olmuştur?

Teknolojide çok hızlı değişimler oluyor. Biz artık Sanayi Devrimi'nden İletişim Devrimi Çağı'na geçtik. Teknolojik gelişmelere mecburen uyum sağlıyorsunuz çünkü öğrenciler bu şekilde çizim yapıyorlar. Ben de bir akademisyen olarak bu süreçleri takip etmek zorundayım. Ben bilgisayarda çizim yapamıyorum çünkü biz öyle bir nesil değiliz. Benim Amerika'da doktora programından mezun olmama yakın dönemde Apple'ın ilk kişisel bilgisayarları çıkmıştı. Okul bunları bize sağlıyordu. Ben de ilk bilgisayarımı bu şekilde elde ettim, Amerika'dan da Türkiye'ye getirdim ve çok uzun yıllar onu kullandım. Dolayısıyla böyle bir neslin çocukları olduğumuz için bizim yaşıtlarımız bu konulara çok hakim değiller ama takip ediyoruz.

• Mimarlık mesleğinde eğitimci bir kadın mimar olarak karşılaştığınız zorluklar nelerdi?

Ben Amerika'da doktoramı yaparken eşim de benimle birlikte geldi. Oğlumuz da Amerika'da doğdu ve o da mimar şu anda. Ayrımcılık konusuna gelince biz Türkiye'li kadınlar olarak Atatürk'e çok şey borçluyuz diyebilirim. Yurt dışında kadınlar bulundukları mevki için çok mücadele etmişler ama Atatürk, Cumhuriyeti kurduktan sonra pek çok devrimle birlikte kadınlara da eğitimde ve mesleki yaşamda eşit haklar vermiş. Biz mücadele etmeden bize bu olanaklar sunulmuş. Bir şey için çok fazla mücadele edince insanlar kıymetini daha fazla biliyor. Ben ayrımcılık durumuyla karşılaşmadım, ancak bazen ilginç yorumlarla karşılaşabiliyorum. Örneğin Uludağ Üniversitesi'nde çalışmaya başladığımda benim iyi bir eğitimim olduğunu duyan bir öğretim üyesi 'genellikle yurt dışında burs alanlar erkekler olur, eşleri onlara refakat eder, sizde tam tersi olmuş' demişti. Ben daha önce böyle bir yorumla hiç karşılaşmamıştım. Alışılagelmişin dışında bir durum olarak lanse edildi bu durum. Bu tür yorumlar haricinde hem akademik ortamda hem profesyonel ortamda bir problem yaşamadım, bir eksiklik hissetmedim. Amerika'dan döndüğüm süreçte Bursa'da Mimarlık Bölümü bir süre açılmadı. Ben o sırada çok sıkıntılı günler geçirdim. O kadar istiyordum ki akademisyen olarak devam

etmeyi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi'nde Mimarlık Bölümü'nün açıldığını duyunca iki yıl Bursa'dan Eskişehir'e gidip geldim. Ben 1986 yılında Amerika'dan döndüm, Uludağ Üniversitesi'nde Mimarlık Bölümü 1994 yılında açıldı; o süre içinde bunun iki yılını Eskişehir'de geçirdim, diğer yıllarda eşimle birlikte profesyonel mimarlık ortamında bulundum. 1994 yılında Uludağ Üniversitesi Mimarlık Bölümü kuruldu ve ilk kurucuları arasında ben ve Nilüfer Akıncıtürk hoca yer aldık. Biz ikimiz o zaman yardımcı doçenttik. İstanbul'dan iki profesör hoca geldi, biri bölüm başkanı oldu, diğeri yarı zamanlı olarak eğitime destek verdi. İki tane öğretim görevlisi ve dört tane de araştırma görevlisi vardı. Kolay bir süreç değildi, hoca sayısı çok azdı; gerçi öğrencimiz de azdı. Şu andaki mimarlık binamız yoktu. O zaman Çevre Mühendisliği binasının üst katında bize geçici mekanlar temin etmişlerdi. Sandalye, masa hiç bir şeyimiz yoktu ve ülkede o dönemde yaşanan bir ekonomik krizin ortasına denk gelmiştik. Bizim kuruluş sürecimize üç kişi çok destek oldu biri mimar Eser Ceyhan, biri inşaat mühendisi Fikret Alakoç, diğeri mimar Korhan Durusoy. Bu üç büyüğümüz bize çok katkıda bulundular. Kuruluştan üç yıl sonra Mimarlık Bölüm Başkanı oldum. O aşamada pekçok araştırma yaparak yeni eğitim programını çalışma arkadaşlarımla birlikte oluşturdum. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Akreditasyon Kuruluşu'na (NAAB) bile başvurduk. Detaylı dosyalar hazırladık. Bölüm Başkanı olarak öğrencilere en güzel eğitim olanaklarını sağlamaya çalıştım. Arkadaşlarım da destek oldu. Türkiye'nin bütün star mimarları yalnızca jüri üyeliği için değil, ders vermek üzere geldiler. O dönemde yetişen gençler pekçok yarışmada ödüller aldılar, günümüzde çok ünlü mimarlar oldular. Ben hedeflerimi hep yüksek tuttum, öğrenciler için Bölüm için en iyisi olsun istedim. Sonuç da iyi oldu. Hatta o dönemde yapılan pek çok mimarlık toplantısında Uludağ Üniversitesi'ndeki bu yaklaşım örnek olarak gösterildi.

• Katıldığınız yarışma projeleri var mıdır? Belirtiniz.

Ben kendim de yarışmalara girdim. Eşimle birlikte büroda katıldığımız yarışmalar da oldu. Ayrıca, mesleki kariyerim boyunca çeşitli kurum ve kuruluşlardan ödüller aldım. Sadece şahsi olarak değil, Uludağ ve İstanbul

Kültür Üniversitesi'ndeki öğrencilerimi de yarışmalar konusunda hep motive ettim. Onların bu ödülleri kazanmalarının, kariyerlerinde ve iş bulmalarında çok önemli olduğunu sürekli vurguladım.

Prof. Dr. Nilüfer Akıncıtürk

• Kısa Biyografiniz

İstanbul Teknik Üniversitesinde; 1979 yılında mimarlık lisans eğitimimi, 1981 yılında lisansüstü, 1985 yılında ise Bina Bilgisi Anabilim Dalında doktora eğitimimi tamamladım. 1994 yılından itibaren Bursa Uludağ Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde Bölüm Başkanlığı ve diğer idari görevlerle Akademik hayatımı sürdürmeye devam ettim. 2013 Yılından itibaren ise, Mimarlık Fakültesi'nde kurucu Dekan olarak görev aldım, 2019 yılına kadar dekanlık görevime devam ettim. Akademik hayatım süresince, 2010-2011 yılları arasında Uludağ Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dekan Yardımcısı olarak görev aldım. Mimarlık Bölüm Başkanlığını da yürüttüğüm kurumda, 1994 Yılından itibaren Mimarlık Bölümünde kurucu öğretim üyelerinden biri olarak görev yaptım. 1998 Yılında Doçent, 2004 yılında ise, aynı kurumda Profesör unvanını aldım. 2006-2009 Yılları arasında Uludağ Üniversitesi Senato Üyesi oldum. Mimarlık Bölümü Yapı Bilgisi Anabilim Dalı Başkanlığını yürütmekteyim. 2000-2009 Yılları arasında ise, Uludağ Üniversitesi Kültür Sanat Kurulu Üyeliği, Üniversite Tanıtım Komisyonu Üyeliği, Kent Tarihi Araştırmaları Merkezi Yönetim Kurulu Üyeliği yaptım. Sağlıklı kentler Birliği Danışma kurulu üyeliğinde 10 yıl görev aldım. Yürütücülüğümde tamamlanmış 3 adet Doktora tezi, 16 adet Yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Uluslararası Ulusal dergi ve kitaplarda, kongre bildirilerini içermek üzere, çeşitli konularda 150 adet yazım, deprem ve yangın konularını içeren iki kitabım bulunmaktadır. Bursa'da birçok değerli projeye imza attım. Ulusal ve yerel birçok Mimari Proje yarışmasında jüri üyeliği yaptım, birçok kongrenin düzenleme kurulu, bilimsel kurul ve danışma kurulunda görev aldım. Ayrıca 3 derginin danışma kurulu üyeliğini yürütmekteyim. Yürütücülüğümde Uludağ Üniversitesi tarafından desteklenerek tamamlanmış, 3 adet Bilimsel Araştırma Projesi bulunmaktadır.

• Mezun olduğunuz üniversite/fakülte

İstanbul Teknik Üniversitesi

•Mezuniyet Tarihiniz

1980

•Mezuniyet sonrası deneyimleriniz nelerdir?

1994 Yılında Uludağ Üniversitesi Mimarlık Bölümü kurulana kadar serbest mimar olarak devam ettim, birçok proje ve şantiye deneyimim oldu. Hedefim ise akademisyen olarak kariyerimi sürdürmekti. 1994 yılına kadar ofis ve şantiye deneyiminde birçok başarılı projede yer aldım. Doktora yapmak, akademik hayatın başlangıcıdır, meslek hayatında öğretim üyeliği için önemli bir eşiktir. Bursa'da o dönem bir Üniversitede Mimarlık Bölümüolmadığı için belki de benim mesleki hayatımın en büyük hedefi öncelikle uzmanlık alanıyla ilgili bir bölümün fiziksel alt yapısını kurgulamak olmuştur. Bir kurumun hem kuruluşunda emek vererekekip oluşturmak hem de bünyesinde yer almak farklı ve önemli bir deneyim olmuştur.

• Mimarlık mesleğini seçmenizdeki temel motivasyon kaynağınız neydi?

Çalışmayı, emek yoğun işleri seven kişiliğim vardır. El becerilerim, araştırmacı yapım yeterli oldu, hiç zorlanmadım mimarlık mesleğinde. Kurumsal alt yapının güçlü olması, yetenekler çerçevesinde alınan hedefler ve işini severek yapmak başarılı olmak için temel kriterlerdir.

• Mezun olduğunuz okulda gördüğünüz mimarlık eğitiminin size katkıları nelerdir?

İTÜ teknik ağırlıklı, tasarım alt yapısı güçlü bir kurumdur. Dört dönem yapı dersi, üçdönem şehircilik dersi aldığımız ağır ve yoğun bir eğitimdi. Perspektif ve tasarı geometri derslerinin önemi yadsınamaz. Mimarlık tarihini, yapı bilgisini, kuramsal alt yapıyı eğitim hayatında tamamlamak gerekir. Kurumların vizyon ve misyonuna göre mesleki gelişim tamamlanıyor.

• Tasarım düşüncenizin gelişmesinde etkili olan faktörler nelerdir?

Eğitim kurumu, çevre, altyapı tasarım düşüncesinin gelişmesinde etkili olduğunu düşünüyorum. Altyapıdan kastım şu, ben İstanbul'da doğdum büyüdüm. İstanbul'un kendisi bir yaşayan ve yaşanan müze zaten. Eski Bursa için de aynısını söyleyebiliriz. Cumalıkızık, Tirilye'ye baktığımızda insan ölçeği, oranlar, tipoloji gibi çok şeyi görmekteyiz. Tasarım altyapısında zaten insan olarak yaşadıkların, gördüklerin, okudukların, perspektifin, dünya görüşün, hayata bakış açın, gezdiğin yerler, seyahat kültürün, kitapların, bilgi birikimi ve tüm deneyimlerin çok önemlidir. Mimarlık bir yaşam tarzıdır, yaratıcılıktır. İnsanın bilgi ve deneyimlerinin fonksiyonel hayata yansıması ve mekana dönüşmesidir.

• Teknolojideki değişimlerin mimarlık mesleğinize ve tasarım pratiğinize/çizim alışkanlıklarınıza etkisi ne yönde olmuştur?

Ben ve eşim aldığımız eğitim olarak çizim masası mimarıyız, ama mimar olan kızlarım, öğrencilerim bilgisayar mimarı. Değişmeyen tek şey değişimdir. El yetenekleriyle birlikte kullanılırsa çok değerli ve kaçınılmaz bir gelişmedir. En büyük eksik ise sadece bilgisayara odaklanan öğrenciler eskiz yaparken zorlanıyorlar, çizerek düşünemiyorlar. Bir detayı bile hemen kalemini alıp, düşünüp tasarlamak çok daha doğru. Şuandaki eksik bu, tasarım var ama ruhu yok, teknik alt yapı eksik. Bu sene hibrit eğitimde bir ilki denedik. Hem projeyi geliştirdik hem de ders sonrası sonra öğrencilere bilgisayarla çizim öğrettik. Bence bu başından öğrenilmesi gereken bir şey. Bizler ikisini de bildiğimiz ve kullandığımız için şanslı bir nesiliz, kontrol elimizde. Fakat bundan sonrakiler el çizimini yeterince değerlendiremediği ya da hiç bilmediği için farklı bir yere evrilecek durum. Kötü olacak demiyorum belki de çok daha iyi olacak. Artık dijital dünya ve yapay zeka döneminin etkilerinin her mesleğe olduğu gibi mimarlığa yansıması günümüzde kaçınılmaz bir durum.

• Mimarlık mesleğinde eğitimci bir kadın mimar olarak karşılaştığınız zorluklar nelerdi?

Ben burada kadın erkeği ayırmıyorum. Kadın olmanın avantajı ya da dezavantajı olamaz diye düşünüyorum. Mühendislik Fakültesinde Mimarlık bölümünden seçilen ilk kadın senatör bendim. Bizim bölümde de erkek hocalarımızın sayısı çok azdı. Kadın mimarlar aslında eğitimde çok fazla var ve bence bir kadına eğitimcilik değer katar. Serbest çalışanlar için zaman kısıtlaması çok fazla. Elbette kadın profilinden bakarsak bizim de işimiz bitmiyor, çünkü ev hayatında da sorumluluklarımız ve organizasyon gerekiyor. Fakülteyi kurarken, sabahlara kadar çalıştığımız çok olmuştur o dönem. Ama serbest mimarların da günü saati hiç yoktur. Biz de kendi akademik çalışmalarımız için sabahlara kadar çalışmak zorundayız. Hep ailenden, çocuklarınla geçireceğin zamandan paylaşım yapmak zorundasın. Ben bir şeyi hedeflersem gerçekten başarırım böyle oluşum belki karakterle de ilgili. Benim yaşam felsefemde aile ve iş hayatını dengeli kılmak önemlidir. Bu fakülteyi kurmak birinci hedefim ve isteğimdi. Mühendislik Mimarlık Fakültesinde yer almak önemlidir ama Mimarlık Fakültesi olmak bizi her anlamda daha güçlü kılmıştır. Ekip işidir bu. Fazla idealisttim, başardık. Hele ki fiziksel olanaklar, ekonomik olanaklarda daeksiksen çok daha zor. Takip etmek zorundasın. İnsanlarla ilişkin, diyaloğun çok iyiolacak, uyumlu ve pozitif ama kararlı olacaksın, ödün de vermeyeceksin. Kadın erkek demiyorum, karakterle, başarıyla, yaptırımınla enerjinle oluyor bütün bunlar.

• Katıldığınız yarışma projeleri var mıdır? Belirtiniz.

Bursa Hanlar Bölgesi Yarışması
Kızılay Yarışması,
Kültürpark Yarışması

Mimari Uygulama Projeleri
KemalpaşaBelediye'sinde Meydan ve otopark projesi
Panaroma1326 Bursa Fetih Müzesi Mimari projesi
Kestel Meydan ve Otopark Projesi KaleiçiProjesi

Yıldız Çağlı

•Kısa Biyografiniz

1968 Yılında Yıldız Teknik Üniversitesi lisans, 1969 yüksek lisans mezunuyum. O zamanlar yüksek lisansımız lisans programının devamı gibiydi ama yine de sınavla girdik.

• Mezun olduğunuz üniversite/fakülte

Yıldız Teknik Üniversitesi

•Mezuniyet Tarihiniz

1968 Lisans, 1969 Yüksek Lisans

• Mimarlar Odasına kaç yılında kayıt oldunuz?

1969 yılında Mezun olduktan sonra Üniversite, Mimarlar Odası'na kaydınızın yapılması gerekiyor dedi. O dönem Bursa'da Mimarlar Odası yalnızca mühendisler odası vardı. İlk olarak İstanbul Mimarlar odası kaydımı yaptırdım daha sonra Bursa Mimarlar Odası'na kayıt oldum.

•Mezuniyet sonrası deneyimleriniz nelerdir?

Mezun olduktan sonra iki hafta tatil yaptım sonrasında Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğüne bağlı Yapı İşleri 2. Bölge Müdürlüğü'nden tayinim geldi. Burada mimari proje ofisinde çalıştım. Sonrasında 1981 yılında istifa edip Almanya'ya taşındım. 5 Sene sonra geri dönüp işime kaldığım yerden devam ettim. 1994 Yılında Bursa Uludağ Üniversitesi Mimarlık Bölümü açıldı. Tesadüfen bir konserde Rektör yardımcısıyla yan yana oturmuştum, sohbet ederken bana Mimarlık bölümünün ihtiyacı var diyerek teklifte bulundular. 1995 Yılına Üniversite'de çalışmaya başladım ve buradan emekli oldum.

• Mimarlık mesleğini seçmenizdeki temel motivasyon kaynağınız neydi?

İlkokul 2. Sınıfta Mimar olmaya karar verdim. Abim İstanbul Teknik Üniversitesinde İnşaat Mühendisliği okuyordu, o dönem abone olduğu mimarlık dergileri eve geliyordu. Ben de o dergileri incelemeyi çok seviyordum. Kayaların üstünde denize nazır bir ev görüp çok beğendim. Abim Bursa'ya geldiğinde böyle bir ev yapmak için mimar olmak gerektiğini öğrendim. Bu şekilde karar verdim. Liseyi bitirene kadar hep mimar olmak istedim.

• Mezun olduğunuz okulda gördüğünüz mimarlık eğitiminin size katkıları nelerdir?

Biz Bauhaus ekolüydük, hocalarımız Devlet Güzel Sanatlar Akademisinden geliyordu. Aynı zamanda teknik altyapımız da çok güçlüdür. Bunun yanında biz sanatla da iç içeydik. Mesela bizim dönemimizde resim ders vardı. Oturup resim çizer, çizdiğimiz cepheleri sulu boyayla boyardık. Bunun yanında üç dönem İç mimarlık, dört dönem şehircilik, mimarlık tarihi okuduk. Eğitim hayatımız dolu dolu geçti. Sabah sekiz buçukta ders başlardı, akşam beş buçuğa kadar biz hep okuldaydık. Çünkü ders çoktu, yetişmiyordu. Biz çelik yapıları ayrı, ahşap yapıları, ayrı ayrı okuduk. Elektrik tesisatı, sıhhi tesisat derslerine başka hocalar geliyordu.

• Tasarım düşüncenizin gelişmesinde etkili olan faktörler nelerdir?

Okuduğum kitaplar, yaptığım araştırmalar, okulda öğrencilerden öğrendiklerim, tasarım düşüncemin gelişmesinde etkili olmuştur. Uludağ Üniversitesinde Tasarım Kuram Yöntemleri dersini verdim. O dönem bilgisayar internet de olmadığı için bütün notlarımı kütüphanelerden araştırarak el yazısıyla yazdım. O okuma, araştırma geniş açıyla bir noktaya bakmak da beni çok etkiledi. Mimarlık eğitimi zaten bir insanın düşünce yapısını 360 derece açıyor. Bir de ben sıklıkla yurt dışına giderim. Hocalığa başladığımda CD bile yoktu devamlı slayt gösteriyorduk ama ben yanımda CD çalar getirip örneğin bina bilgisi dersinde çevre ilgili bir müzik çalardım. Yutdışının da bana çok katkısı oldu. Herkese Türkiye dikdörtgeninin dışına çıkmasını, kafasını hapsetmemesini öneririm.

• Teknolojideki değişimlerin mimarlık mesleğinize ve tasarım pratiğinize/çizim alışkanlıklarınıza etkisi ne yönde olmuştur?

Ben bilgisayarda ancak yazı yazmayı, bazı programları öğrendim. Biz teknolojiyi kuyruğundan yakaladığımız için çizim programlarını bilmiyorum. Ama ben el çiziminden yanayım. Çünkü el çizimi bir kişinin karakterini yansıtıyor. Mesela gördüğümde bu Özgür Hocanın, bu yasemin Hocanın çizimi diyebiliyorum. T Cetveli ve gönyeyle de çizilse hissediliyor, biliniyor.

• Mimarlık mesleğinde eğitimci bir kadın mimar olarak karşılaştığınız zorluklar nelerdi?

Bizim dönemimizde o tarz ayrımlar yoktu. Meslek hayatında müteahhitler gelip karşımızda oturur, Mimar Hanım diye hitap eder saygıda kusur etmezlerdi. Meslek hayatında da okulda da bir kadın olarak hiçbir zorluk yaşamadım. Ben okulda hala çok mutluyum. Mutlu olduğum için de hala geliyorum işte. Okula başladığımda mimarlık fakültesi yeni kuruluyordu ve öğretim elemanı sıkıntısı yaşıyorduk. Ben o dönem bina bilgisi derslerine giriyordum. Mimarlık Tarihi dersi verir misin diye bana soruyorlardı. Ben araştırmaya meraklıyım, bazen kimsenin duymadığı şeyleri getirip hocalara getiriyordum onlar da şaşırıp seviniyorlardı hocam bunları nereden buldunuz diye. Mesela binaların arayüzünü bu şekilde bulup öğrencilere anlatmıştım.

• Katıldığınız yarışma projeleri var mıdır?

Özgür Ediz ile birlikte Uludağ Üniversitesinde Müzik okulu, Kenservatuar ve Resim bölümü olmak üzere üç tane binamız var. Özgür Ediz ile birlikte yine Milli Eğitim Bakanlığının açtığı Iğdır Eğitim Kampüsü Proje yarışmasında birinci olduk. Gaziantep Eğitim Kampüsü Proje yarışmasında da 4. Olduk.

Eğitimci kadın mimarlar ile yapılan görüşmeler, kadınların eğitimci kimlikleriyle mimarlık mesleğindeki ve akademik ortamdaki yerlerini görebilmek açısından oldukça önemli verilerdir. 1994 Yılında eğitim öğretim dönemine başlayan Uludağ Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nün kurucularından olan Prof. Dr. Neslihan Dostoğlu ve Prof. Dr. Nilüfer Akıncıtürk ile gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde, bölümün ve daha sonrasında fakültenin kuruluş aşamasına dair bilgiler elde edilmiştir. Bu süreçte eğitimci bir kadın mimar olarak akademik ortamda görev almanın herhangi bir dezavantajı olmadığı yönünde ortak görüşler bulunmaktadır. Erkek meslektaşlarıyla aralarında bir fark görmedikleri için akademik ortamda cinsiyetleri nedeniyle bir ayrımcılığa maruz kalmadıklarını belirtmişlerdir.

3.4. Yöntem

Çalışma kapsamında nitel araştırma tekniği olan literatür taraması kullanılmıştır. Çalışmayı destekleyecek kadın-mimarlık ilişkisi, kadın mimarların yapılı çevreye etkisi, kadın mimar ve serbet mimarlık pratiği konularında makale, tez, kitap bölümleri ve web kaynakları taranmıştır. Bursa Mimarlar Odası'na kayıtlı ilk kadın mimardan başlanarak kadın mimarların dökümü yapılmıştır. Mimarlar odası aracılığıyla 2022 Yılı itibariyle Büro Tescil Belgesine sahip, serbest mimarlık hizmeti veren kadın mimarlara erişilmiştir. Kadın mimarlar, mezuniyet tarihlerine göre gruplandırılmıştır. Mezuniyet aralığı 1980-2014 yılları arası olarak belirlenen Bursa Mimarlar Odası'na kayıtlı serbest mimarlık faaliyeti yürüten kadın mimarlara açık uçlu sorular yöneltilecek şekilde sözlü görüşmeler yapılmıştır. Katılımcılarla yapılan sözlü görüşmeler katılımcıların bilgileri dahilinde, ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Elde edilen kayıtların dökümü yapıldıktan sonra yazıya aktarılarak, katılımcılara geri gönderilmiş, katılımcıların onayı alınarak düzenlenmiştir.

Görüşmeler sonucunda, kadın mimarların mesleki deneyimlerine bağlı olarak geliştirmiş oldukları mimari tasarım yaklaşımları ile mezun oldukları eğitim kurumlarından almış oldukları formasyonun tasarım düşüncelerine yön vermedeki katkısı ortaya konularak, Bursa'nın kentsel ve mimari gelişimine müellifi oldukları projeler ile yaptıkları etki gözlemlenmiştir. Seçilen yapıların detaylı envanteri

çıkarılarak, mimari uygulama projeleri, bu yapılara ait mimarların çizimleri, yapıların fotoğrafları da envanter içine dahil edilmiştir. Sözlü görüşmenin soruları Bursa'da yapılı çevreye etki etmiş kadın mimarlar ve mimarlık üretimlerinin ortaya çıkartılması, kadın mimarların serbet mimarlık pratiğindeki görünürlüklerinin arttırılması hedefleriyle belirlenmiştir. Oluşturulan soru formu, görüşülen katılımcılara ait genel bilgileri kapsayan sorular ve tasarım düşüncesinin, serbest mimarlık pratiğinin gelişimini kapsayan sorular olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Görüşmenin birinci bölümü, katılımcılara ait genel bilgileri içermektedir. Bu bölümde katılımcılara dokuz adet soru yöneltilmiştir. Bu bilgiler neticesinde katılımcılara ait demografik analizler elde edilmiştir. Bu analizler, sayısal veriler ve grafiklerle desteklenmiştir.

Görüşmenin ikinci bölümünde, tasarım düşüncesinin ve serbest mimarlık pratiğinin gelişimi sorgulanmaktadır. Bu bölümde katılımcılara yedi adet soru yöneltilmiştir. Bu sorularla meslek seçimi, üniversitede alınan mimarlık eğitimi, tasarım düşüncesinin gelişimi, teknolojinin mimarlık mesleğine etkisi, mimarlık meslek pratiğinde yaşanan cinsiyet ayrımcılıkları, yarışma projelerinin katılımcıların tasarım pratiğindeki yeri sorgulanmıştır. Son soruda ise katılımcılar tarafından tasarlanmış, Bursa'da yapılı çevreye etki etmiş bir yapı örneği, uygulama projeleri, eskizler, yapı fotoğrafları ile desteklenerek tanıtılmıştır. Aşağıda serbest mimarlık patriğinde çalışan kadın mimarlara yöneltilen sözlü görüşme soruları yer almaktadır:

Görüşülen kadın mimarlara ait genel bilgiler:

- Kısa Biyografiniz
- Mezun olduğunuz üniversite/fakülte
- Mezuniyet Tarihiniz
- Bursa Mimarlar Odasına kaç yılında kayıt oldunuz?
- Serbest mimarlık hizmetlerini kaç yıldır yürütmektesiniz?
- Mezuniyet sonrası deneyimleriniz nelerdir? (Hangi mimari ofislerde çalıştınız / Ofis içindeki Projelerdeki Rolünüz nedir?)
- Ofisiniz kaç yıldır faaliyet gösteriyor?

• Ofisinizin yapısı nasıldır (çalışan mimar/mühendis sayısı, varsa ortakların uzmanlık alanları)
• Bursa ve Bursa dışında Müellifi olduğunuz projeleri belirtiniz.

Tasarım düşüncesinin ve serbest mimarlık pratiğinin gelişimi:
• Mimarlık mesleğini seçmenizdeki temel motivasyon kaynağınız neydi?
Bu soruyla mimarın mimarlık kültürü ve çevresiyle erken yaşta tanışıp, inşaat faaliyetlerine ilişkin erken yaşta bilgi sahibi olup olmadığı belirlenmek istenmektedir.
• Mezun olduğunuz okulda gördüğünüz mimarlık eğitiminin size katkıları nelerdir?
Bu soruyla mimarın tasarım düşüncesinin oluşmasının arka planında eğitim kurumunun etkisinin belirlenmesi hedeflenmektedir.
• Tasarım düşüncenizin gelişmesinde etkili olan faktörler nelerdir?
Bu soruyla mimari tasarım düşüncesinin arka planında eğitim kurumunun etkisi, Çalışılan ofisin tasarım yaklaşımı, Deneyim ve tecrübeye dayalı birikim, Bulunulan sosyal ve fiziksel çevrenin etkisinin olup olmadığı belirlenmek istenmektedir.
• Teknolojideki değişimlerin mimarlık mesleğinize ve tasarım pratiğinize/çizim alışkanlıklarınıza etkisi ne yönde olmuştur? (Mimari temsil araçlarının değişiminin tasarım ve tasarım yöntemlerine etkisi ne ölçüde değişmiştir?)
• Mimarlık mesleğinde proje ve şantiyelerde kadın mimar olarak karşılaştığınız zorluklar nelerdi? (Cinsiyet ayrımcılığına maruz kaldığınız olay ya da olaylar yaşadınız mı? Yaşadıysanız bu durumu nasıl çözüme kavuşturdunuz?)
• Katıldığınız yarışma projeleri var mıdır? Belirtiniz.
• Sizi konsept olarak etkileyen ve Bursa'da yapılı çevreye etki etmiş bir çalışmanızı seçerek bu yapıyı kısaca anlatınız. (Uygulama projeleri, eskizler, yapı fotoğrafları da eklenebilir)

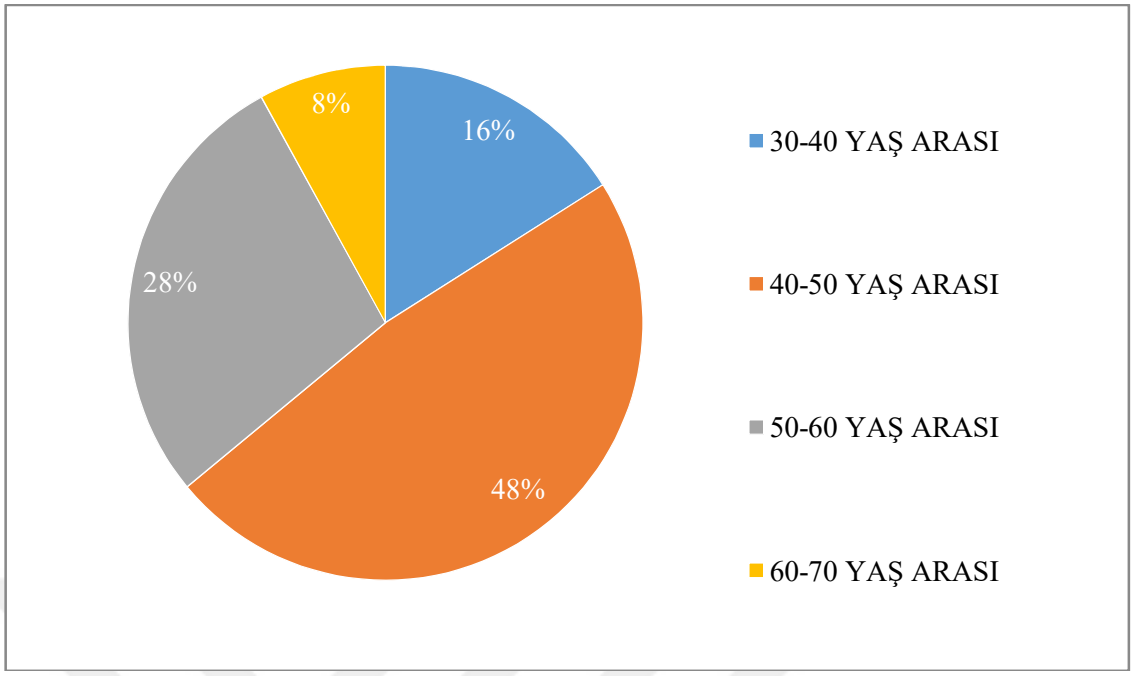
4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, Bursa'da serbest mimarlık pratiğinde yapılı çevre üzerinde etkili olmuş kadın mimarlar, Bursa mimarlar odasına kayıtlı isimlerden yola çıkılarak belirlenmiştir. Bursa Mimarlar Odası'na kayıtlı olup, 2022 yılında Büro Tescil Belgesine sahip olan 45 kadın mimarla görüşme hedeflenmiş, 25 kadın mimarla görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara açık uçlu sorular yöneltilerek sözlü görüşmeler yapılmıştır. İşlenen bilgilerin dökümleri yapılarak sistemli bir biçimde tablolaştırılmış ve grafikler çıkarılmıştır. Sorulan soruların sonucunda, kadın mimarların mesleki deneyimlerine bağlı olarak geliştirmiş oldukları mimari tasarım yaklaşımları ile mezun oldukları eğitim kurumlarından almış oldukları formasyonun tasarım düşüncelerine etkisinin araştırılması hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra Bursa'nın kentsel gelişimine tasarımları ile yaptıkları etkinin görülmesi istenmektedir.

4.1. Katılımcılara Ait Genel Bilgiler

Bu bölümde, katılımcıların biyografilerinden yola çıkılarak elde edilmiş genel bilgilere yer verilecektir. Aynı zamanda katılımcıların aldıkları eğitim ve hangi kurumda eğitim gördükleri, odaya kayıt tarihleri, mezuniyet sonrası deneyimleri ve ofis/çalışma ortamları araştırılacak başlıklar arasındadır. Son olarak katılımcıların Bursa'da ve Bursa dışında müellifi olduğu projeler sorgulanarak, bu sorularla elde edilen veriler neticesinde grafikler oluşturulacaktır.

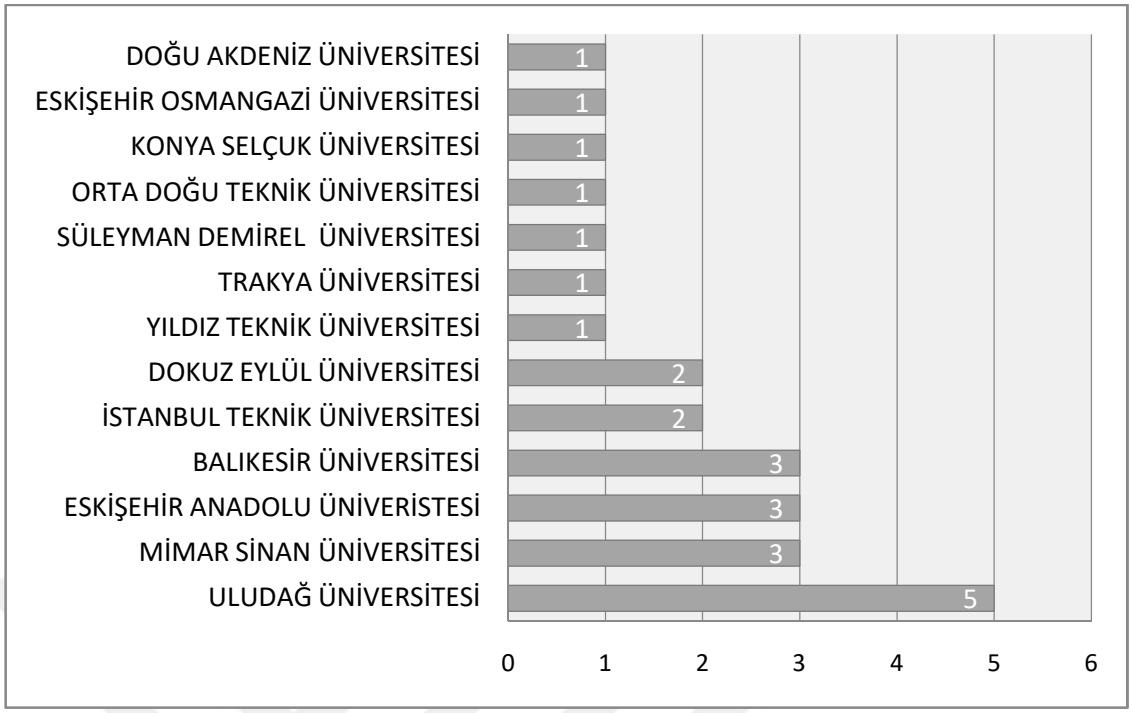
Katılımcıların yaşları 31 ile 66 arasında değişmektedir. Bunlardan %16'sı 30-40 yaş, %48'i 40-50, %28'i 50-60, %8'i ise 60-70 yaş aralığındadır (Şekil 4.1).

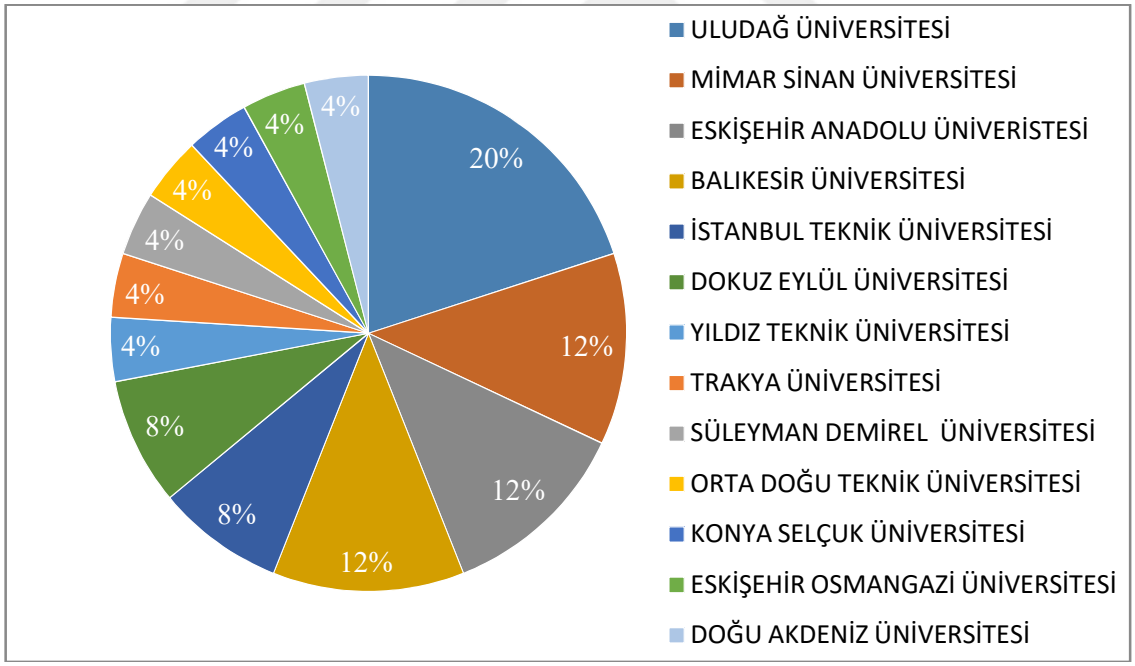
Şekil 4.1. Katılımcıların yaş aralıkları

4.1.1 Katılımcıların eğitim durumlarına ilişkin bulgular

Bursa Mimarlar Odası'na kayıtlı 25 katılımcıdan 5'i eğitim için Bursa'yı tercih etmiş, Uludağ Üniversitesinden mezun olmuştur. Uludağ Üniversitesinden mezun olan 5 katılımcıdan 3'ü doğma büyüme Bursalı olup, üniversiteyi de Bursa'da okumayı tercih etmiştir. Diğer 2 katılımcı ise Bursa'da üniversite kazandıktan sonra Antalya ve İzmir'den gelerek eğitimlerini burada tamamlamış, ardından Bursa Mimarlar Odası'na kayıtlarını yaptırarak, iş hayatlarına Bursa'da devam etmişlerdir. Bursa'ya yakın konumda bulunan Eskişehir, Balıkesir gibi şehirlerdeki üniversitelerin de kadın mimarlar tarafından daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Katılımcılar arasından 5 mezunu olan Uludağ Üniversitesi'ni 3'er mezunla; Mimar Sinan Üniversitesi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi ve Balıkesir Üniversitesi takip etmektedir. Dokuz Eylül Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitelerinden mezun 2'şer katılımcı bulunmaktayken; Yıldız Teknik, Trakya, Süleyman Demirel, Orta Doğu Teknik, Konya Selçuk, Eskişehir Osmangazi ve Doğu Akdeniz Üniversitelerinden mezun 1'er katılımcı bulunmaktadır. Kadın mimarların mezun oldukları okullar ve oranları Şekil 4.2 ve Şekil 4.3'te verilmiştir.

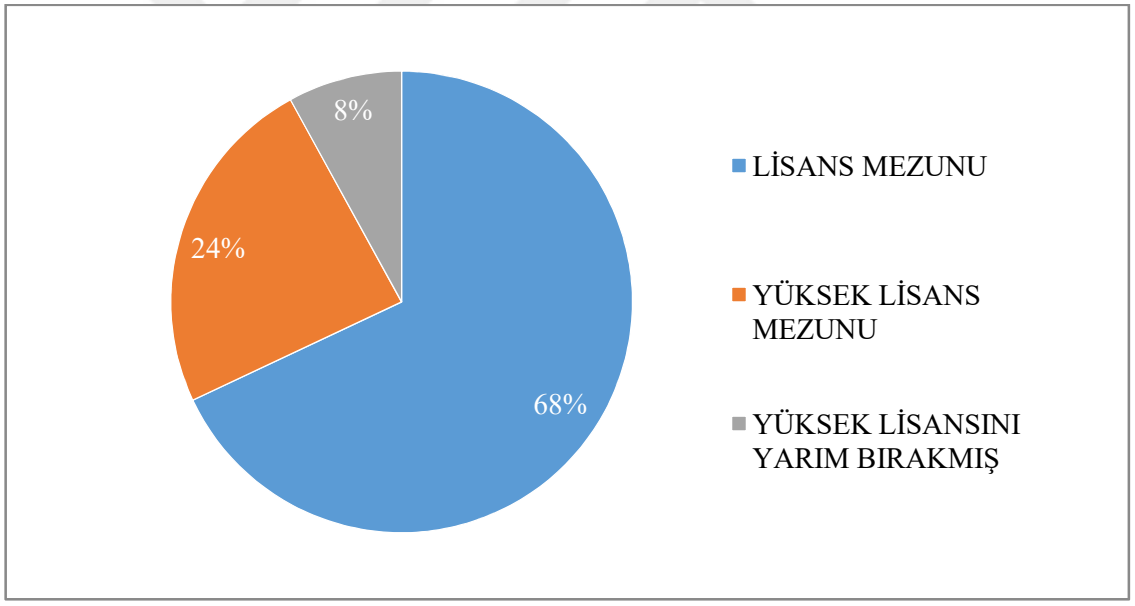
Şekil 4.2. Katılımcıların mezun oldukları üniversiteler

Şekil 4.3. Katılımcıların mezun oldukları üniversitelerin oranları

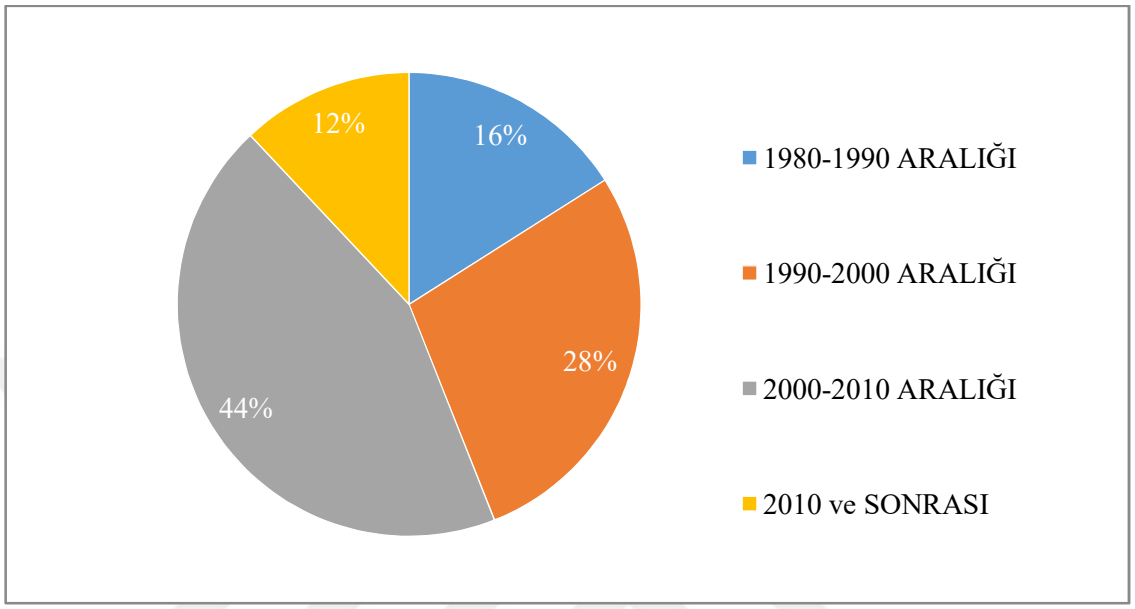
Katılımcıların %68'i lisans mezunu olup yüksek lisans yapmaya hiç başlamamış, %8'i yüksek lisana başlayıp yarım bırakmış, %24'lük kısım ise yüksek lisansını başarı ile tamamlamıştır. Yüksek Lisans Mezunlarından 2 katılımcı Mimar Sinan Üniversitesinde, Bir katılımcı Uludağ Üniversitesinde, bir katılımcı Konya Selçuk Üniversitesinde, bir katılımcı Orta Doğu Teknik Üniversitesinde yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Mimar Sinan Üniversitesi mezunu bir katılımcı da eğitimini işletme alanında yapmıştır (Şekil 4.4).

Lisans mezunu katılımcılardan birisi mimarlık mesleğine devam ederken İstanbul Üniversitesi kültürel miras ve turizm bölümünden mezun olmuştur. Katılımcılardan birisi deri mühendisliğini, bir diğeri biyoloji bölümünü bırakarak, asıl idealinin mimarlık olduğunu anlayıp tekrar sınava hazırlanarak, mimarlık bölümünü kazanmışlardır.

Şekil 4.4. Katılımcıların eğitim durumları

Katılımcıların %44'ü 2000-2010 yılları arasında, %28'i 1990-2000 yılları arasında, %12'si 2010 yılı ve sonrasında, %16'sı ise 1980-1990 yılları arasında mezun olmuştur (Şekil 4.5).

Şekil 4.5. Katılımcıların mezuniyet aralıkları

4.1.2. Katılımcıların Bursa Mimarlar Odası'na kayıt tarihleri

"1980 yılında mezun oldum. O zaman Bursa şubesi kurulmamıştı. İstanbul Mimarlar Odasına bağlı temsilcilik olarak faaliyet gösteriyordu ve doğal olarak İstanbul Şubesi üyesiydim. 1986 yılında 4.Şube olarak kurulan Mımarlar Odası Bursa Şubesine kaydımı nakil yaptırdım. Mimar Bora Akçay, Mimarlar Odası Bursa Şubemizin ilk başkanıydı." (Ayla Efe)

"Bursa'ya geldiğim gibi kayıt oldum." (Aysel Atabey)

"2005 Yılında hemen okuldan mezun olur olmaz kayıt yaptırdım." (Banu Bayrak Tümer)

“Odaya 2012'de falan kayıt oldum sanırım. Okurken öğrenci kaydı vardı benim odada. Mimarlık öğrencisi diye kart vermişlerdi hatta hala saklarım.”(Ecem Yücel)

“Mezun olur olmaz hemen Bursa'ya döndüm. 1995 Yılında ilk aylarda Bursa'daki Mimarlar odasına kayıt oldum. Çünkü öncesinde de odaya ilgim vardı meslek örgütüne dahil olmak istiyordum.” (Elif Şehitoğlu)

“1994 yılında mezun olur olmaz mimarlar odasına kaydımı yaptırdım. Benim çok yoğun oda çalışmalarım oldu. Komitelerde çalıştım, delegasyonda yer aldım, yönetimde yer aldım. Odaya önem veriyorum.” (Nilgün Temelöz Değişmen)

“2005 Yılında Mezun olur olmaz. Çünkü mimarlar odası, bize okulda anlatıldığı gibi, yaşayarak da gördüğüm, bizim haklarımızı savunan tek kurum. Birliğimizin olabileceği dayanışmada bulunabileceğimiz tek yer. Meslektaşlarımızla buluşup gerçekten fikir paylaşımı yapabileceğimiz belki de tek kurum. 2005 yılında mezun oldum 2006 yılında Nizamettin Kaya ile birlikte seçimlere katıldık. 2010 Yılında yönetime geldik. Oda adına çok adımlar atmaya çalıştık ama tabi belli çerçeve dahilinde oluyor bazı şeyler. O zamandan bu zamana yönetimde bulundum, denetleme kurulunda bulundum birçok komitede bulundum. Yapı yaşam fuarları vardı sosyal komitedeydim o dönem çok etkinliklerimiz olurdu. Tabi şimdi pandemi girdiği için çok kısıtlı oluyor her şey. Çok eğlenceli ve çok güzel zamanlar geçirdik. 2010 yılından beri odanın her noktasından bulunmaya, elimden ne geliyorsa katkı koymaya çalıştım.” (Öznur Topçu Kaymak)

“Sanıyorum 2005 yılı. Mezun olduktan çok kısa süre sonra kaydoldum.” (Şeniz Döver)

“2005 yılında, mezun olur olmaz odaya kayıt oldum.”(Şirin Rodoplu Şimşek)

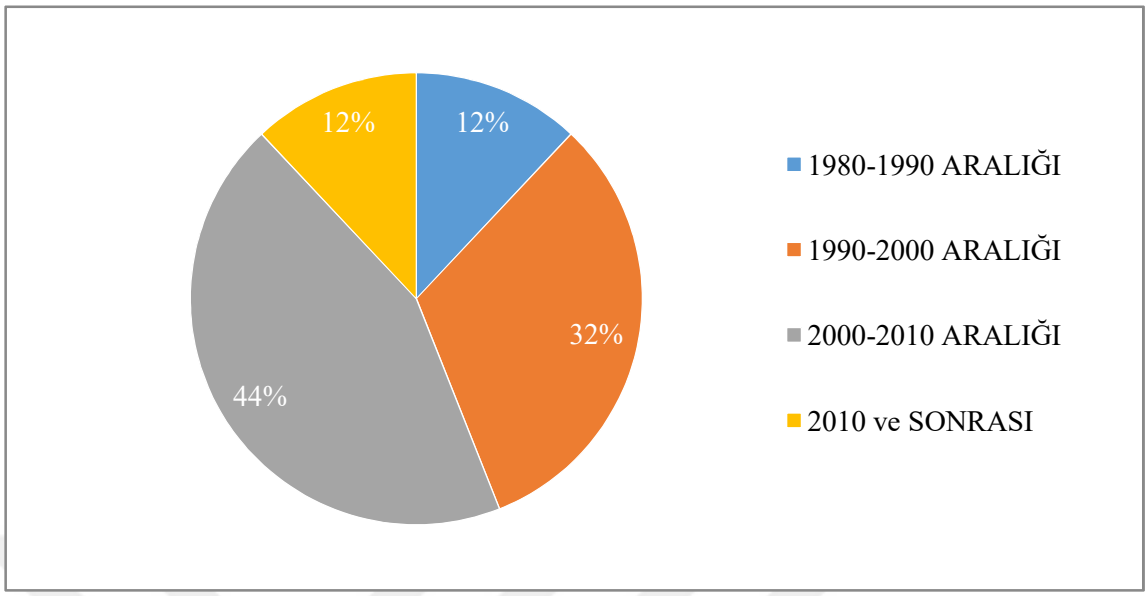
“2000 yılında, mezun olur olmaz odaya kayıt oldum.” (Şule Çalışkan)

“Ben İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi'ne bitirdiğim için, öğrenciyken de çalışmaya başladım dolayısıyla üç sene İzmir'de çalıştım. İlk kaydımı İzmir odaya yaptım fakat sonra Bursa'ya geldim. Bursa şubeye kaydım 2002 yılıdır.” (Ayşe Şener Coşkun)

“2002 yılında mezun olduktan sonra Ankara Mimarlar Odasına giderek kayıt oldum. Hangi yıl hatırlamıyorum seçim zamanı ise Bursa Mimarlar Odasına kayıdımı aldırdım. Yani mezun olur olmaz bir ay içerisinde odaya kaydımı yaptırdım.” (Ayşe Terzioğlu)

“2016. Ben İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi’nden mezun olduğum için İzmir Mimarlar odasına kayıt oldum. İzmir Mimarlar Odasında öğrenci üyelik sistemi vardı, odaya öğrenciyken de üye olabiliyorduk. Odanın çok güzel etkinlikleri oluyordu, biz öğrenci olarak bu etkinliklere de katılıyor, sonrasında da normal kayda geçiyorduk. Biz 2016 yılında Bursa’da ofisimizi açtık. 2013’ten 2016’ya kadar İzmir’de ayrı firmalarda çalıştım. 2016’da da kaydımı Bursa Mimarlar Odası’na taşıdım.” (Cansu Arcan Mumcu)

“1991 yılında mezun olur olmaz İstanbul Anakent mimarlar odasına kaydımı yaptırdım. O kaydımı 1992 yılında Bursa’ya aldırdım.”(Zeynep Yıldırım Şen)

Şekil 4.6. Katılımcıların Bursa Mimarlar Odası'na kayıt tarihleri

Katılımcıların %44'ü mimarlar odasına 2000-2010 yılları arasında kayıt olmuştur. %32'si 1990-200 yılları arasında, %12'si 2010 yılı ve sonrasında, diğer %12'si ise 1980-1990 yılları arasında mimarlar odasına kayıt yaptırmıştır (Şekil 4.6).

Katılımcıların tamamı mezun olur olmaz odaya kayıtlarını yaptırdıklarını belirtmiştir. Çalışmalarını Bursa'da devam ettirenler Bursa Mimarlar Odası'na, Bursa'ya gelmeden önce diğer illerde çalışanlar da mezun oldukları ya da meslek hayatlarına başladıkları şehirlerdeki odaya kayıt olduklarını söylemişlerdir.

4.1.3. Katılımcıların mezuniyet sonrası deneyimleri

Bulgu 1: Mezun olur olmaz kendi ofisini açma

> *"Üniversitede okurken evlendim. Eşim de mimarlık öğrencisiydi. Mimarlık eğitiminin zorluklarını, birbirimize yardım ederek aşıyorduk. Öğrenciyken yarışma projelerini takip ediyor ve proje hazırlıyorduk. Girdiğimiz her yarışmanın bizim için tecrübe olduğuna inanıyorum. Aynı zamanda mesleki çalışmanın başlangıcı olarak kabul ediyorum. Mezun olup Bursa'ya*

yerleştiğimizde çocuklarımın doğumu ve bebeklik süreci başladı. Mesleğimden uzak değildim, zaman zaman proje çiziyordum ama benim için tatmin edici bir durum değildi. Kısa bir süre yarım gün çalışmayı denedim. Daha sonra mimar ve mühendis iki erkek arkadaş ile kurduğumuz ortak şirkette çalışmaya başladım. Tasarım ve ofis yönetim birimini yönlendiriyordum. Bir süre sonra ortkalarım ayrıldı. 2004 yılından itibaren mimarlık şirketimi tek başına yürütüyorum. Başka bir ortak ile çalışma ihtiyacı hissetmedim." (Ayla Efe)

"Mezuniyet sonrası 1986-1990 arası üç mimar arkadaş ofis açtık. Projelerimizi takip etmeye belediyeye gittiğimizde hangi mimarın yanında çalışıyorsunuz diye sorular alıyorduk. Tasarımlarımızı birlikte yapıyorduk. Küçük ölçekli çalışmalarımız oluyordu. Daha sonrasında eşimle birlikte ofis çalışmalarını yürüttük." (Neşe Demiröz)

"Mezun olduktan sonra ortaklığım oldu, dekorasyon yaptığım da oldu ama mezun olduğumdan beri serbest çalışıyorum"(Şeniz Döver)

Bulgu 2: Başka Şantiye/Ofislerde çalışıp sonrasında kendi ofisini açma

"İki firmada çalıştım ben ikisinde de sorumlu mimardım. Şöyle bir artım vardı benim. Bu anlamda şanslıydım çünkü genç mimar hatta mezun olmamış bir mimarken bile sorumluluk bendeydi. İlk çalıştığım firma iç mekan uygulama, dekorasyon firmasıydı ve otel işleri yapıyorduk. Hilton gibi Grand Merkür gibi birçok otelin bünyemiz dahilinde birçok atölyesi vardı. Ahşap atölyesi, döşeme atölyesi, kaplama atölyesi vardı. Onların sorumluluğu vardı. Hem tasarım hem uygulama sorumluluğu şeklinde çalıştım üç sene. Daha sonrasında Bursa'da da çalıştığım firmada da aynı şekilde tasarım ve uygulama sorumluluğum vardı. Orada da tek yetkiliydim böyle bir artısı olmuştu." (Ayşe Şener Coşkun)

"Perspekta Mimarlık'ta proje ve şantiye takibinde görev aldım. Ardından kendi ofisimde devam ettim."(Ayşe Take)

"Öğrencilik yıllarım ne yazık ki 1999 depreminden sonraki süreçte, inşaat sektörünün de yaşadığı kriz döneminin tam ortasıydı. Mezun olduğum dönem olan 2002'de ise kriz dönemi tam tepe noktasıydı ve köklü müteahhit firmaları iflasa sürüklenmişti. Sadece dekorasyona dönük mutfak, mobilya tasarımı gibi lokal işler vardı. Ben de mezun olduktan sonra Zonguldak'a ailemin yanına geri döndüm ama bir yandan farklı şehirlerde iş aramaya başladım. Stajımı İstanbul'da yapmaya karar verdiğimde staj yeri aramaya başlamıştım. Bizden önce mezun olan mimar arkadaşlardan birkaç isim öğrenmiştim. Gerçekten vizyon sahibi bir mimarın yanında staj yapma gibi bir niyetim vardı. Bir arkadaşımız vasıtasıyla Tuncer Çakmaklı'nın ofisini duydum ve görüşmek için yanına gittim. Daha önce hiç bir mimarın yanında çalışmamıştım. Tuncer Bey'in genel çizgisi hakkında da pek bir fikrim yoktu. Hakkında bildiklerim Mimar Sinan'da hocalık yapması, yarışmalara katılması ve Almanya'da okumuş olması idi. O anlamda meslekte ufkumu açan ilk kişidir kendisi. "Yola kiminle başladığın çok önemli" demişti ki o cümlesini şu anda daha da anlamlı buluyorum. Mezun olduktan sonra yoğun bir şekilde iş aramaya başladım ama piyasa imkânları çok kısıtlıydı. Günümüzde yeni mezunların yaşadığı problemleri biz de yaşadık. Mezun olur olmaz hemen mimarlık ofisi açamadım. Üniversiteden ev arkadaşım vasıtasıyla Bursa'ya geldim. Bursa'da Barış Manço Kültür Merkezinde işe başladım ama bir hafta sonunda beni işten çıkardılar. Bu olay, benim iki sene boyunca çalışacağım firmaya girmeme sebep oldu. Söz konusu firma daha çok sanayi yapısı ağırlıklı işler yapıyordu. Fabrika binası uygulama projelerini çiziyorduk. Bir inşaat firması olması nedeniyle bünyesindeki tek mimar bendim. Oradaki öğrenme yöntemim deneme yanılma yoluyla oluyordu. Üniversite size kendi yolunuzu oluşturmanız için bir altyapı oluşturuyor ama mimarlıkta öğrenmenin sonu yok aslında. Serbest mimarlık kariyerime 2005 yılında şahıs şirketi açmam ile başladım. O dönemde 6kişilik kalabalık bir ekiptik. 2007 yılında şahıs firmamı Limited Şirkete dönüştürdüm. Babamın aktif olan şirketinin Bursa şubesini açtım aslında, Terzioğlu İnşaat Mimarlık olarak."(Ayşe Terzioğlu)

“2010 Yılına kadar farklı firmalarda çalıştım sonrasında kendi ofisimi açtım.”(Banu Bayrak Tümer)

“Yüksek lisans yaparken Ankara’daki çeşitli ofislerde deneyimlerim oldu. Sonrasında şantiyelerde de çalıştım. Çalışmalarımı genel olarak Ankara, İstanbul ve Bursa’da yürüttüm. Bilindik projeler, Armada Ankara, Bursa Sheraton, Bursa Divan Otel vb. Ardından kendi ofisimi kurdum.”(Başak Kuyumcu Kumbay)

“Mezun olduktan sonra bir buçuk sene kadar bir Mimarlık ofisinde çalıştım. sonrasında yedi buçuk, sekiz sene bir inşaat firmasında mimarlık yaptım. İlk çalıştığım yer biraz daha tasarım ve proje çizme üzerine bir yer oldu benim için bu anlamda çok artıları oldu. Sonraki inşaat firmasında da hem şantiye tecrübem oldukça güçlendi artık belediye ayağı işlerin takibi konusunda da deneyim sahibi oldum. 2013 Ocak itibari ile kendi işimi yapıyorum.” (Ece Konuşkan Sevinç)

“2000 yılında Mimar Sinan Üniversitesi'nde Restorasyon alanında yüksek lisansımı tamamladıktan sonra Bursa Büyükşehir Belediyesi'nde çalışmaya başladım. Altı yıl kadar orada çalıştım. Daha sonra Bursa Büyükşehir Belediyesi'nden kendi isteğimle ayrıldım. Bir inşaat şirketinde şantiye şefi olarak çalışmaya başladım. İlk çalıştığım şantiye de Yeşil Türbe restorasyonuydu. Üç yıl kadar orada çalıştım. Birkaç yıl değişik proje ve uygulamalarda danışmanlık yaptıktan sonra Nilüfer Belediye'sinde çalışmaya başladım. Tarihi Çevre Bürosu Şefi ve Anadolu Arastası Uygulama Projeleri Koordinatörü olarak beş yıl kadar orada görev yaptım. Şimdi freelance olarak çalışıyorum, yani herhangi bir restorasyon işi uygulaması olduğunda firma ile süreli bir sözleşme yapıp, bu iş için çalışıp, sonrasında ayrılıyorum. Bu şekilde bir çalışma sistemim var.” (Elif Şehitoğlu)

"Büroart'ta Büro Mobilyası tasarımı alanında çalıştım. Keskin Yapı'da iç mekan Mobilya Tasarımı ve uygulama alanında görev aldım. Ardından Tike Concept'te iç mekan tasarım ve uygulama alanında çalıştıktan sonra Oytaş Yıldız İnşaat'ta Şantiye'de görev aldım. Ardından kendi ofisimi açtım"(İldam Aydın Bozbey)

"Mezun olduktan sonra 2005-2010 yılları arası kuzenlerimin inşaat şirketinde çalıştım. Proje yöneticisi olarak görev aldım. Proje odaklı çalıştım, tasarım yaptım, çizdim ama o dönemde şirketin kendi mimarı vardı onun adı altında yapıyorduk biz projelerimizi. Sonrasında kendi ofisimi açınca kendi projelerim üzerinde çalışmaya devam ettim."(Öznur Topçu Kaymak)

"Ben aslında Ayvalık'ta bir sene çalıştım. Röleve- restorasyon işleri yapan bir mimarlık ofiisne bağlı olarak eski eser projeleri yaptım. Bursa'ya gelmemle birlikte iki ortaklı bir firma kurarak direkt serbest mimarlık faaliyetine başlamış oldum. O zaman sektörde iş çoktu, hatta mimar sayısı sektörün potansiyeline göre azdı. Şimdiki aklım olsa aslında ruhsat işleri yapan bir ofiste en az üç dört yıl çalıştıktan sonra kendi işimi kurardım. Bu alanda deneyimli olmak bu çalışma şekli için çok önemli" (Şirin Rodoplu Şimşek)

"Mezun olduktan sonra İstanbul'da bir müddet çalıştım. Rapido kullanmayı ilk defa burada öğrendim çünkü kara kalemle başlıyordu bizim ilk çizimlerimiz mürekkeple daha sonra devam ediyorduk. Okul yıllarımda da ben staj yaptım ayrıca okulun son yıllarında hem okula devam ettim hem de çalıştım. Oldukça yoğun bir iş temposu vardı. Etiler'de Arolat Mimarlık Ofisinde stajımı yaptım. Orada bana detay projeleri çizdiriyorlardı mesela bir otelin havuzunun veya penthouse doğramalarının detaylarını çiziyordum. Kareli kağıtlara çizip bana veriyorlardı ben onları ölçeklendiriyordum. İlk aşamada rolüm buydu. Daha sonra ben oradan çıktım yine bir şirkete girdim Tek-Ser isimli inşaat firmasında ilk kez plotter ile karşılaşmıştım. Daha bilgisayar sistemleri ve programlar yeni başlıyordu. Plotter çıktılarını kendileri alıyorlardı, ufak tefek çizimler yapıyorlardı. Buradan da teknolojinin başlangıç kısmını yakalamıştım. 1992

yılında Mudanya'ya geldim, bir İnşaat mühendisi ile ortak olarak bir ofis açtım. 1996 yılında ortağımdan ayrılarak kendim tek başıma serbest mimarlık ofisi açtım. Mudanya mimarlar odası temsilciliğinde, mesleki denetim görevlisi olarak çalıştım, sayman üyelik ve oda başkanlığı yaptım.2015 yılında şirketimi kurdum" (Zeynep Yıldırım Şen)

Bulgu 3: Başka Şantiye/Ofislerde çalışıp sonrasında eşiyle birlikte ofisini açma

"1991'de evlenip Bursa'ya geldim ilk önce bir şantiyede çok az bir dönem çalıştım. Daha sonra Çelik Palas oteli inşaatında kesin hesap bölümünde altı ay çalıştım. Oradan ayrıldıktan sonra 1992 yılında Bursa' nın köklü inşaat şirketlerinden birinde mimar olarak işe başladım 1999 yılına kadar çalıştım. Aynı iş hanında, 1996 yılında kurulan şirketimizde eşimle beraber proje koordinatörü olarak çalışmaya başladım. Eski eser işlerimize ve diğer projelere yoğun olarak başlayınca, ben de kadroya dahil oldum ve on dört kişi olarak devam ettik. Şu an da daha az kadro ile mekan değişikliği de yaparak, eşimle beraber yine proje koordinatörü olarak ATB Mimarlık Ltd.Şti ismi ile yolumuza devam etmekteyiz. (Aysel Atabey)

"Mezun olduktan sonra iki ayrı firmada çalıştım. Bir tanesi daha çok iç mekan ağırlıklı ilerleyen bir firmaydı. Aslında mimarlık ofisiydi iç mimarların olduğu bir ofis değildi. Ama tabi çalışan İç mimarlar da vardı. Yoğunlukla iç mekan tasarımı, Otel, kafeterya, restoran, büyük ölçekteki özel butik konut projeleri yapılıyordu. Daha sonra çalıştığım yerde çok kısa süre çalıştım. Orası tamamen mimari proje ağırlıklı çalıştığımız bir yerdi. Orada da daha çok ofis yapıları, büyük yüksek katlı konut yapıları, şeklinde çalışıyorduk. Kendi ofisimizi açtığımızdan beri çok farklı ölçeklerde, farklı yapı türlerinde projelerimiz oldu." (Cansu Arcan Mumcu)

"2006 Yılında yüksek lisansımı tamamladım. O dönem aynı zamanda Nilüfer Belediyesinde çalışmaya başladım. İmar Müdürlüğünde de iki sene çalıştım. 2008 Yılında da kendi şirketimi kurdum Desem Mimarlık Şirketini. Eşimle

birlikte kurdum. Daha sonra şimdiki ortağım Restoratör Fatma Arslan eklendi." (Deniz Ildız Öner)

"Öncelikle üç yıl kadar mimar olarak bir ofiste çalıştım, bir dönem proje müellifliği de yaptım. Ardından kendi ofisimizi açtık" (Ecem Yücel)

"Üniversite son sınıfta Tepe İnşaat bünyesinde İzmir Dokuz Eylül Tıp Fakültesinde staj yaptım. Yüksek lisans süresi boyunca OBA İnşaat bünyesinde üç yıl çalıştım. 1996 yılında Bursa Ergin Evlerde işe başladıktan sonra 10 yıl bu projede çalıştım. Tüm çalıştığım ofislerde proje tasarım, çizim ve belediye takip kısımlarında aktif rol aldım. Ergin Evler şantiyesinde tüm bunlara ilave şantiye uygulama ve kontrol aşamalarında da görev aldım. 2008 Yılından beri DND Mimarlık olarak faaliyet göstermekteyiz."(Şakire Derya Koçak Demirtaş)

"Mezun olduktan sonra ilk olarak kısa bir dönem, büro malzemeleri tasarlayan bir fabrikanın tasarımı için bir ay kadar çalıştım. Daha sonra bir holdingin İnşaat firmasında dokuz sene kadar çalıştım. 2010'dan itibaren da kendi ofisimi kurdum. 2010 yılına kadar başka yerlerde çalıştım diyebilirim. İlk çocuğum olduktan sonra kendi işimde çalışmaya başladım." (Şule Çalışkan)

Bulgu 4: Başka Şantiye/Ofislerde çalışıp sonrasında erkek kardeşiyle birlikte ofisini açma

"İstanbul Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesini bitirdikten sonra İstanbul'da farklı firmalarda iş tecrübemi tamamladım. Ardından Bursa'ya dönerek 1997 yılında inşaat mühendisi kardeşim Rıza Bulcan ile beraber kendi firmamızı kurduk. Daha sonra kurumsal kimliğimizi destekleyeceğini düşündüğümüz tasarım anlayışımızla örtüşen PLAN B Mimarlık ismi ile yolumuza devam ettik." (Seçil Bulcan Ürküt)

"Yeni mezun olduğum 2001 döneminde çok ciddi bir ekonomik krizin eşiğindeydik, ilan yoktu. İki üç aylık başarışız bir iş deneyimim oldu. Hasbelkader Orhangazi belediyesinde işe başladım. Dört buçuk yıl kadar Orhangazi belediyesinde hizmet verdim. Belediyede çalıştığım dönemde resmi bir kurumda çalışmanın, belediyenin bana kattığı çok şey oldu. Ben belediyeden ayrıldığımda 2006 yılında ofisimi açarken başkana projelerimi teslim ettiğimi hatırlıyorum çizilmiş ve uygulanmamış yaklaşık 45 tane proje vardı hali hazırda. Akabinde 2006 yılında ofisimizi açtık. İnşaat mühendisi ortağım aynı zamanda abimle beraber Sade Mimarlık olarak hizmet vermekteyiz. Son birkaç yıla kadar ruhsat projeleri ağırlıklı çalışırdık daha çok belediyeye yönelik konut, iş yeri fabrika projeleri gibi. 2017 yılında da İstanbul'da bir ortaklık kurdum. Yine dekorasyona yönelik mimar arkadaşımla beraber üç yıl kadar daha çok konut ağırlıklı olmak üzere butik dekorasyon işleri yaptık." (Zehra Sarıoğlu)

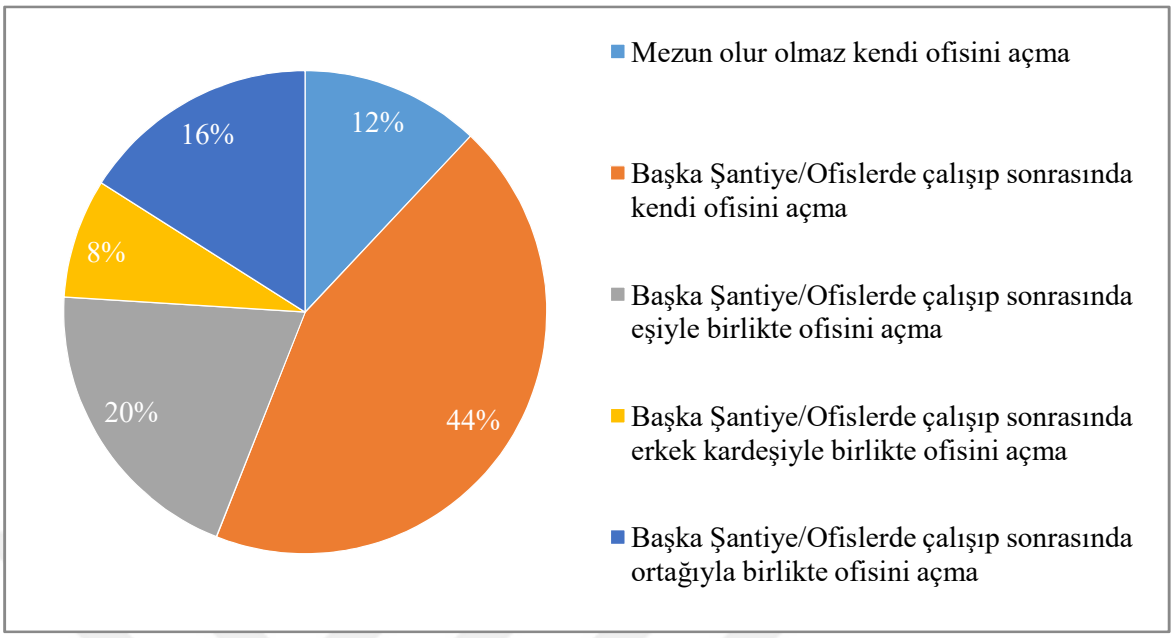
Bulgu 5: Başka Şantiye/Ofislerde çalışıp sonrasında ortağıyla birlikte ofisini açma

"2004- 2005 yılları arasında ATB Mimarlık'ta Restorasyon proje çizimi ve kontrolü olarak çalıştım. 2005 - 2007 yılları arasında Nilüfer Belediyesi İmar Müdürlüğü Mimari Tetkik Bölümünde Mimar olarak görev aldım. Ardından 2008 yılında kendi firmam olan Desem Mimarlık'ı kurdum." (Deniz Ildız Öner)

"Mezun olduktan sonra ilk yıl Ali İskeçeli Mimarlık ofisinde çalıştım, burada iç mimari projeler üzerine çalışıyorduk. Daha sonra bir yıl kadar Yalkı Mimarlık'ta çalıştım; orada ağırlıklı olarak villa ve fabrika projeleri üzerine çalışıyorduk. İstanbul'daki Bosch idari ofisini tasarladım orada çalıştığım süre içerisinde. Ofisimi açmadan önce son olarak iki yıl Bakgör İnşaat firmasında çalışırken Bursa Balat'ta binin üzerinde konut projesine imza attım. 2016 yılında da kendi mimarlık ofisim olan Beta Design Studio'yu kurdum."(Makbule Ece Hırka)

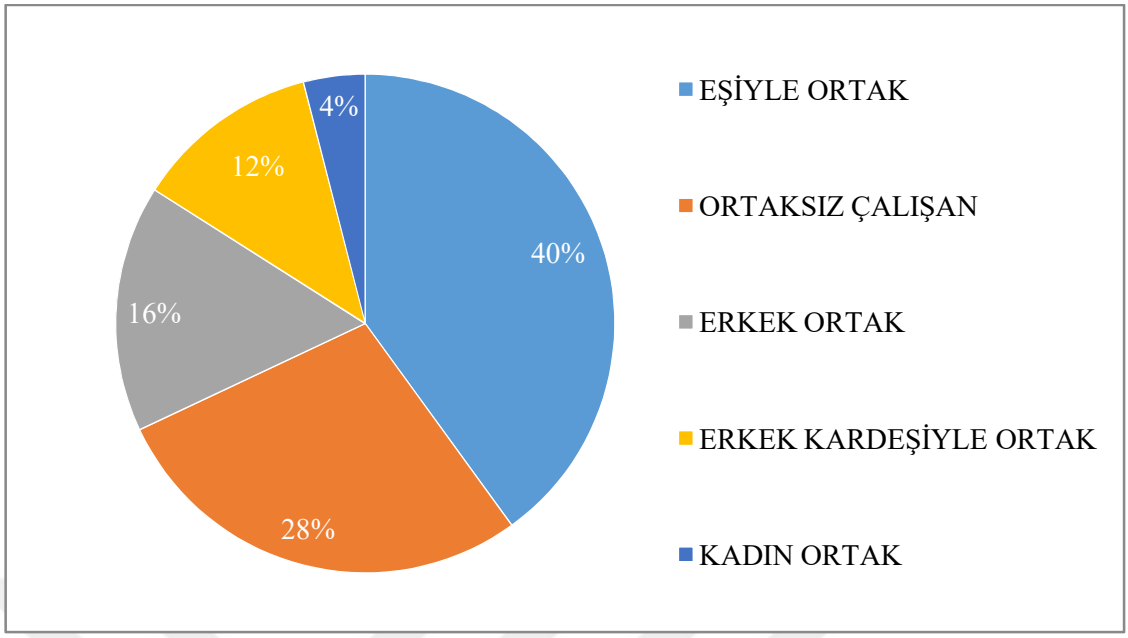
“Ben mezun olur olmaz bir inşaat şirketinde çalışmaya başladım. İki buçuk sene orada çalıştım. Müteahhitlik firması olduğu için orada zaten tek mimar bendim. Tüm mimarlık işlerini ben yapıyorum. Sonrasında hemen bir kadın ortağımla beraber bir şirket kurduk. Dekorasyon üzerine devam ettik uzun yıllar. İIlk etapta öyle başladık. Beş altı sene kadar ortağımla devam ettik. Sonrasında o yurt dışına gitti ben tek devam ettim. Uzun yıllar dekorasyonla ilgilendim, 2000'den beri ben mimari proje yapmaya başladım diyebilirim. Ondan öncesi daha ziyade iç mekandı.”(Nilgün Temelöz Değişmen)

“Bir yerde mezun olduktan sonra sekiz sene aktif çalıştım o da ikinci Bir dönüm noktası. Bir yerde bu kadar uzun süre çalıştığınızda o ofisin sahip oldu tüm ekole sahip olursunuz. Ben İTÜ mezunu bir mimarla çalıştığım için sonrasında aslında yüksek lisans da çok istedim ama yapamadım. İTÜ mezunu Birinin yanında yüksek lisans yapmış gibi oldum. Hep öyle diyorum bu da benim mesleğim ile ilgili bir farklılık. Sekiz yılın sonunda evlendim anne oldum. Erkeklerin Askerlik gibi bir ayrımı oluyor, biz kadınların da dokuz ay hamilelik ondan sonra anne olma gibi orada bir yıllık bir boşluk var. Bu bir senenin sonunda hiç başlamam, hiç geri dönmem derken, bir anda baktım ki ben sekiz senede çok şey kazanmışım. Daha önce çalıştığım firmada o kadar uzun süre kalınca doğal olarak müşterilerle bire bir ilişkiler kuruyorsunuz. Sadece müşterilerle değil aslında piyasada yapı denetim sektöründe, projeyi oluşturan diğer inşaat mühendisleri, elektrik mühendisleri, harita mühendisleri, jeoloji mühendisi tüm arkadaşlardan böyle bir çevre edildiğimiz için ister istemez size değişik yerlerden iş teklifleri geliyor. Böylelikle sen neden kendi yerini açmıyorsun dedim. Başka yerlerden başka ofislerden de teklif geldi tabii ayrıldıktan, anne olduktan sonra. Onlarla devam etmek yerine dedim ki ben bu işi artık kendim yapabilirim. Dediğim gibi benim için yüksek lisans sekiz sene bir şekilde sürdü. Sonra oğlum bir yaşına gelmeden ofisimi açtım. 2010 yılından beri kendi ofisimi yönetiyorum, on ikinci senem.”(Zümre İlgün Selçuk)

Şekil 4.7. Katılımcıların mezuniyet sonrası deneyimleri

Katılımcılar mezun olduktan sonra %44'lük büyük bir oranla başkalarına ait ofis ve şantiyelerde çalışıp, sonrasında kendi ofislerini açmışlardır. %20'lik bir oranla katılımcılar başkalarına ait ofis ve şantiyelerde çalışıp sonrasında eşleriyle birlikte ofislerini açmışlardır. Katılımcıların %12'si başkalarına ait ofis ve şantiyelerde çalışıp sonrasında ortaklarıyla ofis açarken, %8'lik kısım erkek kardeşleriyle birlikte ofislerini açmıştır. %12'lik Bir oranla katılımcılar, mezun olur olmaz kendi ofislerini açmış ve meslek hayatına giriş yapmıştır (Şekil 4.14).

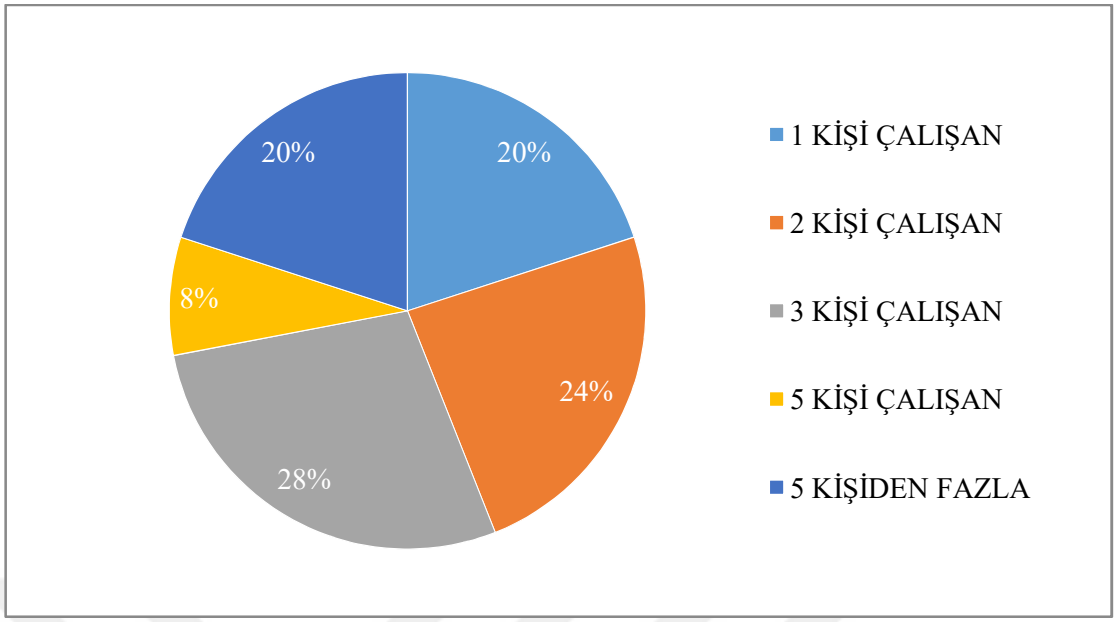
Şekil 4.8. Katılımcıların şirket ortaklıkları

4.1.4. Katılımcıların ofis ve çalışma ortamına ilişkin bulgular

Katılımcıların %40'ı eşleriyle ortaklık yapmaktadır. %28'i ise ortaksız çalışmayı tercih etmektedir. Ortaklı çalışanların %16'sının erkek ortağı, %4'ünün kadın ortağı bulunmaktadır. %12'lik Kısım ise erkek kardeşiyle ortaklık yapmaktadır (Şekil 4.7).

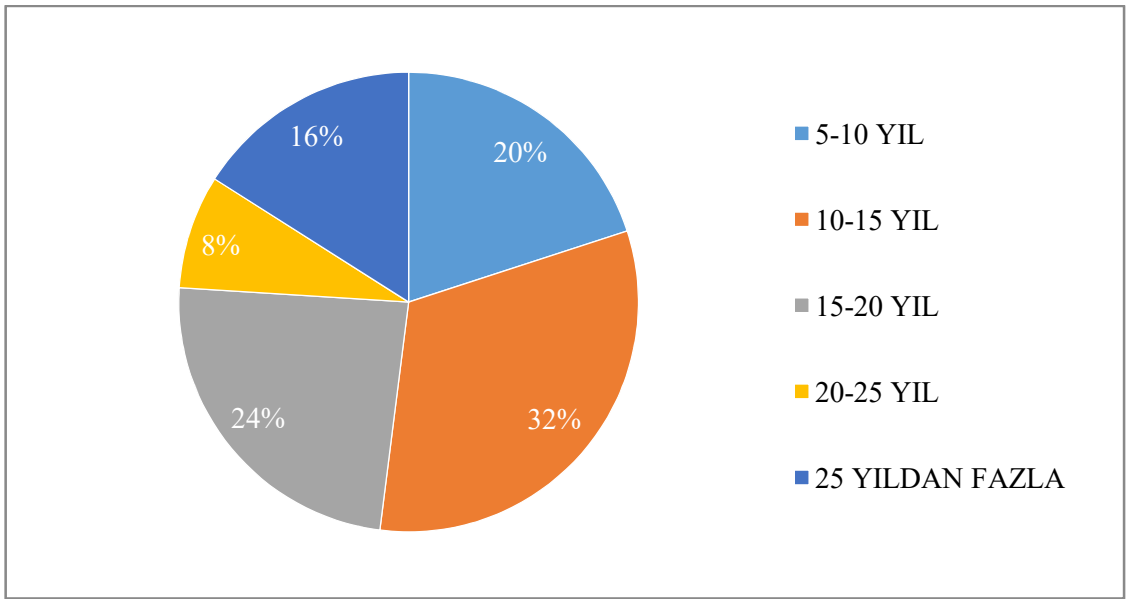
Görüşülen 25 kadından 10'u eşiyle ortaklık yapmaktadır. Bu kadınların 3'ü de geçmişte eşleriyle ortaklık yapmıştır. Bu durumda kadınların yarısından fazlası eşiyle ortaktır ya da geçmişte bir ortaklıkları olmuştur.

Katılımcıların %28'i üç kişilik bir ekiple çalışmaktadır. %8'lik bir bölümün 5 kişilik bir çalışma ekibi vardır. %20'si tek başına çalışırken, diğer %20'lik kısım ise 5 kişiden kalabalık bir ekibe sahiptir. Katılımcıların %24'ü ise 2 kişilik bir ekiple çalışmalarını devam ettirmektedir (Şekil 4.8).

Şekil 4.9. Katılımcıların ofislerindeki çalışan sayıları

Katılımcılardan %32'sinin şirket faaliyeti 10-15 yıldır, %24'ünün 15-20 yıldır, %20'sinin 5-10 yıldır, %8'inin ise 20-25 yıldır faaliyetleri sürmektedir. %16'lık Kısmın şirket faaliyetleri ise 25 yıldan uzun süredir aktif olarak devam etmektedir (Şekil 4.9).

Şekil 4.10. Katılımcıların şirket faaliyetleri

4.1.5. Katılımcıların Bursa ve Bursa dışında müellifi olduğu projeler

"Özel mülkiyete ait Mudanya, Kurşunlu, Görükle ve Nilüfer ilçelerinde Konut Kooperatif yapıları, Ticari ve Sanayi yapıları, Otel ve Öğrenci yurdunun mimari projeleri ile kamuya ait; Bursa, Balıkesir, Mustafakemalpaşa, Mudanya, Yenişehir, Sapanca, Bilecik, Gölyazı'da Anıtsal ve sivil mimarlık örneği yapıların rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri müeelifiyim. Mudanya-Misi-Gölyazı sokak sağlıklaştırma projelerini hazırladım. Konut ve ticari yapıların iç mekan tasarımı ve uygulamalarını yaptım." (Ayla Efe)

"Bursa'da Hüdavendigar Camii, Endüstri Meslek Lisesi'nin bahçesinde İbrahim Paşa Hamamı, Heykel'de Müezzin evi, Hacılar camii, Karacabey Issızhan, Karacabey Ulucami, Ayvalık'ta Cunda Despot Evi (şu an ki işlevi otel), Ayvalık'ta otel, konut ve işyeri projeleri, Burdur'da konut ve Cami, türbeler, İznik Ayasofya Müzesi, İznik 1. ve 2. Murat Hamamı, İznik'teki türbeler, İznik Kaymakamlık binası, İznik Süleyman paşa Medresesi, Yenişehir Sinan Paşa Medresesi, YenişehirPostinpuş Baba Zaviyesi, Bilecik Köprülü Mehmet Paşa Kervansarayı, Cumhuriyet Caddesi sokak sağlıklaştırması, Kestel sokak sağlıklaştırması, Şehreküstü Meydanı ve sokak sağlıklaştırması, Bursa' da konut ve fabrika projeleri, Salihli, Afyon, Karacabey, Eskişehir ' de fabrika projeleri, Besi çiftlikleri, Sütaş fabrika ve besi çiftlikleri, Milli eğitim okul projeleri, anaokulu ve okul projelerini sayabilirim." (Aysel Atabey)

Montania otelin müellifiyim. Güncellenmiş restitüsyon restorasyon projelerini hazırladım. Birçok Konut Projesi ve iç mekan uygulamaları var. Yalnızca Bursa'da değil, İstanbul'da, İzmir'de, Marmaris'te, Rusya'da, Budvada da iç mekan uygulamalarım var. Spesifik olarak otel ve gıda sektörüne hizmet veren mekanlarda daha fazla iş yaptığımı söyleyebiliriz. Otel işi daha çok yaptım. Marmaris'te çok otel yaptım. Bunun dışında sinema işi de yaptım mesela fabrika işi de yaptım. Bursa'da Fabrika işi yapmamak zaten mümkün değil. Karsan'ın işlerini yaptım. Ford bayilerinin Türkiye çapında projelerini aldım, renovasyonu yaptım mesela. Şu anda da İzmir'de bir tatil köyü projesi yapıyoruz. (Ayşe Şener Coşkun)

"Uzun zamandır sektörde villa, konut, fabrika, idari bina, otel vb. farklı projelerle kullnıcılar için projler hazırladık. Birkaç tane önrek vermek gerekirse: K7 Binası Project Euromed Projesi (Oyak-Renault Otomobil Fabrikaları A.Ş.), V4 Binası Projesi (Oyak-Renault Otomobil Fabrikaları A.Ş.), 15 TGS Bina Projesi (Oyak-Renault Otomobil Fabrikaları A.Ş.), Döküm Binası Projesi (Oyak-Renault Otomobil Fabrikaları A.Ş.), Nesquik Binası Local Mixer üçüncü kat genişletme, yeni Local Mixer genişletme projeleri, Kalite Laboratuvar genişletme ve depo genişletme projeleri (Nestle Gıda A.Ş.), Magneti Marelli Mako A.Ş. Arge Binası, Coşkunöz Metal Form Ar-Ge ve Eğitim Vakfı Binası, UCLA Academy dil okulları, Karbür fabrika İdari Binası, Yaylacık A.Gün Evi Villa Projesi, İnegöl Ergül Evleri villa projesi, Ortar İnşaat iç mekan tasarımı, Bursa Büyükşehir Belediyesi Çekirge tam olimpik kapalı yüzme havuzu projesi, Çavuşoğlu Grup konut & ticaret projesi. Şuan devam eden projelerimiz arasında: Kadıköy kentsel dönüşüm konut projesi, Ankara Günalan Köyü Evren A. Evi villa Projesi, GESU Arıtma fabrika idari bina projesi, Yenişehir'de Fine Food cephe yenileme ve iç mekan tasarımı, YAFA idari bina cephe ve iç mekan tasarımı." (Ayşe Terzioğlu)

"Şuanda serbest devam ettiğimiz projeler var. Şuanda ZİÇEB projemiz var mesela zihinsel engelli çocuklarla ilgili çalışmalar yapan bir vakıf oraya mesela anaokulu projesi, eğitim binasıprojesi hazırladık. Türkiye'nin her yerine aslında çok farklı pek çok proje yaptık şimdiye kadar. Konut olarak şuanda Kayapa'da devam eden site projelerimiz var. Bursa'da çalıştığımız konutlar ve villalar var." (Banu Bayrak Tümer)
"Erbil Sheraton Otel, Erbil FourPointsby Sheraton Otel, Erbil Aloft Otel, Brussels Midpoint, Newyork Warehouse Project, Mersin Model Fabrika & İnovasyon Merkezi, Ankara Teknopark 3. Etap İstanbul Anka Otel. Ankara İpek Otel." (Başak Kuyumcu Kumbay)

"Bursa Büyükşehir Belediyesi İstanbul Caddesi karma Yapı kentsel dönüşüm projesi satış ofisi, Nilüferköy'de Villa 717, Villa S, Bursa Büyükşehir Belediyesi İstanbul Caddesi karma Yapı kentsel dönüşüm projesi, Büyükorhan'da Villa projesi, VillaNova, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yiğitler Mahallesi kentsel dönüşüm projesi, Bursa, 2022

Gümüştepe'de Villa Panaroma, Sofya/Bulgaristan'da Cloud House, iç mekan tasarımı projelerimiz arasında." (Cansu Arcan Mumcu)

"Yıldırım'da Ahmet Özata Evi, Kestel İş Merkezi, Ören Butik Otel, Barakfaki'de SarıçelikFabrika, Ören Kır Düğünü Tesisi, Fethiye Eczane ve Konut Projesi, Beşli Yaman Çinçeoğlu İş Merkezi ve Konut Projesi, Mustafa Kemal Paşa Belediyesi Pazar Alanı, Giem Yapı İş Merkezi, Erdoğan Peşken Konut ve Dükkan Bursa, Isışah Fabrika Showroom Projesi Mimari projelerimiz.

Ömür Köftecisi, Feriha Uyar Kız Meslek Lisesi, Viktroria Sayar Evi, GiemYapı - Seray Konut Yapı Kooperatifi - Peyzaj Projesi, GiemYapı - Günce Konut Yapı Kooperatifi - Peyzaj Projesi, Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği Tiyatro Oyunu - Dekor ve Sahne Tasarımı, Derya Beyi - Akvaryum Dükkanı, Ebru Noyan Evi İç mimarlık, peyzaj projelendirme ve uygulamalarımuz arasında.

Muradiye'de Selma & Doğan Yavuz Evi, Tophane'de Mülkiyeliler Derneği Lokali, Heykel'de VaiziyeMedresesi, Nevşehir Avanos'ta İsmail Yaman Evi ve Ahmet Tuğ Evi, Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası - Fenerli Köşk Projesi, Faruk Dinçşahin Evi, 1496 Envanter No.lu SMÖ Yapı Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Projeleri

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin Reyhan Paşa Hamamı, Maksem Darphane Yapısı ve Yeni Yapı Projesi, Fatma Baran Evi, Doğancı Köyü Camii, Aksu Köyü Çeşmesi ve Meydan Düzenlemesi, Cumalıkızık Hanımlar Konağı, Cumalıkızık Müze, Keles Kemaliye Köyü Camii Kalemişleri, Mudanya Eski Cami(Kethuda Halil Ağa Cami)ÇeşmesiRölöve, Restitüsyon, Restorasyon Projeleri, Keles Kemaliye Köyü Camii, Yumurcaklı Çeşmesi, Sultan Suyu Çeşmesi ve Cumhuriyet Çeşmesi, Gemlik HagiosAberkios Kilisesi, Gürle Köyü Cumhuriyet Çeşmesi, Gürle Köyü Sultan Suyu Çeşmesi, Mudanya Mütareke Müzesi, KadunÇemberciEvi, ArapşükrüCafe, Bursa Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü, Cumalıkızık Camii Kalemişi Projesi, Şeyhmüftü Camii Kalemişi Projesi, Mustafa Saraç Evi, Gölpazarı/Bilecik'te Kasımlar Köyü Camii Kalemişleri, Rölöve, Restitüsyon, Konservasyon, Onarım Projeleri, Kulaca Köyü Camii Kalemişleri.

Bursa Vakıflar Bölge Müdürlüğü - Muradiye Medresesi, Yenişehir Ulucami, Mudanya Camii Atik (Kethuda Halil Ağa) Camii ve İmam Evi, Bursa Ulucami, Bursa Orhan

Cami, Bursa Veled-i Veziri Cami, Sakarya Sakarya Cumaaltı Köyü (Sultan Orhan) Camii ve Sakarya YunuspaşaCamii Projeleri.
Bursa Nilüfer Belediyesi'nin Gölyazı Ahşap SMÖ Yapı Projesi. Bursa Gemlik Belediyesi'nin Gemlik Umurbey Tipoloji Çalışması Rölöve & Restorasyon projelerimiz arasında." (Deniz Ildız Öner)

"Mesela Kayapa, Balkan, İrfaniye Mahallesi taraflarında, 23 Nisan, Geçit taraflarında. Daha önceki senelerde daha Osmangazi yoğunluktaydı. O dönem Osmangazi ve Yıldırım ağırlıklı çalışıyordum. Daha çok Yunuseli ve Demirtaş'ta işlerimiz vardı şimdi hiç kalmadı zaten tamamen temizlendi diyebilirim orası. Bir dönem elli altmış müteahhitin bir sokakta olduğu bir bölgede şu anda bir iki tane müteahhit ayakta kaldı. İşlerimi ofisimi de Nilüfer'e taşımamla, krizin de biraz etkisiyle bu anlamda Demirtaş Yunuseli millet Mahallesi elmasbahçeler Mahallesi tarafında yoğun olan işlerimiz şu anda neredeyse bitme noktasında şu anda genelde yaptıklarımız genelde villalar yoğunluklu, Yunuseli'nde birkaç tane devam eden işimiz var. Daha çok konut üzerine çalışıyoruz. Konutların altlarına da dükkan, ofis tarzında direkt izin verilen bölgeler var. Onlarda da alt katları dükkan ya da ofis olarak tasarlıyoruz." (Ece Konuşkan Sevinç)

"İstanbul'daki ilk yıllarımda bir Mimarlık ofisinde çalışmamdan sonra kendi ofisimi kurdum. Üç yıl kadar İstanbul'da Çalıştım. O sırada Eyüp'te ve Fatih'te tarihi çevre içinde önemli yapıların yakınlarında birtakım küçük restorasyon projeleri yaptım. En büyük çaplı olanı bir butik otel ve market projesiydi. İlk yıllarımızda öyle küçük projeler yaptık. Bursa'da Yeşil Türbe'nin restorasyon uygulamalarını, Bursa Büyükşehir Belediyesi'nde Geyve Han'ın, Şehbender Konağı ve Fabrika-i Hümayun yapılarının rölöve ve restitüsyon projelerini hazırladım." (Elif Şehitoğlu)

"Müellifi olduğum projelerden bazıları: Yönder Okulları, Şahinkaya Okulları, Hexagon Okulları. Medicana Hastanesi, Jimer Hastanesi. Central Balat konut projesi. Radisson Blu Otel Bursa. Çelik Palas Oteli Ek binası. Lotus Otel Bursa. Sınav okulları, İnegöl, Kestel, Balat, Mustafakemalpaşa, Demirci, Afyon,Milas kampüsleri" (İldam Aydın Bozbey)

"Nilüferköy'de S.M.A. Evi, O.Ü. Evi, Bademli'de A.G.H. Evi, Villa Pandora, Gümüştepe'de Güzel Selvi Villaları, Manzara Villaları, N.A.K. Evi, Fethiye Muğla'da Tiny House, S.A Evi, Glass House, Yenişehir'de İ.O. Evi, Trilye'de New Trilye Memory's Garden Projesi, Osmangazi'de Sevi Apartmanu ve Ayrık Otu Atölyesi, Bursa Uludağ Üniversitesi Kampüsü'nde Dr. Arif Ağaoğlu Mühendislik Laboratuvarları Projelerim arasında." (Makbule Ece Hırka)

"Bursa ve ilçelerinde müellifi olduğum bazı projeler: İlkay Sitesi 1992, İhsan Yıldırım Evi 2003, Bursa Motorlu Araçları Ticaret ve Sanayi A.Ş. İşyeri 2004, Ali Osman Keleş Evi 2005, Erdoğan Noyan Evi 2007, Cevher Sitesi 2008, Doğan Güneş Sitesi2011, Cankent Sitesi 2012, Oğuzhan Hamzaoğlu Villaları 2013 vb."(Neşe Demiröz)

"Bayağı uzun bir liste, tabii bunların hepsi çok büyük binalar değil. İrili ufaklı. Bazen iki katlı bir ev yaparsınız bazen beş Blok bir site yaparsınız. Müellifi olduğum projeler irili ufaklı elli ile yüz arasındadır diye düşünüyorum. Şu anda daha çok fabrika çalışıyoruz mesela. Sanayi tesisi daha fazla. Dediğim gibi endüstri mühendisi ortağım var. Öyle olduğu için fabrikalara daha fazla yönelme şansımız oldu. Sanayi tesislerinde de bir canlılık var. Tabii dönem dönem şehrin neye ihtiyacı varsa ona yöneliyorsunuz, ama Bursa bir sanayi şehri olduğu için her zaman sanayi ile ilgili işler vardır. Biz bu aralar sanayiye yöneldik. On küsür tane fabrika yapımız vardır. Onun dışında konut ve ticaret var yönetim binaları var, tekli konutlar var villalar gibi. Onun dışında kendi yaptığımız yap sat var. Onu da deneyimlemek istedik. O da insana çok fazla tecrübe katan bir şey. Müteahhitlerle çalışıyorsunuz ve bazen onlara çok kızıyorsunuz neden böyle düşünüyorlar diye. Şöyle bir şey var ki siz de masanın diğer tarafına, müteahhitlik kısmına geçtiğiniz zaman aslında onlarla biraz empati kurmaya başlıyorsunuz. Diyorsunuz ki burada maliyeti düşürmek zorundayım. Onu da anlamak için ufak bir yap sat deneyimimiz de oldu." (Nilgün Temelöz Değişmen)

"Genelde konut ağırlıklı çalışıyoruz, bunun yanında iş merkezi, fabrika projelerimiz de var, şehir içinde ve şehir dışında iç mekan tasarımlarımız da bulunuyor." (Öznur Topçu Kaymak)

"Yurtiçi ve yurtdışında turizm binası, sağlık binaları, kamu binaları, ticari binalar konusunda branşlaşmış olup, çok sayıda malikâne, residance, restoran, mağaza vb. tasarım konularında faaliyet göstermekteyiz. Bursa Jimer Hastanesi, Erikli Su Nestle Waters yönetim binası, Bursa İpekiş Tekstil yönetim binası, Bursa Matlı Holding Yönetim Binası, İstanbul Nida Kule Beyçelik Holding Yönetim Binası, Bursa Rollmech Otomativ yönetim binası, Bursa Korayspor yönetim binası, Kamu binalarında ise; Bursa Büyükşehir Belediyesi Hizmet Binası, BTSO (Bursa Ticaret ve Sanayi Odası) Altıparmak Hizmet Binası projelerimizden bazılarıdır. Turizm binalarında ise mimari grup olarak Bursa Marigold Termal & Spa Hotel, Montenegro(Karadağ) Podgorica Ramada Hotel, Bodrum Kervansaray Resort Otel, Marmaris Kervansaray Hotel, Bursa Anatolia Hotel, Uludağ Bof Mysios Otel (2. Bölgede), Bursa Ramada Otel, İnegölMobilya Kent Marrion Hotel, Bursa Kervansaray Tarihi Hamamı ve Bursa Keçeli Tarihi Kadınlar Hamamı restorasyon projeleri gibi projelere imza atmaktayız. Turizm binaları ve idari binalar konusunda branşlaşmış olmamız firma olarak farklılığımızı ortaya koymaktadır. İşlerimizi güven duygusu üzerine inşa ederek sonucunda da kaliteli ve yaşanabilir mekânlar oluşturmak firma olarak en temel ilkemizdir. Plan B olarak hedefimiz daha öncede yaptığımız gibi Bursalı bir firma olarak yurt dışı ve yurt içinde çok farklı projelere imza atmaktır." (Seçil Bulcan Ürküt)
"Bursa ili ve çevre ilçelerde site projeleri, şahsa özel villa projeleri, fabrika, şirket idari binalar, çarşı, otomobil showroom, okul, kreş vb. gibi alanlarda pek çok projemiz yer almaktadır." (Şakire Derya Koçak Demirtaş)

"Bursa dışında da projeler yaptık. Çanakkale'de iki proje yaptık biri ofis biri konut projesi olmak üzere. Eshişehir'de bir proje yaptım. İlçeler olarak İnegöl'de birkaç proje yaptım. Ruhsat alma süreci her belediyede değişiyor hepsi birbirinden farklı." (Şeniz Döver)

"Farklı şehirlerde (Eskişehir, Balıkesir) konut ve fabrika projelerim var. Ara ara Bulgaristan'da da proje yapıyorum. Tabi orada resmi olarak proje müellifi olamıyorum ne yazık ki. Buradaki müşteri profilimin Bulgaristan'daki yatırımlarına bağlı olarak çalışmış oluyorum. Avan projeyi ben tasarlıyorum, nispeten uygulama projeleini de tamamlıyorum ancak ruhsata bağlı bürokrasi işini Bulgaristan ' daki çözüm ortağım

sağlıyor. Genel olarak fabrika ve konut yapıları çalışıyorum. Bazen de ticari yapıların sonradan kurs ve özel okul gibi farklı fonksiyonlu yapılara dönüşmesi gibi işlerim de oluyor. Siteler, villalar, bitişik nizam tekil konut yapıları, depolar ve fabrikalar ağırlıkta çalıştığım proje çeşitleri. Tüm süreciyle birlikte kentsel dönüşüm projelerinde de çalıştım. Katar'a iki çiftlik projesi yaptım. Hakim ve deneyimli olduğum proje türü için fabrikave konut diyebiliriz. Bursa'nın yapılı çevresine etkisi tartışılır(Göreceli bir konu çünkü bu) ama çokça konut projesi yaptığımı söyleyebilirim. Müellifi olduğum projelerimin her zaman bire bir uygulandığını söyleyemem. Genel olarak mimarın bilgisi dışında bazı belediyelerin de oluru ve tepkisizliği nedeni projelerde birtakım değişiklikler yapılabiliniyor. İlgili erk tarafından bu konunun takibi için engelleyici ve caydırıcı yaptırımlar olmadığı için maalesef serbest mimarların geneli için bu bir sorun. Hukuken ruhsat projesine uyma zorunluluğu varken birtakım imtiyazlarla bu konunun gözardı edilmesi çok rahatsız edici. Bazen de mimarın haberi dahi olsa bu değişiklikler müşteri sürekliliği kaygısı ile gömezden geliniyor." (Şirin Rodoplu Şimşek)

"Genel olarak bahsedeyim benim müellifi olduğum projelerin geneli Bursa'da. Bir tane Kütahya'da bir fabrika projesi var. Benim daha önce 9 sene çalıştığım inşaat firmasında çok fazla fabrika yaptık biz. Fabrikanın yanında Yenişehir'de yükseköğretim kurumu yaptık. Bademli'de Necla Orhan İlkokulunu yaptık. Yine Bademli'de birçok villa projesi yaptık. Çiftlik evi yaptık. Aslında orada çalışırken bunların birçoğunun projesinin içinde bir fiil oldum. Bu projeler imza olarak direkt baştaki kişinin imzasını taşıyor fakat bunların hepsinde proje tasarımında çok emeğim vardır. Ayrıldıktan sonra da ağırlıklı olarak yine fabrika üzerine projemiz oldu. Hasanağa organize sanayi bölgesinde var, Ar-ge Merkezi var. Resmi anlamda Bursa dışında bir projemiz olmadı ama Bursa'da yaklaşık yüz küsur projede müellif oldum."(Şule Çalışkan)

"Bursa dışında projelerimiz oldu fakat daha çok fason sayılabilecek projeler. Tasarımlarını yaptıktan sonra ruhsat süreçleri çok daha zor olduğu için o kısımları başka bir mimar arkadaşla yürüttük aslında bir iş birliği içerisinde yürütüldü işler."(Zehra Sarıoğlu)

"Uğur Mumcu kültür merkezinin rölövesini yaptım, her zaman anıtsal yapı projesi yapmak kısmet olmaz. Ben genel olarak konut projeleri yapıyorum ama restorasyon projelerinde, restitüsyon ve rölöve projelerinde de yoğun bir şekilde çalıştım çünkü Mudanya'da zaten ortamı var. Eski eserler, tescilli binalar çok miktarda var elimizde. Zaman zaman Osmangazi ve Nilüfer Bölgesinden de işlerim oldu fakat genellikle Mudanya, Güzelyalı, Zeytinbağ taraflarında yoğunlaştım. Zaten Mudanya'lı olduğum için burada belli bir çevrem oluştu onun üzerinden yoğun bir şekilde çalıştım. Daha çok konut projesi yaptım ama baktığım zaman bir zeytinyağı fabrikası yaptığımı hatırlıyorum. Bir kilise rölövesi yaptığımı hatırlıyorum. Tirilyede bir zeytin tesisi, bir keçi çiftlik projesi, Mudanya'da zeytin hali projesi yaptım. Doğal-ya otel projesini yaptım. İki yüz dairelik site projesi, üç yüz dairelik Seyirtepe sitesi projesi, Bademli'de villa projelerini de saydığımızda genel olarak konut ve restorasyon alanında yoğunlaştığım netleşiyor. Proje üzerinde yoğunlaşmama rağmen eşimin şirket ortağı olarak iş ortamıma katılmasıyla inşaat da yaptık. Mesela şuanda bunduğumuz ofisin yerinde eski bir bina vardı burayı ofis olarak tasarladım, projesini ben yaptım inşaatını eşimle birlikte yaptık. Örneğin annemin iki tane müstakil evinin inşaatlarını yaptık."(Zeynep Yıldırım Şen)

Bursa dışında, Balıkesir'de villa projeleri yapıyorum. Ankara'da villa projesi yaptım. Onun dışında şehir dışında iş yapmadım Bursa'da daha çok ağırlıklı Görükle ve Özlüce bölgesinde konut iş yapıyorum. İki tane hastane projem var. Bursa'da Yıldırım bölgesinde ve Nilüfer'de iki tane hastane projesi yaptım. Çoğunluğunu konut oluşturuyor. Fabrika olarak da birkaç tane Sanayi tesisi projesi yaptım ama ağırlık olarak konut işlerinde devam ediyorum.(Zümre İlgün Selçuk)

4.2. Katılımcıların Tasarım Düşüncesinin ve Serbest Mimarlık Pratiğinin Gelişimine Ait Bulgular

Bu bölümde katılımcıların tasarım düşüncesinin arka planı ve mimarlık pratiğinin gelişimi araştırılırken, mimarlık mesleği ile ilişkileri sorgulanacak, mimarlık mesleğini seçmedeki temel motivasyon kaynağı ortaya çıkarılacaktır. Mezun olunan okulda görülen mimarlık eğitiminin katılımcıların meslek pratiğinde sağladığı faydalar ve kendilerine olan katkısı okullar özelinde araştırılacaktır. Ardından katılımcıların tasarım düşüncelerinin gelişiminde etkili olan faktörler sorgulanıp sınıflandırılacaktır. Bir sonraki soruyla teknolojideki değişimlerin, katılımcıların mimarlık meslek pratiğine katkıları araştırılacaktır. Sorgulanacak diğer konu ise katılımcıların bir kadın mimar olarak proje ve şantiyelerde karşılaştığı zorluklardır. Son olarak katılımcıların yarışma projelerine katılımları ve verdikleri önem gözlemlenecek ve Bursa'da yapılı çevreye etki etmiş bir çalışmalarını anlatmaları istenecektir.

4.2.1. Katılımcıların mimarlık mesleğini seçmedeki temel motivasyon kaynağı

Bulgu 1: Çevrenin yönlendirmesiyle mesleğe giriş yapanlar

> *"Lise son sınıfa kadar mimarlık mesleğini düşünmemiştim. Bizim dönemimizde Fen ve Edebiyat Bölümleri vardı. Bursa Kız Lisesi Fen bölümünde okuyordum. Matematik ve Kimya tercihimdi. Mimarlık öğrencisi arkadaşımın önerisiyle mimarlık eğitimiyle ilgilendim ve merkezi sınavdan sonra arkadaşımın desteği ile yetenek sınavına hazırlandım. Umutsuz girdiğim yetenek sınavını kazanmam mesleki tercihimi de yönlendirdi. Yıllar geçtikçe doğru bir karar olduğunu, Mimarlık mesleğinin kavramlarını uygulama mücadelesinin yaşamıma değer kattığını düşünüyorum."(Ayla Efe)*

> *"Lisede benim matematik öğretmenim kadınlara mimarlık mesleğinin yakıştığını söylerdi. Aslında ben öğretmen olmak istiyordum, onun da tavsiyesiyle böyle bir yönlenme oldu. Lisedeki matematik öğretmenimin yönlendirmesiyle seçtim." (Zeynep Yıldırım Şen)*

"Aslında ben mimarlık seçmeyi lise dönemimde hiç düşünmemiştim. Diş hekimliği okumak gibi bir düşüncem vardı o yıllarda. Fakat mimarlığı seçmemde dershane hocalarımın payı büyük. Şuanda iyi ki mimarlık mesleğini seçerek mimarlık eğitimi almışım diyorum. Mimar olduğum için mutluyum ve mesleğimi severek yapıyorum." (Makbule Ece Hırka)

"Lisede benim özel ders aldığım bir matematik öğretmenim vardı. Sosyal yönün ağırlıklı diyerek bana ısrarla mimarlık yazmamı söylemişti. Onu dinleyerek mimarlık yazdım aslında, o destek olmuştu bir tek. Açıkçası bölüme çok da bilinçli gelmedim. Genelde kız çocukları olarak kolon ne temel ne bilmeden, inşaatı görmeden büyüyoruz. Kadınların dezavantajı biraz da bu. Baba ya da anne mimar, mühendis değilse okula hiçbir şey bilmeden gittiğin için aslında biraz da geriden başlamış oluyorsun mesleği bilenlere göre. Ben sıfırdan öğrendim diyebilirim. (Şeniz Döver)

"Benim kuzenim inşaat mühendisi. Galiba o dönemde kendine bir ekip arkadaşı arayışı içindeydi, Mimarlık mesleğine beni yönlendiren o oldu diyebilirim. Ama o zamanlar ben mimarın tam olarak ne yaptığını bilmiyordum. Belki küçük şehirde yaşamanınbir dezavantajı. Çevrede mimarın ne yaptığını bilen çok fazla yoktu. (Cansu Arcan Mumcu)

Bulgu 2: Tesadüfi olarak meslek seçimi yapanlar

"Biraz tesadüfi oldu aslında ben daha çok işletme-iktisat okumak istiyordum. Bizim zamanımızda matematik ve fen ile ilgili her bölümü yazabiliyordun. Ben işletme, matematik mühendisliği, kimya mühendisliği, tıp, yazmıştım. Kimyayı ve matematiği çok seviyordum. Sadece bir tane de mimarlık yazdım. Çok enteresan hikayesi vardır bu bölümü seçmemin; biz iki arkadaş sınava birlikte hazırlanıyoruz, arkadaşım mimarlık istiyor, ben ise işletme-iktisat... O İşletme iktisat kazandı, ben de mimarlık kazandım. Tabii ilk etapta okula başlayınca zorlandım. Başka bir bölüm kazanmak için o sene üniversite sınavına tekrar girdim. Birinci sınavı geçtim, ikinci sınavda vazgeçtim. Demek ki 'ben bu

bölümü sevmeye başladım' diye geçirdim aklımdan. Mimarlık aslında zor ve çok emek isteyen bir meslek. Şu an da hiç pişman değilim ve mesleğimi çok seviyorum. Kadına çok yakışan bir meslek" (Aysel Atabey)

"Dürüst davranayım meslek seçimim tesadüfi oldu. Çünkü bizim zamanımızda aileler çok bilinçli değildi. Biz çocuklarımızı yönlendirirken çok bilinçli şekilde ilerlemeyi tercih ettik, çocuklarımızı yönlendirmeye çalıştık. Artı öğretmenleriniz de artık daha bilinçli, mesela mesleğe yönlendiren rehber öğretmenleriniz var. Açık konuşmak gerekirse bizim zamanımızda öyle bir şey yoktu. Üniversiteye giren kadın sayısı da bu kadar fazla değildi. Ben matematikte daha iyi olduğum için Mimarlık-Mühendislik dallarını seçmem gerektiğini düşündüm ve onları yazdım. Mimarlık bölümü tuttu. Çok bilinçli bir şekilde seçtim diyemem. Aslında bir yerde kader bana güzel bir şey sunmuş oldu. Çünkü ben çocukluktan beri tasarımı seven, bir şeyler tasarlamaya bayılan bir çocuktum. Sonu güzel oldu, güzel denk geldi o açıdan şanslı hissediyorum kendimi." (Nilgün Temelöz Değişmen)

Bulgu 3: İçten gelen bir estetik kaygı ya da bir motivasyon kaynağı taşıyanlar

"Benim ne çevremde ne ailemde mimar yok, keşke olsaydı. Okulda Ahmet Eyüce hocamız vardı o bizi uyarırdı. "Bakın bu sınıfta annesi babası mimar olanlar var. Sizin onlara göre kendiniz daha çok geliştirmeniz lazım" derdi. Ama ben kendimi bildim bileli mimarlığı seviyordum. Temel motivasyonum biraz içten gelen estetik kaygısı diyebilirim. Her zaman binalara, onların şehirdeki dokusuna, dengesine dikkat ettim. O negatifsee beni rahatsız etti, pozitifse çok olumlu etkiledi. Yani her zaman hayatımda yaratıcılığı içinde olan bir meslek yapmak istiyordum. Sadece yaratıcılık içeren bir meslek de yapamayacağımı biliyordum çünkü her zaman analitik bir tarafım da vardı. Bunun da en güzel kesiştiği meslek grubunun mimarlık olduğunu daha on iki on üç yaşındayken anlamış, karar vermiştim." (Ayşe Şener Coşkun)

"Ben o döneme biraz tersten başladım diyebilirim. İlgimi çeken alan aslında restorasyondu. Tarihi alanlarda gezerken ne kadar güzel yapılar var, keşke bu yapılara bir katkım olabilse, büyüyünce bunlarla ilgilenebilsem diye düşünüyordum çocukken. Benim okuduğum dönemde Restorasyon'un dört yıllık bir bölümü yoktu. O yüzden önce mimarlık okuyup üzerine restorasyon okudum ama mimarlığa başladığım zaman hatta lise sonda diyelim, başlamadan hemen önce, dışarıda sokaklarda yürürken apartmanlara bakıyordum. Her apartmanı bir mimar çizmiyordur herhalde bu yapı bir mimardan çıkmış olamaz diye düşünüyordum. Aslında bir o kadar da işimize uzaktım doğrusu ama çok büyük zevkle okudum mimarlığı ve hep çok büyük zevkle çalıştım şimdiye kadar. İşimi çok sevdim yani." (Deniz Ildız Öner)

"Küçükken Mimarlığın ne olduğunu bilmiyordum açıkçası ama her zaman resim ve sanata ilgim vardı. Herkes benim resim öğretmeni ya da ressam olamamı bekliyordu. Daha sonra üniversite tercihlerini yaparken okulda ve dershanelerde rehber öğretmenlerimizin birtakım yönlendirmeleri oldu. Onların tavsiyeleri ile mimarlık bölümünü seçmiştim. Çok fazla bilmiyordum bölümü ama sonradan doğru bir tercih yaptığımı hissettim." (Elif Şehitoğlu)

"Ailem ve yakın çevremde inşaat sektöründe çalışan biri yoktu bu nedenle mimarlık mesleğini önceden hedeflememiş olabilirim. Ancak estetik kaygılar taşıyan yapıların nedenlerinisorguladığımı hatırlıyorum. Sanat tarihine ilgi duyardım, özellikle antik uygarlıklara ait barınma biçimlerive toplulukların yaşam tarzlarını analiz ederdim. Fen eğitiminin verdiği bu alışkanlıkla mimarlık eğitimisüresince zorlanmadım diyebilirim.(Ayla Efe)

"Mimarlık mesleğini seçerken temel motivasyon kaynağım mimarlığın kültür ve sanatla anılması sanırım."(Neşe Demiröz)

"Sanat ve tasarım hayatımın her noktasında ilgimi çekmişti. Mimarlık da benim için sanatın bir parçasıydı. Ortaokul ve lise yıllarımdan itibaren mimarlık okumaya karar vermiştim. O yıllarda da çevreme, yaşadığım ortamlara,

bulunduğum mekanlara daha irdeleyici bakmış, kendi kendime değerlendirmeler yaparak, hayalimde hep alternatif kurgular tasarlamışımdır. Bence mimarlık kişinin çok isteyerek veya severek okuması gereken bir bölümdür. Üniversite sıralaması veya çevre etkisi ile mimarlık mesleği tercih edildiğinde insana zor gelecektir. Hem de ilerdeki meslek hayatınızda başarınızı olumsuz etkileyecektir." (Şakire Derya Koçak Demirtaş)

"Ben çok eskiden beri mimar olmak istiyordum. Tasarımı çok severdim, çizim yapmak, bir şeyler tasarlamak, boyamak hoşuma giderdi. Matematiğim de iyiydi. Hepsinin bir arada olabileceği bir meslek grubu olduğu için mimarlığa yöneldim. Aslında şimdi daha tasarımsal bir alana yönelmek istesek çok fazla seçenek var. Bizim dönemimizde bu seçenekler biraz daha sınırlıydı, hem diploma sahibi olup hem tasarım yapabileceğiniz mesleklerin sayısı çok azdı. Günümüzde öyle değil. Tasarımcılık, çok daha farklı sektörlerde saygın bir meslek olarak sayılabiliyor. Ben mimarlık bölümüne çok isteyerek girdim. Tercihlerim de ağırlıklı olarak mimarlıktı. Hatta bir tane tercihimin haricindeki hepsi mimarlıktı diyebilirim." (Şule Çalışkan)

"Aslında benim çocukluktan itibaren resim ve tasarıma karşı ilgim vardı. Aslında mimarlıkla uyuşmayan sektör dışı giysi ve kadın kıyafetleri tasarlardım. Üniversite sınavına girdiğim ilk yıl ailemin baskısıyla tıp yazmak zorunda kaldım Allahtan ki o sene tercihlerimin yüksek oluşu ve benim yeterince çalışmayışım bahanesiyle ikinci sene şansımı tekrar denediğimde Mimarlık fakültesini kazandım." (Zehra Sarıoğlu)

"Kendi evimizin yapım sürecini bire bir gözlemledim. Harç, tuğla vs. çok ilgimi çekerdi, inşaatta da çok vakit geçirirdim. O anlamda muhakeme gücüm çok iyiydi. Mimarlıktan önce de üç boyutlu düşünebilme yeteneğim oldukça iyiydi. Her şeyden önce çok iyi bir gözlemciydim, hala öyleyim gerçi. Hafızam iyidir ve mantıken muhakemeyi iyi yaparım. Ezber bilgi sevmem. Yapı üretim sürecinde tasarımdan ve strüktür bağlamında aslında bir kurgu var ve o kurguya çok yatkın hissediyordum kendimi. Biyolojiyi bırakmamda teknik konulara

yatkınlığım çok etkili oldu. Esasen kafamda Makine mühendisliği, Mimarlık ve benzer mühendislikler vardı. Mimarlığı çok bilinçli seçmiş oldum. Kendimce başarılı olduğumu da düşünüyorum. Okurken de çok rahat ettim. Neden sonuç ilişkisi üzerine düşünebilmem ve araştırmayı sevmeme bağlı olarak çok rahat tamamladım mimarlık eğitimini. Yapısal derslerim çok iyiydi. İyi bir ortalamayla mezun oldum ki devamında yüksek lisansa da referans oldu bu eğitim süreci. Motivasyonum, tamamen çocukluğumdan itibaren gelen yapısal gözlemlerim, inşaatın içinde oluşum, ilgim, çevreye karşı duyarlılığım diyebiliriz. Mimarlıkla kendi evimiz inşaa edilirken çocuklukta tanıştım. Tabi o zamanlar çevremde çok fazla teknik insan olmadığı için şantiye ortamındaki her şeyi anlayamazdım ama genel olarak yapı üretimine dair o yaşlarda başlayan gözlemlerimin çok sonradan dahil olduğum mimarlık eğitimimdeki olumlu etkisini hep hissettim." (Şirin Rodoplu Şimşek)

"Memur bir baba ve ev hanımı bir annenin çocuğu olarak dünyaya geldim. Erken yaşlarda inşat faaliyetlerine ilişkin bilgi sahibi olabilecek bir ortamım yoktu. Fakat çocukluğumdan beri ne olmak istiyorsun sorusuna hep mimar diye cevap verirdim. Çocukluğumdan beri görsel sanatlar, resim, maket gibi konulara ilgim vardı. Oyuncaklarımı hep kendim tasarlar ve üretmeye çalışırdım."(İldam Aydın Bozbey)

Bulgu 4: Mesleği çevreden görüp esinlenenler

"Profesyonel hayata adım atmadan önce mimarlık mesleği hakkında pek bir bilgim yoktu, ancak çevremdeki mimarların çok gezdiklerini, seyahetlerinde her zaman farklı yerelere gittiklerini görürdüm. Motivasyonum bu oldu." (Başak Kuyumcu Kumbay)

"Ortaokuldayken Binbir Gece dizisi vardı oradaki başrol Şehrazat mimardı. Ben de o rolden çok etkilenmiştim. Aklımın bir kenarında kaldı. Orta sonda, lisede hep mimar olacağım dedim. Bütün tercihlerimi Mimarlık olarak yazdım. Uludağ

Üniversitesi, dördüncü tercihimdi. Sonra Uludağ Üniversitesine girdim. Mimarlık mesleğini seçerken esinlendim diyebilirim yani." (Ecem Yücel)

"Ben ortaokuldan beri mimar olmak istiyordum. Mimar olmayı isteme sebebim tabi başlarda özençtendi. Babam üniversitede öğretim görevlisiydi yine bir öğretim görevlisi arkadaşının kızı Arzu abla vardı. Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Bölümünü kazanmıştı çok da güzel bir ablamızdı. Onu görüp ben de mimar olmak istiyorum demiştim. Bu durum tabi yıllar içinde değişti. Mimarlık hem teknik hem de sanatla ilgili bir meslek. O yüzden beni çok etkiledi bu durum. Peki sonra neden Deri Mühendisliği dersek, üniversite sınavının talihsizliği diyelim. O zamanki fizik hocam, deri mühendisliğini yaz, tekstil mühendisliğinin içinde çok güzel bir bölüm dedi. O zamanlar da tekstil mühendisliği çok popüler, puanları da çok yüksek ama sonra gördüm ki bu bölüm bana göre değil ben mimar olmak istiyorum. Tabi ki ailem devam etmemi istiyordu çünkü on altı yaşında liseden mezun olmuştum. Olur olmaz üniversiteyi kazanınca da bak buradan mezun ol yirmi yaşında diploma sahibi olacaksın ne kadar güzel diyerek ısrar ettiler ama ben dayanamadım. Onlara haber vermeden üniversite sınavına girdim ve kazandım. Böylece mimarlığı tercih etmiş oldum. İyi ki de tercih etmişim bir daha bir hayat yaşayacak olsam yine mimarlığı seçerim." (Banu Bayrak Tümer)

"Ortaokul ve lise eğitimim sırasında çevremde bulunan başarılı mimari çalışmalar ve özellikle ODTÜ'de mimarlık eğitim gören yakınlarımın bu seçimimde etkisi oldu." (Ayşe Take)

Bulgu 5: Bilinçli bir şekilde mesleğe giriş yapanlar

"Ben çocukken babam müteahhitlik yapıyordu ama ben hiç ofise gidip çalışma ortamları ile ilgilenmezdim. Yani çocukluğumda hiçbir mimarla tanışma şansım olmadı, belki birkaç çizim paftası görmüş olabilirim. Meslek tercihimi ise sevdiğim dersler üzerinden yaptım. Sayısalım iyiydi, geometriyi seviyordum ve karakalemim iyiydi. Ortaokul dönemimde ise çok fazla kıyafet çiziyordum stilist

gibi. Çizime yatkınlığım vardı ancak mesleğin kavramsal kısmıyla ilgili fazla bilgim yoktu. Günümüzde mimarlık eğitiminde her şey daha pratik hale geldi ama bizim öğrencilik yıllarımızda tüm çizimler elle yapıldığı için proje derslerinde haftalarca çizim yapıyorduk ve bu kadar zor bir eğitim olduğunu bilmiyorduk. Zorlu sürece isyan edip okulu bırakan arkadaşlarımız oldu. Ben mesleği öğrendikçe daha çok sevdim. Mutlu bir şekilde proje yapıyorum o anlamda benim için doğru bir meslek olduğunu düşünüyorum. Serbest alanda çalışmanın da bana daha uygun olduğunu çalışma hayatımda deneyimledim." (Ayşe Terzioğlu)

"Aslında çevremde hiç mimar yoktu. Üniversite sınavına girdim İlk sene babamın etkisiyle doktor olmayı çok istiyordum. Benim kızım doktor olsun diyordu babam hep. Ezber yeteneğim de çok güçlüydü. Tabii üzerinde durmadıkça o yeteneği de zamanla kaybediyorsunuz. İlk sene o istekle girdim sınava. İlk sene kazanamadım. İkinci sene benim kafam biraz daha mimarlığa yatmaya başladı. Senelerce Tıp okumaktansa biraz daha kendi kabiliyetimi konuşturup kendi işimi yapmayı biraz daha düşündüm. İkinci sene biraz daha bilinçli hale geliyorsunuz herhalde. Kendi isteğimle bu seçimi yaptım diyebilirim. İyi ki de oldu çok seviyorum mesleğimi. Çok keyifli bir mesleğimiz var. Okul tarafı ayrı, piyasayla okul çok başka dünyalar ama güzel yanı da şu ki mesleğimizin çok fazla alternatifi var. Bir ofiste çalışma imkanı var, akademisyen olma imkanı var, kendi işini yapabiliyorsun. Aslında bakınca bu tarz çeşitlilik hiçbir meslekte yok gibi. O yüzden herkes kendi karar verip kendi isteği doğrultusunda hareket edebiliyor." (Ece Konuşkan Sevinç)

"Mimarlığı tercih etmem lise yıllarına dayanıyor. Doğru mesleğe yönelme anlamında, eğitim sistemimizin maalesef bir handikapı var ve ben bu anlamda çok şanslı insanlardanım. Ailede inşaat mühendisleri var ama mimar yoktu açıkçası. Dayım ve kuzenlerim inşaat mühendisi. Mesleği tercih etmemde onların tabii ki etkisi var. Bir de lise öğretmenlerimden de bana bu mesleğin çok yakışacağını düşünenler ve o motivasyonu verenler oldu ama içerisine girdiğimde gerçekten bu mesleği yapmak istediğimi fark ettim. Bu anlamda

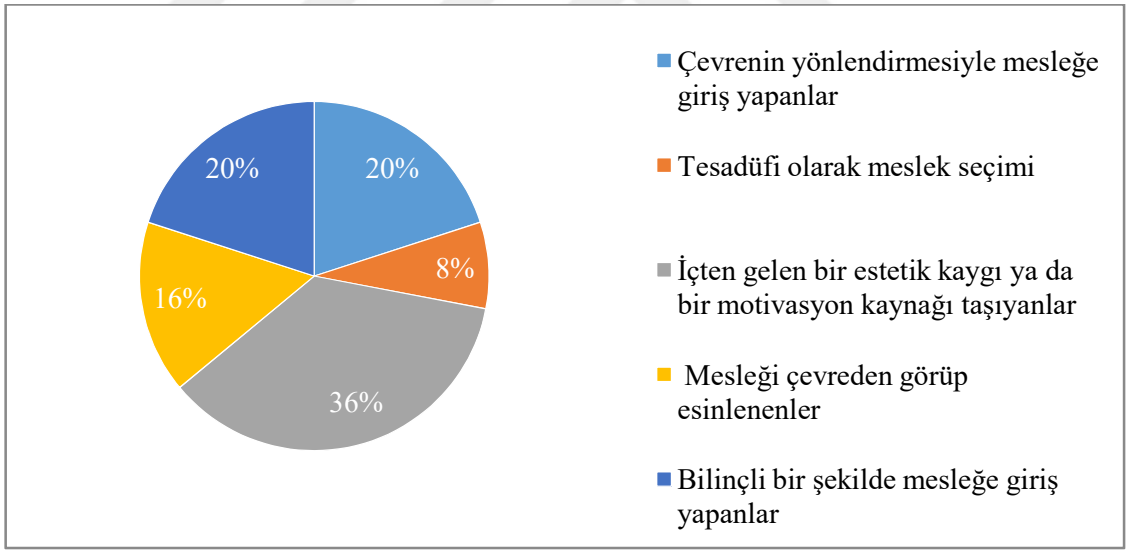
gerçekten şanslıyım. Mesleğimi gerçekten çok severek yapıyorum. O kadar zorluğuna rağmen çok severek okudum."(Öznur Topçu Kaymak)

"Hem lisedeki öğretmenlerim hem ailemin eğitimci olması, mesleğimi seçerken etkili oldu. Dolayısıyla hem matematik hem resimde başarılı olunca eğitim hayatımda, ikisini buluşturan mimarlık mesleğinin bana çok uygun olacağını düşündüler. Çünkü o dönemlerde siz çocuk aklıyla ancak ressam olmak istiyorsunuz. Hedefim hep ressam olmaktı ama tabii ki matematiği de birleştirince mimarlık olarak karar verdim. Bu seçim tabii ki çoğu insanın hayatında olmayan bir durum. İnsanlar mesleklerini çok bilinçli bir şekilde seçmiyor. Yeteneğine, karakterine uygun meslek seçmek bizim ülkemizde çok kolay bir şey değil. Ben bu yüzden kendimi çok şanslı hissediyorum. Bütün eğitim hayatım boyunca doğru yönlendirildim. Doğru dersler seçerek, keyif alarak eğitim hayatımı geçirdim. Bizim dönemimizde on sekiz tane üniversite tercihi yapabiliyordunuz. Benim on sekiz tercihim de mimarlıktı. ODTÜ'den başladım aşağıya doğru yazdım. Bizim dönemimizde en son okul Diyarbakırdı. Ne olur ne olmaz diye oraya kadar indim. Çünkü riske atmak istemedim. Başka hiçbir meslek aklımda yoktu zaten. Doğru meslek seçtiğimi gerçekten şuanda görüyorum. Yirmi beş yıldır bu mesleğin içindeyim. Bana dönüp de başka bir şey olmak ister miydiniz deseler ben tekrar mimar olmak isterdim." (Seçil Bulcan Ürküt)

"Kendimi bildim bileli evlere, yapılara her zaman bakardım. Çatılara baka baka gezdiğim, yerlere düştüğüm için dizlerimde mesela izlerim var. Tatil yaptığımız yerlerde mesela yapılar küçüklüğümden beri her zaman ilgimi çekerdi. Küçüklüğümden beri hatırladığım şey Efes'teki Venüs Tapınağı. Çok küçükken gittim Selçuk gezisine ama hatırlıyorum. Gezmeyi de çok severdim, binalar her zaman ilgimi çekti. Sonra Uludağ Üniversitesi'nde neler seçebilirim diye baktım. En güzeli mimarlıktı ve puanım da uyuyordu bölüme. Hatta ben mimarlığa üst sıralardan girdim. O zamanlar dediler ki "ailede inşaatçı var mı?" hayır, ailede de inşaatçı yok. Sadece ben mimar olmak istedim. Bir şey yaratmayı her zaman çok sevdim aslında. Ellerim hiç durmuyordu. Ya bir şey keserim, ya bir şey

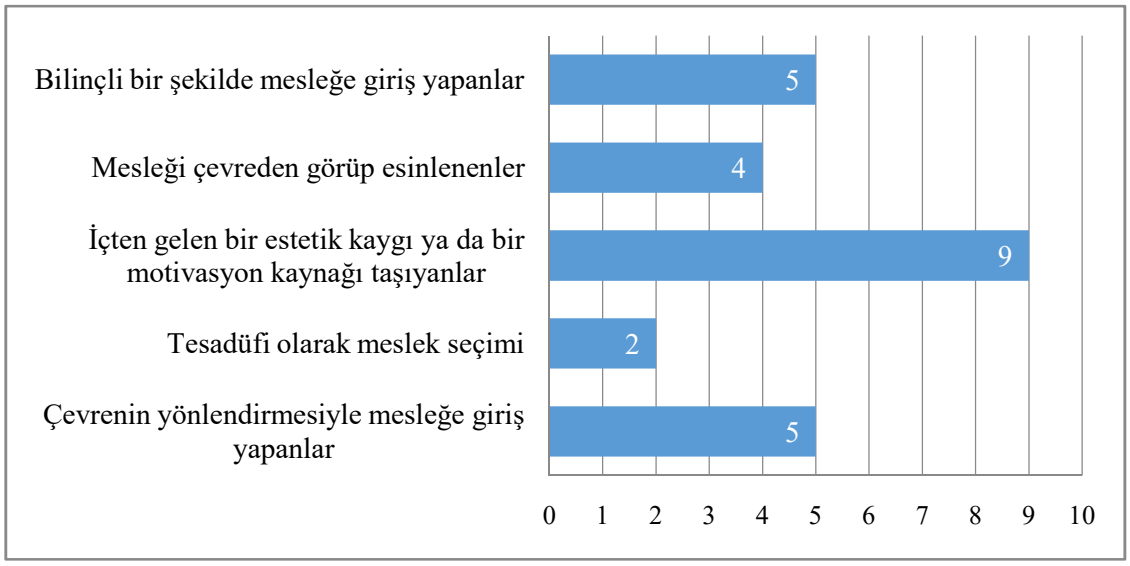
boyarım ya çiçek ekerim. Benim yıllardır ellerimle bir şey yaratma isteğim var, bunu hissediyordum ama ne olduğunu tanımlandıramıyordum. Şimdilerde dişil enerji falan diyorlar ama ben bir şeyler yaratmalıyım diyordum. Yemek yapmayı da severdim mesela hep elle ilgili, elimi kullandığım bir şey. Sonra fark ettim ki bu işin en başıymış. Tıp alanına da baktım insanların hayatını kurtarmak belki yapabileceğim bir şey ama seçimim bu değil dedim. Endüstri mühendisliği ile üçünün arasında gittim geldim ama Mimarlık hep ağır bastı. Sonra bir rüya gördüm. Rüyamda bu ofiste kendimi patron olarak gördüm. Onun da çok etkisi oldu. Dedim ki ben bu işi yaparım. Sonrasında yaptım. İyi ki de yapmışım, hiç de pişman değilim." (Zümre İlgün Selçuk)

Katılımcıların %36'sı içten gelen bir estetik kaygı ya da bir motivasyon kaynağı neticesinde, %20'lik kısım çevrenin yönlendirmesiyle, diğer %20'lik kısım bilinçli bir şekilde mimarlık mesleğini seçmiştir. %16'lık kısım mesleği çevreden görüp özenmiş, %8'lik kısım da tesadüfi olarak meslek seçimi yapmıştır.

Şekil 4.11. Katılımcıların meslek seçimine ilişkin bulgular

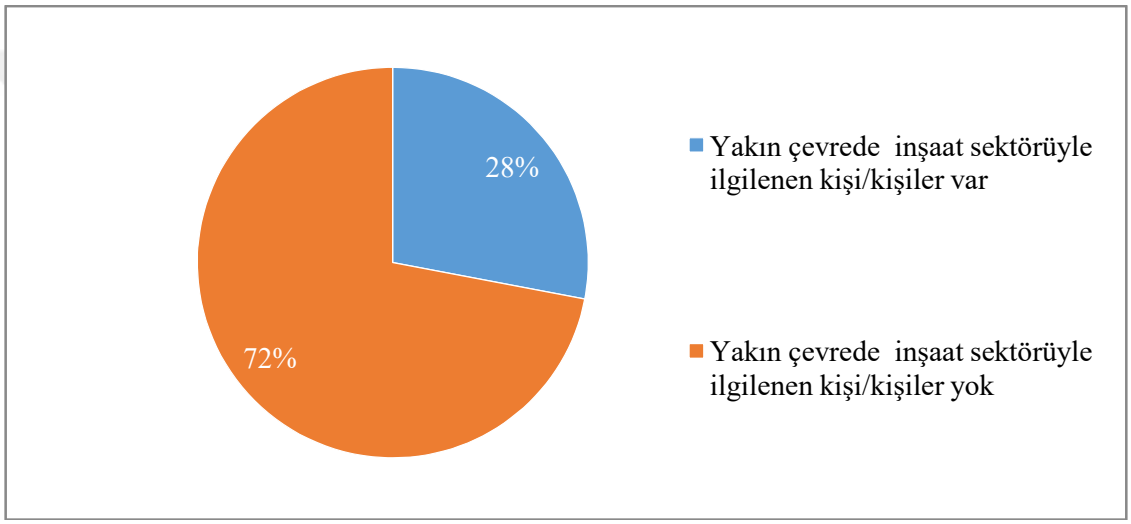
Kadın mimarların dikkat çekici bir çoğunluğu, küçüklükten itibaren çizime karşı bir yeteneklerinin ve tasarım anlamında yaratıcılıklarının olduğunu söylemişlerdir. Katılımcılardan 2'si küçüklükten beri kadın kıyafetleri diktiğini/çizdiğini ve tasarımcılıktan yola çıkarak mimar olma yolunda ilerlediklerini belirtmiştir. 2 Katılımcı ise küçüklüklerinden beri çok iyi çizim yaptıkları için aslında ressam olma hedefinde olduklarını söylemişlerdir. 3 Katılımcı, kültür ve sanat alanıyla bağdaştığı için mimarlık mesleği seçimini yaptıklarını söylemişlerdir. 5 Katılımcı ise hem sanat/tasarım alanına ilgi duyup hem de matematik geometriye yatkınlıkları olduğu için iki alanın harmanlanması olarak düşündükleri mimarlık mesleğini seçmiştir. 3 Katılımcı da çok küçük yaşlardan beri yapılara, binalara, çatılara ilgi duyduğunu bu yüzden içten gelen bir yönlendirmeyle mimarlık mesleğini seçtiğini söylemiştir. 2 Katılımcı da çocukluklarından beri yaratıcı yönlerinin olduğunu, sürekli bir şeyler tasarladıkları için aslında mimarlık alanının onlar için çok doğru bir seçim olduğunu belirtmişlerdir. Bir diğer dikkat çekici durum, katılımcıların meslek seçimi yaparken günümüzdeki gibi bilinçli bir yönlendirme yapılmadığı konusunda hemfikir olmaları. Katılımcılardan 3'ü tıp alanında tercih yapmak istedikleri halde üniversite puanları neticesinde mimarlık bölümüne yönelmişlerdir (Şekil 4.11).

Şekil 4.12. Katılımcıların meslek seçimine ilişkin bulgular

Katılımcıların %72'sinin aile ve yakın çevresinde inşaat sektörüyle ilgilenen kişiler olmaması dikkat çekicidir. Katılımcıların %28'inin aile ve yakın çevresinde inşaat sektörüyle ilgilenen kişi ya da kişiler bulunmaktadır (Şekil 4.12).

1 Katılımcı henüz mimar olmadan önce erkek arkadaşından görüp, 1 katılımcı ODTÜ'de mimarlık okuyan yakınlarından görüp, 1 katılımcı öğretmen olan babasının arkadaşının kızından görüp bu mesleğe özendiğini söylemiştir. 1 Katılımcının abisi, 1 katılımcının kuzeni, 1 katılımcının da dayısı ve kuzeni inşaat mühendisidir. 1 Katılımcının ise babası müteahhitlik yapmaktadır.

Şekil 4.13. Katılımcıların yakın çevresinin inşaat sektörüyle ilişkisi

4.2.2. Katılımcıların mezun oldukları üniversitede gördükleri mimarlık eğitiminin meslek hayatlarına katkısı

Bulgu 1: Mimarlık eğitimi, teknik altyapısının gelişmesini sağlamıştır

"Bizim dönemimizde mimarlık eğitimde genel olarak iki ekolden bahsedilmekteydi. Biri daha çok teknik çizim temelli, mekan ve detay çözümüne yönelik Mimar Sinan Üniversitesi ekolü, diğeri ise maket yapımı temelli, daha çok kütle çözümüne yönelik ODTÜ ekolü. Anadolu Üniversitesi ekol olarak Mimar Sinan Üniversitesi ekolündeydi ve eğitim kadrosunun çoğu da oradan mezundu. ODTÜ, Osmangazi gibi çok fazla maket ağırlıklı bir okul değildi. Biz

daha çok teknik çizim ağırlıklı bir eğitim aldık. Bölüm başkanımız Singapur'da özellikle yapı anabilim dalında uzman olan ve çelik üzerine çalışmış bir akademisyendi. Belki birçok okulda müfredatta olmayan hatta bazı üniversitelerin İnşaat Mühendisliği Bölümlerinde bile müfredatta olmayan Yapı-5 dersi kapsamında Prefabrik, Yapı-6 dersi kapsamında ise çelik dersleri gördük. Mezun olduğumuzda ciddi anlamda yapı bilgisine hakimdik ve bir çok projeyi çelik konstrüksiyon ile tasarlamıştık, bu yüzden proje teslimlerinde mimari tasarıma ilave olarak, sistem detayları hatta nokta detayları da çözerek çizimleri tamamlayıp teslim ediyorduk." (Ayşe Terzioğlu - Eskişehir Anadolu Üniversitesi)

"Mezun olduğum okul ağırlıkla teknik uygulama eğitimi veriyordu. Bana en büyük katkısı hayallerimi gerçeklerle buluşma imkanı sağlamasıydı. Demek istediğim, çok ütopik fikirlerin uygulanabilir olmadığı sürece hayal olarak kalacağı gerçeğiyle yüzleştim. Çalışma ortamında yıllar içinde bu gerçekle "en iyi proje ruhsat alabilen projedir" teorisiyle yüzleştim." (İldam Aydın Bozbey - Eskişehir Anadolu Üniversitesi)

"Teknik konularda okul aslında bize çok fazla şey katmış. Bakıyorum kızım İTÜ'de okumasına rağmen bizim okulun bazı dersleri daha ağırdı. Ama onlar da çok köklü okul olduğu için onlar önce tasarım mantığının oturmasına çok ağırlık veriyorlar. Teknik kısım zaten bir şekilde kendiliğinden gelecek diye düşünüyorlar sanırım. Biz öyle bir şey yoktu, bizde çok panik vardı. Onun çok faydasını gördüm daha sonrasında çok rahat ettim piyasaya çıktığımda öyle söyleyeyim." (Nilgün Temelöz Değişmen - Eskişehir Anadolu Üniversitesi)

"Mimarlık mesleğinde de her alanda olduğu gibi eğitim çok önemlidir. Eğitim sürecinde hayal gücünüzü geliştirirken, uygulanabilirlik, sürdürülebilirlik ve teknik konularda yeterli eğitim alınmalıdır. Ben Konya Selçuk Üniversitesi Mimarlık Fakültesi mezunu olarak o dönemki hocalarımdan bu anlamda çok iyi bir eğitim aldığımı düşünüyorum. Ayrıca mimarlıkta sadece üniversitede aldığınız eğitim yeterli değildir. Dönem aralarında yaptığımız stajlar, dış dünya

tecrübesi kazanmak için çok önemlidir." (Şakire Derya Koçak Demirtaş - Konya Selçuk Üniversitesi)

"Teknik detaylara ve özellikle strüktür bilgisine nek adar çok hakimseniz tasarımda o kadar özgürsünüz. Benim anlayışıma ve mühendisliğe bakış açıma göre bir konsol için de ölçü sınırı yok, eğri için de. İlgili teknik disiplinlere olan hakimiyetiniz tasarımı her zaman çok rahatlatır. Tabi serbest piyasadaki talepler ve mevzuatların kısıtları nedeniyle mimari tasarımdaki özgürlüğümüz de belli bir yere kadar olabiliyor." (Şirin Rodoplu Şimşek – Balıkesir Üniversitesi)

"Bizim dönemimizde statik dersleri daha ağırlıklı çalışıldı. Benim döneminde mezun olan pek çok arkadaşım statik proje okuyabilir haldedir. Bizde mukavemet betonarme zorunlu dersler verdiler. Ben prefabrik ek ders aldım, Çelik ek ders aldım. Biz yapı anlamında da donanımlı büyüdük o yıllarda. Uludağ Üniversitesi Tabii ki çok büyük katkı sağladı." (Zümre İlgün Selçuk - Uludağ Üniversitesi)

Bulgu 2: Mimarlık Eğitimi tasarım altyapısının gelişimesini sağlamıştır

"Benim mezun olduğum dönemde Dokuz Eylül Mimarlık Fakültesi Türkiye'de önde gelen okullarda bir tanesiydi. Hala öyle mi güncel puan durumu nasıldır bilmiyorum ama tabii ki tasarımın ne olduğunu öğretmek anlamında okulun çok büyük faydası var. Bize okulun ilk günü şöyle demişlerdi; çıkın binanın dışarıda gezin bakalım bahçede neler var? Neler dikkatinizi çekiyor? Tabii o algı ile gezmediğimiz için sonrasında sahadan döndüğümüzde Stüdyodaki sorular aslında hiçbirimizin cevaplayamadığı sorulardı. Okul hayata biraz daha detaylı bakmayı öğretiyor. O gün şöyle demişlerdi; bir zaman sonra etrafa bakmaktan yolda yürüyemeyeceksiniz. Ve şu an bu durumu yaşadığımızı görüyorum." (Cansu Arcan Mumcu - Dokuz Eylül Üniversitesi)

"Mimarlık eğitiminin çok büyük katkıları var. Başta tasarım ufkumuzu geliştiriyor, yaratıcılığımızı arttırıyor. Okulum zaten serbest piyasadan farkı,

tasarıma odaklanması. Serbest piyasada yönetmeliklere bağlı olduğumuz için tasarımı kafamıza göre yapamıyoruz. Olabildiğince yapmaya çalışsak da bir yerde tıkanabiliyorsunuz. Çıkmalarla, taşıyıcılarla veya malzemelerle, çelikle betonla falan vermeye çalışıyorsunuz. Tabii ki okulun kattığı çok şey var tasarım ufkunun gelişmesi adına. Beyindeki o perdeyi kaldırıyorlar." (Ecem Yücel – Uludağ Üniversitesi)

"Tasarım anlamında baktığımız şey kişiye özel ve daha kullanışlı alanlar yaratabilmek. Tasarım, bizim kendi düşünce tarzımıza göre değil de kullanıcı isteklerini iyi analiz etmekten başlıyor diye düşünüyorum. O yüzden karşımdaki kişileri olabildiğince dinleyerek hareket etmeye çalışıyorum. Daha konforlu daha keyifli mekanlar sunabilmek tasarımın temeli oluyor. Elbette bizi kısıtlayan pek çok alan oluyor; yasalar, yönetmelikler, plan notları anlamında. Bu kurallar dahilinde karşımızdaki kişinin ne kadar daha konforlu olabildiğine bakmamız gerekiyor. Okulun bana kattığı belki bu empatiyi kurabilmek ve farklı dokular malzemelerle farklı ortamlar yaratabilmek. Farklı düşünce tarzını açığa çıkarabilmekti. Bir mekanı çok farklı şekillerde tasarlayabilirsiniz kullandığınız malzemeyi değiştirerek bile çok farklı anlamlar yükleyebilirsiniz mekana. Kullanıcının isteği doğrultusunda olabildiğince farklı mekanları doğru tasarlayabilmek bu kazanımlardan birisi. Tasarımda yapının sağlamlığı çok önemli ama bunu göz ardı etmeden estetik anlayış da çok önemli aldığımız eğitimle bu ikisini çok iyi harmanlayarak tasarım yapmayı öğrendiğimizi düşünüyorum."(Öznur Topçu Kaymak - Süleyman Demirel Üniversitesi)

"Bizim dönemimizde eğitim gerçekten çok güzeldi hocalarımız çok iyiydi. Genel olarak tasarımın felsefesini çok güzel öğrettiler bize. Nasıl tasarım yapılır, etraftaki binalara nasıl bakılır, rüzgar nereden eser, başka bir binayı kapatmadan nasıl tasarım yapılır, hepsini bütüncül olarak çok güzel öğrettiler. Hala hocaların dedikleri akımdadır. O felsefeyi çok güzel oturtmuşlar." (Şule Çalışkan - İstanbul Teknik Üniversitesi)

"Balıkesir Üniversitesi'nin daha yeni yeni Uludağ Üniversitesinden ayrıldığı, koptuğu dönemlerdi. Okulda biz ikinci ya da üçüncü sınıftık. Hocalarımız çok iyiydi Mimar Sinan kökenli, Yıldız Teknik kökenli hocalarımız vardı. Çok aşırı derecede teknik mimarlık kavramından ziyade Mimar Sinan kökenli hocalarımız olmasından dolayı daha ikonik ve tasarıma yönelik eğitimler aldık. Sonrasında çok faydasını gördüğümüz şey şuydu aslında biz tasarım eğitimlerine, mekan bazlı, tefriş bazlı başladık. Çok basit bir iş gibi görülür ama doğru tefriş, doğru yerleşim tasarım konseptini çok etkileyen bir şeydir. Hala daha bütün projelerimde de kullanırım. Ruhsat projesi hatta bitişik nizam çok küçük bir proje yapıyor olsam dahi mutlaka kullanırım." (Zehra Sarıoğlu - Balıkesir Üniverstesi)

Bulgu 3: Mimarlık Eğitimi teknik ve tasarım altyapısının bir arada gelişmesini sağlamıştır

"Dokuz Eylül Üniversitesi bizim dönemimizde Ahmet Eyüce hocanın dönemiydi. Kendisi daha sonrasında da Yüksek Teknoloji Enstitüsünü kurdu. Bizim hocalarımızın da tabii ki ayrı bir ekolü vardı. Mimar Sinan biraz daha sanat ağırlıklı, Yıldız Teknik daha yapı menşeili bir üniversite diyebiliriz, İTÜ keza öyle. Dokuz Eylül aslında biraz daha kavramsal yaklaşan bir üniversite oldu. En azından bizim zamanımızda öyleydi. Belli bir ekolü olan ve onu devam ettiren, kavramsal olarak biraz daha bütünsel yaklaşan bir ekoldü. O yüzden tamamen yapı ağırlıklı diyemem, tamamen sanatsal ya da fikri ağırlıklı da diyemem, sosyal ağırlıklı hiç diyemem. Ama diğer açıdan ben memnundum eğitimden." (Ayşe Şener Coşkun - Dokuz Eylül Üniversitesi).

"Ben kendim de üniversitede ders vermeye başladım bu sene ve o zaman okulumda okuduğum şeylerin bana katkısını daha çok görebildim. Mesela en önemlilerinden bir tanesi tasarım derslerinde fark ettim ki biz okurken mutlaka bir betonarme bina tasarlamamızı beklememişler bizden. Taş, çelik, ahşap gibi malzemelerin yer aldığı veya taşıyıcı sistemde yerel mimari ögelerin de kullanıldığı çalışmalar yapmıştık hep. Demek ki okulumuz bizi o zaman öyle

yönlendirmiş. Bunu bir şans olarak gördüm. Ufkumuzu çok açmışlar. Çünkü ben kendi profesyonel hayatımda da hala o ögeleri kullanmayı daha çok seviyorum. Onun değerini anladım bu sene. Değişik yapı sistemlerini de kullanmamız gerektiğini bize vermişler, geleneksel yapım sistemlerinin de aslında güncelde de kullanılması gerektiğini öğretmişler. Bence o bizim için bir artı değer olmuş." (Deniz Ildız Öner - Doğu Akdeniz Üniversitesi)

"Mimarlığı Balıkesir Üniversitesi' nde okudum.. Bizim üniversitemizde tasarım ağırlıklı ve teknik içerikli dersler dengeliydi. Yaptığınız bir tasarımı mutlaka malzeme ve strüktür bilgisiyle de tamamlamanız beklenirdi. Projedeki bir detay çözümü için çok şantiye gezmişliğim vardır. Yani kafamda canlandırmadığım hiçbir kapı detayını, hiçbir pencere detayını, bilmediğim hiç bir şeyi ezbere projelendirmedim. Mutlaka ya yerinde gidip yerinde gördüm ya da literatür üzerinden çok araştırma yaptım. Okulumuzun beklentisi ve yönlendirmesi bu yöndeydi. Halihazırda sistemi çalışmayan bir projem yoktur. Bir mimar olarak strüktür açısından da iddialıyım yani." (Şirin Rodoplu Şimşek- Balıkesir Üniversitesi)

Bulgu 4: Mimarlık Eğitiminde Duayen Mimarlarla çalışmanın eğitim ve meslek hayatına katkı sağlamıştır.

"Trakya Üniversitesindeki hocalarımız, genelde İTÜ'den gelen hocalarımızdı. Birinci sınıftayken Behruz Çinici Edirne'ye geldi. Edirne'deki tarihi eserleri, birinci sınıflara tanıtmak için okulun düzenlediği bir etkinlik vardı. Bizler birinci sınıf öğrencileri, Behruz Çinici ile tarihi eserleri gezdik. Çok fazla öğrenci de katılmamıştı etkinliğe... Otobüste Behruz Çinici bana "Sen ileride Sinane olacaksın" dedi. Bendeki ışığı hissetmişti demek ki. Bu aramızdaki dialog beni o kadar çok etkiledi ki, aradan yıllar geçti ve ben bu sözü hiç aklımdan çıkaramadım. 2003 yılından bu yıllara kadar yoğun olarak Tarihi Eser projesi yaptım ve hala yapmaktayım. Yaşananlar bir süre sonra basamak oluyormuş insan hayatına." (Aysel Atabey - Trakya Üniversitesi)

"Dönemsel proje derslerimize İstanbul ve Ankara'dan misafir hocalarımız katılıyordu. Proje hocalarımız Akademisyen veya ofis sahibi proje hocalarımız sayesinde her dönem farklı tasarım süreçleri deneyimleyebildik. Eskişehir'in konumunun ve okul olarak kendini geliştirme istemesinin bir sonucu olarak görüyorum bu yaklaşımı. Behruz Çinici, Sevinç Hadi, Ruşen Dora, Erdal Özyurt, Ferhan ve Hülya Yürekli atölyelerinde ders almak veya arkadaşlarımızın jürilerini izlemek oldukça eğitici süreçlerdi. Proje teslimlerimiz ise konsept aşamasından uygulama projesi aşamasına kadarki tüm süreçleri kapsayan çizimlerden oluşuyordu."(Ayşe Terzioğlu - Eskişehir Anadolu Üniversitesi)
"Ben Uludağ Üniversitesinde okudum ama o dönem bize İTÜ'den çok fazla hoca geldi. Zaten İTÜ'ye yüksek lisansa kabul edilmemin bir yerde nedeni de o oldu çünkü hocaların neredeyse hepsini tanıyordum." (Banu Bayrak Tümer - Uludağ Üniversitesi)

"Okuduğum okuldan hep çok memnun oldum, çok gurur duydum. Çok iyi bir eğitim aldığımızı düşünüyorum; çünkü hocalarımız çok deneyimli, dünya çapında görgüsü bilgisi olan hocalardı ve akademik düzeyleri hep profesördü. İstediğimiz anda onlara kolayca ulaşılabilirdik. Bu çok güzeldi bizim için. O bizim için doğal bir süreçti. Biz onun çok sıra dışı bir şey olduğunu bilmiyorduk okulun içinde. Sonraki yıllarda bunu ne kadar önemli olduğunu fark ettim." (Elif Şehitoğlu - İstanbul Teknik Üniversitesi)

"Bizim geldiğimiz dönemde Uludağ Üniversitesi hala yeni bir üniversiteydi. Onun etkisiyle çok fazla doçent profesör hocamız yoktu. Sadece Neslihan Dostoğlu Profesör olmuştu. Şuanda durum ilerledi bildiğim kadarıyla ama buna rağmen ben eğitimi beğeniyordum bizim dönem için. Özellikle Neslihan Hocanın hakkını yiyemeyiz o şartlarda bile bize Amerika'dan mimar getirirdi mesela söyleşi için ya da jürilerimize dışarıdan Murat Tabanlıoğlu'nu, Emre Arolat'ı getirirdi. Ünlü mimarları jürilerimize dahil etmeye çalışırdı ki kritik alalım. Bu bence çok güzel bir çalışmaydı ince bir düşüncenin ürünüydü. Çünkü biz o yaşlarda hem bu mimarlarla tanışmış oluyorduk hem onlaraproje göstermiş oluyorduk düşünsenize o yaştaki bir öğrenci için çok güzel bir fırsattı. Hayatın

boyunca karşılaşıp tanışamayacağın mimarlar belki de. Neslihan hoca bizim şansımızdı diyebilirim o dönem." (Şeniz Döver - Uludağ Üniversitesi)

"Genel olarak akademik kadro nitelikliydi. Lisansüstü eğitimini yurt dışında tamamlayan hocalarımızın da etkisiyle tasarımlarımızı sorgulayan, bizi olabildiğince düşünmeye ve araştırmaya yönlendiren bir anlayış hakimdi Balıkesir Mimarlik' ta. Bu anlayış bize çok şey kattı" (Şirin Rodoplu Şimşek – Balıkesir Üniversitesi)

"Benim okuduğum sene eğitim düzeyi çok yüksekti. Pek çok değerli Hoca ile birlikte çalıştım pek çok Profesör vardı. Uludağ Üniversitesi mimarlık fakültesinin Kuruluşu 1995'tir. Hatta biz mezun olduğumuzda fakülte de değil, mimarlık bölümüydü. 1999 yılı onların ilk mezun verdikleri sene olduğu için çok kıymetliydik. Aslında çok güzel bir zamandı, zamanlaması çok güzel olan yıllarda Uludağ üniversitesinden mezun oldum." (Zümre İlgün Selçuk - Uludağ Üniversitesi)

Bulgu 5: Okulda alınan mimarlık eğitiminin serbest mimarlık alanıyla örtüşmemektedir

"Aslında Mimarlık fakültesinde şu anki tecrübeyle baktığımda çok farklı bir eğitim verilebilir diye düşünüyorum. Çünkü meslek hayatına çıktığımızda okul sadece basit bir altlık oluşturmuş gibi oluyor. Hiçbir şekilde güncel yönetmeliğe hakim mezun olmuyorsunuz ya da aynı şekilde çizim programlarına hakim olmuyorsunuz. En azından bizim dönemimizde öyleydi. Çünkü üçüncü sınıfa kadar çok fazla program kullanmıyorduk. Hep el çizimi olarak devam ediyorduk. Fakat bunun da çok fazla faydasını gördüm, çünkü tasarım yeteneğini güçlendiriyor. El çizimi çok iyi olan biri değilimdir ama tasarım anlamında, düşünme yetisi anlamında, el çiziminin mimarı daha farklı geliştirdiğini düşünüyorum." (Cansu Arcan Mumcu - Dokuz Eylül Üniversitesi)

"Aldığım eğitimin benim meslek yaşamıma katkıları çok fazla oldu ama yadsınamaz bir gerçek olarak piyasa okul hayatından çok farklı. Piyasada okuldan aldığımız birçok öğretiyi uygulayamıyoruz çünkü çok çeşit insanla çalışıyorsunuz müteahhitler genelde bilinçli insanlar değil. Bir ya da iki tanesidir mesleğin içinde olup inşaat yapmak isteyen. Dolaysısıyla iş yaptığınız kişiye yönlenme nedir malzeme nasıldır anlatamıyorsun. Şu kadar metrekare istiyorum bu kadar daire sığdır mantığıyla ilerliyorlar. Bu nedenle okul ile piyasanın çok fazla ilgisi olmuyor eğer çok özel çok spesifik projeler yapmıyorsanız." (Şeniz Döver - Uludağ Üniversitesi)

"Tabii ki okulda her şeyi tam olarak öğrenemiyorsunuz. Uygulama konusunda eksik kalıyorsunuz. Kendi adıma söyleyeyim ben şantiye deneyimlerimi elde ederken görerek öğrendim. Okulda detay anlamında çoğu şeyi göremiyoruz." (Şule Çalışkan - İstanbul Teknik Üniversitesi)

"Bana göre mimarın mesleki başarısı daha kişinin kendisini yetiştirmesi ile alakalı olmasına rağmen üniversitelerin, yaratıcı süreci yöneten mimarlık öğrencilerine de tasarım hususunda özgüven aşılaması gerektiğini düşünüyorum. Ne yazık ki üniversitemden çok iyi bir teknik bilgi ve beceri almış olmama rağmen sektörde kendime güvenimi çok geç elde edebildim."(Ayşe Terzioğlu - Eskişehir Anadolu Üniversitesi)

"Eğitimin çok güzel katkıları vardı. Bir tek vermediği şey yönetmelikler... Çünkü okulda bizden hiçbir şekilde yönetmeliğe bağlı bir şey istenmedi. Onun sebebi de bence şuydu; okul bir sınır tanımıyordu. Siz en iyisini yapın en güzelini düşünüp o düşünceyi kağıda yansıtın, üç boyutlu olarak düşünebilin ve kağıda yansıtın istiyorlardı." (Zeynep Yıldırım Şen – Mimar Sinan Üniversitesi)

Bulgu 6: Zorlu ve disiplinli mimarlık eğitmi sürecinin mesleki anlamda katkıları olmuştur

"ODTÜ'de gördüğüm disiplinli eğitimin çevre ve mekan algısı başta olmak üzere yaşamımın bir çok noktasında bana çok katkısı olduğuna inanıyorum. Mesleğimi bunca yıl firesiz bir şekilde sürdürebilmiş olmamın en önemli sebebi de bu disiplinli eğitim olduğuna inanıyorum." (Ayşe Take - Orta Doğu Teknik Üniversitesi)

"Eğitim süresince oldukça sancılı olan bu disiplin meslek hayatında oldukça kolaylaştırıcı bir etki yarattı. Mesleğin ilk günlerinden itibaren, özellikle projelerin uygulama aşamalarında, şantiyede ve sahada birlikte çalıştığım diğer meslek gruplarından sorunlara çözüm bulmak ve detay çözebilmek kapsamında çok iyi geri dönüşler aldım."(Ayşe Terzioğlu – Eskişehir Anadolu Üniversitesi)

"Zor bir mimarlık eğitimi süreci geçirdiğimi düşünüyorum. Şu anda yaptığım jüri üyelikleri ve ODTÜ de verdiğim lecturelara bakarak kesinlikle benim eğitim hayatımın zor olduğunu söyleyebilirim. Bu zorluk beni hayata bakış açılarım konusunda zenginleştirdi. Bu zorlu süreç ve eğitim hayatı çok yıprattı ancak daha sonrasında iş çözme becerilerimi arttırdığını hissetim." (Başak Kuyumcu Kumbay - Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)

"Biz okulun ikinci dönem mezunlarıyız. Dolayısıyla yeni kurulmuş bir bölümdü, Yılmaz Büyükerşen bizim rektörümüzü. Kendisi muazzam bir yönetici. Zaten belediye başkanlığında da çok başarılı oldu. Dolayısıyla yeni kurulmuş bir bölümü olduğu için başarı odaklı gitmek istedi. Bölüm başkanları ile o şekilde bir irtibatı vardı. Bizimki aslında bir panik okuluydu. Mutlaka başarılı olmak, bir şeyler yapmak zorundaydık. O nedenle bazı dersleri biraz ağır gördük. Sanıyorum biz Mimar Sinan ekolü gördük. Teknik yönü de çok ağırlıklıydı. Tasarıma da önem veriyorlardı. Mesela proje derslerine çok iyi isimler geliyordu. Behruz Çinici geldi bize, duayen bir isimdir. Şevki Vanlı mesela onun

da kitapları falan vardır. Pilot okul gibi olduğu için bize biraz fazla yüklendiler, biz de biraz şikayetçiydik bu durumdan. Ama şimdi piyasaya çıktığımız zaman bakıyoruz ki o yüklenilmeden memnunum." (Nilgün Temelöz Değişmen - Eskişehir Anadolu Üniversitesi)

"Ben serbest olarak çalışmaya başladığımda zorluk yaşamadım çünkü okulda aldığım eğitim gerçekten yeterli ve kaliteliydi. Bizim hocalarımız çok disiplinliydi. Ben iki gece üst üste hiç uyumadığımı hatırlıyorum çok yoğun ve çok zor bir eğitimdi. Biz de piyasaya çıkınca bunun meyvelerini aldık. Daha sonra da yönetmeliği görmek, teknolojiyi takip etmek ve üzerine bir şeyler katmak eğer istekliyseniz işi de seviyorsanız sizin yapacağınız işlerin de devamı geliyor. Benim özellikle okulda büyük projelerimi yaptığım, Türkiye'de adı bilinen mimarlardan hocalarım oldu ki bu kişiler benim için çok kıymetlidir. Bu çok büyük bir avantajdı benim için." (Zeynep Yıldırım Şen – Mimar Sinan Üniversitesi)

Bulgu 7: Üniversitede alınan mimarlık eğitimi meslek hayatının temelini oluşturur

"Mimarlık eğitimi ve hocalarımız mükemmeldi. Okulumun mesleki eğitimi her bakımdan çok büyük katkısı oldu. Mesleki eğitim ile birlikte sanat, sosyal ve iletişim alanında da üst düzeydeydi. Geniş kapsamlı bir alan olan mimarlık mesleğinin işlevsellik, estetik ve sağlamlılık gibi temel kavramların inceliklerini detay çözümleriyle öğreniyorduk. Mesleki eğitimime katkısı olan ve tasarım düşüncelerimi yönlendirdiğini düşündüğüm, mezun olduktan sonra da iletişimimizi devam eden, Prof. Erkut Özel, Prof. Dr. Aydın Esen, Doç.Dr. Aligül Ayverdi, Prof. Dr. Ünal Demirarslan hocalarımı özlüyor, rahmetle anıyorum. İlkokul'da alınan temel eğitimin, lise dönemine kadar katkısı ne kadar önemliyse, Üniversite de alınan temel mesleki eğitimin katkısı, mesleğimizi sürderebildiğimiz zaman içinde hatta yaşamımızın sonuna kadar önemli olduğunu düşünüyorum. Pandemi döneminde başlayan günümüzde de devam eden uzaktan eğitim; birçok meslekte olduğu gibi sanırım mimarlık eğitim seviyesini de düşürdü." (Ayla Efe - Mimar Sinan Üniversitesi)

"Mezun olduğum okulda mimarlık eğitimi şöyleydi; ilk iki sene seni parçalıyorlar sonraki iki sene de seni birleştirip bir araya getiriyorlar. Doğru bildiğiniz pek çok şeyin aslında doğru olmadığını, doğru soru sormanın bile çok önemli olduğunu öğreniyorsunuz. Sonraki iki yılda da sizi bir araya getiriyorlar dediğim o dağılmış düşünme yapısını bir araya getirip farklı bir hale büründürüyorsunuz. Mesela teknik resim dersinde güzel yazı yazmanın bir mimar için çok önemli olduğunu söylemişlerdi hala çok güzel yazarım. Yine eğitimin bir parçası..." (Banu Bayrak Tümer - Uludağ Üniversitesi*)*

"Hocalarımız bize özgür düşümeyi öğrettiler her şeyden önce. Araştırmayı ve soru sormayı öğrettiler, bu çok önemli. Tasarımda her zaman soru sormak önemli, "Mimar soru sorar." Bize öğrettikleri en önemli cümle buydu. Bunun dışında "Kendinizi serbest bırakın, korkmayın, hayatı tanıyın, her yere girin çıkın, her şeyi sorun, sınırlı ve kendinize sınırladığınız bir hayat yaşamayın. Özgür düşürmek için her şeyi öğrenmeye çalışın. Değişik disiplinlerden yardımlar alın." Bunları bize çok erken yaşlarda ve o dönemde belki biz hissetmeden bir şekilde aşıladılar. Bu benim mimari meslek anlayışımın temelini oluşturdu. Okulumuzun ilk haftası söyle geçerdi bizim; oryantasyon haftası hocalarla birlikte İstanbul'un en güzel değerli tarihi yerlerini gezerdik. İstanbul'u tanıtırlardı. Mesela bir tane hocamız Atatürk Kültür Merkezi'ne götürmüştü bizi. Sahne arkasında gezdirmişti. O sırada bir opera provası vardı bize onu izletmişti. Taşradan İstanbul'a gitmiş bir öğrenci için çok büyük bir deneyim ve sonra biz her yere hocalarımızdan öğrendiğimiz şekilde girip çıkmaya, sormaya başlamıştık. Bir banla yapıyorsanız bir bankaya gidip oradaki insanların nasıl çalıştığını gözlemlemeniz lazım. Bir otel mutfağı yapıyorsanız Otel mutfağına girip oranın makine gibi nasıl işlediğini görebilmeniz lazım. Bize bunu öğrettiler." (Elif Şehitoğlu - İstanbul Teknik Üniversitesi)

"Okulun kesinlikle vizyon anlamında katkısı oldu. Gerek eğitim süreci gerekse eğitimden sonraki katkılarıyla bütün mimarlık sürecinde çok büyük katkıları oldu. Uludağ Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nin hem mimari tasarım hem yapı

bilgisi ve mimarlık tarihi açısından her anlamda yeterli olduğunu düşünüyorum." (Makbule Ece Hırka – Uludağ Üniversitesi)

"Ben Mimar Sinan Üniversitesi mezunuyum. Bir kere şunu kesinlikle söyleyebilirim okulda aldığım eğitimin benim meslek hayatımda inanılmaz büyük katkıları ve faydası var. Bir kere üniversite eğitimlerinin genç mimarlar için önemi çok büyük. Çünkü ilk önce bu eğitimi okulda alıyorsunuz, ondan sonra iş hayatında yoğruluyorsunuz. Ama eğer okulda eğitimi iyi bir şekilde almadıysanız, size o kültürü o vizyonu o teknik bilgileri veremezlerse zaten iş hayatında başarılı olma şansınız hiç yok. Ben özellikle son on yıldır mimarlık fakültelerinin eğitim kalitesinin düştüğünü düşünüyorum. Yeni nesilin eğitim konusunda çok büyük sıkıntılar yaşadıklarını ve düzgün eğitim alamadıklarını düşüyorum. Bu da iş hayatında onların başarılı olmasını etkileyecektir. Üzücü bir durum olduğunu düşünüyorum çünkü bizim neslimizden sonraki nesillerin Türkiye için iyi işler çıkaracak mimarlar yetiştirebileceğine inanmıyorum." (Seçil Bulcan Ürküt - Mimar Sinan Üniversitesi)

Bulgu 8: Öğrencilik döneminde araştırıp kendini geliştirmek en önemli adımlardandır

"Araştırmanın ve kendini geliştirmenin çok önemli olduğunu düşünüyorum. O yüzden yarışmalara çok kıymet veriyorum bence çok değerliler. Bir yarışmaya hazırlanırken de araştırıyorsun. Doğru araştırma yapmak için mimarlık eğitiminin çok önemli olduğunu, o doğru araştırmayla ancak doğru sonuçlara ulaşılabileceğini gördüm." (Banu Bayrak Tümer - Uludağ Üniversitesi)

"Ben Balıkesir mezunuyum. Ciddi zorlayıcı bir Mimarlık eğitimi hemen her okulda var. Çok fazla araştırma yönelik bir bölüm ama şu anda ne artısı var öğrenciler açısından, bilgisayarlar ile gelip bol bol bilgi sahibi oluyorlar. O zamanlar biz deliler gibi kütüphane gezerdik. Hatta Bursa Balıkesir Bandırma yetersiz kalırdı farklı şehirdeki kütüphanelere giderdik araştırmalar yapmak için. Daha araştırmaya yönelikti. Aslında çok keyifliydi Şu anda ben kendi

öğrencilerimize de onu görmüyorum. Butik Otel yapıyoruz oda tasarımlarında, iki tıkla girip görebileceğin şeylere girip bakmayan öğrenciler var. Aslında bunu biraz teknolojinin getirdiği tembellik olarak görüyorum. Bizim dönemimizde bilgisayar çizimleri çok fazla değildi. O yüzden Mümkün Mertebe maket yapmaya çalışırdık. Şimdi maketleri bile son noktalarda görüyoruz. Model yapılıyor ama model çok bambaşka bir şey. Son noktada bittiği noktada Ben modelleri görmek isterim ama maket üstünde o kitlelerle oynayabilmek, tasarımı şekillendirmek için biraz maket görüyor olmak gerekiyor. Biz o dönemlerde daha makete ağırlık verirdik. Şimdi okul tabii ki çok önemli ama her okulun kendine özgü ciddi anlamda öğrenciye verdiği şeyler var. Fakat burada öğrencinin salt olarak kendisi de önemli. Okul bir şekilde sana bir şeyler veriyor ama araştırıp da onu geliştirebiliyor olmak çok fazlaca üzerine düşüp çalışıyor olman gerekir. Mimarlık için bence 4 sene çok yeterli değil. Keşke 5 sene olmuş olsa çok daha güzel olur diye düşünüyorum. Kısacası okul önemli ama öğrenci çok daha önemli." (Ece Konuşkan Sevinç - Balıkesir Üniverstesi)

"Biz öğrenciyken farklı mimarlık kütüphanelerinden yararlanmak üzere İzmir, Ankara gibi illere çok seyahat ederdik. Bizim nesil online'dan ziyade fiili temaslı ve ben gerçekten bunun nimetlerini meslek hayatımda çok rahat ederek yedim.

Bulgu 9: Üniversite okunan şehrin katkısı olmuştur

"Bursa'da okumuş olup, Bursa'da mesleğe devam ediyor olmak da bence bir avantaj. Kente kentliye daha iyi hakim olmamı sağladı." (Makbule Ece Hırka – Uludağ Üniversitesi)

"Mezun olduğum okulun eğitiminde bana katkısı, projelerin gerçekçi olması, araziler üzerinde çalışma yapılması ve hocalarımızın bize farkındalığı öğretmesiydi. En büyük katkılarından biri de İstanbul'da olmasıydı."(Neşe Demiröz - Yıldız Teknik Üniversitesi)

Bulgu 10: Mimarlık eğitimi için dört sene yeterli değildir

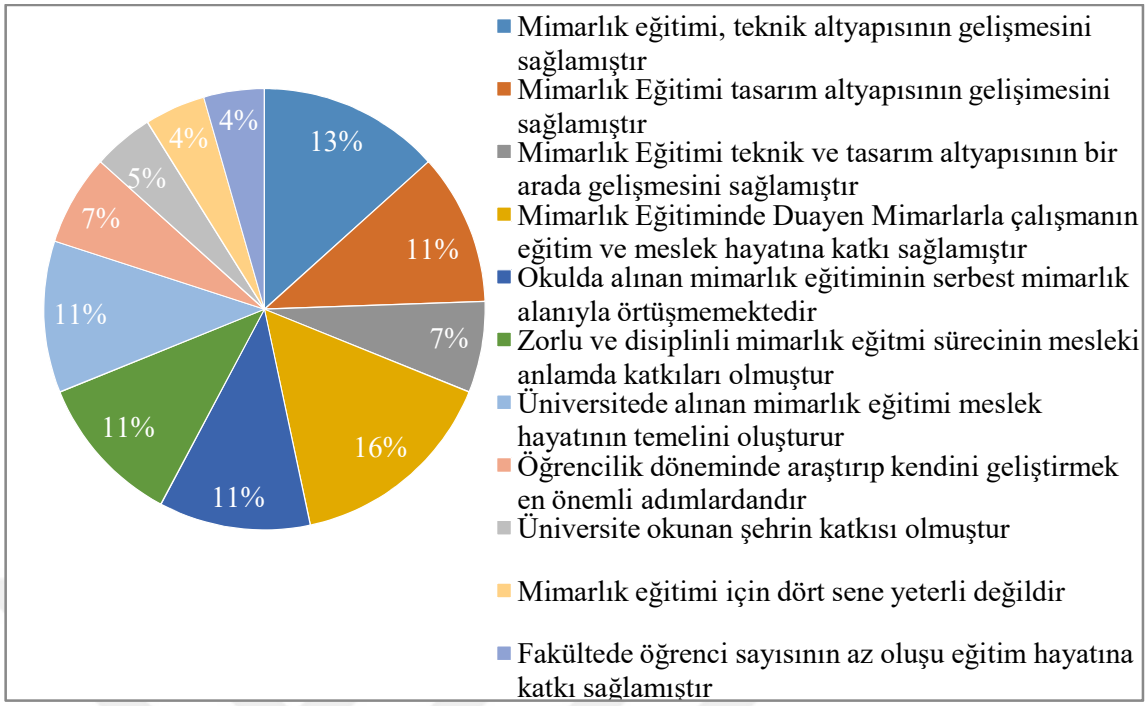
"İyi eğitim aldığımızı düşünüyorum ama mimarlık eğitiminin dört yılla sınırlı olmaması ve mezun olduktan sonra en az iki yıl daha staj yapılması gerektiğini düşünüyorum." (Aysel Atabey - Trakya Üniversitesi)

"Bizim Mimarlık mesleğinde, üniversite eğitimi kısadır. Mimarlık açısından bu süre yetmez. Çünkü Mimarlık çok kapsamlı bir alandır. Hayata bakış açısını tamamen değiştiren onun içermesi gereken bir öğreti olduğu için yeterli de gelmiyor." (Ayşe Şener Coşkun - Dokuz Eylül Üniversitesi)

Bulgu 11: Fakültede öğrenci sayısının az oluşu eğitim hayatına katkı sağlamıştır

"Bizim mimarlık eğitimi aldığımız yıllarda Balıkesir' de sınıf mevcudumuz 30 kişiydi. Bu sayı şu andaki okulların genel olarak durumuna bakıldığında çok büyük bir eğitim lüksügibi geliyor.Birebir eğitim almak gibi bişey..." (Şirin Rodoplu Şimşek – Balıkesir Üniversitesi)

"Benim okuduğum dönemde çok kalabalık bir grup değildik. Yirmi kişilik bir dönemdik. Şimdi okullarda öğrenci sayıları oldukça fazla. Biz atölyelerde kocaman masalarımızda tek başımıza eğitim görüyorduk. Ben kendimi çok özel hissediyordum öyle söyleyeyim. Normal bir amfide yüz kişilik ders alan işletme fakültesinden çok farklıydık, çünkü yirmi kişilik sınıflarda ders görüyorduk. O anlamda çok mutluydum yani. Beni okul etkiledi, okulun Siz Mimarsınız ve farklısınız düşüncesi etkiledi. Sonra bu yaratıcılığı benimseyip evet farklı olmalıyım düşüncesiyle ben değiştim açıkçası." (Zümre İlgün Selçuk - Uludağ Üniversitesi)

Şekil 4.14. Mezun olunan okulda görülen mimarlık eğitiminin meslek hayatına katkısı

Bursa'da serbest mimarlık pratiğinde çalışmalarını sürdüren katılımcılar, 13 farklı üniversiteden farklı tarihlerde mezun olmuşlardır. Üniversitede gördükleri mimarlık eğitiminin meslek hayatlarına katkısı konusunda ortak fikirlerde buluşmuşlardır. Katılımcıların %16'lık kısmı, eğitim hayatlarında duayen isimlerle çalışmanın meslek hayatlarına en büyük katkıyı sağladığını belirtmiştir. %13'lük oranla katılımcılar, okulda gördükleri mimarlık eğitiminin teknik altyapılarının gelişmesini sağladığını söylemiştir. Eskişehir Anadolu Üniversitesinden mezun olan ve eğitim gördükleri dönemler birbirine yakın olan 3 katılımcı, üniversitede teknik anlamda oldukça zorlayıcı ve öğretici bir eğitim aldıklarını söylemişlerdir. O dönem gördükleri teknik altyapılı eğitimin, meslek hayatlarında kendileri için sağlam bir altyapı oluşturduğunu da belirtmişlerdir. Katılımcıların %11'lik kısmı okulda gördükleri mimarlık eğitiminin tasarım altyapılarını geliştirdiğini düşünmektedir. %7'lik oranla katılımcılar, teknik ve tasarım altyapılarının bir arada geliştiğini düşünmektedir. Katılımcılar %11'lik bir oranla, okulda aldıkları mimarlık eğitimiyle serbest mimarlık alanının örtüşmediğini, meslek pratiği içine girdiklerinde zorlandıklarını belirtmiştir. Yine %11'lik bir oranla katılımcılar zorlu ve disiplinli bir mimarlık eğitimi sürecinin meslek pratiği içinde kendilerine katkı sağladığını düşünmektedir. Katılımcılar %11'lik oranla üniversitede

aldıkları mimarlık eğitiminin meslek hayatının temelini oluşturduğunu söylerken, %7'lik bir oran da araştırıp kendini geliştirmenin meslek hayatı için en önemli adım olduğunu düşünmektedir. Katılımcılardan %5'i üniversite okudukları şehrin meslek pratiğine katkısı olduğunu düşünmektedir. %4 Katılımcı, mimarlık eğitmi için 4 senenin yeterli olmadığını düşünmektedir. Yine %4'lük bir oranla katılımcılar, o dönem yeni kurulan üniversitelerde öğrenci sayısının az oluşunun, eğitim hayatlarına büyük katkısı olduğunu düşünmektedir (Şekil 4.13).

4.2.3. Katılımcıların tasarım düşüncesinin gelişmesinde etkili olan faktörler

Bulgu 1: Okul/Eğitim kurumu

> *"Okul en önemlisi, okuldan aldığım eğitimle çok şey öğrendim. Bir süre ara vermiş olmama rağmen o eğitim beni bu noktalara kadar getirdi." (Ayla Efe)*
> *"Tasarım düşüncemin alt yapısı tamamen eğitimdir, hocalarımızdan çok etkilendik ama ben eğitimin okuldan sonra da devam ettiğini düşünüyorum. Her projenin hala benim eğitimim üzerinde bir katkısı olduğunu düşünüyorum." (Banu Bayrak Tümer)*

> *"Tasarım düşüncesinin gelişiminde okulumun etkisi çokça var. Ofiste tasarım yaklaşımı özgürdü ancak iş getiren fiziksel çevredeki kişiler genelde özgünlük aramıyordu." (Neşe Demiröz)*

> *"Mimar Sinan Üniversitesi'nde de farklı bakış açıları yakaladığımı düşünüyorum. İTÜ'deki yaklaşım biraz daha geniş kapsamlıydı. Çoğu şeyi size bırakıyorlardı ama mimar Sinan Üniversitesi'nde ayrıntıya odaklanmayı öğretiyorlardı. İmalat detayları, detay üretim gibi konulara. Onları da orada edildim diyebilirim. Daha sonra meslek hayatımda ben bunları okuyarak, öğrenerek, yapmaya çalıştım. Orada öğrendiğiniz her şeyi gerçek hayatta uygulayamayabiliyoruz. Belediyede özellikle bunu çok net bir şekilde öğrendim. Uygulanabilir projeler yaratmayı ve çok iyi bir Mimar olmadan önce Mimar olabilmeyi öğrendim. Bu da zor bir şey."(Elif Şehitoğlu)*

“İlk önemli olan konu eğitim hayatı diye düşünüyorum. Tasarımı nasıl yapmamız gerektiğini, tasarım sürecinin nasıl başladığını size okul öğretir.” (Seçil Bulcan Ürküt)

“Mimarlığı okuduğum okul, yapılı çevre gözlemlerim ve araştırma yapmaya olan ilgim tasarım düşüncemin gelişimi için önemli. İyi bir tasarımcı olmak için aynı zamanda sosyolojik olarak insanları yani toplumu ve hitap ettiğiniz kesimi iyi okumanız gerekiyor diye düşünüyorum. Dayatma fikirlerle ve dolayısıyla projelerle bir yere varamayız. Kişinin htiyaçlarının öncelik olduğuna inanan mimarlardanım." (Şirin Rodoplu Şimşek)

“Tasarım aslında tabii ki okulda, oradaki hocaların bizim bakış açımızı genişletmesi ile başlıyor. Temel tasarım Hocamız Oruç hocamızın hepimize çok katkısı oldu diyebilirim mesela. Bizlere çok farklı ve hiç düşünmediğimiz şeylerden ödevler yaptırırdı. Böylece bakış açımızı çok genişletti. O bir başlangıç noktası ama ondan sonrası insanın kendisine kalıyor.” (Şule Çalışkan)

“Tamamen eğitim aldığımız okulun etkisi diyebilirim. Şu an nasıl bilmiyorum ama benim Mimarlık fakültesine girdiğim sene, giydiğimiz kıyafetin renginden dinlediğimiz müziğe, gittiğimiz sinemaya, izlediğimiz konsere kadar pek çok şeyin tasarımı etkileyeceğini öğrettiler bize. Dediler ki Mimar farklıdır. Ben farklı olmayı hep Severdim, bu mimarlıkla birleşince daha güzel oldu. Dedim ki evet Mimarlar farklıdır, bir ortamda dikkat çeker. Ben hep bir ortama girdiğimde dikkat çekerdim buna bir de mimarlık Title'ı ekleyince daha bir keyifli oldu. Çünkü bir yaratıcısınız, bu kaçınılmaz bir şey. Bunun gücüyle ve kudretiyle hareket ettiğinizde daha mutlu oluyor insan. Uludağ Üniversitesi o yıllarda bana çok şey kattı. Bir kere vizyonunuz değişiyor, bakış açınız tamamen değişiyor. O ana kadar olduğunuz her şeyin tamamını yıkıyorsunuz yerine Evet ben belirli bir şeyleri yaratacak birine dönüşeceğim diyorsunuz.” (Zümre İlgün Selçuk)

"Tasarım düşüncemin gelişmesinde etkili olan faktörlerden en önemlisi, çok sağlam altyapısı olan çok ciddi tasarım eğitimi almış olmam ve bu eğitimin diğer yandan teknik donanımla desteklenmesi. Okul sonrası süreçte ise tasarım ve uygulamanın paralel yürütülmesi konusunda hassasiyet gösterilmesinin nedeninin bu eğitim olduğuna inanıyorum." (Ayşe Take)

Bulgu 2: Araştırma becerisi

"Tasarım bağlamında beni geliştiren faktörler, bunu da hep genç arkadaşlara tavsiye ediyorum, gerek öğrenciliğimde gerek sonrasında ben her zaman birçok kongreyi, semineri takip etmeye çalıştım elimden geldiğince. Bunların bana her zaman faydası olduğunu ve beni beslediğini düşünürüm. Tabii ki ister istemez insanın karakteri ile ve aldığı, süzgecinden geçirdiği bilgilerle kendi tasarım yaklaşımı, parmak izi gibi oluşuyor. Fakat yine aynı şekilde kendine benzeyen fikirleri de kongrelerden, öğretilerden, seminerlerden, toplantılardan alıyorsun, topluyorsun onlarla besliyorsun. Beni gerçek anlamda geliştiren o oldu. Tecrübe de muhakkak ki etkili. Benim bu yaşımda da her yaptığım iş, kendime ders çıkardım dediğin işlerdir. Her uygulamanın mutlaka tasarıma katkısı olur. Her gittiğin yerdeki detaya mutlaka bakarım. Onların da besleyici unsurları vardır. Etrafı da incelerim. Yeni mekanlardan, yeni yerlerden heyecan duyarım."(Ayşe Şener Coşkun)

"Biz ofis olarak çok fazla araştırma yapıyoruz, güncel projeleri takip etmeye çalışıyoruz özellikle yurtdışı örneklerini takip ediyoruz. Kaynak artık çok fazla, eskisi gibi değil. Eskiden çok fazla kitap alırdık, kitaptan araştırırdık. Şu anda sirkülasyon o kadar hızlı ki artık sosyal medyadan ya da diğer sosyal kanallar üzerinden araştırarak ilerliyoruz." (Cansu Arcan Mumcu)

"Ben araştırma diye düşünüyorum daha çok. Üniversite zaten öğrenciye araştırmayı öğreten bir kurumdur, araştırma yöntemlerini öğreten. Bir soru sorarsanız sorulan soruyu cevaplamak için uğraşırken yapılan araştırmadan pek çok bilgi edinilebilir. O yüzden bence araştırma. Hem literatür araştırması hem

güncel dergileri, güncel yapılan projeleri takip etmek anlamında yapılan araştırmalar. Mimari tasarım hepimiz için çok önemli tabi ama genel tasarım kavramına hakim olmak ve bu konudaki güncel değişimleri takip etmek de gerekli. Küçücük bir objenin tasarımı bile çok önemli. Ya da mesela grafik tasarım çok anlamlı bir konu. Onlar hakkında bile sadece kendimizi eğlendirmek için bir şeylere bakmamız bile bence çok etkili ve bize fayda sağlar diye düşünüyorum." (Deniz Ildız Öner)

"Ben çok araştırırım. Yarışma projelerini inceler okurum. Tasarım düşüncemin, ufkumun gelişmesinde aslında onların çok katkısı var. Çünkü araştırdıkça sürekli güncel kalıyorsunuz farklı ufku ve düşünce yapısı olan insanların da gözünden bakmayı öğreniyorsunuz. Diğer türlü sadece günlük bir proje gelip kafanıza göre çizerseniz olmaz. Ben mesela bir proje geldiğinde Öncelikle araştırma yapıyorum. Bu mesela okuldan kalma bir alışkanlıktır bana. Bununla ilgili dünyada yapılmış olan örnekleri irdelerim. Sonrasında bu benim kafamda bir tasarım, imge yaratır. Bunun üzerine tasarımda yön veren kriterleri de ele alarak, kafamda bir şeyler şekillendirmeye başlarım. Ama kesinlikle ana kriter bence çok araştırmak çok okumak, kendini güncel tutmak. Benim her yerim kitap diyebilirim arkada bir kitaplığım var bir de bunun haricinde dergiler ve internet siteleri önemli çok okurum." (Ecem Yücel)

"Her yeni proje yeni bir macera, yeni bir araştırma yeni bir konu. Sıfırdan başlıyorsunuz her şeye bir öğrenci gibi onu öğrenmeye çalışıyorsunuz. Bu bir kere çok önemli."(Elif Şehitoğlu)

"Küçüklüğümden beri araştırma yapmayı çok seven biriyim. Bir şey tasarlayacağım zaman da o konuyla ilgili fizibilite çalışması yaparım. Tasarımın çıkış noktası farklı örnekleri görüp, onları iyi analiz edip sonra kendi alanımda daha farklı ne üretebilirim sorusunu sormaktır. Araştırma noktası benim için çok önemli daha önce neler yapılmış diye araştırırken de bir anlamda aslında malzeme konusunu da çok araştırırım. Hiçbir zaman bir şeyi tam öğrendiğime inanan bir insan değilim. O yüzden hep kendimi geliştirme ve hep bir araştırma

sürecinde oldum açıkçası. Onun dışında sürekli yeni kitaplar, yayınlar takip ettiğim dergiler mutlaka var kendimi olabildiğince geliştirmeye çalışıyorum her zaman değişen trendi yakalamaya çalışıyoruz." (Öznur Topçu Kaymak)

"Hem yayınlarla hem fuarlarla destekleyerek siz kendinizi geliştirirsiniz. Bir kere Mimarlık mesleği ciddi anlamda öğrenilmesi gereken bir meslek. Sürekli gelişim gösteren bir meslek çünkü malzeme dünyada gelişim gösterdikçe gelişir. Malzemeye bağlıdır zaten yapacağınız tasarım. Dolayısıyla malzemeyi çok iyi bilmeniz gerekir. Dünyadaki gelişmeleri çok iyi takip etmeniz gerekir. Tasarım süreçlerini çok iyi bilmeniz gerekir. Dünyadan kopmadan hem yerelde, türkiye özelinde hem Dünya ölçeğinde iyi bir araştırma yapmanız gerekir. Avrupa nerede bizim ülkemiz nerede bütün bunları takip etmek lazım. Hem tasarımsal hem proje anlamında hem malzeme anlamında hem inşaat sektörü anlamında hepsini bilmek lazım. Tüm bunları bilirseniz zaten ufkunuz açılabilir. Başka türlü tasarım yapamazsınız. Bilmezseniz, görmezseniz, öğrenmezseniz bilmediğiniz görmediğiniz şeyleri tasarlayamazsınız. O yüzden de bu önemli. Hem tasarım süreçlerine gelişimlerine hem malzeme bilgilerine, inşaat yapım tekniklerine bütün bunlara vakıf olduktan sonra artık nerede ne projesi yaptığınızla bağdaştırarak tasarım süreci gelişiyor. Projeyi nerede yapıyorsunuz? Ülkenin hangi şehrinde yapıyorsunuz, Mardin'de mi yapıyorsunuz, İstanbul'da mı yapıyorsunuz, İstanbul'un neresinde yapıyorsunuz, Avrupa'da mı yapıyorsunuz? Bütün bunlar insanların toplumsal sosyolojik yapılarını incelemenizi gerektirir. Yaşam tarzlarını, ihtiyaçlarını bilmenizi gerektirir. Bütün bunları araştırdıktan sonra zaten o süreç başlar." (Seçil Bulcan Ürküt)

"Yıllar içinde deneyim kazanmak bir yana sürekli okumalı ve araştırmalıyız. Yeni akımların, yeni teknolojilerin, yeni yapı malzemelerinin ve tasarım anlayışımıza katkısı oldu ve hep olacaktır." (Şirin Rodoplu Şimşek)

Bulgu 3: Fiziksel/Sosyal çevrenin etkisi

"Tasarım düşüncemin gelişmesine mimarlık eğitimi aldığım hocalarımın etkisi olmuştu. Eşim ile aynı okulda eğitim aldığımız için tasarım düşüncelerimiz paralel gelişti. Aynı ofisi hiç paylaşmadık ama tasarım çelişkisi oluşmadığı için projelerimizde destek olabiliyor, ufkumuzu genişletebiliyorduk. Mesleğimizde, zaman içersinde kazanılan tecrübe ve iş disiplininin sosyal çevreyi oluşturduğu düşünüyorum aslında. Ancak Sosyal ve fiziksel çevrenin etkisi de önemli. Çevrenizin size güvenerek mimari hizmet istemesi, iş potansiyelinizi genişletiyor aynı zamanda tecrübe kazandırıyor, tanırlılığınızı arttırıyor." (Ayla Efe)

Bulgu 4: Daha önce birlikte çalışılan kurumun/bir mimarın etkisi

"Okuldan mezun olduktan sonra çalışma hayatı şartlarına, hem yeni mezun, hem de ortam olarak uyum sağlamak biraz zaman alıyor. Okuldaki tasarımlar ile piyasa tasarımlarını birbirinden ayırmak gerektiğini çalışmaya başladıktan sonra idrak ettim. Yeni Çelik Palas Oteli şantiyesinde çalıştığım dönemde kesin hesap bölümü bana çok tecrübe kattı. Daha sonraki inşaat şirketinde ilk olarak bilgisayar çizim programları ile tanıştım. Aynı zamanda elle çizimde yaptım. Bu firmada kısmi olarak statik proje, elektrik projesi, mimari proje, mutfak tasarımı, dekorasyon projeleri çizimi ve kontrolü işini geliştirdim. Daha hızlı iş teslim edebilmek için kullanılan mimari programların işimizi çok kolaylaştırdığını gördüm." (Aysel Atabey)

"Öncelikli olarak ilk çalıştığım ofiste tasarım anlamında gücümü biraz biraz orada geliştirdim diyebilirim. Okul Tabii ki tasarımı veriyor ama piyasa tasarımıyla okul tasarımını ben biraz ayırmak istiyorum çünkü okulda bir imar durumu yok bir belge yok, plan notu yok daha serbestsiniz. Piyasada o serbestlik zaten mümkün olmuyor. Var olan veriler çerçevesinde serbestsiniz. İlk çalıştığım kurumun çok etkisi olmuştur." (Ece Konuşkan Sevinç)

"Profesör Nezih Eldem ile çalışmak çok büyük katkı sağladı Çünkü projelerinde, insan ve zaman, zaman içinde değişen insan çok önemliydi. Mesela projelerin tasarımında; bu restorasyon da olabilir, yeni yapı tasarımı da olabilir, senaryodan bahsederdi bize. O zaman ne olduğunu anlamaya çalışırdık. Senaryo işte zaman ve mekanın değişimi ve bunun içinde insanların nasıl hareket ettiğidir. Birçok tasarımcının gözden kaçırdığı, şekilselliğe kaçtığı bir konu. İnsanı ve insanın hareketlerini tasarımın ana konusu yapmak." (Elif Şehitoğlu)

"İlk çalıştığım ofisteki Mimar Ali Bey, bir mimar isterse bir ayakkabı bile tasarlayabilir derdi. Benim de düşüncem bu yönde, tasarımın bir bütün olduğunu düşünüyorum. Özellikle iç mimarlığın da mimarlığın bileşenlerinden biri olduğunu düşünüyorum. Mimarlık ve iç mimarlık eğitimlerinin birbirini karşılayan evreleri dahilinde bir arada olsa da bir noktadan sonra mimarlık, atmosferik koşullar, yer çekimi, topografya, kent, ulaşım, tabiat ve benzeri bağlamlar içeriğinde mimarlık eğitimi farklılaşmaktadır. Dolayısıyla mimarlık hem kent hem mekân ölçeğinde düşünülerek kurgulanması gereken kapsamlı bir bütündür. Benim için mimarlık ve iç mimarlık bir bütünün parçaları ve bir arada yürütülmesi gereken, ayrılmaz iki disiplin. Bir takım içinde çalışılarak mimari ve iç mimari tasarım bütüncül bir yaklaşımla kurgulanmalı; bu nedenle genelde projelerimizde mimari ve iç mimariyi aynı süreçte tasarlayıp hayata geçiriyoruz. Yapıyı tüm detaylarıyla ele alıp, tasarım kurgusunu oluşturuyoruz." (Makbule Ece Hırka)

Bulgu 5: Mimarın kendi çabası

"Elektrik projesi de çizdim. O zamanki şartlar onu gerektirdi. Kendi çabamla ve biraz destek alarak öğrendim. Kendi ofisimizde de Tarihi Eser çizerken çok araştırmalar yaptım en doğrusunu bulmaya çabaladım hep. Ama şunu söyleyebilirim ki kadın mimarlar erkeklere göre daha cevval... Biz olaylara daha detaylı baktığımız için yaptığımız işlerde de çok detaycıyız. Tasarımlarımı yaparken içinde kendim yaşayacakmışım gibi dolaşarak çizerim. Çok yayın

okudum, çok mesleki kitaplar okudum ve edindim. Çok gezerim, çok meraklıyım. Ayrıca kendimi daha da geliştirmek için İstanbul Ün. Kültürel Miras ve Turizm bölümünü bitirdim. Hala da geliştirmeye devam ediyorum ve edeceğim. Ayrıca seramik yapıyorum ve tasarımlarımı kendim yaptığım için mesleğim bana yol gösteriyor." (Aysel Atabey)

"Çok gezmek ve çok okumak... Yurtiçi, yurtdışı fark etmeksizin çok gezmek diyebilirim. Mimarlık tarihini özellikle modern mimarlık tarihini anlamak için çok okudum. Hayatım kütüphanelerde geçti diyebilirim. Mimarlık kuramını anlatan modern ve ortaçağ mimarları hakkında çok fazla araştırma yaptım. Kitaplarda okuduğum kadarı ile farklı mimarların yaklaşımlarına göre herkesin düşüncesinin ve yolunun farklı olduğunu gördüm. Herkes şehrinin ve döneminin popüler gündeminin getirdiği ihtiyaçlara göre bir yol belirlemiş. Ben de bunu gördüm. Kendi dönemimin gerekliliklerini araştırdım. Benim dönemimde ihtiyaç, önce oteller daha sonra ar-ge teknoparklar ve teknoloji merkezleri idi. Bu nedenle bu konudprofession edinmeye karar verdim."(Başak Kuyumcu Kumbay)

"Benim için tasarımda en önemli ilke eskimeyen binalar tasarlamaktadır. Yıllar geçtikçe kurgusundaki işlevsellik aksamadan devam ederken; güzel yaşlanan yapılar yapmak, binaları tasarlarken bunları insan için yaptığımızı unutmamak, bunun yanında çevreye duyarlı olabilmek önemlidir." (Şakire Derya Koçak Demirtaş)

"Bence biraz insanın kendisine bakıyor. Ben araştırmayı seviyorum, yenilikleri takip etmeyi seviyorum. Işinde başarılı olan insanları takip etmeyi seviyorum. Insanın kendini geliştirmesi çok önemli, başka türlü meslekte ilerleme şansımız yok. Her şey çok hızlı ilerliyor, teknoloji gelişiyor, yeri malzemeler çıkıyor. Biz son dönemlerde iç mekan tasarımı da ağırlıklı çalıştığımız için yeniliklerden hep haberdar olmamız gerekiyor. O yüzden kendimizi yetiştirmek, eski bilgi birikimlerini üzerine yenisini koyabilmek çok önemli." (Şule Çalışkan)

"Aslında eğitim, ofis, tecrübe hepsi bir bütün bunları ayırmak pek mümkün değil. Fakat bence hangi meslekte olursa olsun insanın içinden gelmesi, mesleğini sevmesi, istekli olması, onun için zaman ayırması önemli. Benim çocuğum küçüktü o yerlerde yatıyordu ben proje çiziyordum. Laptopumu alıyor taşıyor her yerde her ortamda çizmeye çalışıyordum. Çünkü okuldan aldığım bilgi birikimi serbest mimar olarak çalışırken yeterli olmuyor. Mutlaka üzerine bir şeyler eklemek gerekiyor. Bu sebeple mesleğimi destekleyici kurslara giderek uzmanlıklar aldım. Eğitim hayatından hiç kopmadım. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesinde iki ayrı dalda ön lisans programlarını, adalet ve emlak yönetimi bölümlerini, bitirdim. İşletme üzerine yüksek lisans yaptım. Ben genelde konut projeleri yapıyorum dedim ya, o evi yaparken, o binayı tasarlarken ben kendim yaşayacakmışım gibi tasarlıyorum. Banyosunu, mutfağını en iyi şekilde düşünüyorum ve benim müşterilerim diyorlar ki siz kadın olduğunuz için biz sizi daha çok tercih ediyoruz. Siz bir mutfağın bir eviyenin bir dolabın nerede ne şekilde daha iyi olabileceğini biliyorsunuz çünkü siz onun içinde yaşıyorsunuz. Ben projelerimi kendim yaşayarak yaptığım için hepsinin de çok iyi olmasını istediğim için ve zaman harcayıp üzerinde çok çalıştığım için bunlar birbirine bir zincir gibi ekleniyor diye düşünüyorum." (Zeynep Yıldırım Şen)

Bulgu 6: Tecrübeye dayalı birikim

"Tecrübe en önemlisi, katman katman üstüne koyarak gidiyor her zaman. Yaptıkça öğreniyoruz. Diyelim ki defalarca kez villa projesi çiziyoruz ama her villa projesinde ya da her iç mekanda tipolojisi aynı olan aynı bölgede çalışılan projelerde bile o Detay bilgisi değişiyor. Çünkü tasarımın her birinde farklı olmasından kaynaklı. Bir de şöyle bir algımız var hiçbir projede kendimizi tekrar etmemeye çalışıyoruz. Birini tekrar edip kopyalamak ofis olarak bize çok uzak ama ne yazık ki çok fazla yapılıyor. Her projede kendimize göre bir üstüne çıkmaya çalışıyoruz. Bu da ister istemez tasarımı zorluyor. Daha farklı ne yapabiliriz? Ya da şu malzemeyi kullandık burada kullanmayalım artık diyoruz". (Cansu Arcan Mumcu)

"Tabii ki tecrübe deneyim etkili. İkinici çalıştığım kurumda yedi sekiz sene çalıştım. Yüzde 75-80 projelerin tasarımlarını ben gerçekleştiriyordum. Yerinde mutlaka gidip bakıyordum. Önemli olan arsanın yeri, arsanın durumuna göre tasarım ilkelerimiz belirleniyor. Fiziksel çevrenin çok yetkisi var. Özellikle yer görmeden etüt çalışması çok gerek kalmadıkça yapmam. O benim için önemli." (Ece Konuşkan Sevinç)

Bulgu 7: Sınırlayıcılar

"Okulun çok fazla katkısı oldu tasarım düşünceme ama daha sonra serbest çalışırken çalıştığınız insanların talepleri bizi yönlendiriyor maalesef bu da çok iyi bir durum olmuyor zaman zaman. Ben tuvaleti balkonda istiyorum içeride kokar diyen biriyle de çalışmanız gerekebiliyor. Bir şekilde ikna ediyorsunuz müşteriyi. Ya da müşteri diyor ki kaç metrekare emsali var buranın en fazla kaç daire sığıyorsa o kadar daire sığdır. Bir yandan müşterinin isteklerini yaparken bir yandan da yönlenmeye dikkat edelim, girişimiz daha ferah olsun, birimler ışık alsın gibi konulara da özen göstermeye çalışıyoruz. Aslında tüm bu etmenler yönlendiriyor sizi. Okul da müşteri de deneyim de. Bütün bunların yanında yönetmelik denen bir şey var okulda sadece tasarım yapıyor kullanıcı taleplerine yöneliyorsun beğensek de beğenmesek de yönetmeliğe uyuyoruz." (Şeniz Döver)

"Ben yaşanılan mekanın gerçek anlamda kullanıcıya sağlayacağı konforun peşindeyim çünkü bu çok spesifik ve özel bir konu belirli alışkanlıklarımız var. Aslında herkesin 3+1, 4+1 konutlarda yaşadığını ön görerek bazı kalıplar üzerine çalışıyoruz ama herkesin kendi hayatı içerisinde bazı alışkanlıkları ve yaşam şekilleri var. Bazı ince detayları öğrenerek sohbet ederek biraz daha kendini evinde hissedeceği yuva diyebileceği mekanlar üzerinde duruyorum. Burada olumsuz şeyler mutlaka var çevre faktörü var ekonomik kısıtlılıklar var dolayısıyla müşteriyle yaptığımız toplantılarda bu süreçte kendine eğer villa yaptırıyorsa bütçe aralığını öğrenerek hareket etmekte fayda görüyorum." (Zehra Sarıoğlu)

"Tasarım düşüncemin gelişmesinde etkili olan en önemli faktör uygulanabilir projeler üretmek oldu. Yaşanabilir, yapılabilir, kendini geliştirebilir projeler üretmek hep önceliğim oldu." (İldam Aydın Bozbey)

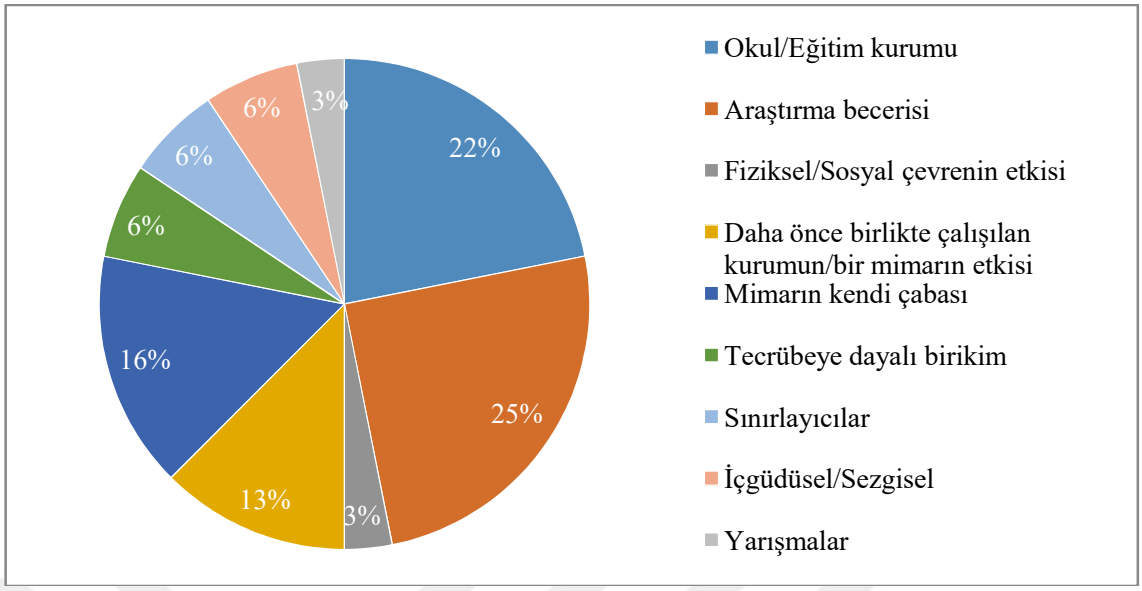
Bulgu 8: İçgüdüsel/Sezgisel

"Sanıyorum içgüdüsel bir şey, öyle açıklayabiliriz bunu. Beni yönlendiren hiçbir şey olmadı. Ben zaten mezun olur olmaz tasarım yapmak amacıyla kendi işimi yapmaya yöneldim. Bir de şöyle bir avantajım oldu benim, eşim de mimar. O tam bir teknik mimardır. Teknik konuları çözmekte usta bir numaradır, şantiyecidir, detaycıdır. Benden o yükü aldığı zaman ben tasarıma kendimi tamamen açma fırsatı buldum. Sürekli tasarım odaklı çalıştım diyebilirim. Onun dışında beni çok fazla yönlendiren bir şey olmadı. Sezgisel bir şey diye düşünüyorum. Bir de çok çalışmak öenmli, çok çalışmadan zaten hiçbir şey olmuyor." (Nilgün Temelöz Değişmen)

"Kişinin başarısı daha kendisiyle alakalı bana göre ama eğitim kurumları kişiye ciddi bir özgüven veriyor. Sonuçta tasarım sürecinin söz konusu özgüven ile çok fazla ilgisi var. Kişi kendisine güvenmezse tasarımlarında da çok özgür düşünemiyor ne yazık ki. Güvensizlik müşterileri ile ilişkilerinden başlayarak uygulama sürecinin aktörleri ve hatta yerel yönetimde karşılaştığı meslek mensupları ile iletişimine kadar devam ediyor." (Ayşe Terzioğlu)

Bulgu 9:Yarışmalar

"Yarışmalara girerken sürekli sorguluyorsunuz burada ne yapsam daha farklı olur ne olabilir diye, yarışmaların da çok kıymetli olduğunu düşünüyorum." (Banu Bayrak Tümer)

Şekil 4.15. Katılımcıların Tasarım Düşüncesinin Gelişmesinde Etkili Olan Faktörler

Katılımcıların tasarım düşüncesinin gelişmesinde etkili olan faktörler arasında %25 ile en yüksek oranda araştırma becerisi olduğu görülmektedir. Bunu %22'lik oranla okul/eğitim kurumunun etkisi takip etmektedir. Okudukları okulda gördükleri eğitimin meslek hayatlarına olan katkısını her fırsatta belirten katılımcılar, %3'lük oranla da yarışmalara katılmanın etkisini tasarım düşüncelerinin altyapısında görmektedir. Yine %3'lük küçük bir oranla fiziksel sosyal çevrenin etkisi olduğu söylenmiştir. %13'lük katılımcı, daha önce birlikte çalıştıkları kurumun ya da bir mimaın etkisiyle tasarım düşüncelerinin geliştiğini belirtmişlerdir. %6'lık Oranla katılımcılar tecrübeye dayalı birikimin etkisini görmüşler, yine %6'lık oranla tasarım düşüncesinin içgüdüsel/sezgisel olarak içten gelen bir şekilde geliştiğini söylemişler, %6'lık bir diğer katılımcı grubu ise yönetmelik gibi sınırlayıcıların etkisiyle tasarımlarına yön verdiklerini söylemişlerdir (Şekil 4.15).

4.2.4 Teknolojideki değişimlerin katılımcıların mimarlık mesleğine tasarın pratikleri/çizim alışkanlıklarına etkisi

Bulgu 1: Olumlu Etkisi Olmuştur

"Yıllardır rapido, T cetveli ve gönye kullanarak çizim yapan bir mimarın çizim alışkanlıklarını değiştirmesi çok kolay değil tabi. Ekibimizdeki genç mimar arkadaşlara güvenince, teknolojideki değişimleri kullanma süreci biraz uzadı benim için. Geç de olsa zaman içinde teknolojiyi kullanma pratiği kazandım. Zaman ayırmak, biraz da merak etmek gerekiyor sanırım. Autocad programında çizim yapmak diğer programlara göre bana daha kolay geldi. Teknoloji değişimlerin, mimarlık mesleğine zaman açısından faydalı ve büyük kolaylık olduğunu düşünüyorum. Revize gereken proje veya tekrarlanan kat planlarını çizmek için kullandığımız cam sehpa ve altındaki ışık kaynağı gibi malzemelere ihtiyaç duyulmuyor artık. Çizim programlarının, mesleğimiz için her yönüyle katkısı olduğu kesin." (Ayla Efe)

"Teknolojileri yakından takip ediyoruz, AR araçlarını çok kullandık. 3D görmeden işe başlamıyoruz. Autocad çizimine bizde en son aşamada asbuiltler çizilirken başlanır. Müşteri için de kendimiz için de 3D alternatifleri 2D plan alternatifleri üzerinden öncelikli ilerleriz. Teknoloji ise bize çizim programlarının sağladığı kolaylığın yanında, 3D döndürme ve AR gözlüklerle mekanı ve vaziyet planını gezme özelliği tanıdı. İşlerimizi elbette kolaylaştırdı." (Başak Kuyumcu Kumbay)

"Olumlu yönleri bence daha fazla zamandan tasarruf oluyor. Mesela masada çizerken bir şeyi yanlış yaptığınızda bizim jiletlerimiz vardı mürekkeple çizdiğimizde kazırdık, bazen olmazdı yırtılırdı. Şimdi öyle bir şey yok. Burada milyonlarca kalem var istediğiniz nitelikte, istediğiniz kalınlıkta, istediğiniz renkte. Renkleri algılayabiliyorsunuz, modelleme yapıp üç boyutlu gösterebiliyorsunuz. Karşı tarafa daha iyi aktarabiliyorsunuz. Ben eskiden aktarabilmek için kendim elimle perspektifler çizerdim. Bu kolay bir şey değil çok zaman alan bir şey ama burada artık programlar var. Paket programlarla

modelleme yapıp karşı tarafa hızlıca ifade edebiliyorsunuz. Zamandan kazanıyorsunuz. Örneğin bir kat planını yaptığınızda simetriğini aynalayabiliyorsunuz. Bir kat eğer üstteki katta aynıysa kopyalayabiliyorsunuz. Bu sebeple mesleğimi destekleyici kurslara devam ettim, mimari proje çizimleri için autocad, archicad, idecad kurslarına gittim. Müşterilerime hem üç boyutlu sunumlar yapabilmek, kendim için de çizimlerde müdaheleleri rahatça yapabileceğim iki boyutta programlar kullanmayı öğrendim. İleri derece Autocad kullanıcısıyım. Programımı her yıl yeniliyor ve takip ediyorum. Her yıl versiyon değişikliği ile programlar kendini yeniliyor, yeni özellikler ekleniyor bu sebeple takibi şart. Bu da bizlere bir takım kolaylıklar sağlıyor. Bence teknolojinin ilerlemesi artı yönde bir fayda sağlıyor." (Zeynep Yıldırım Şen)

"Teknolojinin katkısı tabiî ki olumlu yönde, bir kere vakitten çok kazandırdı. El ile çizmekle programlarla çizmek çok farklı. Çizerken aynı anda hayal ettiğiniz şeyi üç boyutlu da görüyorsunuz. Bilgisayarla beraber mimarlığın sanatsal yönü azalıyor mu kaygısı var tabi ama bu çağın getirdiği bir şey ve bundan kaçamayız. El becerisini ve çizim tekniğini isteyen yine geliştirir, koruyabilir, devam edebilir. Bu programlar sayesinde bu kadar hızlı iş görebiliyoruz, hayal ettiğimiz şeyi çizerken aynı zamanda üç boyutlu görebiliyoruz. Kesinlikle mimarlık mesleğine katkısı var diye düşünüyorum." (Şeniz Döver)

"Üniversitede çizimlerimizi biz hep elle yapardık. Ben sonrasında bir inşaat firmasına girince çok basit bir mimari program çıktı ve programda 3 boyutta çizilebiliyordu. Autocad kursuna gittim ama Autocad'i sevemedim. Daha sonra Archicad mimari program çıktı ve 1996 yılından beri onu kullanıyorum. Archicad programı ile beraber çalışan ArchiFacade diye bir program vardı. Bu programı Eski eser çizimlerinde cephe çizerken çok kullandık. Rölöve ölçülerini alırken büyük projelerde artık laser scanner kullanılıyor, biz de ölçümlerimizde bu teknolojiden çok faydalandık. Archicad mimari program bana göre faydalı bir program. Üç boyutu da aynı anda gördüğünüz için iş çabuk ilerliyor. Teknolojik olarak elle çizmekten çok farklı olduğunu görüyorsunuz. Bir kat planı çizdikten sonra üst kat planına ve diğer kat planlarını, cepheleri, kesitleri çok

hızlı olarak oluşturabiliyorsunuz... Ben aydınger ve şöhler kağıdına çizmenin zorluğunu biliyorum. Okulda çizim masalarımız vardı ve altlarından ışık verirdik diğer paftayı görüpte çizebilmek için. Kendimize özel masalar yaptırmıştık. Teknolojinin zarari ise elle çizim becerini zamanla kaybettirmiş olması. Mimari programlardan üç boyut render programları da çok başarılı. Eskiden fuarlara çok giderdik ve yüzlerce broşür alırdık, şimdi ise daha az gidiyoruz ve bilgisayardan firmalara çok kolay ulaşabiliyoruz. Bu da işlerimizi kolaylaştırıyor. Mimarlığın daha da gelişebilmesi için bu programlar gereklidir diye düşünüyorum." (Aysel Atabey)

"Biz elle çizimden bilgisayarda çizime geçen nesiliz. Biz öyle mezun olduk sonra bilgisayara geçildi. Muhakkak pratiklik anlamında faydası oldu. Ben biraz eski kafalı olan mimarlardanım. Ama bu konuda çok çok daha iyi olan meslektaşlarım var açıkçası. Sizler o konuda daha çok şanslısınız. Uygulama anlamındaki teknolojileri de tabii ki takip ediyoruz. Zorundayız çünkü uygulama dünyası olun aksini kaldırmaz. Sunum anlamında görselleştirme anlamında muhakkak teknolojinin getirdiği yenilikleri bizler de kullanıyoruz. Çok faydası var. Şimdi yapılan bir videoyu biz on sene önce çok ekstrem bir şey olarak görür izlerdik. Bizim için çok ekstrem bir şeydi. Şimdi en ufak bir proje için de çok Şahane görseller sunumlar hazırlayabiliyoruz." (Ayşe Şener Coşkun)

"Teknoloji geliştikçe bizim görselleştirmelerimiz çok daha fazla fotoğraf kalitesine evrilmeye başladı. Ya da fotoğraf kalitesinden de ziyade sunum tekniklerimiz eskisinden çok daha farklı. Ölçek ne olursa olsun, küçük ölçekte de büyük kentsel ölçekli alanlarda da farklılaştı. Bu sunumun karşı taraftaki algısıyla sadece bir render göstermek, ya da sadece plan düzleminde sunum yapmak çok farklı. Programlara da devamlı yeni güncellemeler geliyor ya da yeni programlar çıkıyor. Bu da çok daha iyi sonuç ürün çıkarmayı sağlıyor. Hatta fotoğraf mı diye geri dönüşler alıyoruz bazen. Bunlar Mimarlık anlamında güzel kıymetli şeyler." (Cansu Arcan Mumcu)

"Teknoloji bence çok anlamlı bir katkı sağlıyor bize ve bunu takip edebilmemiz gerekiyor. Zaten insan yaşlandığını böyle şeylerle öğreniyor, whatsapp kullanmak bile şuan benim için biraz genç işi bir şey. Benim pratikte kullandığım lazer tarama teknikleri bizim işimizde çok gelişti. Ben ilk restorasyon işlerime başladığımda yerinde rölöve almak çok ciddi bir olaydı. En az üç kişilik ekiple şerit metrelerle falan çalıştığımız, su terazileri kullandığımız zamanlardı. Şimdi bir arkadaşı gönderiyoruz lazer tarama alıyor, bize sonuçları getiriyor. Ofis işine döndü. Aslında çok fazla sahayla birlikte yürüyen bir işken şimdi ağırlıklı ofis işine dönmüş durumda. Bunun dışında teknolojiyle birlikte yapı malzemeleri de öyle çok gelişti ve değişti. Onların da faydası olduğunu düşünüyorum. Harçlar, harçları uygulama enjeksiyon sistemleri olsun, mikrofiber karbonlar gibi çok esnek sağlam malzemeler çıktı. Bence teknoloji tümüyle bizim mesleğimize katkıda bulunuyor. Ama bunların hepsini yapabilmek için öncelikle güncel olmak lazım. Onun için de hem takip etmek hem araştırmak lazım. O yüzden herhangi bir meslek sürekli eğitim anlamına gelir. Hiç bitmeyen bir eğitimimiz var bizlerin." (Deniz Ildız Öner)

"Aslında her geçen gün teknolojinin gelişmesi, bence Olumlu olarak etki ediyor. Çünkü yapamayacağınız sunumları yapabiliyorsunuz. Karşı tarafın algısına çok büyük bir katkısı var teknolojinin. Çünkü herkes mimar gibi düşünemiyor. O yüzden projeyi kafasında canlandırılması için artık sanal gözlüklerle falan projenin içerisinde dolaştırabiliyoruz. Birçok konuda çok ileri seviyede, daha da gelişiyor. Online olarak link atabiliyorsunuz, karşı taraf açıp sizin projenizi inceleyebiliyor, içinde gezinebiliyor. Ben olumlu yönde katkısı olduğunu düşünenlerdenim. Tabii ki el çiziminin ve el alışkanlıkların azalması konusunda biraz negatif yanları var. Çünkü elektronik çizimde direkt bilgisayar odaklı düşünüyoruz ama bence çizilemeyecek projeleri çizebilmemizi sağlıyor. Edirne'deki projemizde bir kabuk tasarlamanız gerekiyordu ve o kabuğu normalde elde çizebilmemizin imkanı yoktu. Perspektife giren görüşleri, kesitleri falan üç boyutta çok rahat çok çizebildik, sunuma ekleyebildik. Bence çok büyük bir katkısı var. Bence mimari çağında dijital e geçiş, çok büyük bir adımdır." (Ecem Yücel)

"Olumlu etkisi olduğunu düşünüyorum. Ben doksanlarda başladım, doksanlardan sonra bilgisayarda çizim yeni ortaya çıkmıştı ve kullanılmaya başlanmıştı. Onu hemen yakalayamayınca geri kaldık. Bir sürü proje artık Autocad ile çizilmeye başlanmıştı. Bir noktadan sonra bunu öğrenip artık o şekilde devam etmek zorunda kaldık. Onu hallettik, sonrasında da bu sefer üç boyutlu çizimleri yapmak lazım. Şu sıralar Ben mesela Revit öğrenmeye çalışıyorum. Üç boyutlu çizimin restorasyonda da kullanılmasını sağlayan bir takım programlar var, o çok güzel. Üç boyutlu lazer scanner var artık Onsuz olmuyor. Hiçbir işimizi onsuz yapamıyoruz. Ilk başta teodolitler ve nivolar vardı. Yatay ve düşey çizgileri alırdık geri kalan her şeyi elimizle ölçerdik. Sonra Total Station çıktı bütün noktaları bize veren. Şimdi de üç boyutlu tarama var, kullanıyoruz. Yani tabii ki olumlu anlamda teknolojiyi kullanıyoruz." (Elif Şehitoğlu)

Bence teknoloji, kullanıcıya mekanı tariflemek için çok büyük bir kolaylık. Çünkü birçok kullanıcı üç boyut algısına bir mimar kadar sahip değil. Eskiden maketler üzerinden tarif ediliyormuş ama günümüzde 3D programlar sayesinde kullanıcılar mekanı çok kolay algılayabiliyor. Bu yüzden teknolojiyi ve son trendleri yakından takip etmek gerektiğini düşünüyorum. (Makbule Ece Hırka)

"Teknolojik anlamda baktığımızda mesleğimize katkısı tabiî ki zaman ve bilgiye kolay erişim. Bizim zamanımızda bu kadar yayın, bu kadar internet ortamı yoktu. Arkitera yeni kurulmuştu ve birçok platforma ve malzemeye ulaşmak bu kadar kolay değildi biz öğrenciyken. Ayrıca sunum anlamında çok şey kattı, müşterimize anlatırken insanların üç boyutlu algılaması daha kolay oldu. Autocad bana çok mekanik gelir, mimari gelmez hiçbir zaman. Staj dönemimde Archicad öğrendim inanılmaz muazzam bir şeydi benim için. Teknoloji bize bambaşka bir kapı açtı." (Öznur Topçu Kaymak)

Teknolojinin gerçekten inanılmaz katkısı ver mesleğin gelişiminde. Bizim eğitim sürecimizde yani mimarlık okurken bilgisayar gibi bir şansımız yoktu. Biz elle, rapidolarla çizim yaparak mezun olduk. İş hayatına geçer geçmez teknoloji ve

bilgisayar hemen hayatımıza girdi. Biz okulda bunları öğrenemediğimiz için çok zorlandık. Hatırlıyorum mesleğimin ilk yıllarında paftalara çizim yaparak müşterilerimize sunum yaptığımız günlerimiz oldu bizim. Şimdi Tabii ki o süreçle bu süreci kıyasladığımızda her şey korkunç derecede hızlı. Bir kere müşteriye tasarımlarınızı, hayalinizi sunmakta hiç zorlanmıyorsunuz. O zaman anlatmakta çok zorlandık biz. Çünkü plan düzleminde ya da kesit, görünüş düzleminde insanlara bir şeyler anlatmanız çok zor. Perspektif olarak da elle çizerek de bunları anlatmanız çok zordu. Ama şimdi bir sürü programlar var. Bu programlar gün geçtikçe gelişiyor. Artık tüm o hayallerinizi bir ekran içinde yaşatabiliyorsunuz insanlara. Artık hiçbir şeklinde insanların kafasında soru işareti yok. Dolayısıyla ikna etmek çok kolay. Çok hızlandı bence her şey. Dolayısıyla teknoloji gerçekten mimarlık mesleğinin olmazsa olmazı. Ben de bizimle çalışan tüm mimar arkadaşlarımın en az üç programı profesyonel bir şekilde kullanmasını istiyorum. Çünkü artık her şey teknoloji ile ilerliyor. Teknolojinin ilerlemesi ile beraber Tabii ki yapı malzemeleri de ona göre çok değişiyor, çok farklılaşıyor. Bunları biz zaten çok hızlı takip ediyoruz. Seramik sektöründen, mermer sektöründen, beton sektöründen, demir sektöründen, çelik binalardan, doğrama sistemlerinden, malzemeler o kadar çok değişiyor ve yenileniyor ki bu bence bizim tasarım anlamında ufkumuzu da açan bir süreç diye düşünüyorum. Bu anlamda bu süreçten ben çok memnun ve mutluyum." (Seçil Bulcan Ürküt)

"Çok etkisi olduğunu düşünüyorum. Yeni teknolojileri ve malzemeleri iyi bilen mimarlar çok rahat çalışıyorlar. Her nevi öneriyi getirebiliyorlar. Sadece yapısal kurgu açısından değil, tasarım kurgusu açısından da çok önemli olduğunu düşünüyorum. Çünkü mimarlık sadece iki boyutlu bir resim ve gafik çalışması değildir" (Şirin Rodoplu)

"Ben ve benim dönem için çok müthiş bir kolaylık. Mimari yönden olgunluğa ulaşıp, fiziksel olarak bir miktar yavaşladığınız bir dönemde mucize. Sadece Autocad kullanmam bile beni inanılmaz hızlandırdı. Çizim sürecinde masa başı durumdan kurtulup, özgürleştim, otobüste, uçakta, başka şehirlerde iş yapmak,

özellikle benim çalışma biçimim için çok büyük bir kolaylık oldu. Aynı zamanda uygulamacı olduğum için, kullanıcı, usta, uygulamacı ile saat, mekan dışında internet, whatsapp gibi araçlar ile kolayca iletişim kurulabilmesi yaptığım işte en önemli parametre olan zamanı kazanıyoruz. En önemli kazanç bence bu." (Ayşe Take)

"Günümüzde yaşanan dijitalleşmeyle birlikte yeni jenerasyon bu konuda bizden çok daha iyi konumda. Biz tüm proje etaplarını el çizimi ile tamamlıyorduk. Önce eskiz çalışmaları, proje konsepti, sonra uygulama safhası ve detaylar hepsi el çizimiydi. Ben mezun olduktan sonra dijitale geçtim yani Autocad ile çizim şansını üniversitenin son döneminde yakalamış oldum. Aslında iki türlü de çalışmış olmak mesleki açıdan büyük avantaj. Tasarlarken el becerilerini kullanabilmek konsepti özgürleştiriyor. Uygulama çizimleri safhasında ise bilgisayarda tip detayları kullanarak dönüştürmek emek ve zaman açısından oldukça avantajlı. Keşke öğrencilik döneminde de bu kolaylığı yaşasaydık. O anlamda eğitim hayatımız oldukça meşakkatli geçti. Bir diğer etki ise sosyal medyada sayesinde gerçekleşti. Daha interaktif bir iletişim yanı sıra yüklenici firmalar sosyal mecradan dünyada tasarlanan ve uygulanan mimari unsurları görüp onları gerçekleştirmek istiyorlar. Teknoloji geliştikçe bizim uygulama alanında karşı tarafı ikna etme potansiyelimiz de arttı." (Ayşe Terzioğlu)

"Teknoloji çok önemli bir şey, tasarımın bel kemiği. Güncel malzemeleri tanımazsanız tasarımınız eksik, yarım kalıyor. Onları mutlaka araştırmak zorundasınız. Mutlaka yeni detayları, yeni malzemeleri öğrenmek zorundasınız. Bir kere dünyayı takip etmek zorundasınız çünkü bu bir trend meselesi, bir moda akımı aslında. Bazı mimarlara bunu söylediğiniz zaman belki aksi bir fikir gibi gelebilir ama mimarlık da modanın bir parçasıdır. Böyle sürüyor trendlerle devam eden bir şey. Moda gibi belki üç beş aylık bir şey olmasa bile sekiz on senelik bir akım söz konusu oluyor ve siz onun peşinden gidiyorsunuz. Gitmek zorundasınız bir şekilde. Belki çok büyük Mimarlar büyük isimler kendi modasını kendisi yaratabiliyor ama tabii ki biz o seviyede kendimizi görmüyoruz muhakkak ki. Onun için modayı da takip etmeniz lazım, onu da belirleyen şey

malzemeler oluyor aslında. Onların da detayını çok iyi takip etmeniz lazım. O çok önemli bir şey diye düşünüyorum." (Nilgün Temelöz Değişmen)

"Günümüzde teknoloji çok hızlı gelişmekte. Tabi ister istemez bu hızı yakalamaya çalışıyoruz. Biz T cetveli ve rapido kalem ile proje çizerek eğitim aldık. Ama artık bilgisayar programları ile görsel Showlar yapar durumdayız. Ofis olarak biz de bu dinamizme ayak uyduruyoruz. Bunun bize getirdiği artı imkanlardan yararlanıyoruz." (Şakire Derya Koçak Demirtaş)
"Biz mimarlık fakültesinde okurken son sınıfa kadar tamamen el çizimi zorunluydu. Hatta ben bir projemi tamamen serbest el çizimi teslim etmiştim, ikinci sınıf projemi, onda çok yüksek bir not almıştım. Çok zordur el çizimiyle proje teslim etmek. Dördüncü sınıfta okulda hocalara yaptığımız baskılar neticesinde, çünkü artık Autocad yaygınlaşmaya başlamıştı, bir şekilde ikna edip dördüncü sınıfın ilk döneminde holding yaptığımız projede Autocad çizimine geçtik. Autocad maceram böyle başladı. Tabi bu dönemki kadar tecrübeli değildik kurslar ya da Youtube vidoları çok yaygın değildi, bir şekilde öğrendik. Sonrasında Güzel sanatlar fakültesi projesi gerçekleştirdim mezuniyet projem oydu. Yine aynı şekilde bilgisayar teslimi gerçekleşti. Ama uzun yıllardır çok nadiren el çizimi yapıyorum tasarımlarım bile artık Autocad üzerinden başlıyor. Autocad ile beraber 3DMax kullanıyorum." (Zehra Sarıoğlu)

"Bu anlamda Tabii ki bizim başladığımız dönemde bilgisayarda sadece Autocad çizimi yapılıyordu. Benim yine çok şanslı olduğum noktalardan biri hem aydıngerde elle çizim yapılan dönemin sonuydu hem de deprem bir dönmein sonuydu. Çağ atlayıp çağ kapatmak, istanbul'un fethi gibi bir şeydi bizim için. Çünkü aydıngerle bir sınıfta çizim yaparken bir taraftan bize dediler ki bakın böyle bir gerçek var dünya bir yandan değişiyor. çalıştığımız ofislerde çizim yaptırmayı öğrendik bilgisayarla ben son projelerin hep bilgisayarda render yaparak teslim ettim. Ondan önce perspektifleri ellerimize çizerdik böyle şeyler hatırlıyorum. Biz son sınıfta sadece renderlarımızı çıktı olarak teslim ettik. Doğal olarak piyasaya çıktığınızda siz güncellemeyi takip etmek zorundasınız. Ben mesela Archicad kullanıyorum. Ben mezun olduğumda Archicad 6,5 tu

şuanda Archicad 25'te. Yani hemen hemen her yıl kendinizi revize etmelisiniz bunu siz yapmasanız da sistem sizi zorluyor. Render'ın kalitesi her sene artıyor. Daha öncesinde çizgi film animasyon gibi projeler yaparken şu anda o billboardlarda gördüğünüz gerçekçi tasarımları yapmak zorundasınız. Çünkü iş alabilmeniz için ya da proje yapabilmeniz için bunları takip etmek zorundasınız. Bu ihtiyaç ya da Lüks değil. Bu gereklilik. Mecburen takip etmelisiniz. Malzemeyi takip etmeniz gerekiyor, çünkü bir süre sonra etrafta gördüğünüz binaların malzemesi değişiyor. şimdi binalarda dış cephe seramik kullanmaya başladık bir aralar alüminyum çok modaydı şu anda taş kullanıyorlar gerçek doğal taşları cephelerde kullanıyorlar. Ister istemez teknolojiyle, gördüğünüzde algılayağınızı daha öncesinde öğrenmeniz gerekiyor. Benim dediklerim benim gibi inşaatla bire bir alakalı olan kesim için şart." (Zümre İlgün Selçuk)

Bulgu 2: Olumsuz Etkisi Olmuştur

"Olumlu tarafları da olumsuz tarafları da var. Üç boyutlu görseller çok önemli oldu artık. Onlar olmadan insanların kafalarında yapılar canlanmıyor. Ama diğer taraftan olumsuz yanları da var. Sadece üç boyutlu tasarımla iş yapan insanlar da olmaya başladı ve tasarımın özü kayboldu. Sadece görselliğe yönelme oldu ancak Mimarlık sadece görsellikten ibaret değil. Binanın fonksiyonu, iç mekan kullanımı da çok önemli. İçerideki aydınlatma, ısıtma soğutma, her şey bir bütün. Oradan uzaklaştık, her şey sadece görsellik olarak algılanmaya başladı. Uzun vadede o binanın duruşunun bozulmaması, insanların içinde mutlu olması gibi bir sürü etmen var. Benim avantajlı olduğum konu, genelde yaptığım işleri devamını da yapıyorum. Kendi yaptığımız işlerin içinin tadilatını da biz yapıyoruz. Binaların eskime ve kullanım süreçlerini görebiliyoruz. Kısa sürede eskimesin uzun vadede yeni kalabilirsin diye uygun malzemeler seçmeye çalışıyoruz. Bir de insanların mutlu olmasını istiyoruz sadece dışarıdan süslü olması hiçbir şey ifade etmiyor bence."(Şule Çalışkan)

"Artık üç boyutlu görseller hazırlanıyor doğrudur. 3DMAXler, Sketchuplar… Bana suni geliyor. Hiç inandırıcı değil aslında. Tamamen göz boyama. Bu kelimeyi çok net kullanıyorum. Müşteri istiyor, yaptırıyorum ama bir yandan çok

sahte olduğunu görebiliyorum. Gerçeği yansıtıyor gibi görünse de aradaki farkı bildiğim için müşteriyi yanıltıyor hissine kapılıyorum. Serbest elde yapılan perspektifler çok daha gerçekçi buluyorum." (Ayla Efe)

"Mimari temsil araçları önceden maket ağırlıklı iken şimdi artık görsel birtakım modelleme programları ile yapılan çalışmalar. Çok etkili olduğunu düşünüyorum hatta şuanda projeyi öne çıkartan ve projenin PR kısmında en etkisi araç olduğunu düşünüyorum. Ancak bazıları çok realiteyi yansıtmadığı için yanıltan tarafları da olabiliyor. Ne yazık ki oran orantı görselde resim gibi gözüken tarafta çok keyifli gözüküyor ama aslında inşa edildiğinde beklenilen, hayal edilen oran aynı etkiyi yaratmıyor. Neden çünkü modelleme programlarında perspektiften bakmanız her nevi binayı çok keyifli, çok heybetli, çok özel gösteriyor ama bina gerçekte bu mu? Her cephesinden baktığınızda aynı etkiyi sağlıyor mu? Hayır. O yüzden modelleme araçlarının, işinin ehli olmayan mimarlarca yanlış kullanıldığını ben görüyorum. Doğru bir yöntem değil. Öyle olmalı ki proje zaten iyi çalışmalı zaten iyi kurgulanmalı. Görsel sunum araçları da sadece bizim gibi teknik gözle bakamayanların anlatımına bir kolaylaştırıcı olmalı diye düşünüyorum. Tek başına bir satış strateji planı olmamalı. Binayı gösteren ve tasarlayan tek strateji olarak kalmamalı diye düşünüyorum." (Şirin Rodoplu Şimşek)

"Dezavatajlı kısmı ise, müşteri bizden hemen üç boyutlu tasarımları ve görünüşleri talep ediyor. Ama bilmediği şey cephe çalışmaları ve üç boyutlu tasarımlar çok emek yoğun süreçleri içerir. taleplere kopyalanmış hazır şablonlar sunulmasından dolayı da müşteriler nezdinde bu süreç basitleştiriliyor ve kolaylaştırılıyor. Kısacası emeğin karşılığı piyasa koşullarında çok da alınamıyor." (Ayşe Terzioğlu)

Bulgu 3: Mimarın Eskizle Çalışması Gerekir

Mimarların kalemden uzaklaşmaması gerektiğini düşünüyorum, kalemden kastım şu bir mimar kendini yazı olarak da iyi ifade edebilmeli, eskiz de yapabilmeli. Teknoloji ne kadar gelişirse gelişsin kalemden bağımızın kopmaması gerekiyor. Fakat teknolojide de bir takım gelişmeler var, programlar, renderlar, animasyonlar… Bunların hepsinin bir bütün olduğunu düşünüyorum, kalemle asla bağlantımızı koparmadan bu değişime ayak uyduracağız. Birçok mimarda da aslında bu kalemi bırakmama çabasını da görüyorum ve bence önemli. Tabi ki teknolojiye de ayak uyduracağız orası bir gerçeklik. Ama eskiz başka bir şey kalemle bağlantımızın kopmaması için. Mimarlar çizerek düşünürler." (Banu Bayrak Tümer)

"Eskiz mimarın öncelikli başlangıç tasarım aracıdır. Eskiz olmadan tasarıma başlayamam, bu bağlamda konvansiyonel teknikler ve maket yapımına da hala devam ediyoruz." (Başak Kuyumcu Kumbay)

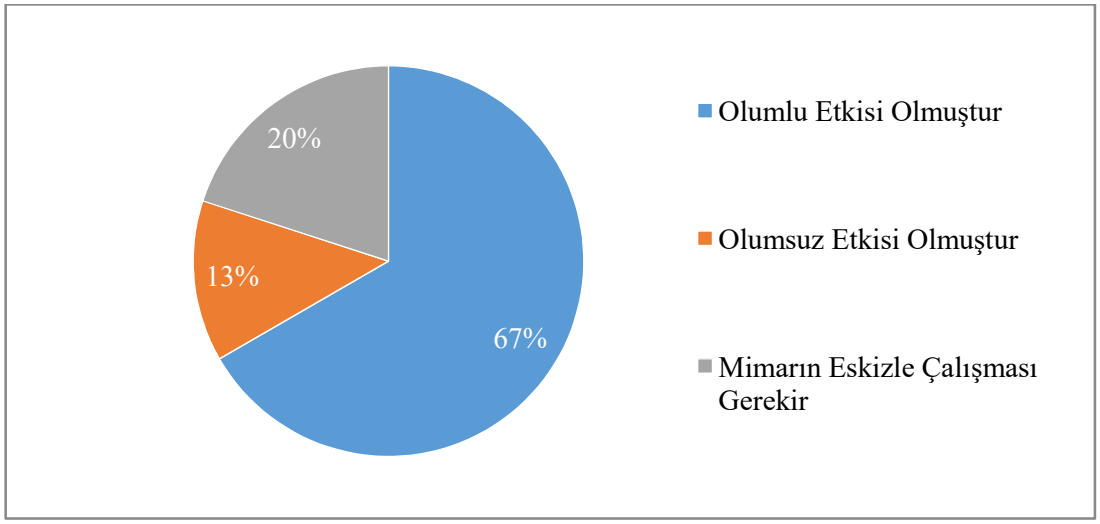
"Benim çizim alışkanlığıma hiçbir etkisi olmadı. Ben hala etütlerimi eskizle yapıyorum öyle söyleyeyim. Eskizle yaptıktan sonra bilgisayara geçiriyorum. Yani bilgisayarda hiçbir zaman eskiz yapmam. Hatta öğrencilere bile okula gittiğimde mesela eskiz kağıtları üzerinde gösteririm değişiklikleri. Yoksa çizimlerinin hepsini, üç boyutlu tabii ki bilgisayarda yapıyorum ama tasarım anlamında kullanıyorum." (Ece Konuşkan Sevinç)

"Uzun yıllar elle çizim yaptım. Günümüzde zaman çok değerli. Yine de el çiziminin bir kişiliği var bence. Teknolojik değişimler elbette ofisimize girdi. Ben tasarımlarımı her zaman elde yaptım çizim ekibi onu programla tamamladı." (Neşe Demiröz)

"Şöyle söyleyebilirim biz üç boyuta çok geç adapte olduk şunun da bir avantajı vardı. Biz binayı ya da mekanı üç boyutta göremediğimiz için kafamızın içerisindeki üç boyutu çok geliştirdik o dönemde. Şimdi gençlerde şöyle bir

handikap görüyorum, zaten hemen üç boyuta aktardıkları için, görebildikleri için kafalarındaki hayal gücü, kafanın içindeki hologram çok gelişmiyor. Hem avantaj hem dezavantaj gibi. Ama zaman içinde adapte olmamız gerekiyordu. Ona da zar zor adapte olduk o konuda zorlandık teknolojide." (Nilgün Temelöz Değişmen)

"Biz üniversitedeyken tüm çizimlerimizi elde yapıyorduk. Teknoloji ne kadar gelişse de mimarlık alanında el çiziminin çok önemli olduğuna inanıyorum. Herkes çok iyi serbest çizim yapamıyor olabilir çok iyi perspektif çizemiyor olabilir ama yine de elle çizilmeli bence. Ben de bilgisayarda çiziyorum şuan ama eğitim sürecinde önemli olanın el çizimi olduğunu düşünüyorum. Çok ciddi zamanımızı alan bir şey, üçüncü sınıfta uygulama projesini el ile çizdiğimiz dönemde bir hafta hiç uyumadığımı yalnızca sırtım dinlensin diye on dakika alarm kurup yattığımı hatırlıyorum. Evet zaten zor bir bölümdeyiz buna el çizimi mi ilave edelim demekte haklı belki öğrenciler ama el çiziminin farklı bakış açıları kattığını düşünüyorum. Yeri geliyor tasarım yaparken bile çıktı alıp elde bir çizim yapıyorsunuz. Biraz geri kafalılık gibi düşünülebilir ama mekanikten uzaklaşıp el serbestliğinin daha iyi olduğunu düşünüyorum." (Öznur Topçu Kaymak)

Şekil 4.16. Teknolojideki Değişimlerin Katılımcıların Mimarlık Mesleğine, Tasarım Pratikleri/Çizim Alışkanlıklarına Etkisi

%67'lik Büyük bir oranla katılımcılar, teknolojideki değişim ve gelişimlerin mimarlık mesleğine olumlu etkisi olduğunu söylemişlerdir. %20'lik kısım mimarın eskizle çalışması gerektiğini düşünürken, %13'lük kısım teknolojinin olumsuz etkilerini gördüklerini söylemiştir (Şekil 4.16).

4.2.5. Katılımcıların mimarlık mesleğinde proje ve şantiyelerde kadın mimar olarak karşılaştığı zorluklar

Bulgu 1: Erkeklerin erkeklere güvenme eğiliminde olması

"İş hayatında bir erkekler kulübü var. Erkekler erkeklere güvenme eğiliminde. Bir kadına güvenmeleri için, kadınların erkeğin iki katı performansta ya da yetenekte olması gerekiyor maalesef. İkisi eşitse yine erkek olanı seçme eğilimindeler. Patronların çoğu da erkek olduğu için maalesef bizim daha fazla mücadele etmemiz gereken bir ortam açılmış oluyor." (Nilgün Temelöz Değişmen)

"Kadın mimar olarak piyasada yer edinmeniz zor oluyor sebebi de müşteri kitleniz genel olarak erkek. Onların tercihi olabilmeniz için gerçekten kendinizi kanıtlamanız gerekiyor ki erkekler sizinle çalışabilsin. Elimizden geleni yapıyoruz ama işin kötü noktası hep bir haksız rekabet giriyor karşımıza." (Öznur Topçu Kaymak)

Bulgu 2: Mimar olarak kadınlar iş hayatında cinsiyetsiz olmalı

"Kadın ya da erkek olmanın ayrımcılığını en azından ben yaşamadım. Müşteriler gerçekten sizin kadın ya da erkek olmanızdan ziyade işe hakim olup olmamanıza bakıyorlar ve buna saygı duyuyorlar." (Ayşe Şener Coşkun)

"Açıkcası sektörde kadın mimar olmanın çok dezavantajını yaşamadım. Çünkü genellikle müşteriler ya referans ile ya da yürüttüğüm, bitirdiğim işleri bilerek

bana geliyorlar. Yine de erkek egemen bir sektör olan inşaat piyasasında da ne yazık ki çoğu sektörde yaşanan cinsiyet ayrımcılığı yaşanabiliyor. Görüşemelerde veya referans sisteminde müşterilerin hemcinslerine öncelik tanındığı bir gerçek. Hem görüşme imkanlarının daha fazla olması, hem toplum yapısı belki de daha rahat anlaşabilecekleri öngörüsü, birçok neden olabilir. Proje süreci bu şekilde ilerlerken şantiye ortamı ise daha farklı. Kendi adıma sürekli şantiyede bulunmam gereken işler yürütmedim, belki orada çalışanlar daha değişik zorluklar yaşıyor olabilir." (Ayşe Terzioğlu)

"Üst sınıf için problem aslında. Onda da tavsiyem kendinizi asla kadın diye düşünmeyin. Daha doğrusu cinsiyeti olan bir insan gibi düşünmeyin. Cinsiyetsiz, sadece insan gibi düşünün kendinizi. Sizi öyle düşündüğünüz zaman karşı tarafın da daha fazla öyle düşünmesi söz konusu oluyor. Ben bir kadınım duygusuyla bir yere girdiğiniz zaman zaten karşı taraf da onu alıyor sizden o duyguyu ve size bir kadın gibi davranmaya başlıyor. O yüzden kadın ya da erkek değilsiniz, iş hayatınızda bir cinsiyetiniz yok. Genç kızlara tavsiyem kesinlikle o kendinizi bir ben bir kadınım diye düşünmeyin iş hayatınızda. Bir iş insanıyım diye düşünürseniz, karşı taraf da o duyguyu sizden alır zaten." (Nilgün Temelöz Değişmen)

"Ben cinsiyet ayrımına çok fazla maruz kalmadım. Çok büyük sorunları ve zorlukları olduğunu biliyorum tabii bunu sadece kendi ölçeğimde düşündüğüm zaman genelleyemem. Kadın olmak iş hayatında artı ya da eksi bir değer yaratmaz. Ben etrafımdaki herkesi kadın yahut erkek olarak değil önce insan olarak algılarım." (Seçil Bulcan Ürküt)

"Açıkçası ben bir kadın olarak hayal kırıkları yaşamadım. Siz de diğer meslektaşlarınız gibi sahaya çizmelerinizi giyerek çıkabiliyorsanız, teknik olarak proje okuyup sahada çözüm üretebiliyorsanız zaten şantiye size saygı gösteriyor." (Şakire Derya Koçak Demirtaş)

"Aslında bu iş bir referans bizim piyasada. Nasıl müteahhitleriz ile belediye personeliyle ikili ilişkilerinizde normal davranacaksanız onlara da o şekilde davranıyorsunuz. Yani cinsiyet ayrımını hiçbir yerde yaşamamak için siz de insan ayırmamalısınız. İşin temeli bu. Aslında Siz bu ayrımı yapmadığınız sürece size de kimse kadın-erkek gözlüklü, şişman yargıları yapmayacak. Önemli olan herkese eşit davranmak." (Zümre İlgün Selçuk)

Bulgu 3: Ustaların genç kadın mimarların bilgi ve becerilerine karşı önyargılı olması

"Kadın mimarları ustalar pek önemsemiyorlar. Şantiyeye gittiğimde elektrikçi çalışıyordu, ustaya projeyi verip buna göre yapacaksın dedim. Apliği kaç santim yukarıya koyacağını tarif ettim. Ertesi gün kontrole gittiğimde başka bir yere koyduğunu gördüm. Bunu niye böyle yaptın diye sorduğumda ben öyle uygun gördüm şeklinde cevap verdi. Ben o apliği söktürdüm ustaya. Ustalara rica ile davranınca seni takmamaya başlıyorlar. Yaptıkları işi bozduğun zaman da çok sinirleniyorlar. Şantiyelerde ustaların kadınlardan komut alma durumuna karşı önyargıları var." (Aysel Atabey)

"Çok bariz şöyle bir olay yaşadım diyemem ama her zaman oluyor bu. Yüzde Seksen ustalarda bunu hissediyorum. Özellikle şantiyede birisi eğer seni tanımıyorsa ya da yeni tanıştıysan, senin kim olduğunu nasıl bir iş yaptığını, işine ne kadar hakim olduğunu, işinde ne kadar iyi olduğunu bilmiyor. Tabii toplumsal bir bellek olduğu için o önyargı ustalarda genellikle oluyor."(Cansu Arcan Mumcu)

"Evet böyle bir şey biraz var. Ben de gözlemliyorum. Daha gençken buna daha fazla maruz kaldığımı söyleyebilirim, özellikle yirmi beşli yaşlarda falan. Bunun sebebi de çok genç küçük bir kızın şantiyeye gelmesi. O dönemde ben İnebey Medresesi'nde şantiye şefiydim. En basitinden usta sana hava atmak istiyor. Baretini tak diyorsun, bana bir şey olmaz diyor. Seni ciddiye almadıkları bir dönem oluyor. Onu aşabilmenin yöntemi benim için bilgi sahibi olmaktı. Teknik olarak kendimi donanımlı hale getirip kimsenin beni kandırmamasını sağlamak

ya da benden büyük bir mimar bana bir şey söylediğinde şaşırmamak için önceden o konuyu çalışıp oraya gitmek ve ona doğru bir cevap verebilmek.". (Deniz Ildız Öner)

"Özellikle şantiye şefi olarak çalıştığımda yaşadım. İşçi, bir amirin kadın olmasını kabullenemiyor. Bunu çözmek için de ben onlara bir amir gibi değil, ekip arkadaşı gibi yaklaşmayı seçtim. Böyle bir çözüm ürettim. Bu işi birlikte yaptığımızı hissettirerek, başarının ortak olduğunu, güzel bir şey yaptığımızı, birlikte gurur duyabileceğimizi hissettirerek… Bazen tatlı, bazen sert yaklaşımlarla çözebildim. Çünkü otorite kullanmaya çalıştığınız zaman erkekler bunu asla kabul etmiyorlar maalesef." (Elif Şehitoğlu)

"Çalıştığımız ortama, şantiye ortamına baktığımızda çalışan kitle erkek olduğu için biraz ön yargılı olabiliyorlar. Herkesin yaşam tarzı hayata bakışı bambaşka, herkese saygı duyuyoruz ama onlarda bize saygı duymama durumu ya da alaycı bakışları olabiliyor. Yapı denetim firmasında şantiye stajı yaptığım dönemde çok fazla şantiye geziyoruz, yanımda mimar mühendis abiler de var şantiyede çatıya çıktık bacayı örüyorlardı, usta oradan alaycı bir tavırla mimar hanım diye seslendi söyle bakalım biz burada tek sıra mı öreceğiz çift sıra mı dedi. Ben de o güne kadar öğrendiğim bilgiler çerçevesinde burası lodos alan bir yer burada çift sıra örerseniz daha sağlam ve daha faydalı olur yapacağınız iş dedim. Akabinde denetçi mühendise aynı soruyu sordu aynı söylediğim şeyi ustaya söyleyince ona döndü ve mimar hanım da biliyormuş dedi alaycı bir tavırla yine. Böyle sizin bilginizi yoklayan ve ne yapsam da sizi küçük düşürsem düşüncesinde olan insanlarla da çalışmak durumunda kalıyorsunuz. Burada doğru olan olgun davranmaya çalışmak. Kadın olarak bir miktar zor olmasına rağmen ben seviyorum mesleğimi." (Öznur Topçu Kaymak)

"Kadın olmanın zorlukları var tabi bir kere ustalar seni dinlemek istemiyor. Hele ki küçük yaştayken daha da zor. Hem küçük yaşta hem de kadın gelmiş bana iş öğretiyor tavrında olanı anlayabiliyorsunuz bunu açıkça söyleyeni de oluyor zaten hareketleri ve mimikleriyle belli edeni de. Her firmanın şantiye

ortamı çok profesyonel ve disiplinli olmadığı için kadın olarak sıkıntı yaşadığın oluyor hijyen olarak mesela. Bunun dışında erkek ya da kadın mimar olarak yapacağımız iş aynı inşaata gittiğimizde sorunları çözmek, sahaya gidip bakmak, tek sıkıntı ustalarla yaşanan sorun oluyor." (Şeniz Döver)

"Şantiyelerde kadın mimar olmak zor. Neden zor? Bir kere toplumun ön yargısı var, bir de şantiyelerde özellikle belli ekonomik seviyedeki insanlarla, eğitim seviyesi düşük insanlarla çalışıyorsunuz. İnşaat işçisi ya ilkokul mezunu, ya da hiç okul görmemiş. Herhangi bir eğitim seviyesi aranmayan bir işçi topluluğuyla çalışılıyor. Böyle bir işçi topluluğunda tabi bazen etik olmayan, terbiyesizliğe varan davranışlar olabiliyor." (Şirin Rodoplu Şimşek)

"Eskiden fenni mesuliyet alır şantiyelere giderdim, demirleri falan sayardım o zamanlar öyleydi. Döner derlerdi ki bu tam, hiç eksiği yok. Ben yine bir bakayım derdim mutlaka bir eksik bulurdum. Tabi ki şantiyede sıkıntılar oluyor ama çok ciddi bir problem yaşamadım." (Zeynep Yıldırım Şen)

"Var tabii ki biz hep erkek ağırlıklı bir sektörde çalışıyoruz. Şantiyede kadın çok nadir çıkıyor karşıma, genelde hepsi erkek. Kadınlar genelde bir taşeronun getirdiği elemanı olabiliyor, o da sayıca çok az. Kadın olarak bizi zorladığı yerler oluyor tabii ki. Mesela bazen çok sinirleniyorsunuz, kızıyorsunuz bunu çok iyi ifade edemiyorsunuz, ama bir yerden sonra alışıyorsunuz. Onlar da size alışıyor. Çünkü ilk etapta siz kadın olduğunuz için sizin dediklerinizi yapmak istemiyorlar. Zaman ilerledikçe, siz tecrübe kazandıkça, yaptığınız şeyler doğru oldukça, onlar da alışıyorlar. Ondan sonra artık kadın erkek ayrımı kalmıyor. Tabi genç zamanlarda şantiyede olmak çok daha zor. Yeni mezun dönemi ve ilk tecrübeyi edindiğiniz seneler oldukça zor diyebilirim." (Şule Çalışkan)

"Mesleğe ilk başladığım yıllarda şantiye ortamında kadın mimar olarak çalışmanın, itaatsizlik ve sorgulanma gibi birtakım zorluklarıyla karşılaştım. Fakat yıllar içinde bunların kadın olmakla bir ilgisi olmadığını, tecrübesizlikten

kaynaklandığını gördüm. İşinize ne kadar hakimseniz o kadar saygı görüyorsunuz." (İldam Aydın Bozbey)

Bulgu 4: İşverenlerin kadın mimarların bilgi ve becerilerine karşı önyargılı olması

"Çok zorluklarla karşılaştım. Birincisi genç olmanın ikincisi de kadın olmanın zorlukları ile karşılaştım. Şöyle bir etki yaratıyor işverenler tarafından, işi başaramayacağınızı düşünüyorlar. Çünkü bizim ülkemizde inşaat biraz daha erkek rolü gibi, erkek yapar gibi algılanıyor. Mimari anlamdan ziyade her şeyiyle erkeğin daha başarılı olabileceğini düşünüyorlar. İç mimarlık biraz daha kadın özelinde gibi bizim ülkemizde. Ben böyle bir bakış açısı ile çok karşılaştım. Bunun üstesinden şöyle geldim: bunu her söyleyen kişiye dedim ki bunu size süreç göstersin. Çünkü çalışmama güveniyorum. Beni böyle üzen çok olunca dedim ki ben size bu işi yapabileceğimi kanıtlayacağım. Gerçekten de iki üç kişide kanıtladım. Sonradan o kişiler çok memnun kaldılar ve bana tekrar iş yönlendirdiler. Başkalarına tavsiye ettiler. Ama bu çoğunluk değil. Kadın olmama rağmen gözü kapalı güvenebilecek çok kişi var. Onlar oldukça destekliyorlar. Desteklemeyen insanlar da çıkmadı değil ama üstesinden bu şekilde geldim. Bu tarz şeylere göz yumarak, iyi bir dille onlara izah ederek, çalışmaya biraz daha özveri göstererek onlara bunu ispatladım. Ama neden ispatlamak zorunda kalalım ki? Ne yazık ki böyle can sıkıcı olaylar da yaşanıyor." (Ecem Yücel)

"Aslında ben bunu doğrudan yaşamadım ama geri planda gizli bir şekilde kadınlara karşı her zaman bir soru işareti olduğunu hissettim. Özellikle yöneticilerde, müşterilerde, size iş yaptıracak ve para ödeyecek olan kişilerde bunu hissettim. Bizim üstümüzde olan kişiler doğrudan bunu açıklamasalar da bir şekilde bunu bize yansıttılar." (Elif Şehitoğlu)

"Cinsiyet ayrımına maruz kalınmadığı durumlar da oluyor elbette ama kadınların yaşadığı zorluklar özellikle şantiyede çok fazla. Erkek mimarlar daha fazla saygı görürken kadın mimarlar daha detaycı ve bütün tasarım evresine daha hakim olan kişiler olduğu halde çok fazla saygı görmüyorlar. Aynı şekilde

doktorlar ve avukatlar için de geçerli bu durum; bence genel olarak meslek hayatında kadın olmak zor." (Makbule Ece Hırka)

"Ofiste bunun harici çok sıkıntı yaşamıyoruz müşteriyle mimar baş başa kaldığında. Kadın mimarla çalışmak istemeyen de var ona yapacak bir şey yok. Her meslekte bu ayrımı yapan vatandaşlarımız var." (Şeniz Döver)

"Bir yandan yüklenicilerin veya şantiyeyle muhatap olan diğer paydaşların size "Kadın bu ne kadar bilir? Yapabilir mi? Hakim olabilir mi?" sorguları iş alma noktasında da tercih edilmeme sebebi olabiliyor. Biz proje üretenler şantiye şefliklerimizi de çok bilinçli yapıyoruz. İnşaatta doğrudan şantiye şefliği yapacak bir mimar ihtiyacı söz konusu olduğunda yüklenici, başvuranlar içinde erkek varsa erekekten yana kullanıyor tercihini. Erkeğin şantiyeye daha çok gideceğini düşünüyor çünkü. Karşılıklı diyaloglar, farklı projelerdeki deneyimler bu ön yargıları kırıyor ama sektöre yeni başlayan kadınlar için süreç çok zor. Çünkü dediğim gibi kadına toplumsal olarak zaten birçok kesimce ikinci planda bir cinsiyet öğesi gibi bakılıyor, dolayısıyla kadınlar küçümsenebiliyor. En temeli küçümseme, yetersiz bulunma, sataşmalar ama bu çok uzun yıllar gitmiyor; zamanla ve tecrübeyle kadın kendinivar ettikçe gitgide önyargılar kayboluyor." (Şirin Rodoplu Şimşek)

Bulgu 5: Kadın ve erkeğin ortaklığındaki şantiyelerde, kadınların arka planda kalması

"Şantiyelere eşimle birlikte gittiğimizde bir kadın olarak mimar olmanın işçilerin gözünde pek bir işe yaramadığını gördüm. Eşimin yanında beni yenge modunda karşılıyorlardı. Benim için zordu tabi. Sonrasında biraz daha alıştılar." (Neşe Demiröz)

"Ofisi ilk açtığımız dönemlerde müşteri geldiğinde mimar mühendis karşılıklı masalarımızda oturtuyoruz. Müşteriyi benim yanıma oturtup benim ekranıma bakmasını sağlamaya çalışıyoruz görüşme yaparken bir taslak hazırlamak için.

Adam benim yanımda oturup karşıda inşaat mühendisine abime anlatırdı isteklerini. Bununla bi altı ay bir sene savaştık."(Zehra Sarıoğlu)

Bulgu 6: Kadının şantiye ortamına düzen ve disiplin getirmesi

"Olumlu yanları da var kadının girdiği şantiye ile sadece erkeğin olduğu bir şantiye kesinlikle aynı olmuyor. Eğer karşınızdaki farkındalığı olan bir bilinçte ise, konuştuklarına daha çok dikkat ediyor. Ofiste de aynı şekilde bence. Bu açıdan ortam biraz daha konforlu hale geliyor." (Cansu Arcan Mumcu)

Bulgu 7: Erkek ortak ya da eşin şantiyede kadına faydası vardır

"Biz eşimle aynı zamanda iş ortağıyız. Eşim de mimar. Tüm işleri birlikte yürütüyoruz. Sahada da aynı şekilde ilerliyoruz. Çok fazla sorun olmuyor. Mesela iki arkadaş ofis açmış olsaydık sorun olabilirdi. Belki bu eş olmanın bir avantajı da olabilir. (Cansu Arcan Mumcu)

Bulgu 8: Anne olma sürecinin dezavantajları olması

"Bir başka dezavantajımız da kadın çocuğu olunca bir süre iş ile ilgilenemiyor. Örneğin ben hamilelik dönemimde birçok müşteriyi kaybettim. Şimdi doğum yaptı bizim işi hızlı yapamaz diye işi benden aldılar ya da geleceğini bildiğim işler de gelmedi bu yönleri de var ama bunlar mimarlığa özgü değil tabi her meslekte var." (Şeniz Döver)

"Direkt kadın olarak düşündüğümüzde anne olma faktörü bizi bir şeylerden uzaklaştırıyormuş gibi oluyor ancak o çocuğunuzun size ihtiyacı olduğu birkaç yıl biraz daha sizin arka planda kalmanıza sebep oluyor ama hiçbir zaman mesleğinizi de arka plana atmanız anlamına gelmiyor. Ben çocuklarımla etkinlik yaparken bile mesleğimden faydalanıyorum. İster istemez bir kadın olarak meslekten bizi biraz da olsa bir adım geriye atan bir faktör oluyor annelik." (Öznur Topçu Kaymak)

Bulgu 9: Şantiyede ortamında nasıl davranacağınızı bildiğiniz sürece sorun yaşamazsınız

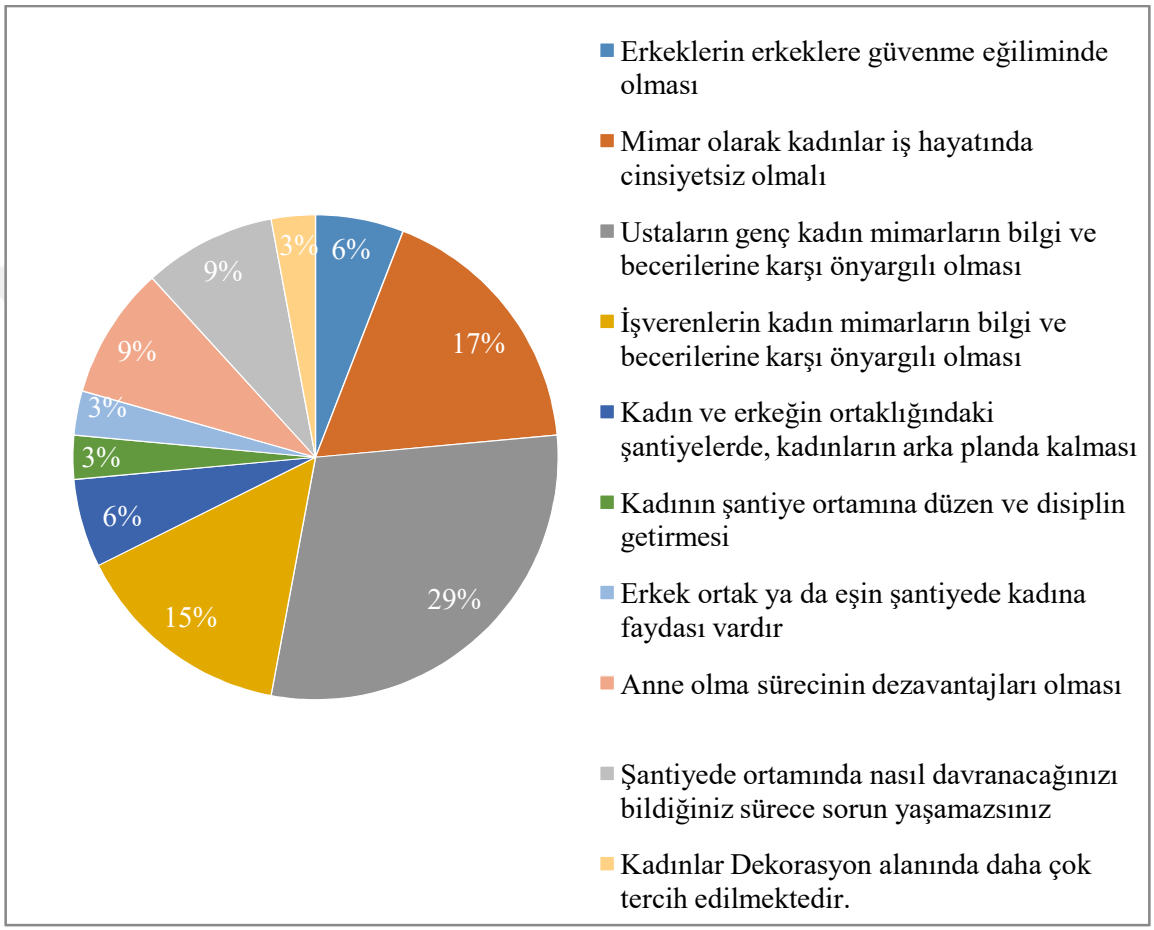
"Hiçbir cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmadım. Şantiyelere gerek malzeme nakillerinde, gerek uygulama aşamasında mümkün olduğu kadar uygun bir dille konuşurum. İşçiler ile şantiye çayını, yemeğini paylaşırım. Onlar beni sayar ben onları sayarım. Karşınızdaki çalışana, işçiye değer verdiğiniz sürece onlar da size saygıda kusur etmiyor." (Ayla Efe)

"Bu inanılmaz gelecek anacak hiç maruz kalmadım. Kendi yapım gereği de zaten erkekler kadar dinç ve iş bitiriciyimdir. Tam tersine şantiyelerde senelerce çalıştım. Birçok erkek şefimizden daha güçlü, daha idareci ve daha dikkatli olduğum söylendi. Bunu söylemeyen birkaç kişi ise, kadından komut almayı sevmeyen bazı ağır işçi kategorisinde çalışan işçilerimizdi. Onların da gönlünü alıp, doğru işi yaptırmaya başladığımda onlar da saygı duymaya başlardı. Kısacası bu sektörde kadın-erkek ayrımı evet var. Ancak bu kişinin idareciliği ve karakteri ile doğrudan alakalı. Kadın bu işi yapamaz, şantiyede olamaz, yapamaz diyenlere inanmamak gerekir. Bu konu kişinin idareciliği ve çok çalışması ve becerisi ile alakalıdır." (Başak Kuyumcu Kumbay)

"Hiçbir zaman yaşamadım nedeni de şu, insanlara nasıl davranmam gerektiğini biliyorum. Belki de çok iddialı bir cümle olacak ama oraya gittiğinizdeki kıyafetiniz, duruşunuz her şeyiniz bunu çok etkiler. Kendinize gıcık etmek gibi bir deyim var ya onu yapmak çok basit. Önemli olan anlaşmaktır. Ben şantiyeciyim, şantiyelere çok gidiyorum çünkü statik projeler bizim ofisten çıktığı için şantiyeyi birebir takip ediyorum. Beton dökülürken de gidiyorum. İster istemez İyi olmak iyi geçirmek zorundayım. Çünkü bir kafayla bir işte çalışırken, bir sonraki projede, hiç tanımadığınız bir yerde denk geliyor." (Zümre İlgün Selçuk)

Bulgu 10: Kadınlar dekorasyon alanında daha çok tercih edilmektedir.

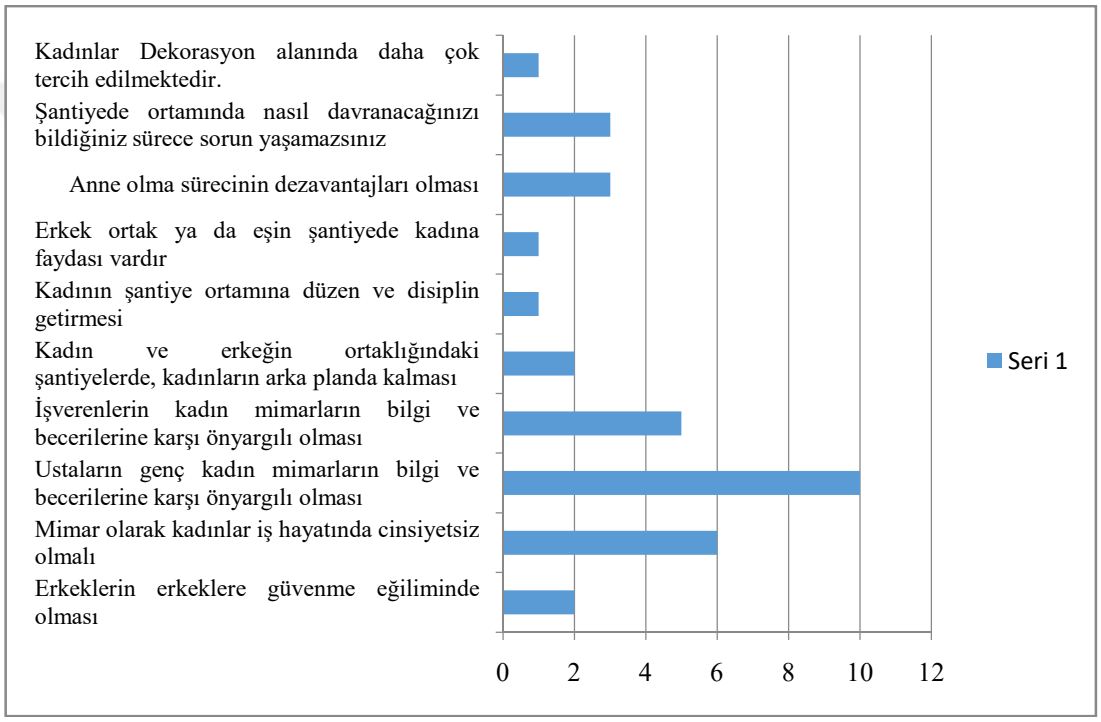
"Sanırım İlgilendiğim alanın niş bir alan olması nedeniyle bu konuda önemli bir sıkıntı yaşamadım. Tam tersine özellikle konut tasarım ve uygulamalarında kadın tasarımcılar tercih edilmekte." (Ayşe Take)

Şekil 4.17. Katılımcıların Mimarlık Mesleğinde Proje ve Şantiyelerde Kadın Mimar Olarak Karşılaşılan Zorluklar

Katılımcılar %29'luk en büyük oranla, ustaların genç kadın mimarların bilgi ve becerilerine karşı önyargılı olduğunu, %15'i de işverenlerin kadın mimarların bilgi ve becerilerine karşı önyargılı olduğunu belirtmiştir. Bunu takip eden %17'lik oranla katılımcılar, meslek hayatında başarılı olabilmek için mimar kadınların iş hayatında cinsiyetsiz olması gerektiğini düşünmektedir. Katılımcıların %9'u anne olma sürecinin meslek hayatında bir dezavantaj olduğunu düşünmektedir. Diğer %9'luk oranla katılımcılar, şantiye ortamında nasıl davranacağınızı bildikleri sürece sorun

yaşamayacaklarını belirtmiştir. %6'lık oranla katılımcılar, kadın ve erkeğin ortaklığındaki şantiyelerde kadınların arka planda kaldığını düşünürken, bunu destekler nitelikte %6'lık katılımcı, meslek hayatında erkeklerin erkeklere güvenme eğiliminde olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %3'ü kadın mimarın şantiye ortamına düzen ve disiplin getirdiğini düşünmektedir. Bunu destekler nitelikte %3'lük katılımcı kadınların dekorasyon alanında erkeklere oranla daha fazla tercih edilme eğiliminde olduğunu söylemiştir. Yine %3'lük bir oranla katılımcılar, erkek ortak ya da eşin şantiyede bulunmasının, kadın mimara faydası olduğunu düşünmektedir (Şekil 4.17).

Şekil 4.18. Katılımcıların Mimarlık Mesleğinde Proje ve Şantiyelerde Kadın Mimar Olarak Karşılaşılan Zorluklar

4.2.6. Katılımcıların yarışma projelerine katılım durumları

Bulgu 1: Katılım sağladım

"Maalesef çok fazla katılamadım. İçimde kalan bir uktedir. Bir tane var Borusan otomotiv'in bir projesi vardı ondan da satınalma kazandım." (Ayşe Şener Coşkun)

"Son sınıftayken İç Mekan Dersi kapsamında Kütahya'da bulunan Güven Çini Fabrikası için Showroom yarışmasında ikincilik ödülü kazandım. Mezun olduğum sene okuldan arkadaşlarımla Anayasa Mahkemesi Yarışma Projesine katıldık. Mesleğe atıldığım günden beri yarışmaları hep takip etmeme rağmen iş yoğunluğu ve piyasa koşulları nedeniyle yarışmalara fazla katılım sağlayamadım. Yarışma süreci tasarım becerilerinin yanında hem zamanlama, hem de ekip işi. Belki Bursa'da okumuş olsaydım üniversiteden daha fazla arkadaşımla çok sayıda yarışmaya katılma şansım olurdu. Yarışmada başarılı olabilmek bence doğru kurulan bir ekip işi ancak benim öyle bir ekibim oluşmadı. Yine de yarışma sürecini mesleki açıdan geliştirici, zamanlama açısından da heyecanlı buluyorum. Rutinden çıkarak özgürce tasarım yapma süreci. "(Ayşe Terzioğlu)

"2005 Yılında mezun olduğumda daha aktif olarak yarışmalara katılıyordum. Sonra yarışmalara girmeyi bıraktım çalışan olarak devam ederken yarışmalara girmek çok daha zor oluyor. 2009 yılında bir arkadaşımla Denizli Belediye binası Yarışmasına katıldık. Üçüncü elemede çok son anda elendik. Sonrasında yarışmalara çok aktif katılamadım." (Banu Bayrak Tümer)

"Öğrencilik zamanında da katıldığım ve kazandığım projeler var ancak profesyonel meslek hayatım boyunca katıldığım projeler:
EuropeanPropertyAwards -Mersin Model Fabrika, Mixed UsedArchştecture& Mixed Used Development Dalında beş yıldız iki ödül, Bursa Model Fabria& İnovasyon Merkezi (EuropenaPropertyAwrds) Awardwinner, Luxury Car

Showroom Project -Nilüfer Bursa, EuropenaPropertAwardsAwradwinner" (Başak Kuyumcu Kumbay)

"Biz epeyce yarışma projesine katıldık diyebiliriz. 2013 yılında tanıştığımızdan beri hep bir yarışmaya katılalım diyoruz ama ikimizin de öğrencilikten beri hiç yarışma deneyimi yoktu. 2016-2017 yıllarında birkaç tane yarışmaya başlayalım dedik. Ofisi de yeni açmıştık çok fazla fırsatımız olmadı ve içimizde kaldı. Yarışmalara katılmak ve tam odaklanabilmek için zaman anlamında bir boşluk yakalamayı bekledik. Baktık ki tam olarak bu gerçekleşemeyecek ve zaman ilerliyor, sonra fark ettik ki devam eden işlerle birlikte aynı sürede her şeye odaklanmamız gerekiyor. İlk defa 2018'de yarışmaya girdik, ikimizin de ilk yarışması. Türkiye ikincisi olduk. O bizi çok motive etti. İlk yarışmaya girip ödül almak az rastlanan bir şey bildiğim kadarıyla. O bizi çok mutlu etti sonrasında peş peşe birkaç yarışmaya daha girdik. Onlardan da ödül aldık. Ama tabii iş yoğunluğundan dolayı her zaman çok fazla vakit ayırmak gerekiyor yarışmaya. "Çanakkale çarşı ve yaşam merkezi ulusal mimari proje yarışması, 2018 yılında ikinci Ödülü aldık. Kore Savaşı anma alanı ve müze, Kırklareli/Lüleburgaz, 2019'da katıldık. Torbalı Belediyesi Belediye Hizmet Binası pazar yeri, otopark ile yakın çevresi, 2020 yılında katıldığımız bir yarışmaydı. Bursa Atatürk Spor Kompleksi yarışmasına da 2021 yılında katıldık." (Cansu Arcan Mumcu)

"2019 Yılında International Union of architects tarafından düzenlenen IV Baku International ArchitecturalAward yarışmasına uygulamsı Bursa Büyükşehir belediyesi tarafından tamamlanımış olan 'Cumalıkızık Hanımlar Konağı' projemiz ile katılım sağladık. (Deniz Ildız Öner)

"İlk çalıştığım ofiste iken katıldıklarımız vardı. Tamamen yarışma projeleri çalışan iki Mimarın yanında Bir büro stajı yapmıştım. Daha sonrasında yurtdışına gittiler. Ben de üç ay kadar onlarla beraber çalışmıştım ama sadece yarışma projesi ile de iş devam etmiyor maalesef." (Ece Konuşkan Sevinç)

"Kızılay Kız Öğrenci Yurdu Projesi için yarışmaya katılmıştım ve projem uygulandı."(İldam Aydın Bozbey)

"Mezun olduğum yıl Bursa'da Merve Camisi alanında bir yarışma projesi ekibinde çalışmıştım. Keyifli bir deneyimdi." (Neşe Demiröz)

"Katıldığım yarışma projeleri var. Çok fazla değil ama yedi sekiz yarışmaya katılmışlığım var. Bazılarından mansiyon aldık. Tabii para kazanmanız gereken bir çarkın içerisinde olduğunuz zaman maalesef yarışmaya kendinizi çok fazla adapte edemeyebiliyorsunuz. Onun için dönem dönem katılmaya çalışıyoruz. Çünkü yarışmalar bambaşka bir okul. Ödül alsanız da almasanız da hiç önemli değil. Yarışmayı yapıp bitirip teslim etmek çok farklı bir eğitim. Ayrı bir okul konusu gibi. Tabii bizler çok mücadele ile geldiğimiz için yarışmalara çok fazla adapte olamadık. Ama benim kızım gibi artık ikinci kuşak biraz daha rahat hissederse kendini yarışmalara katılmasını çok istiyorum. Çok güzel olur. O zaman bizde o ekibin bir kenarında yer alırız tecrübemizle. Yarışma bir ekip işi zaten tek başına yapabileceğiniz bir şey değil. İki üç kişi bile az bu iş için en az beş altı kişiyle bir yarışmaya girmeniz çok önemli bir şey. O ekibi kurmak da tabii ki kolay bir şey değil. Dediğim gibi iş çarkının içerisinde de yarışmaya vakit bulmak çok kolay değil ama muhakkak o deneyimi yaşamak lazım diye düşünüyorum."(Nilgün Temelöz Değişmen)

"Son sınıfta ve daha sonrasında yarışmalara katılmayı çok önemsedim. Çok fazla yarışma projelerimiz oldu Nizmettin Kaya ile birlikte çok fazla yarışmalara katıldık. Derece almaktan ziyade o süreç de çok öğretici ve kıymetli benim açımdan. Hazırlık ve tasarım süreci, birlikte fikir alışveriş sürecinin bir mimara çok şey kattığını düşünüyorum. En son Eskişehir ticaret odasının bir yarışmasına katıldım mezun olduktan sonra. Öğrenciyken UIA'nınistanbul'da bir yarışmasına katıldık. Bursa'da Muradiye Külliyesi yarışmasına katıldık."(Öznur Topçu Kaymak)

“Biz çok fazla yarışmaya katılamadık açıkçası çünkü hep çalışmayla geçti vaktimiz. Akademik odaların yarışmasına katılmıştık hatırladığım kadarıyla üçüncü olmuştuk. Bir tane de uluslararası yarışmaya katılmıştık çok üstüne düşemediğimiz için onda derece alamadık.” (Şeniz Döver)

“Orhangazi’de serbest ofis işi yaparken bir dernek kuruldu Uludağ Üniversitesi yapma yaşatma derneği ve ticaret odası öncülüğünde. Bizim sonradan haberimiz oldu. Oraya dört firma katılmış biz beşinci firma olarak Orhangazi’den katılan tek ofistik. Bizim projemiz beğenildi. Meslek yüksek okulunun projesini biz aldık. Yeniköy’de altmış yedi dönüm bir arazi üzerine kurulan Büyük bir projeydi. Proje sürecinde Uludağ Üniversitesi hocalarıyla beraber çalıştık. İnşaat mühendisi bölüm başkanı vardı Hasan Sözüneri de o projenin danışmanlığını yapıyordu.” (Zehra Sarıoğlu)

Bulgu 2: Yalnızca öğrenciyken katılım sağladım

“Yarışma projelerine öğrenciyken heyecanla katılıyorduk. Ödül almadık, tecrübe kazandık diyebilirim. Sevinç Hadi - Şandor Hadi hıocalarımızın yarışma proje ekibinde de çalıştım.” (Ayla Efe)

“Öğrenciyken hocalarımızın katıldığı yarışmalarda ekipte mimar olarak katılım ama daha sonra kendi adıma bir yarışmaya katılmadım.”(Elif Şehitoğlu)

Bulgu 3: Katılım sağlamadım

“İşlerimize ara verip yarışma projelerine yoğunlaşma gibi bir durumumuz olamadı. Ama yarışma grubunun içinde olup deneyimlemek çok isterdim.” (Aysel Atabey)

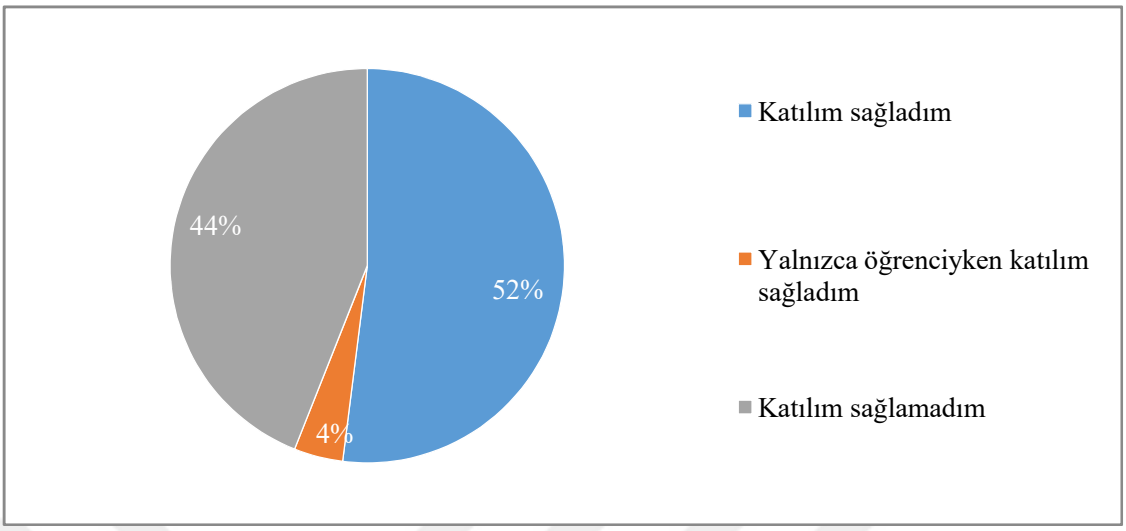
“Meslek hayatınızda bu konu ciddi bir ayrımdır. Yarışmalara katılmanız için özel sektörde yaptığımız işlerin bir kısmına ara vermeniz lazım. Buna göre bir yapılanmanız olması gerekiyor. Ben meslek hayatımda böyle bir ayrıma hiç

gitmedim, gidemedim. Fırsat bulamadım daha doğrusu. Dolayısıyla hiçbir proje yarışmasına katılmadım."(Seçil Bulcan Ürküt)

"Meslek hayatıma atıldığımdan bu yana hep çok yoğun bir tempom oldu. Çok istememe rağmen yarışma projelerine hiç zaman ayıramadık."(Şakire Derya Koçak Demirtaş)

"İşte bu kalbimde kocaman bir yara. Çok istediğim, hiç yapamadığım, hatta ofisteki elemanlarının hepsine kızdığım. Bak ben girmedim ama siz girebilirsiniz bunu yapın, vakit ayırın. Akşamları bir şekilde vakit ayırın dediğim bir alan. Hiç deneyimlemediğim ama çok istediğim bir alan. Belki bundan sonra katılırım."(Zümre İlgün Selçuk)

Katılımcıların %52'si meslek hayatları boyunca en az bir defa yarışma projelerine katılım sağlamış olup, %4'ü ise yalnızca öğrenciyken yarışmaya katılmıştır. %44'ü ise hiçbir yarışma projesine katılım sağlamadığını belirtmiştir. Katılımcılardan 4'ü yarışma projelerinin meslek hayatı içinde bir ayrım olduğunu, profesyonel meslek hayatıyla bir arada yürümesinin çok zor olduğunu belirtmiştir. Diğer 5 katılımcı da mimarlık mesleğini yürütürken yarışma projelerine vakit ayırmanın çok zor olduğunu, çok istedikleri halde yoğunluktan dolayı yarışmalara sıklıkla katılamadıklarını söylemişlerdir.

Şekil 4.19. Katılımcıların yarışma projelerine katılım durumları

Katılımcıların %52'si meslek hayatında en az bir kez yarışma projesine katılım sağladığını belirtirken, %44'lük oranda katılımcı daha önce bir yarışma projesine katılmadığını belirtmiştir. %4'lük katılımcı ise yalnızca öğrenciyken yarışma projesine katılım sağlamıştır (Şekil 4.19).

4.2.7. Katılımcıların Bursa'da yapılı çevreye etki etmiş projeleri ve konseptleri

"Barış İlköğretim Okulu, UNICEF tarafından ödül almış bir okul. Bursa'da, otuz beş ilköğretim okulundan dört yüz altmış iki öğrenci, 'Birleşmiş Milletler Bin Yıl Kalkınma Hedefleri' kapsamında, 'Barış' adını taşıyacak ilköğretim okulunun yapımı için ambalaj atıklarını toplayarak okul inşaatına bağışlayarak elele verdiği, Bursa Milli Eğitim Müdürlüğü, Nilüfer Belediye Başkanlığı, Nilüfer Vakfı, Nilüfer Yerel Gündem yirmi bir ve UNICEF Bursa Gönüllüleri arasında imzalanan protokolla gerçekleştirilmiş bir proje. Gururla bahsettiğim ve projeye dahil olduğumuz için çok mutlu olduğumuz bir çalışma." (Aysel Atabey)

Şekil 4.20. Barış İlköğretim Okulu (Aysel Atabey Arşivi)

Şekil 4.21. Barış İlköğretim Okulu (Aysel Atabey Arşivi)

"Bursa ili, Nilüfer ilçesi, Karaman mahallesinde inşaatı tamamlanan UKLA Akademi Binası konum olarak İzmir yolunu Mudanya'ya bağlayan Gürbüzler Caddesi üzerinde yer almaktadır. Günün her vaktinde sirkülasyonun yoğun olduğu cadde tasarımın ilk belirleyicisiydi. UKLA Akademi, Bursa merkezli olmak üzere, İzmir ve Eskişehir illerinde de şubeleri olan ve 2002 yılından bu yana dil eğitimi veren saygın ve köklü bir kurumdur. Mal sahibinin Bursa'da dağınık durumda yer alan şubelerini bir araya toplamak ve yönetim ile eğitimin bir arada olduğu bir bina ihtiyacından yola çıkarak, kurumsal kimliğin öne çıkarıldığı bir tasarım süreci yürütülmüştür. Projemiz zemin ve üç kattan oluşmakta olup, toplam inşaat alanı 3.222,85 m2'dir. Zemin kat ve birinci kat eğitim ve yönetim fonksiyonunda, ikinci kat sadece eğitim maksatlı, üçüncü kat ise yurtdışından gelen öğretmenlerin kullanımı için misafirhane ve ortak kullanımlı restoran ve kafe olarak tasarlanmıştır. Caddeye bakan bina cephesinde firmanın kurumsal kimliğini vurgulamak ön planda tutulmuştur. Gerek firmanın logosu gerekse kullandığı renkler yapı elemanı seçiminde önemli rol oynamıştır. Bina ön cephesinde ölçülü bir saydamlık kullanılarak caddenin hareketliliğinin giriş holünü aktifleştirmesi ve öğrenciler için iç koridorlarda bile gün ışığı ve aydınlık sağlanması tasarlanmıştır. Giriş holünün ve merdivenlerin katlardan algılanmasını sağlayan galeri boşluğu, doğal ışık ve dış mekânın enerjisi ile bina odak noktasını oluştururken kullanılan hareketli tavan malzemeleri ile aydınlatma elemanları sonucunda üç boyutlu bir alan yaratılmaya çalışılmıştır. Gerek binanın girişi ve cephesindeki hareket, gerek seçilen renklerin tezatlığı sonucunda aktif mekânlar hedeflenmiş bununda firmanın hedef kitlesi için çekici bir unsur haline gelmesi amaçlanmıştır. Bina girişinin yayvan merdivenleri ve içeri doğru yönelen kapısı cadde cephesinde bir kırılma aksı ortaya çıkarmış, bu husus ile davetkâr bir giriş planlanmaya çalışılmıştır. Binanın diğer iki cephesi de ön cephesi kadar vurgulanmak istenmiş, renkler ve kullanılan panjurlu giydirme cephe elemanları ile düz yüzeylere hareketlilik sağlanması planlanmıştır. İç mekânda tasarlanan sabit tefrişler ile seçilen mobilyalarda da fonksiyonellik ve sadelik hedeflenmiş ancak renk seçimlerinde bina bütünüyle uyum ön planda tutulmaya çalışılmıştır." (Ayşe Terzioğlu)

Şekil 4.22. UKLA Akademi - Nilüfer Şubesi (Ayşe Terzioğlu Arşivi)

Şekil 4.23. UKLA Akademi - Nilüfer Şubesi (Ayşe Terzioğlu Arşivi)

"Bursa'da genellikle konut projelerinde yer aldık. Genel olarak daireden ve cepheden ibaretler. Public space olarak tasarladığım alanlar arasında, Bursa meydanı, Kozahan Düzenleme projesi, Cumhuriyet Cad. Düzenleme projesi, Gökmen Uzay Havacılık ve Eğitim Merkezi Vaziyet planı ve geçiş alamları arayüzü projesi, GUHEM, etkinlik alanı tasarımı, Model Fabrika ve İnovasyon merkezi projelerimiz daha çok çevreyle ve birebir insanların hayatına dokunduğunu düşündüğüm projelerden birkaçı. Yapılı çevre, insanların yaşama şeklini değiştirir. Onlara sağladığınız sosyal yaşarlılık alanları insanların hayatını ve yaşam şeklini dönüştürür. Bu dönüşümler onların alışkanlıklarını değiştirir. Bu nedenle mimarlık mesleğinin sorumluluğu çok fazladır. Sadece yapılı çevreyi değil insanların alışkanlıklarını değiştirirz." (Başak Kuyumcu Kumbay)

"Bursa Osmangazi Bölgesi'nde yer alan, karma yapı kentsel dönüşüm projesi modern çizgilerle kurgulanmış ve çağdaş tasarım anlayışıyla bölgenin ihtiyaçları analiz edilerek, bu ihtiyaçlara hizmet edecek bir anlayışla tasarlanmıştır. Altı bloktan oluşan Projede, iki blokta yüz yirmi adet ofis, iki blokta otuz adet dükkan-mağaza ve diğer iki blokta farklı tiplerde yüz doksan beş adet konut bölümü yer almaktadır. Ofis blokları İstanbul Caddesi üzerine konumlandırılmış olup, konut blokları ana yolun gerisinde, ofis blokları ticarethane olarak zemin katlarda kurgulanmıştır." (Cansu Arcan Mumcu)

Şekil 4.24. Bursa Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Caddesi, Karma yapı, Kentsel dönüşüm projesi (Cansu Arcan Mumcu Arşivi)

Şekil 4.25. Balkan Mahallesi Apartman Projesi (Ece Konuşkan Sevinç Arşivi)

Şekil 4.26. Gümüştepe Villa Projesi (Ece Konuşkan Sevinç Arşivi)

"Son yaptığımız projemiz Balat Kültür Evi. Burada şöyle bir konseptimiz var bizim, burası aslında bir sanat galerisi, Kitap kafe, aynı zamanda müzik atölyesi. Akşamüstü caz konserlerinin olacağı bir yer. Ağaçların altında kitap okuyabileceğiniz, keyifle oturup sohbet edebileceğiniz, kültür Sanat hakkında konuşabileceğiniz bir yer. Bursa'da böyle bir mekan yoktu. O yüzden biz de işverenle birlikte Bursa'ya bunu kazandırmak istedik. Konsept olarak kitabın olduğu, aynı zamanda kafenin de sanat galerisinin de içinde olduğu bir proje Bursa'da yok. Gündüz ve gece de gidip oturabileceğiniz bir Kültür Evi." (Ecem Yücel)

Şekil 4.27. Meteor Balat Kütürevi Projesi (Anonim, 2023j)

"Bursa için en değerli çalışmanın Yeşil Türbe Restorasyonu olduğunu düşünüyorum. Restorasyonu 3 yıl sürdü ve çok zor bir işti. Eşi benzeri olmayan biri yapıyı uzun bir Ar-ge süreci ile restore etmeye çalıştık. Çok ciddi bir ekip işiydi. Hem proje müellifi çok büyük bir katkı koydu. Hem uygulama ekibi olarak biz hem denetleme ekibi çok büyük katkı koydu. Başarı oranımız da beklediğimizin üstünde oldu binayı kurtardığımızı düşünüyorum çünkü çok kötü durumdaydı." (Elif Şehitoğlu)

"Dr. Arif Ağaoğlu Mühendislik Laboratuvarları Uludağ Üniversitesi Kampüsü'nde eğitim yapılarının dizildiği rekreasyon alanı içerisinde yer alıyor. Bina konumu ve kuzeydoğu yönündeki ana girişiyle kampüs içerisinde önemli bir algı ve görsel etki potansiyeline sahiptir. Proje konsepti oluşturulurken eğitim kompleksinin kampüsün yaya ve araç ulaşım sistemine entegre olması, kampüsün yeni gelişen rekreasyon alanını zenginleştiren ve besleyen bir çekim alanı olarak da işlev görmesi hedeflenmiştir. Yapının iç mekân organizasyonunda ortak alanların merkeze alınıp yaşantıyı zenginleştirmesi ana fikri öne çıkmaktadır. Üst katta yer alan oditoryum ana girişi tarifleyecek bir saçak gibi kurgulanmış olup kütlede yapının dinamik işlevine uygun bir hareket oluşturmaktadır. Eğitim kompleksi içerisinde beş laboratuvar, iki yüz kırk kişilik konferans salonu ile fuayesi, otuz öğretim üyesi odası, etkinlik alanı, ortak alanlar, teras ve iç bahçe yer almaktadır. Mimari Proje Y. Mimar Bora Akçay ve Y. Mimar Makbule Ece Hırka'ya aittir." (Makbule Ece Hırka)

Şekil 4.28. Dr. Arif Ağaoğlu Makine ve Otomotiv Laboratuvarları (Makbule Ece Hırka Arşivi)

"Balat bölgesinde yapılmış alışveriş merkezi ve konut bloklarından oluşan karma bir projedir. Bu projede konsept hazırlarken, Polonyalı bir mimar olan Marek Tryzybowicz ile çalışma fırsatı buldum. Kulelerin simgesel şekilleri Bursa'nın siluetine belirgin bir katkı sağlamak üzere, heykelsi kule şekilleri ise fener benzeri bir gece görünümü etkisi yaratmak üzere tasarlanmıştır." (İldam Aydın Bozbey)

Şekil 4.29. Central Balat Projesi (İldam Aydın Bozbey Arşivi)

"Bursa'da çevreye etki etmiş özel bir çalışma gelmiyor aklıma. Çizdiğim projelerde ticari kaygı olmaksızın insan odaklı düşünceyi önemsedim." (Neşe Demiröz)

"Mal sahibi bu proje ile ilgili bazı etüdler yaptırmış ama tatmin olmamış çünkü fonksyonel çözüm ile kütlenin uyumlu olmasını istiyormuş. Bunun üzerine çağrılı bir yarışma açıldı. Ben daha önce Mimarlar Odasının düzenlediği mimarlık sergisi ve yarışmasına katılmış ve ödül almıştım. Beni ordan bulmuşlar ve çağırdılar. Katıldım ve kazandım. Projede standart 2+1 ofisler ve daha büyük ofisler mevcuttur. Kütledeki iki farklı parça bu şekilde oluştu. Bu parçalar yol boyunca uzayan binanın sıkıcı ve tekrardan oluşmasını önlemek üzere tasarlanmıştır. Ön taraftaki düşey güneş kırıcılar yola çok yakın balkonların izole olmasını sağlamaktadır." (Nilgün Temelöz Değişmen)

Şekil 4.30. Geçit Premium İş Merkezi (Nilgün Temelöz Değişmen Arşivi)

"Bursa'nın Kestel ilçesinde, Barakfakih Organize Sanayi Bolgesinde 14000 m2 arsa üzerine kurulan üç ayrı fabrika yapsından oluşuyor projemiz. Üç ayrı kullanım için ayrı ayrı idari bina, üretim tesisi ve tır otoparkları olmak üzere tasarlandı." (Öznur Topçu Kaymak)

Şekil 4.31. Fabrika Projesi (Öznur Topçu Kaymak Arşivi)

Şekil 4.32. Fabrika Projesi (Öznur Topçu Kaymak Arşivi)

"Hitit Natural Ofis Projesi, bütün dinamiklerin bir arada çalışmasını gerektiren bir proje. Böyle bir projeyi tasarlarken kullanacağınız tüm bitkilerin ve toprağın metrekareye düşen ağırlığını dahi hesaplamak zorundasınız ki statik proje ona göre çıksın. Dolayısıyla bu binada her şey başından buna göre kurgulandı ve tasarlandı. Bu proje ile gürültü ve hava kirliliği etkisini de azaltarak, aşırı güneş ışığını gölgeleyen, oksijen üreten bir ortam sağlayarak çok katlı binamızı dikey bir ormana çevirip insanı ve doğayı bir araya getirip sürdürülebilir bir bina tasarladık. Binanın iç mekan tasarımlarında da dikey bahçe uygulamalarından yosun uygulama ve keçeli sistemi kullandık. Giriş fuayesi ve asansör hollerinde dikey bitki duvarları tasarlayarak iç mekanlarda da hava kalitesini arttırıp ısı ve ses yalıtımını sağladık. Her daim yeşil bitkiler tercih edilerek aynı zamanda sakinleştirici bir etki yarattık. Özellikle zeminlerde Arnavut kaldırımı seramikler, doğal ahşap kaplamalar kullanarak iç mekanı soğukluğundan çıkarıp yapıya yeşillikle hayat verdik." (Seçil Bulcan Ürküt)

Şekil 4.33. Hitit-Natural Ofis Projesi (Seçil Bulcan Ürküt Arşivi)

"Size burada Bursa İnegöl'deki Gazi Yaşam Sitesinden bahsetmek istiyorum. 3 katlı binalardan oluşan proje apartman görünümünden uzak daha çok konak havasının andıran bir mimariye sahiptir. Günümüz şartlarında artık pek rastlanılmayacak derecede geniş yeşil alana sahiptir. Son dönemlerde ekonomik kaygılar ve yüksek emsal kullanımı nedeni ile çok yoğun yapılaşmış konut projeleri ile karşı karşıya kalmaktayız. Gazi Yaşam Sitesinin en büyük şansı; işte bu yoğunluktan uzak, keyifli alanlara sahip bir konut projesi olmasıdır. Yapıldığı dönemde böylesine ayrıcalıklı bir proje kullanıcı olarak da bu projenin kıymetini anlayabilecek bir kitleye ulaştı. Projede düzenlenen yeşil alanlar, insanların keyifle bir arada olabilecekleri ortak mekan tasarımları, havuz, çocuk oyun alanları her şey insan konforunu en üst düzeye taşıyacak nitelikte tasarlandı. Bu da kullanıcıların sürdürülebilir, mutlu ve dinamik bir ortak yaşam alanı oluşturmalarına neden oldu. Komşular birlikte keyifle vakit geçirip çeşitli aktiviteler düzenlediler. Tüm şehirde imrenerek karşılanan ortak bir sosyal yaşam bağı kurulmuştu. Böylesine bir insan kitlesine hitap edebilmiş olmak, bizler için de çok gurur verici idi. Aynı zamanda bizlerin temel tasarım ilkesi ile örtüşen bir proje olmuştu.

Zaman geçtikçe proje güzel yaşlanmış, sitede tabiat daha da yaşamla bütünleşmiş, binalar tasarım değerinden hiçbir şey kaybetmemiştir. Daha da önemlisi sosyal yaşam ve insan ilişkileri daha da kuvvetlenerek devam etmiştir." (Şakire Derya Koaçak Demirtaş)

Şekil 4.34. Gazi Yaşam Sitesi Projesi (Şakire Derya Koçak Demirtaş Arşivi)

"Genelde tipik konut projeleri çiziyoruz ama diğerlerinden biraz daha özenli olduğunu düşündüğüm Deniz Kabuğu evleri var. Aslında baktığınızda çok farklı bir şey yok ama en azından o deniz kabuğu formunu bile verebilmek tasarımı ön plana çıkarıyor. Çoğu müteahhit yanaşmıyor buna çünkü bunun kalıbını, uygulamasını nasıl yapacağız sıkıntıları oluyor. Bu projede zevk alarak çalışmıştım ben. Bir de Umi plazayı örnek verebilirim. Umi Plaza'da da zevk alarak çalışmıştım. O zaman yönetmelikler bu kadar ağır değildi, daha rahat hareket edebiliyorduk dolu ve boş alanlar açısından. Bu projede mesela teraslı alanlar oldukça fazla emsalimizi katlara yayarak çalışmıştık şuanda bunu yapmamız mümkün değil çünkü 0.30 a giriyor açık alanlar." (Şeniz Döver)

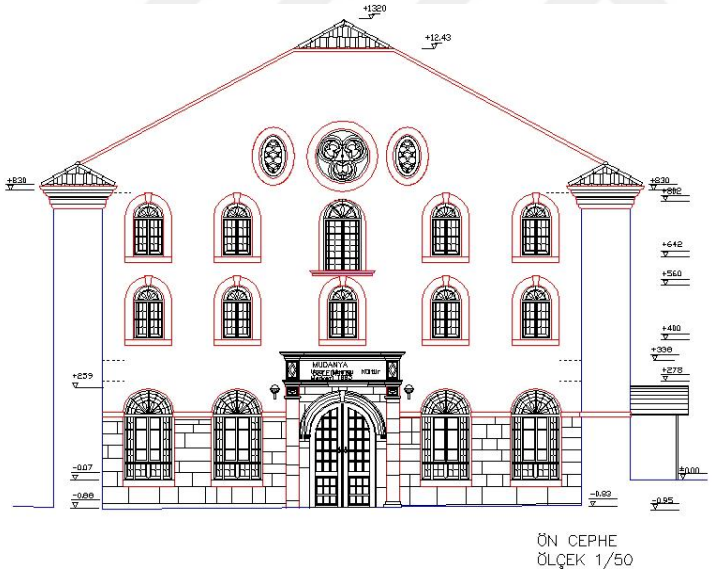

Şekil 4.35. Deniz Kabuğu Evleri (Şeniz Döver Arşivi)

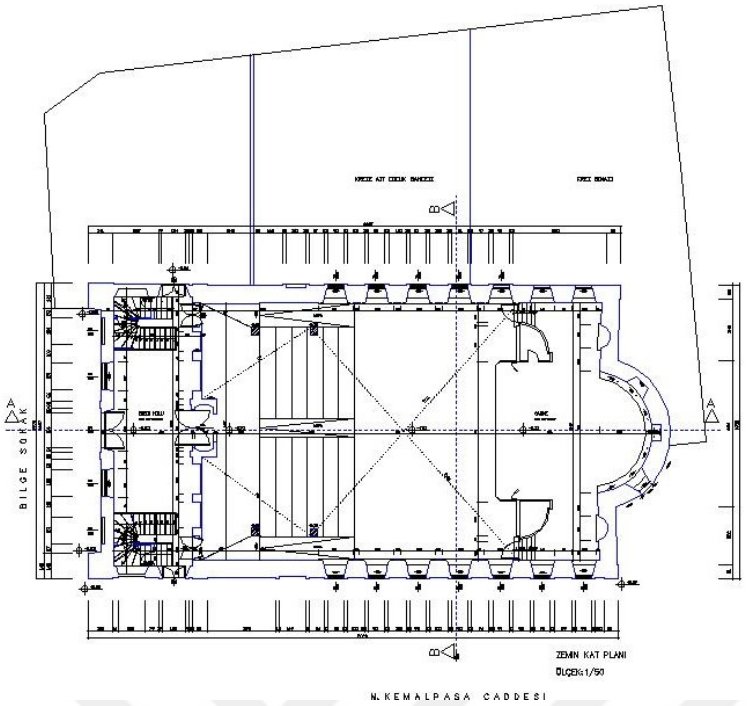

Şekil 4.36. Umi Plaza (Şeniz Döver Arşivi)

"Bursa ili, Mudanya ilçesinde yer alan kilise binasının bahçesi, geçmişte açık sinema olarak kullanılmış, günümüzde Uğur Mumcu Kültür merkezi olarak kullanımaktadır. Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu nun 04.07.2002 tarih ve beş yüz on iki sayılı toplantısına tarafımdan hazırlanarak sunulan rölöve projesi uygun bulunmuş ve koruma grubu, birinci grup olarak belirlenmiştir. Benim için öylesine güzel bir çalışma olmuştu ki, dönemin Belediye başkanı aynı zamanda lise öğretmenim Hasan Aktürk'ün ricası üzerine bedelsiz yaptığım ama bana meslek hayatıma inanılmaz katkıları olan bir iş çıkarmıştım. İşe kitabenin çevirisini yaptırmakla başlamıştım. Çizimleri, detaylarıyla birlikte altı ayımı almıştı. Rölövesini yaptığım muazzam bir binaydı. Yol kotu +-000 kabul ettiğimizde binanın mahya kotu +1320 kotunda idi fakat kütle olarak oranları ve cephesindeki proporsiyonları öylesine güzeldi detaylar öylesine mükemmeldi ki bakarken insanın gözünü okşuyordu. İyi ki yaptım bu rölöveyi dedim. Biz mimarlar bu tür çalışmalar yaparak hem kendi arşivlerimizi zenginleştirirken hep birlikte bir kültür hazinesine sahip olabiliriz." (Zeynep Yıldırım Şen)

Şekil 4.37. Uğur Mumcu Kültür Merkezi Rölövesi, Görünüş (Zeynep Yıldırım Şen Arşivi)

Şekil 4.38. Uğur Mumcu Kültür Merkezi Rölövesi, Plan (Zeynep Yıldırım Şen Arşivi)

"Seyirtepe sitesi, Bursa ili, Mudanya ilçesinde yer almaktadır. Sosyal alanları, açık ve kapalı yüzme havuzları ile kapalı açık otoparkları olan altı adet dükkan ve iki yüz doksan dört konut olmak üzere üç yüz bağımsız bölümden oluşmaktadır. Toplamda 63.542 m2 lik inşaat alanına sahiptir. Bloklar katta iki daire şeklinde deniz yönünde konumlandırılmıştır. Arazi meyili sosyal alanların tasarımında etkin bir şekilde kullanılmıştır. İşlevsel olarak ön cepheleri açık olarak tasarlanmış ve diğer cepheleri toprağın altında olduğundan bu alanların üstü tamamen yeşil alan olarak değerlendirilmiş, çocuk oyun alanları, site içi bahçeler olarak ortak kullanım alanları yer almıştır. Böylece arazinin altı ve üstü vaziyet planında site içi kullanımda değerlendirilmiştir." (Zeynep Yıldırım Şen)

Şekil 4.39. Mudanya 300 Daireli Seyirtepe Sitesi (Zeynep Yıldırım Şen Arşivi)

"Time Özlüce projesi, hem belirli bir bulvarda bir landmark etkisi yaratan yüksek bir yapı hem de daha fazla konut var. Mimari projesine ve renderlara birebir uyum sağladılar. Hem çarşı olarak hem ofis olarak şu anda aktif. Uludağ Üniversitesi hocalarından Bu proje için arayıp Tebrik edenler bile oldu. Pek çok yapım var ama bu proje benim için budur dediğim proje oldu. Time Özlüce projesi yapılırken, buranın ihtiyacı olan dükkan vardı, çarşı gibi kullanılan bir yerdi ve yukarıda daha küçük ama Özlüce'de daha fazla oturmak isteyen İnsanların bu bölgede daire ihtiyacı vardı. Şu anda tüm daireler dolu ki biz 2018 krizinde yaptık bu binayı. Çok da etkiliydi." (Zümre İlgün Selçuk)

Şekil 4.40. Time Özlüce Projesi, 2018 (Zümre İlgün Selçuk Arşivi)

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Kadınların mimarlık mesleğine diplomalı şekilde adım atması Avrupa'da 19. Yüzyıl, Türkiye'de ise 20. Yüzyıla dayanmaktadır. Türkiye'de ilk kadın mimarın mezun olduğu 1934 yılına kadar inşaat sektörü, kadınlara uygun bir alan olarak görülmemiştir. Bu dönemde mimarlık mesleğine hızlı bir giriş yapan kadın mimarlar, sayıları az olmasına rağmen öğrenciliklerinden itibaren sıklıkla yarışma projelerine katılmış, jüri üyelikleri yapmış, tasarladıkları projeler hayata geçmiştir. Bu dönem kadın mimarları devlet tarafından desteklenmiş, kamuda görev almaları sağlanmış, düzenlenen çeşitli yarışmalarla ödüller kazanmışlardır. Mimarlık okullarının sayısının artmaya başlaması ve mimarlık mesleğinin gittikçe kadına yakıştırılan bir meslek haline gelmesiyle ilk kadın mimarın mezun olduğu 1934 yılından günümüze kadar kadın mimarların sayısı hızla artış göstermiştir. Günümüzde mimarlık okullarında okuyan kadın-erkek öğrenci oranı eşitlenmiş, hatta kimi senelerde kadın öğrenci oranı %60'larla erkek öğrenci oranının önüne geçmiştir. Mimarlar odasının bu istatistiklerine rağmen günümüzde serbest mimarlık alanında çalışmakta olan kadın mimarların görünürlükleri, erkek meslektaşlarına oranla oldukça azdır. Bu durumun sektörel sebepleri; tarihsel süreç boyunca inşaat sektöründe süregelen erkek bir egemenliği olması, mesai saatlerinin belirsiz, rekabetin fazla olduğu, yıpratıcı bir alan olmasıdır. Bunun dışında kadınların meslek pratiği dışında kalmasının özel sebepleri de bulunmaktadır. Bu sebepler, kadınların meslek hayatları dışında, ev hayatlarına ve ailelerine de vakit ayırmak istemeleri, anne olmalarından dolayı ayıca yoğun mesai gerektiren bir görevlerinin daha oluşu, doğum ve emzirme gibi süreçlerde erkek meslektaşlarına oranla meslek pratiğinin dışında kalmaları şeklinde sıralanabilir.

Bursa'da yapılı çevreye etki etmiş kadın mimarlar ve mimarlık üretimleri bu tez çalışmasının ana problemi olmuştur. Bursa ilini ölçek olarak alan çalışmada, ofis sahibi kadın mimarlar hedef olarak belirlenmiştir. Bu kadın mimarlar arasında bireysel ofis sahipleri, eşiyle ortaklık yapanlar, erkek kardeşiyle ortaklık yapanlar, kadın ortağı bulunanlar ya da erkek ortağı bulunanlar yer almaktadır.

Görüşmeler sonucunda edinilen bilgilere göre :

- Bursa Mimarlar Odası'na kayıtlı 25 katılımcıdan 5'i eğitim için Bursa'yı tercih etmiş, Uludağ Üniversitesi'nden mezun olmuştur. Uludağ Üniversitesi'nden mezun olan 5 katılımcıdan 3'ü doğma büyüme Bursalı olup, üniversiteyi de Bursa'da okumayı tercih etmiştir. Diğer 2 katılımcı ise Bursa'da üniversite kazandıktan sonra Antalya ve İzmir'den gelerek eğitimlerini burada tamamlamış, ardından Bursa Mimarlar Odası'na kayıtlarını yaptırarak, iş hayatlarına Bursa'da devam etmişlerdir. Bursa'ya yakın konumda bulunan Eskişehir, Balıkesir gibi şehirlerdeki üniversitelerin de kadın mimarlar tarafından daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Bu dönemde ailelerin kız çocuklarını uzak illerdeki üniversitelere göndermek istemeyip, çoğunlukla yakın konumdaki okulları tercih ettikleri görülmektedir.

- Katılımcıların tamamı mezun olur olmaz Mimarlar Odası'na kayıt olmuşlarıdır. Hatta öğrenciyken kayıt yaptırıp sonrasında kaydını yeniletenler de bulunmaktadır. 4 Katılımcı mezun oldukları şehirlerdeki mimarlar odasına kayıt yaptırıp çalışmalarına başlamış ardından kayıtlarını Bursa Mimarlar Odası'na aldırmışlardır. Katılımcıların mimarlar odasında ve çeşitli mesleki etkinliklerde faal oldukları görülmektedir.

- Katılımcıların %28'i en yüksek oranla üç kişilik bir ekibe sahiptir. %24'ü ise iki kişilik bir ekiple çalışmalarını devam ettirmektedir. Bunu takip eden %20'lik oranla katılımcılar tek başına çalışmayı tercih ederken, diğer %20'lik katılımcı ise 5 kişiden kalabalık bir ekiple çalışmalarını sürdürmektedir. %8'lik katılımcı, beş kişilik bir ekibe sahiptir. Öngörülenin aksine katılımcılar çok kalabalık ekiplerle çalışmak yerine, çoğunlukla kendileri, ortakları ve yanlarında çalışan bir mimarın dahil olduğu küçük bir ekiple çalışmayı tercih etmektedir.

- Katılımcıların %40'ı en yüksek oranla eşleriyle ortaklık yapmaktadır. Serbest mimarlık piyasasının rekabetçi ortamında eşlerin birbirlerine destek oldukları ve iş bölümü yaptıkları gözlemlenmiştir. Katılımcıların yarısından fazlası ya

mevcut durumda eşiyle ortaklık yapmaktadır ya da geçmişte bir ortaklık yapmıştır. Öngörülenin aksine eşiyle ortaklık yapan kadın mimarlar, eşlerinin gerisinde kalmayı reddetmiş hatta şantiyelerde ve müşteri görüşmelerinde cinsiyetlerinden dolayı geri planda kalmayı engellemek için çaba göstermişlerdir.

- Yalnız çalışan ya da kadın ortağı olan kadın mimarlar, eşiyle ya da erkek kardeşiyle çalışan kadın mimarlara göre şantiye ortamına alışmakta daha fazla zorluk çekmiştir. Bunun nedeni de başta şantiyede çalışan işçi ve ustaların, sonrasında erkek işverenlerin, kadın mimarlara cinsiyetleri nedeniyle güvenmeme, küçümseme durumudur. Kadın mimarlar bu durumu mesleki deneyim ve tecrübeleri sayesinde aştıklarını belirtmişlerdir.

- Katılımcıların %88'i mezun olduktan sonra başka ofis ya da şantiyelerde çalışmış, ardından kendi ofislerini açmışlardır. %44'ü mezun olduktan sonra başka ofis ve şantiyelerde çalışıp sonrasında bireysel olarak çalıştıkları ofislerini açmışlardır. Katılımcıların %12'si ise mezun olur olmaz başka ofis ya da şantiyede çalışmadan kendi ofislerini açmıştır. Burdan çıkan sonuca göre kadın mimarlar, genç yaşta mezun olduktan sonra serbest mimarlık alanında çalışmak için kendilerini yetersiz hissetmektedirler. Mesleki deneyim ve birikim elde etmek için kısa süre de olsa mimarlık pratiğini öğrenmek amacıyla başka ofis ve şantiyelerde çalışmak istemişlerdir. Ayrıca mimarlık okullarında verilen 4 yıllık eğitimi, mimarlık gibi zor bir meslek için yetersiz bulmaktadırlar. Mezun olduktan sonra piyasaya çıktıklarında kendilerini deneyimsiz ve yetersiz hissettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca okulda verilen eğitim, piyasada var olan yönetmelik gerçeğinden uzak olduğu için mezun olduktan sonra yaptıkları projelerde okuldaki kadar özgür olamadıklarını ve kısıtlandıklarını hissettiklerini belirtmişlerdir.

- Katılımcıların tasarım düşüncesinin gelişmesinde etkili olan faktörler arasında %25 ile en yüksek oranda araştırma becerisi olduğu görülmektedir. Mimarlar, meslek pratiği içinde kendilerini geliştirmek için araştırarak, güncel yerli ve

yabancı projeleri inceleyerek öğrenmeyi tercih etmektedir. Bu alışkanlığı kazanmalarındaki en büyük etmenin, üniversite okudukları yıllarda internete ulaşımları olmadığı ya da kısıtlı olduğu için furarlara, kütüphanelere giderek, çeşitli kitaplardan, dergilerden araştırma yapmak olduğunu belirtmişlerdir. Üniversite eğitimi alınan eğitim kurumunun da katılımcıların tasarım düşüncesinin gelişiminde etksinin çok yüksek olduğu görülmektedir.

- Teknolojinin, tasarım pratikleri ve çizim alışkanlıklarına etkisi konusunda katılımcılar hemfikirdir. Teknolojinin getirdiği yeniliklerle el çiziminden bilgisayar çizimine geçmenin çok büyük bir kolaylık ve zamandan tasarruf olduğunu belirtmişlerdir. Buna karşılık üç boyutlu çizimlerin, müşteriye projeyi aktarmada büyük bir kolaylık olduğunu düşünseler de üzerinde oynamalar yapılabildiği için yapay ve sahte bulduklarını belirtmişlerdir. %20'lik Bir oranla katılımcılar mimarın eksizle çalışması gerektiğini düşünmektedir. Buna ek olarak üniversite döneminde bilgisayarla tanışmış olan az sayıda genç mimar, el çiziminden bilgisayara geçişte zorluk yaşamazken; meslek hayatına el çizimiyle başlayıp, ilerleyen yıllarda teknolojiye ayak uydurmak durumunda kalan mimarların bu duruma alışmaları epey zor olmuştur.

- Katılımcıların yarışmalara katılım oranının yarı yarıya olduğu görülmektedir. Bunun nedeni de yarışmaların mimarlık mesleği içinde bir ayrım olarak görülmesidir. Ofisteki mevcut projerden vakit bulup, ayrı bir mesai harcayarak yarışma projelerine katılmak çok mümkün olmadığı için katılımcıların çoğu çok istedikleri halde yarışmalara sıklıkla katılım sağlayamadıklarını belirtmişlerdir. Katılım sağlayanların da genellikle sayılı yarışma projesine katıldığı ya da öğrenciyken katılım sağladıkları görülmektedir.

- Katılımcıların büyük çoğunluğu mimarlık mesleğinde proje ve şantiyelerde kadın mimar olarak karşılaştıkları zorluklar konusunda hemfikirdirler. Şantiyelerde genellikle ustalar, kadın mimarlara güvenmeme, görmezden gelme eğilimindedir. Fakat bu durumun çoğunlukla genç ve tecrübesizken karşılaştıkları bir durum olduğunu, karşılarındaki ustanın kadın da erkek de olsa

karşısında tecrübeli bir mimar olduğunu anladığı zaman kendilerine saygı duyduğunu belirtmişlerdir. Meslek anlamında da işverenlerin karşılarında kadın mimar gördüklerinde ilk etapta güvensizlik hissedip bilgi ve becerilerini sorguladıklarını, zamanla yaptıkları işleri beğenince işverenlerin kadın mimarlara güvenme eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir. Ancak hamilelik ve annelik gibi süreçlerde iş ve işveren kayıplarının çok fazla olduğunu söylemişlerdir. Katılımcılar mesleki anlamda deneyim kazandıkları, yeterliliklerini kanıtladıkları zaman erkek meslektaşlarından bir farkları olmadığını, meslek hayatında cinsiyetsiz olmaları gerektiğini savunmaktadırlar.

- Eğitimci kadın mimarlar ile yapılan görüşmeler neticesinde, akademide çalışmalarını sürdüren hatta bulundukları bölümün kurucularından olan katılımcıların, akademik ortamda bir kadın mimar olarak herhangi bir cinsiyet ayrımcılılığına maruz kalmadığı belirlenmiştir. Şantiye ortamında çalışmalarını sürdüren katılımcıların aksine üniversitede çalışan katılımcıların tümü, meslekte kadın olmanın erkek olmaktan bir farkını görmediklerini, eğitimci kimliğin kadınlara çok yakıştığını belirtmişlerdir. Buradan elde edilen sonuçlara göre, kadın mimar olarak çalışılan ortamın ve yapılan işin cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmak açısından değişken olduğu saptanmıştır.

- Katılımcıların mimari proje üretimleri çeşitlilik göstermekte, kadınların konut ve dekorasyon ağırlıklı çalıştığı varsayımının doğru olmadığı görülmektedir. Sanayi kenti olan Bursa'da fabrika gibi sanayi yapıları tasarlayan çok fazla kadın mimar bulunmaktadır. Konut ve sanayi yapılarının harici, okul, laboratuar gibi eğitim yapıları, ofisler ve iş merkezleri, hastane projeleri, otel ve turizm yapıları, tema park, çiftlik, showroom, market, mağaza, restoran ve çeşitli kamu yapılarına da imza atmışlardır. Bununla beraber Bursa'da tarihi alanların yoğun olması, tescilli yapıların bulunması gibi sebeplerle restorasyon alanında yönelen ve bu alanda başarılı çalışmalara imza atan kadın mimarlar da bulunmaktadır.

- Katılımcıların çoğunun projeleri Bursa ili sınırlarında kalmamış, çoğunlukla Eskişehir, Balıkesir, Kütahya, Bilecik, Çanakkale, İstanbul, İzmir, Muğla gibi

illere açıldıkları gözlemlenmiştir. Bursa'da mevcut sanayi yapılarındaki deneyimlerinden dolayı Kütahya, Bilecik gibi sanayi alanlarının yoğun olduğu çevre illerde fabrika projeleri hayata geçirmişlerdir. Bunun haricinde Bulgaristan, Karadağ, Katar, Irak, Rusya gibi ülkelerde projeleri olan kadın mimarlar da bulunmaktadır. Elde edilen bu örnekler, kadın mimarların başarılarını gözler önüne seren çarpıcı verilerdir.

Kadın mimarlar olarak katılımcılar, hayata geçirdikleri projelerin çeşitliği, Bursa ve hatta Türkiye sınırları dışına çıkan tasarımlarıyla, meslek pratiğindeki başarı ve yeterliliklerini kanıtlamış, erkek meslektaşlarından bir farkları olmadığını göstermişlerdir. Meslek hayatında anne ve eş olma süreçlerine rağmen meslek hayatında faal oluşları, önyargılara rağmen pes etmemeleri, arka planda kalmayı reddetmeleri başarılarının tesadüf eseri değil, azim ve çalışmanın eseri olduğunu göstermektedir.

Yapılı çevrenin oluşumunda rol oynayan kadınların, meslek pratiğinde daha aktif rol alması ve bir erkeğe oranla ekstra emek harcamadan meslek pratiği içinde yer alabilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Bu süreç okullarda eğitim aşamasında başlayıp, şantiye ve ofislerde, uygulama ve meslek pratiğinde hayata geçirilmelidir. İnşaat sektörünün erkek egemen yapıda olduğu algısı değiştirilmeli, kadınların meslek pratiği dışına itilmesi engellenmeli ve kadın mimarların erkek meslektaşlarının arka planında kalmasının önüne geçilmelidir. Mimarlar Odası, Üniversiteler ve özel sektör içinde çeşitli bilinçlendirmelerin yapılması önemlidir. Bursa özelinde kadın mimarların tanınması, tanıtılması ve kadın mimarlık öğrencilerine örnek olması için cesaretlendirici çalışmalar yapılmalıdır. Aynı zamanda bu tez çalışmasının, diğer iller bazında yapılacak kadın mimar çalışmaları için bir örnek oluşturabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Anonim, (2022a). Aralık 12, 2022 tarihinde https://aposto.com/s/mukemmel-detaylarin-mimari-charles-and-ray-eames adresinden alındı

Anonim, (2022b). Kasım 23, 2022 tarihinde https://www.arkiv.com.tr/mimar/semra-uygur/7385 adresinden alındı

Anonim, (2022c). Acı Kaybımız Mualla Eyüboğlu. *Mimarlara Mektup*, 127(9), 127-128. Aralık 12, 2022 tarihinde https://www.mimarist.org/calisma_raporlari/40Donem/html/aramizdan.pdf adresinden alındı

Anonim, (2023a).12.01.2023 tarihinde https://www.tmmob.org.tr/icerik/tmmobye-bagli-odalarin-uye-sayisi-618-bin-oldu- adresinden alındı.

Anonim, (2023b). Nisan 15, 2023 tarihinde https://mim.itu.edu.tr/tarihte-ve-kultur-3 adresinden alındı

Anonim, (2023c). Mayıs 12, 2023 tarihinde https://yildiz.edu.tr/universite/universitemiz/tarihce adresinden alındı

Anonim, (2023ç). Mart 28, 2023 tarihinde https://www.arkeolojikhaber.com/haber-cahide-tamer-21060/ adresinden alındı

Anonim (2023d). Nisan 15, 2023 tarihinde https://www.goethe.de/ins/tr/tr/kul/sup/ekt/ney.html adresinden alındı

Anonim, (2023e). Mayıs 12, 2023 tarihinde http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/569/8643.pdf adresinden alındı

Anonim, (2023f). Nisan 30, 2023 tarihinde https://www.yapikatalogu.com/proje/egitim-yapilari-kirazliyayla-sanatoryumu-uludag-yasam-boyu-egitim-merkezi_827 adresinden alındı

Anonim, (2023g). Bursa Tıp Fakültesi Mimari Proje Yarışması, Arkitekt Dergisi, (354), 89-96. Nisan 30, 2023 tarihinde http://dergi.mo.org.tr/dergiler/2/158/2031.pdf adresinden alındı

Anonim, (2023h). Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Bina Kompleksi Ulusal Mimari Proje Yarışması. Mimarlık Dergisi 35(5): 24-29. Nisan 28, 2023 tarihinde http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/508/7449.pdf adresinden alındı

Anonim, (2023ı). Mart 11, 2023 tarihinde https://www.mimarizm.com/mimari-projeler/spor/mustafa-vehbi-koc-spor-salonu_128153 adresinden alındı

Anonim (2023i). Mayıs 2, 2023 tarihinde https://www.arkiv.com.tr/proje/mustafa-vehbi-koc-spor-salonu/7263 adresinden alındı

Anonim, (2023j). Mayıs 30, 2023 tarihinde https://www.nilufer.bel.tr/haber/yukari-baktiran-sergiler-izlenime-acildi adresinden alındı

Ağır, A. (2019). Afife Batur'un Çalışmalarına Retrospektif Bakış. *Mimarlık Dergisi,* 406, ss:17-22

Ahrentzen, S., Anthony, K. H. (1993). Sex, Stars, And Studios: A Look At Gendered Educational Practices İn Architecture. *Journal Of Architectural Education*, *47*(1), 11-29.

Akın, N. (2006). Koruma Alanının Büyük Kaybı: Cahide Tamer. *Mimarlık Dergisi,* 328.

Akgün, A. (2002). Mimari Tasarımda Yaratıcılık ve Cinsiyet. *Yüksek Lisans Tezi,* İstanbul Teknik Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.

Akyüz, N. (2016) Serbest mimarlık pratiğinde kadın mimarların görünürlüğü; Trabzon örneği. *Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Trabzon.

Altay, M. E., (2020). Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Konser Salonu'nun 28 yıllık mimarları açılışa çağrılmadı: "İnsanlar gider o bina kalır", Erişim adresi: https://www.indyturk.com/node/280891/haber/cumhurbaşkanlığı-senfoni-orkestrası-konser-salonunun-28-yıllık-mimarları-açılışa

Altuncuoğlu, N. (2020). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Kayserili Kadınlar (Ferruha Güpgüp, Jale Baysal, Leman Cevat Tomsu, İlmiye Bergman Akkadın Sırcan). *Asya Studies*, 4(Özel Sayı 1), 19-28.

Anzzolin, K. (2016). Constructing Gender in José Martí's Brooklyn Bridge Chronicles, Dickinson State University, Cefiro: Enlace Hispano Cultural Y Literario.

Arditi, D., Gluch, P., Holmdahl, M. (2013). Managerial Competencies Of Female And Male Managers İn The Swedish Construction İndustry. *Construction Management And Economics*, *31*(9), 979-990.

Ateş, A., Küçük, E. İ., Ökkan, Ö. S., Gülsever, S. C., Hisarcıklılar, G. (2018). Türkiye'nin İlk Kadın Mimarı: Leman Cevat Tomsu. *Bilkent Üniversitesi Fatma Özden Mercan,* Hıst 200-11 (2017-2018 Güz); 8.

Atıcı, E., Atıcı T. (2013). Bursa Tıp Fakültesi'nden Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne: Kuruluş Öyküsü. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi.* 39 (1) 1-9.

Aydın, M. (2021). Kadın Mimarların Kariyer Engellerinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi,* Bursa Uludağ Üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Bursa.

Aydın, T. (2019). Görükle Kentsel Dokusunun Öğrencileştirme Kavramı Üzerinden Mekan Dizimsel Analizi. *Yüksek Lisans Tezi*. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Bursa.

Balcı, M., Karadeniz, Y. (2018). Cumhuriyet Modernlemesinin Genç Kadın Pilotu: Sabiha Gökçen. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi,* 2(1), 1-7.

Bingöl, O. (2014). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi,* 16(Özel Sayı 1), 108-114.

Bliznakov, M., Emerita, B. (2002). International Archive of Women in Architecture. Virginia Polytechnic Institute and State University, *IAWA Newsletter*, (15), 1-8.

Bozdoğan, S. (2001). Modernizm ve Ulusun İnşası, Metis Yayınları, İstanbul, 368 s.

Özkılınç, G., Dalkılınç, D. ve İrgil, C. (2013). Bursa'nın Kadın Yüzü. Asa Yayınları, Bursa.

Bozkurt, B., Akpınar, A. (2017). Bilişim Sektöründe Toplumsal Cinsiyete Dayali İş Bölümü. *Marmara Üniversitesi Kadın Ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 17-28.

Brown, L. A. (Ed.). (2011). Feminist Practices: Interdisciplinary Approaches To Women İn Architecture. Routledge; 1st edition Ashgate Publishing, USA. https://doi.org/10.4324/9781315582238

Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, (2022). Bursa Ekonomisine Genel Bakış,
Erişim Adresi: http://www.btso.org.tr/?page=bursaeconomy/bursaeconomy.asp

Càndito, C., Meloni, A. (2022) Geometry and Proportions in Anne Tyng's Architecture. Nexus Netw J 24, 463–480.

Cemaloğlu, N., Duykuluoğlu, A., Turan, H., Karacabey, M. F., Özdere, M., Çoban, Ö., Atasoy, R., Yalçın, M. T., Akkaya, B., Çınar, H., Yaz, A. H., Tekşen, K., Çelik, M. N., Örgüt, M., Yollu, S., Özcan, E. G., Kaplan V. (2020) Sendromların Eğitim Ve Yönetime Yansımaları: Mitolojiden Kurama, N. Cemaloğlu (Ed.), Pegem Akademi, Bursa.

Coşkun, Ö. F. (2021). Kadınların Kariyer Yolculuklarındaki Engellere Metaforik Bir Bakış. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sbe Dergisi*, *11*(4), 2048-2062.

Cruz, M. (2008). Charlotte Perriand y el Equipamiento de la habitación moderna, Universidad de los Andes, 1(3), 132 – 141.

Cürgül, T. (2016). Türkiye'de Mimarlık-Cinsiyet İlişkisi: Bibliyografik Bir Çalışma. *Journal Of International Social Research*, 9(47), 466-474.

Çağlarer, E., Yeler, S., Yeler, G. (2010). Çevre Bilinci Eğitiminde Kadının Rolü. Trakya Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi Yapı Eğitimi Bölümü. Erişim adresi: https://silo.tips/download/argrevren-alarer-argrsoner-yeler-rgr-glcan-yeler

Çalışkan, V., Akbulak, C. (2010). Bursa kentine yönelik göçlerin gecekondulaşmaya etkileri: Uludağ yamaçlarında ki gecekondular, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(12), 116-122.

Çam, Y. (2019). Bursa'nın Kentsel Yapı Kültüründeki Dönüşüm. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 3(2), 259-274.

Çokuğraş, I., Gençer, C. İ. (2018). Çok Yönlü Bir Cumhuriyet Mimarı: Mualla Eyüboğlu Anhegger. *Mimarlık Dergisi*, (403), 55-59.

Darley, G. (2011). A stage of her own. Erişim adresi: https://www.theguardian.com/artanddesign/2011/jan/29/elisabeth-scott-royal-shakespeare-theatre

Dejtiar, F. (2023). Pioneering Women Architects: From Latin America to Spain. Erişim Adresi: https://www.archdaily.com/990570/pioneering-women-architects-from-latin-america-to-spain?ad_campaign=normal-tag

Doğan, H. (2020). Kayseri'de Serbest Mimarlık Pratiğinde Kadın Mimarların Üretimleri ve Mimarlık Kültürüne Katkısı: 1930-2000. *Yüksek Lisans Tezi,* Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Kayseri.

Dostoğlu, N. (2002). Mimarlıkta kadının rolü: Dünyaya ve Türkiye'ye genel bir bakış: Mimarlık ve kadın kimliği, Boyut Matbaacılık, İstanbul, s. 9-25.

Dostoğlu, N. (2005). Dünyada ve Türkiye'de değişim, kadın ve mimarlık: Cumhuriyet Dönemi mimarlığı ve şehirciliği-1 Cumhuriyet Döneminde kadın ve mimarlık, Editör: Dostoğlu, N., Yalçın Matbaacılık, Ankara, s. 29-44.

Dostoğlu N., Erdoğdu Erkarslan, Ö. (2013). Mesleki yaşamda ilk adımlar: 1934-1941 döneminde İstanbul Belediyesi ve konkurlar: Leman Cevat Tomsu: Türk Mimarlığında bir öncü, 1913-1988, Editörler: Dostoğlu, N. Erkaslan, Ö., Mimarlığa Emek Verenler Dizini 6, s.52-70.

Dostoğlu, N. (2019). Panel 9 / Neriman Birce. *Ankara'da İz Bırakan Mimarlar Paneli'nde sunulmuştur.* Ankara/Türkiye.

Ediz, Ö., Gürsakal, N. (2010). Bursa Çarşı Makroformundaki Saçılmanın Fraktal Boyut ile Belirlenmesi. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi*, 15(2), 101-107.

Ekincioğlu, M. (2015). Celile Berk. Erişim adresi: https://www.archnet.org/authorities/6441

Ekincioğlu, M. (2015). Celile Berk. Erişim adresi: https://www.archnet.org/authorities/6443

Erdoğdu Erkarslan, Ö. (2002).Modern Türkiye'nin İnşasında Kadın Mimarlar, Mimarlık ve Kadın Kimliği, Boyut Yayın Grubu, İstanbul.

Erdoğdu Erkarslan, Ö. (2007). Turkish Women Architects İn The Late Ottoman And Early Republican Era, 1908–1950. *Women's History Review*, 16(4), 555-575.

Ertürk, H., Tosun, E. K. (2009). Küreselleşme Sürecinde Kentlerde Mekânsal, Sosyal ve Kültürel Değişim: Bursa Örneği. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 10(16), 37-53.

Fowler, B., Wilson, F. M. (2016). Women Architects And Their Discontents. *University of Glasgow Sociology,* 38(1), 101-119. https://doi.org/10.1177/0038038504039363

Gattupalli, A. (2022). Tarihi Şekillendirme: Sömürge Sonrası Güney Asya'da Kadın Mimarların Etkisi. Erişim adresi: http://mimdap.org/2022/10/somurge-donemi-sonrasi-kadin-mimarlarin-etkisi

Google Earth, (2023)

Göksu, D. (2019). A Feminist Subversion Of Gender Binarism on Cyborgian Grounds Through A Critical Analysis of Cyberpunk Fiction: Mary Shelley's Frankenstein and Marge Piercy's Body of Glass. *Yüksek Lisans Tezi*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İngiliz Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Ankara.

Güleç, M. (2015). Kadın Çalışanlarda Cam Tavan Sendromunun Örgütsel Vatandaşlığa Etkileri: Kuşadası 4 Ve 5 Yıldızlı Otel İşletmelerinde Bir Uygulama. *Yüksek Lisans Tezi.* Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Aydın.

Gümüşoğlu, F. (2021). Sümer Tabletlerine Can Suyu Taşıyan İki Çivi Yazısı Uzmanı: Muazzez İlmiye Çığ ve Hatice Kızılay. Davaz ve diğerleri (Yay. Haz.). Türkiye'de Arşivciliğin Bugünü ve Yarını, Kadınların Arşivlerdeki Yeri Sempozyumu, 10-11 Nisan 2021, İstanbul, Türkiye, Genel Arşivcilik içinde (s. 128-148).

Güntürkün Kalıpçı, İ. (2019). Düşten düşünceye zamansız kadınlar. Epsilon Yayınevi, İstanbul.

Gündüz, Ş. (2017). Kariyer Basamaklarında Kadının Düşmanı Olarak Kendisi: Süper Anne Sendromu, Görünmez Kadın Sendromuve Külkedisi Sendromu, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 35(35), 78-88.

Heynen, H. (2012). Genius, Gender and Architecture: The Star System as Exemplified in the Pritzker Prize. *Journal Of The School Of Architecture At The University Of Cyprus*, 17(*2-3)*, 331-345. https://doi.org/10.1080/13264826.2012.727443

Holland, J., Jackson, I. (2013). 'The Influence of Fry and Drew' Conference at the school of architecture, Liverpool University. Erişim adresi: https://transnationalarchitecturegroup.files.wordpress.com/2013/04/fd-draft-programme.pdf

İtez, Ö. (2017). Mustafa Vehbi Koç Spor Salonu. Erişim adresi: https://www.arkitera.com/proje/mustafa-vehbi-koc-spor-salonu/

Kan Ülkü, G. (2018). Konutun Cinsiyeti. *Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi.* 3(2), 63-80. https://doi.org/10.30785/mbud.287911

Kangal, D. (2007). Ahmet Vefik Paşa Tiyatro Binası. Yayınlanmamış çalışma. Bursa.

Kaplanoğlu, R. (2014). Göçlerle kurulan şehir, *Bursa'da Zaman Dergisi*, Erişim adresi: http://bursadazamandergisi.com/makaleler/goclerle-kurulan-sehir-2748.html

Kaprol, T. (2002). Cumhuriyet Sonrası 1930-1950 Yılları Arasında Bursa'da Mimari Gelişim. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi,* 7(1), 171-184.

Keville, T. D. (1993). The İnvisible Woman: Gender Bias İn Medical Research. 15 *Women's Rts. L. Rep*, *15*, 123-142.

Kharvari, F., & Kaiser, L. E. (2022). Impact Of Extended Reality On Architectural Education And The Design Process. *Automation İn Construction*, *141*, https://doi.org/10.1016/j.autcon.2022.104393

King, J. (2012). Discourses Of Ageing İn Fiction And Feminism: The İnvisible Woman. Springer Publishing, New York City.

Korkmaz, S. A., (2018). Mutfağın eril hali. Tasarım ve cinsiyet. Erişim adresi: https://t24.com.tr/k24/yazi/tasarim-ve-cinsiyet,1566

Korkut, T., Engin, H. (2018). Erken Osmanlı Dönemi'nde Kadın Banilerin Bursa'daki İmar Faaliyetlerine Katkıları. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi.* 1(1), 1-25.

Kubat, A. S. (2019). Aramızdan Ayrılanlar. *Mimarlara Mektup Dergisi,* 242(04), 18-19.

Le Grange, S. (2014). Teaching Architecture in South Africa Today. *School of Architecture, Planning and Geomatics, University of Cape Town,* Republic of South Africa.

Lohmann, P. (2016). The Architect Iris Dullin-Grund İn The Films Of Divided Germany. *Ideological Equals*, 186-199.

Merdim, E. (2005). 1. Ödül, TC Merkez Bankası Bursa Şubesi ve Lojman Binası Proje Yarışması. Erişim adresi: https://www.arkitera.com/proje/1-odul-tc-merkez-bankasi-bursa-subesi-ve-lojman-binasi-proje-yarismasi

Mieg, H. A., Oevermann, H. (2021). Architects İn Europe: Models Of Professionalisation And Potential Implications For The Planning Profession. *Disp-The Planning Review*, 57(1), 6-17. https://doi.org/10.1080/02513625.2021.1945817

Mizrahi, R., & Aracı, H. (2010). Kadın Yöneticiler Ve Cam Tavan Sendromu Üzerine Bir Araştırma. *Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, *2*(1), 149-156.

Naoum, S. G., Harris, J., Rizzuto, J., & Egbu, C. (2020). Gender İn The Construction İndustry: Literature Review And Comparative Survey Of Men's And Women's Perceptions İn Uk Construction Consultancies. *Journal Of Management in Engineering*, 36(2).

Narro, I. (2020). Did you know there was one more architect (a woman) who built Chandigarh together with Le Corbusier?. Erişim Adresi: https://www.architecturaldigest.in/content/know-everything-about-jane-drew-the-architect-who-built-chandigarh-together-with-le-corbusier

Naymansoy, G. (2010). Türk Bilim Kadınları Ve Bilime Katkıları. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, 9(1), 203-232.

Niltuna, Ş. (1941).Şair Eşrefin Mezar Projesi. Arkitekt, 42-07-08 (127-128), 156.

Özgüven, Y. (2002). Türkiye'de Kadın Mimar Kariyerinin Başlangıcı (1934-1960). *Yüksek Lisans Tezi,* Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.

Özkiraz, A., Arslanel, M., N. (2011). İkinci Meşrutiyet Döneminde Kadın Olmak. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi,* 3(1), 1-10.

Polat, S. 2012, Kamusal Dış Mekânlarda Mimari Kimliği Değerlendirmek İçin Bir Yöntem Önerisi: Bursa-Cumhuriyet Alanı Örneği, *Doktora Tezi,* Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

Ray, K. R., (2001), Bauhaus Hausfraus Gender Formation in Design Education. JAE, 55(2), 73-90.

Salt Araştırma Arşivi, (2023). Peykan Yaşar Dalbaşar. Erişim Adresi: https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/414

Shacklette, B., K. (2015). Agents Of Social Change Influential Women Architects And Artists İn New Mexico And The American Southwest. *Journal Of Social Sciences Research*, 30.

Soyluk, A., İlerisoy, Z. Y. (2019). Medeniyette kadının rolü; kadın mimarlar ve Zaha Hadid örneği, Taras Shevchenko International Congress On Social Sciences (pp.620-631). Ankara, Turkey

Styhre, A. (2011). The Overworked Site Manager: Gendered İdeologies İn The Construction İndustry. *Construction Management And Economics*, 29(9), 943-955.

Suominen-Kokkonen, R. (2014). Aino Marsio-Aallon matkapäiväkirja ja Artek: Pekka Korvenmaa 60 vuotta. Tahiti: taidehistoria tieteenä, 4(3).

Şentürk, L. (2013). Kanaatlerden Yoruma Mimarlık Ve Kent:'Kısıtlanıyoruz Hayatta Eğer Cinsiyetin Bayansa'. *Kadin/Woman 2000*, 14(1), 29-54.
Taşpatlatan, M. (2009). 1. Ödül, UİB Otomotiv Anadolu Teknik Lisesi Mimari Avan Proje Yarışması. Erişim Adresi: https://www.arkitera.com/proje/1-odul-uib-otomotiv-anadolu-teknik-lisesi-mimari-avan-proje-yarismasi

Tekeli, D. (2006). Cumhuriyetin Binaları. *Türkiye Mühendislik Haberleri Dergisi,* 442-443(2-3), 44-45.30-63.

Tekeli, İ., (1999), Bursa'nın Tarihinde Üç Ayrı Dönüşüm Dönemi, Osmanlı Devletinin Kuruluşunun 700. Yıldönümünde Bursa ve Yöresi Kongresi, (06-08 Mayıs 1999), Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Tomruk, B. (2008). Bursa'nın Kentsel Mimari Dönüşüm Dinamikleri. *Mimarlık Dergisi,* 304, 20 Erişim Adesi (10.05.2023): http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=357&RecID=2131

Toprakoğlu, H. K. & Durak, S. (2020). Bursa'da Kentsel Gelişime Yön Verme Amacıyla Düzenlenmiş Mimarlık Yarışmaları. *Paradoks Ekonomi Sosyoloji ve Politika Dergisi,* 16(1), 119-145. Erişim Adesi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/paradoks/issue/53648/512602

Tuna, B. 2016. Türkiye Mimarlık Eğitimi Politikası / Konular – Öneriler. *Mimarlık Dergisi*, (387).

Uluca, E. (2020). Tasarlayan Kadınlar Eileen Gray. Erişim Adesi (24.01.2023): https://www.tasarlayanlar.com/single-post/2020/07/06/tasarlayan-kadınlar-eileen-gray

Uyar, Ç., Ertuğrul, E. (2020). Türkiye'de Kadınların Yükseköğrenim Hakkını Elde Etmesi: Darülfünun'da Kadın ve İnas Darülfününu, *ESOGÜ Tarih Dergisi,* 3(1), 66-92.

Ünal, S. (2014). Türk Kadınının Seçme ve Seçilme Hakkını Kazanması ve Basın. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* 9(7), 525-559.

Vardar, B., (2007). Osmanlı modernleşme döneminden 21. yy Bursa'sına kentsel gelişim: 20. yy Bursası'nda planlama örnekleri. Oğuzoğlu (haz.) *Bursa şehrinin gelişmesi ve kentsel planlama kültürü.* Bursa: Osmangazi Belediyesi.

Vural, A. (2017). Kadın mimar olmak. Erişim adresi: https://xxi.com.tr/i/kadin-mimar-olmak

Walmsley-Johnson, H. (2015). The İnvisible Woman: Taking On The Vintage Years. Icon Books Ltd., Londra.

Weingardt, R. G. (2004). Clifford Milburn Holland and Emily (Warren) Roebling, *Leadership and Management in Engineering,* 4(3), 116-119.

Woods, M. N. (2017). Women Architects in India: Histories of Practice in Mumbai and Delhi, *London: Routledge*, 236 pp.

Wright, G. (1977). On the fringe of the profession: Women in American architecture. In: The Architect: Chapters In The History Of The Profession. S. Kostof (Ed.). Oxford University Press, New York. 280-308.

Yılmaz, A. (2013). Halide Edip'te Kadın Hakları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi,* 20(1), 119-134.

Yılmaz, M. A. (2022). Uludağ'da saklanan eser: Kirazlıyayla Sanatoryumu, Arkitekt, Erişim adresi: https://www.gzt.com/arkitekt/uludagda-saklanan-eser-kirazliyayla-sanatoryumu-3602170

EKLER

EK 1 Sözlü Görüşme Soruları

Görüşülen kadın mimarlara ait genel bilgiler:

• Kısa Biyografiniz
• Mezun olduğunuz üniversite/fakülte
•Mezuniyet Tarihiniz
• Bursa Mimarlar Odasına kaç yılında kayıt oldunuz?
• Serbest mimarlık hizmetlerini kaç yıldır yürütmektesiniz?
•Mezuniyet sonrası deneyimleriniz nelerdir? (Hangi mimari ofislerde çalıştınız / Ofis içindeki Projelerdeki Rolünüz nedir?)
• Ofisiniz kaç yıldır faaliyet gösteriyor?
• Ofisinizin yapısı nasıldır (çalışan mimar/mühendis sayısı, varsa ortakların uzmanlık alanları)
• Bursa ve Bursa dışında Müellifi olduğunuz projeleri belirtiniz.

Tasarım düşüncesinin ve serbest mimarlık pratiğinin gelişimi:

• Mimarlık mesleğini seçmenizdeki temel motivasyon kaynağınız neydi?
Bu soruyla mimarın mimarlık kültürü ve çevresiyle erken yaşta tanışıp, inşaat faaliyetlerine ilişkin erken yaşta bilgi sahibi olup olmadığı belirlenmek istenmektedir.

• Mezun olduğunuz okulda gördüğünüz mimarlık eğitiminin size katkıları nelerdir?
Bu soruyla mimarın tasarım düşüncesinin oluşmasının arka planında eğitim kurumunun etkisinin belirlenmesi hedeflenmektedir.

• Tasarım düşüncenizin gelişmesinde etkili olan faktörler nelerdir?
Bu soruyla mimari tasarım düşüncesinin arka planında eğitim kurumunun etkisi, Çalışılan ofisin tasarım yaklaşımı, Deneyim ve tecrübeye dayalı

birikim, Bulunulan sosyal ve fiziksel çevrenin etkisinin olup olmadığı belirlenmek istenmektedir.

• Teknolojideki değişimlerin mimarlık mesleğinize ve tasarım pratiğinize/çizim alışkanlıklarınıza etkisi ne yönde olmuştur? (Mimari temsil araçlarının değişiminin tasarım ve tasarım yöntemlerine etkisi ne ölçüde değişmiştir?)

• Mimarlık mesleğinde proje ve şantiyelerde kadın mimar olarak karşılaştığınız zorluklar nelerdi? (Cinsiyet ayrımcılığına maruz kaldığınız olay ya da olaylar yaşadınız mı? Yaşadıysanız bu durumu nasıl çözüme kavuşturdunuz?)

• Katıldığınız yarışma projeleri var mıdır? Belirtiniz.

• Sizi konsept olarak etkileyen ve Bursa'da yapılı çevreye etki etmiş bir çalışmanızı seçerek bu yapıyı kısaca anlatınız. (Uygulama projeleri, eskizler, yapı fotoğrafları da eklenebilir)